LAGBEREDNINGENS FÖRSLAG TILL REVISION AV GIFTERMÅLSBALKEN OCH VISSA DELAR AV ÄRVDABALKEN

III.

FÖRSLAG

TILL

LAG OM BARN UTOM ÄKTENSKAP

M. M.

STOCKHOLM 1915
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
[142979]

Till KONUNGEN.

Genom nådigt beslut den 3 december 1909 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att lagberedningen skulle företaga omarbetning av giftermålsbalken med tillhörande författningar samt de delar av ärvdabalken, som kunde böra i sammanhang därmed behandlas.

I en till Eders Kungl. Maj:t ingiven, i december 1910 dagtecknad petition från invånare i Stockholms stad och län hemställdes, att beredningen och den för utarbetande av förslag till förändrad lagstiftning angående fattigvården m. m. tillsatta kommitté måtte erhålla uppdrag att avgiva särskilda förslag dels till lagstiftning, som på effektivt sätt tillgodosåge utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning, dels ock till lagstiftning angående mera effektiva bestämmelser mot gifta familjeförsörjare, som försummade sin försörjningsplikt.

Enligt nådigt beslut den 10 februari 1911 överlämnades denna petition till beredningen och nämnda kommitté att tagas i övervägande vid fullgörande av dem givna uppdrag, med förordnande att beredningen och kommittén skulle undersöka, huruvida de ämnen, som i petitionen avsåges, kunde särskilt för sig behandlas, och, därest sådan behandling funnes kunna äga rum, snarast möjligt inkomma med förslag till lagstiftning i berörda hänseende.

Efter överläggningar mellan beredningen och kommittén ansågs det tillkomma beredningen att upprätta förslag till lagstiftning om barn utom äktenskap och därmed sammanhörande ämnen av huvudsakligen civilrättslig natur.

Ifrågavarande förslag jämte motiv ävensom ett av undertecknad Tiselius avgivet särskilt yttrande får beredningen härmed i underdånighet avlämna; och utgöra desamma tredje delen av beredningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken.

Vid utarbetandet av förslagen har hänsyn tagits till följande av Eders Kungl. Maj:t till beredningen överlämnade framställningar:

1) kyrkomötets skrivelse den 8 oktober 1898 om upphävande eller ändring av mom. 7 i nådiga brevet den 17 oktober 1778 jämte därmed i sammanhang stående lagbestämmelser tillika med av justitiekanslern över nämnda skrivelse avgivet utlåtande;

2) kyrkomötets skrivelse den 6 oktober 1903 om upphävande eller ändring av mom. 7 i nådiga brevet den 17 oktober 1778;

3) riksdagens skrivelse den 12 maj 1906 om ändring eller upphävande av mom. 7 i nådiga brevet den 17 oktober 1778 m. m.;

4) riksdagens skrivelse den 19 april 1907 i fråga om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning;

5) kyrkomötets skrivelse den 20 oktober 1908 om upphävande av gällande bestämmelser om tillåtelse för barnaföderska att undandraga sig att uppgiva sitt namn;

6) ovan omförmälda petition jämte liknande petitioner från medlemmar av Uppsala stads samhälle, från invånare i Göteborgs och Bohus län samt från det i november 1910 i Malmö anordnade fattigvårdsmötet för Skåne jämte instämmanden i sistnämnda petition från 997 av rikets kommuner;

7) riksdagens skrivelse den 21 april 1913 i fråga om beredande av möjlighet för utom äktenskapet fött barn att erhålla kännedom om sin fader;

8) en av allmänna svenska prästföreningen den 28 oktober 1913 till Eders Kungl. Maj:t ingiven framställning om lagstiftningsåtgärder mot försumliga försörjare m. m.; samt

9) riksdagens skrivelse den 27 maj 1915 om antagande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning m. m., såvitt däri hemställts om utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg en förbättrad rättsställning skulle kunna beredas utom äktenskapet födda barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller under äktenskapslöfte, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Beträffande åtskilliga till lagarbetet hörande spörsmål har beredningen samrått med ovannämnda kommitté.

Över vissa frågor rörande bevisningen om faderskap ur medicinsk synpunkt har beredningen haft att beakta yttranden, som i anslutning till en inom beredningen upprättad promemoria avgivits av medicinalstyrelsen och av delegerade, utsedda av Karolinska institutets lärarkollegium, vid vilka yttranden fogats en utav en av de delegerade professorn Algot Key-Åberg författad skrift med titel »Om den beräknade längden av det mänskliga havandeskapet och denna frågas betydelse för faderskapsbevis-

ningen in foro». Dessa yttranden tillika med nämnda skrift äro intagna såsom bilagor i detta betänkande.

För att inhämta närmare kännedom om den praktiska tillämpningen av de i Danmark och Norge gällande lagbestämmelser i hithörande ämnen hava under en kortare tid i slutet av februari och början av mars 1914 undertecknad Westring besökt Köpenhamn och undertecknad Tiselius vistats i Kristiania.

Sedan förberedande förslag till lag om barn utom äktenskap, lag om äktenskaplig börd, lag om införsel i avlöning, pension eller livränta och lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket blivit uppsatta, har beredningen under juni månad 1914 haft överläggning med följande med Eders Kungl. Maj:ts tillstånd inkallade personer, nämligen dels föreståndarinnan för Svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå i Stockholm fröken Ellen Afzelius, barnavårdskonsulenten Lars Barkman, kyrkoherden Olof Bäckström, komministern Karl Hagbard Vilhelm Isberg, barnavårdsinspektören fröken Anna Lindhagen, fröken Ebba Pauli, föreståndaren för Stockholms stads rättshjälpskontor advokaten Seth Silow och verkställande direktören i Oscars församlings fattigvårdsstyrelse fröken Ebba Wedberg huvudsakligen angående förslaget till lag om barn utom äktenskap och dels kronofogden John Ludvig Hofman-Bang, tredje stadsfogden Sixten Viktor Emanuel Karlson och landsfiskalen Axel Thorell huvudsakligen angående förslaget till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Genom statistiska centralbyråns försorg har utarbetats statistisk redogörelse för utom äktenskapet födda barn i Sverige.

De särskilda förslagen avse:

1:o) lag om barn utom äktenskap;

2:o) lag om äktenskaplig börd;

3:o) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning;

4:o) lag om införsel i avlöning, pension eller livränta;

5:o) lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket;

6:o) lag om ändrad lydelse av 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen;

7:o) lag om ändrad lydelse av 67 § utsökningslagen;

8:o) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning; samt

9:o) lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Underdånigst

HJALMAR WESTRING.

BIRGER EKEBERG. KARL TISELIUS. HOLDO EDLING.

Stockholm den 30 november 1915.

LAGFÖRSLAG.

2—142979.

Förslag
till
Lag
om barn utom äktenskap.

Om barnets namn.

1 §.

Barn utom äktenskap erhåller moderns släktnamn. Är modern gift, eller är hon frånskild hustru, erhåller barnet det släktnamn, som tillkom henne såsom ogift.

Fadern, så ock, där modern är gift, hennes make må giva barnet sitt släktnamn. Till sådan ändring av namn erfordras samtycke av barnets förmyndare, om det är omyndigt, och av barnet själv, om det fyllt aderton år.

Om vårdnad och förmynderskap.

2 §.

Modern have vårdnaden om barnet och vare dess förmyndare.

Äro föräldrarna ense att fadern skall träda i moderns ställe, varde, på anmälan, fadern av rätten förordnad till förmyndare, om han är lämplig.

Finnes modern ej vara lämplig förese barnet, eller dör hon, förordne rätten fadern eller annan till förmyndare för barnet.

Är ej förmyndare förordnad, äge modern, ändå att hon på grund av sin ålder är omyndig, för barnet föra talan, som i 21 eller 34 § sägs, så ock efter vad i 9 eller 11 § föreskrives sluta avtal om underhåll.

Om underhållsskyldighet.

3 §.

Barnet njute av föräldrarna uppehälle och uppfostran, efter ty med avseende å båda föräldrarnas villkor må anses skäligt.

Den rätt till underhåll, som nu är sagd, upphöre ej förr än barnet fyllt femton år; ej heller senare än det fyllt aderton år, där ej barnets anlag och omständigheterna i övrigt föranleda, att barnet bör erhålla fortsatt utbildning.

4 §.

I kostnaden för barnets underhåll tage en var av föräldrarna del efter sin förmåga.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag.

5 §.

Fadern vare skyldig att, efter ty med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräknande av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader, som orsakas av förlossningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidraga till hennes uppehälle under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

6 §.

Är barnet, sedan dess rätt till underhåll enligt 3 § upphört, i följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, vare föräldrarna i mån av förmåga skyldiga att giva barnet skäligt underhåll.

Enahanda underhållsskyldighet åligge barnet emot fader eller moder, som av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig.

7 §.

Underhållsbidrag må bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

8 §.

Betalning av underhållsbidrag skall, där ej på grund av särskilda omständigheter annorlunda bestämmes, erläggas i förskott för kalendermånad. Förskottsbetalning utöver vad nu stadgats eller särskilt blivit bestämt medför ej befrielse att gälda underhållsbidrag för den tid, sådan betalning avser.

9 §.

Avtal om underhållsbidrag till fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet enligt 3 eller 5 § skall slutas genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkännas av barnavårdsmannen eller, om sådan ej finnes, av barnavårdsnämnden; dock vare sådant godkännande ej erforderligt i fråga om underhållsbidrag enligt 3 §, där avtalet slutits av annan förmyndare för barnet än modern eller fadern. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, erfordras i varje fall godkännande av barnavårdsnämnden. Avtal, som nu är sagt, må slutas jämväl före barnets födelse.

Har avtal, som avses i första stycket, träffats i annan ordning än där sägs, eller har avtal träffats angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet, varom i 6 § sägs, vare det ej hinder för den underhållsberättigade att utfå det underhåll, som enligt lag tillkommer honom.

10 §.

Belopp, som underhållsskyldig genom avtal, varom i 9 § första stycket sägs, åtagit sig att till barnets underhåll utgiva en gång för alla, skall betalas till barnavårdsnämnden; och skall därför genom nämndens försorg hos riksförsäkringsanstalten eller svenskt försäkringsbolag åt barnet inköpas en livränta, lämpad efter de för underhållsskyldigheten stadgade grunder, där ej barnavårdsnämnden finner, att beloppet må på annat lämpligt sätt användas för barnets underhåll.

11 §.

Dör fadern, och har barnet ej, efter vad i 12 § sägs, arvsrätt efter honom, skall det belopp, som erfordras till fullgörande för framtiden av hans underhållsskyldighet emot barnet och modern, före arvs- och testamentslotter utgå av behållningen i boet; dock att barnet icke härigenom må erhålla större del därav än det skulle hava bekommit, om det varit av äktenskaplig börd.

Angående avtal om vad sålunda skall tillkomma barnet gälle vad i 9 § är stadgat för det fall att fadern åtager sig att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla; och vare i fråga om avtal angående vad som skall tillkomma modern lag, som i 9 § sägs.

Med belopp, som tillfaller barnet, skall förfaras på sätt i 10 § är föreskrivet.

Om arvsrätt.

12 §.

Barnet tage arv efter moder och mödernefränder och ärves av dem, såsom vore barnet av äktenskaplig börd.

Efter fader och fädernefränder have barnet ej arvsrätt; ej heller vare de berättigade till arv efter barnet. Är barnet avlat i trolovning, eller hava föräldrarna efter dess avlelse ingått trolovning med varandra, äge dock sådant trolovningsbarn arvsrätt efter fadern och fadern efter barnet; och skall, ändå att vid trolovningen föräldrarna voro så besläktade eller besvågrade, att äktenskap dem emellan måste återgå, eller endera var gift med annan, arvsrätt, som nu sagts, äga rum, där föräldrarna eller en av dem var i god tro.

Om barnavårdsman.

13 §.

För varje barn utom äktenskap skall, efter vad nedan sägs, förordnas en barnavårdsman, som har att bistå modern med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas. Särskilt åligger det barnavårdsmannen sörja för, att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd och tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet.

Barnavårdsmannen äge att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande faderskap, underhåll och förmynderskap ävensom barnets förklarande för trolovningsbarn samt vare berättigad att anlita polismyndigheten för underhållsskyldigs efterspanande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

14 §.

Kvinna, som är havande med barn utom äktenskap, bör senast tre månader före den väntade nedkomsten anmäla sitt tillstånd för ledamot av barnavårdsnämnden i den församling, där hon vistas, eller annan, som av nämnden erhållit uppdrag att mottaga dylika anmälningar; och har den, till vilken anmälningen gjorts, att genast underrätta nämnden därom. Är kvinnan kyrkobokförd i annan församling, har nämnden att om anmälningen genast underrätta barnavårdsnämnden därstädes. Det åligger kvinnans föräldrar, husbondfolk och andra i liknande ställning att erinra henne om angelägenheten därav att anmälan, som nu sagts, bliver gjord.

Barnavårdsnämnden i den församling, där kvinnan är kyrkobokförd, eller, om hon ej är i riket kyrkobokförd, där hon vistas, har att, när anmälan, som i första stycket sägs, inkommit eller nämnden erhållit kännedom att barn utom äktenskap blivit fött, till barnavårdsman för barnet förordna därtill lämplig man eller kvinna.

15 §.

Uppdraget att vara barnavårdsman upphöre, när barnet fyllt aderton år, så ock när annan än modern eller fadern förordnats till förmyndare för barnet. Visar sig i annat fall, att behov av barnavårdsman ej längre finnes, må barnavårdsnämnden entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan.

16 §.

Barnavårdsnämnden har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet samt må när som helst entlediga honom och förordna ny barnavårdsman.

Finner barnavårdsnämnden med hänsyn till moderns eller barnets vistelseort tillsynen böra överflyttas å annan barnavårdsnämnd, meddele beslut därom och give det ofördröjligen tillkänna för såväl den andra barnavårdsnämnden som barnavårdsmannen.

17 §.

I den ordning, som gäller i fråga om beviljande av medel för barnavårdsnämnds verksamhet, må beslutas anställande genom barnavårdsnämnden av erforderligt antal personer att, efter nämndens för varje särskilt fall meddelade uppdrag, tjänstgöra såsom barnavårdsmän så ock anvisas medel för ersättning åt barnavårdsmän.

18 §.

Närmare föreskrifter om barnavårdsmans verksamhet och tillsynen därå meddelas av Konungen.

19 §.

Över barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i denna lag, må klagan föras genom besvär hos Konungens befallningshavande sist å trettionde dagen från det klaganden erhöll del av beslutet.

I Konungens befallningshavandes beslut må ändring sökas hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Barnavårdsnämndens eller Konungens befallningshavandes beslut lände, utan hinder av klagan, till efterrättelse intill dess annorlunda kan varda förordnat.

Om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet.

20 §.

Har någon inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför kronofogde, länsman eller notarius publicus, eller genom avtal, som i 9 § första stycket sägs, erkänt sig vara fader till barnet, och har erkännandet på enahanda sätt vitsordats av modern, vare det erkännande gällande, där ej visas att han ej är barnets fader eller, om erkännandet gjorts före barnets födelse, att det berott på villfarelse angående den sannolika tiden för födelsen. Är modern död, eller är hon sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort, skall erkännandet för att erhålla verkan, som nu är sagd, vara godkänt av barnets förmyndare eller av barnet själv, om det är myndigt.

Erkännes i den ordning nu är sagd, att föräldrarna vid barnets avlelse voro trolovade med varandra eller att de efter avlelsen ingått trolovning med varandra, vare ock det erkännande gällande, där det ej visas vara oriktigt.

21 §.

Talan om faderskap och om skyldighet för fadern att giva underhåll åt barnet eller modern så ock om barnets förklarande för trolovningsbarn skall anhängiggöras genom stämning å mannen till rätten i den ort, där han bör svara i tvistemål, som röra hans person. Vill käranden hellre stämma till rätten i den ort, där lägersmålet skett, vare ock det tillåtet.

Talan må väckas redan före barnets födelse, men må icke före födelsen slutligen prövas.

22 §.

Äger svaranden ej känt hemvist inom riket, och har upplysning ej kunnat vinnas, var han uppehåller sig, må stämningen delgivas på sätt i 11 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken sägs, ändå att fall ej är för handen, som där avses.

Har svaranden gjort anmälan i enlighet med bestämmelserna i tredje och fjärde styckena av sagda paragraf, äge dock vad nu är sagt ej tillämpning.

23 §.

Rätten må, där part det begär, förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

24 §.

Varder målet enligt 12 kap. 3 § rättegångsbalken företaget till avgörande, ändå att svaranden uteblivit, skall vad för sådant fall är stadgat om återvinning ej äga tillämpning.

25 §.

Rätten skall tillse, att en var, som äger att för barnet föra talan, erhåller tillfälle att yttra sig i målet, samt sörja för fullständig utredning, särskilt beträffande den tid, då uppgivet samlag ägt rum, och de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömande, huruvida barnet kan vara avlat vid det samlag; och äger rätten för utrednings vinnande införskaffa erforderlig bevisning. Ej vare rätten bunden av parts erkännande. Ed må ej bjudas.

Har rätten förordnat, att part skall personligen inställa sig, och kommer han ej, varde, där så finnes lämpligt, till rätten hämtad.

Erfordras upplysning angående omständighet, vars bedömande erfordrar medicinsk sakkunskap, infordre rätten yttrande av sakkunnig.

Varder någon enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgäldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

26 §.

Varder utrett, att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, skall han anses såsom fader, där ej uppenbart är, att barnet ej avlats vid det samlag.

27 §.

Förekommer anledning därtill att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, äge rätten förelägga antingen modern att med ed bekräfta eller svaranden att med ed förneka, att sådant samlag ägt rum.

I beslut om edgång utsätte rätten viss tid, som eden skall avse.

Vad i rättegångsbalken sägs om värjemålsed skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om ed, som förelägges modern.

28 §.

Kan utslag ej omedelbart givas, men är tvist allenast om beloppet av underhållsbidrag, eller föreligga sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig, äge rätten på yrkande av käranden förordna, att svaranden skall utgiva skäligt bidrag för tiden till dess rätten meddelar sin dom.

Sådant förordnande kan när som helst av rätten återkallas.

29 §.

Är å landet stämning uttagen, men har målet ännu ej förevarit vid rätten, äge på ansökan av käranden, där denne förebringar sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig, domaren förordna, att svaranden skall utgiva skäligt bidrag för tiden till dess rätten meddelar sin dom.

Innan förordnande meddelas, skall tillfälle beredas svaranden att yttra sig över ansökningen.

Har förordnande meddelats, tage rätten vid första rättegångstillfället i målet under omprövning, huruvida förordnandet skall äga bestånd. Det kan jämväl därefter när som helst av rätten återkallas.

30 §.

Förordnande, som i 28 eller 29 § sägs, gånge i verkställighet lika som laga kraft ägande dom. Slutligt utslag, varigenom rätten ådömt svaran-

den bidragsskyldighet, gånge på enahanda sätt i verkställighet, där ej rätten annorlunda förordnat.

31 §.

Klagan över rättens slutliga utslag föres genom besvär.

Är part missnöjd med rättens förordnande, varom i 28 § förmäles, eller beslut, varigenom förordnande enligt 29 § förklarats skola äga bestånd, skall särskild klagan däröver föras. Har domaren meddelat förordnande enligt 29 §, må klagan föras hos hovrätten; och varde tiden för besvärs anförande räknad från det klaganden erhöll del av beslutet. Över hovrättens beslut i fråga, som i detta stycke avses, må klagan ej föras.

32 §.

Har svaranden, efter det han på grund av förordnande, som i 28 eller 29 § sägs, betalat underhållsbidrag, genom laga kraft ägande dom funnits icke vara underhållsskyldig, må han dock ej av den, som mottagit underhållsbidraget, söka åter vad han utgivit men äge av allmänna medel återbekomma guldna bidragsbelopp jämte ränta efter sex för hundra om året från betalningsdagen.

Ansökan härom skall, för att komma under prövning, inom ett år från det domen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande i det län, där målet avgjordes av underrätt. I Konungens befallningshavandes beslut må ändring sökas hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Vad av allmänna medel utgivits skall stanna å statsverket, där ej Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter finner skäligt förordna, att staten skall söka sitt åter av den, som mottagit underhållsbidraget.

33 §.

Har, efter det underhållsbidrag blivit genom avtal eller dom fastställt, väsentlig ändring inträtt i de förhållanden, som därvid voro avgörande, må talan om skälig jämkning i vad sålunda fastställts efter stämning föras

vid domstol. Är underhållsbidrag till barn enligt 3 § fastställt att utgå till dess barnet nått viss ålder, vare det ej hinder att göra gällande rätt för barnet att utfå underhållsbidrag för tid, som därefter infaller, ändå att fall ej är för handen, som nyss är sagt.

Talan, som avses i första stycket, må ej föras i fråga om avtal, varigenom underhållsskyldig åtagit sig att till barnets underhåll enligt 3 § utgiva visst belopp en gång för alla.

34 §.

Är den, som uppgives vara fader till barnet, död, må efter stämning å hans arvingar vid den domstol, som har att upptaga tvist om arv efter honom, föras talan om barnets och moderns rätt; och skall i fråga om sådan talan vad ovan stadgats om talan mot mannen i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Övergångsbestämmelser.

35 §.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Genom denna lag upphävas:

8 kap. 7 och 8 §§ ärvdabalken;

lagen den 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder;

kungl. brevet den 17 oktober 1778 angående några författningar till förekommande av barnamord;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot denna lags bestämmelser.

36 §.

Denna lag skall, med nedan nämnda undantag, i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl beträffande

1. barn, som fötts innan lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft och som på grund av dessförinnan gällande lag är att anse såsom oäkta; och

2. barn, som fötts innan lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft och som på grund av dessförinnan gällande lag är att anse såsom äkta, ehuru föräldrarna ej blivit med varandra förenade i fullkomnat äktenskap, så ock barn, som födes efter det lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft och som på grund av övergångsbestämmelsen till samma lag äger äktenskaplig börd, ändå att det eljest skulle anses såsom barn utom äktenskap.

Skyldighet att utgiva underhållsbidrag för tid före denna lags trädande i kraft skall bedömas efter äldre lag.

För barn, som fötts innan lagen trätt i kraft, skall barnavårdsman icke förordnas, med mindre framställning därom göres av barnets moder eller barnavårdsnämnden av särskild anledning finner skäligt meddela sådant förordnande.

I fråga om barn, som i 1. avses, gälle angående bevakning av dess rätt till arv efter moder och mödernefränder vad i sådant hänseende finnes stadgat i lagen den 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder.

Den nya lagens bestämmelser om barnets namn och om arvsrätt skola ej äga tillämpning angående barn, som i 2. avses.

Förslag
till
Lag
om äktenskaplig börd.

1 §.

Barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd, där ej, i den ordning nedan sägs, barnet förklaras icke hava sådan börd.

2 §.

Vill mannen vinna förklarande att barnet icke har äktenskaplig börd, instämme sin talan inom sex månader från det han fick kunskap om barnets födelse. Har barnet ej särskild förmyndare, söke mannen hos rätten förordnande av god man att bevaka dess rätt. Är å landet ej rättegångsdag, äge domaren förordna ombud att å barnets vägnar mottaga stämningen i målet, och meddele det sedan rätten, som förordnar god man. Lever modern, skall ock hon stämmas.

Är mannen sinnessjuk eller sinnesslö, föres talan av förmyndaren.

3 §.

Är mannen död, och har han ej försuttit tid till talan enligt 2 §, må en var, som jämte eller efter barnet är berättigad till arv efter honom, föra sådan talan genom stämning inom sex månader, sedan han erhållit kännedom om barnets födelse och om mannens död.

4 §.

Har mannen efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt, äge talan, som nu är sagd, ej rum.

5 §.

Barnet äge efter stämning å mannen eller, där han är död, å dem, som jämte eller efter barnet äro hans arvingar, föra talan om sin börd. Lever modern, skall ock hon stämmas. Är barnet omyndigt på grund av sin ålder eller lider det av sinnessjukdom eller sinnesslöhet, föres talan av förmyndaren, om särskild sådan är förordnad, och eljest av god man, som rätten på anmälan av barnavårdsnämnden förordnar att bevaka barnets rätt.

6 §.

Rätten har att sörja för fullständig utredning och äger för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning. Ej vare rätten bunden av parts erkännande. Ed må ej bjudas.

Varder någon enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgäldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

7 §.

Varder ej visat, att barnet icke kan vara avlat av mannen, må käromålet bifallas allenast, om talan föres av mannen själv och utredningen giver vid handen att barnet är avlat före äktenskapet eller under det sammanlevnaden mellan makarna var enligt domstols beslut hävd, samt det ej göres sannolikt att makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat.

8 §.

Ingå, efter det barn blivit utom äktenskap fött, dess föräldrar äktenskap med varandra, erhåller barnet äktenskaplig börd.

Angående fastställande av faderskapet gälle vad i lag om barn utom äktenskap är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Genom denna lag upphävas:

8 kap. 6 § ärvdabalken; och

8 § 1 i lagen den 12 november 1915 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

Är barn, som födes efter det denna lag trätt i kraft, avlat dessförinnan, och skulle barnet på grund av omständighet, som inträffat före lagens ikraftträdande, enligt äldre lag varit att anse såsom äkta, äge det äktenskaplig börd, ändå att det enligt den nya lagen skulle anses såsom barn utom äktenskap.

4—142070.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning skall hava följande ändrade lydelse:

Har kvinnan under trolovningstiden blivit rådd med barn av mannen; brytes likväl trolovningen, och bär mannen huvudsakligen skulden härtill, give han henne skäligt skadestånd. Sådant skadestånd må sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Är trolovad eljest huvudsakligen vållande till att trolovningen brytes, njute den andre ersättning allenast för förlust till följd av åtgärd, som han vidtagit för det tillämnade äktenskapet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag
till
Lag
om införsel i avlöning, pension eller livränta.

1 §.

Är någon genom rättens eller domarens beslut eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal förpliktad att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar eller den, med vilken han är eller varit gift eller utom äktenskap avlat barn, och underlåter han att betala förfallet belopp, äge den till underhåll berättigade erhålla införsel i den underhållsskyldige tillkommande avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning till gäldande av så väl förfallet belopp som bidraget i övrigt, i den mån det förfaller till betalning.

2 §.

Vill underhållsberättigad erhålla införsel, ingive till utmätningsmannen dom eller annan handling, genom vilken bidraget blivit bestämt, med uppgift å den underhållsskyldiges hemvist och anställning.

3 §.

Utmätningsmannen låte skriftlig underrättelse om ansökningen bevisligen tillställas den underhållsskyldige med föreläggande för honom att, där han har något att invända mot ansökningen eller att andraga beträffande de bestämmelser, som vid beviljande av införsel böra meddelas, inom viss kort tid muntligen eller skriftligen avgiva yttrande.

4 §.

Det åligge utmätningsmannen att hos arbetsgivare eller myndighet söka inhämta upplysning angående de omständigheter, vilka kunna vara av betydelse vid prövning av ansökningen. Arbetsgivare vare skyldig att på anfordran lämna utmätningsmannen uppgift angående den underhållsskyldiges anställning och avlöningsförhållanden.

Upplyses, att den underhållsskyldige tagit anställning å annan ort, och är i följd därav utmätningsmannen ej vidare behörig, översände handlingarna jämte underrättelse om vad för övrigt i ärendet förekommit till behörig utmätningsman; och åligge det denne att ägna ärendet fortsatt handläggning.

5 §.

Införsel må ej beviljas, där den underhållsskyldige betalar förfallet belopp och tillika antingen ställer av utmätningsmannen godkänd pant eller borgen för underhållsskyldighetens fullgörande under tid, som utmätningsmannen finner skälig, dock minst ett år, eller visar sannolika skäl att han skall fullgöra sin underhållsskyldighet.

Borgen må ej godkännas, med mindre den ingåtts såsom för egen skuld och, där borgesmännen äro flera, de borgat en för alla och alla för en

6 §.

Varder införsel beviljad, förordne utmätningsmannen, huru stort belopp av avlöningen skall, i den mån densamma förfaller, innehållas till gäldande av underhållsbidraget.

Införsel må ej beviljas till gäldande av bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år, innan ansökningen gjordes. Ej heller må bestämmelse meddelas, enligt vilken avlöning skulle komma att innehållas för annat bidragsbelopp än sådant, som är förfallet, då innehållningen skall äga rum, eller som näst därefter förfaller.

Det belopp, som skall innehållas, må ej sättas så högt, att den underhållsskyldige kommer att sakna medel till underhåll för sig själv eller för make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, som icke åtnjuta underhållsbidrag.

Beviljas införsel till gäldande av bidrag åt flera underhållsberättigade, och förslår ej därtill det belopp, som må innehållas, varde detta belopp fördelat mellan de underhållsberättigade i förhållande till bidragens storlek.

7 §.

Yppas, efter det förordnande om införsel givits, anledning till jämkning i de därvid meddelade bestämmelser, äge utmätningsmannen utan hinder av det förra beslutet förordna om sådan jämkning.

8 §.

Hava förfallna bidragsbelopp guldits, och ställer den underhållsskyldige pant eller borgen, som i 5 § sägs, eller visar sannolika skäl att han skall fullgöra sin underhållsskyldighet, varde beslutet om införsel av utmätningsmannen upphävt.

9 §.

Är förordnande om införsel meddelat, och varder upplyst, att den underhållsskyldige lämnat den anställning förordnandet avser och blivit anställd hos annan arbetsgivare, äge utmätningsmannen, efter att hava inhämtat upplysningar såsom i 4 § sägs, meddela beslut om införsel i den underhållsskyldiges avlöning för den nya anställningen.

Har den underhållsskyldige tagit anställning å annan ort, och är i följd därav utmätningsman, som förut haft befattning med ärendet, ej vidare behörig, översände handlingarna jämte underrättelse om vad för övrigt i ärendet förekommit till behörig utmätningsman, och meddele denne beslut, som nyss är sagt.

10 §.

När införsel beviljats eller beslut, varom i 7, 8 eller 9 § sägs, meddelats, låte utmätningsmannen skriftlig underrättelse därom bevisligen tillställas

arbetsgivaren. Underrättelse varde ock av utmätningsmannen med posten avsänd till den underhållsberättigade och den underhållsskyldige.

11 §.

Det åligge arbetsgivaren, där utmätningsmannen så föreskrivit, att å bestämd tid, dock högst en gång i månaden, till utmätningsmannen med posten översända innehållet belopp. Är sådan föreskrift ej meddelad, låte utmätningsmannen hos arbetsgivaren lyfta vad som innehållits. Till utmätningsmannen influtna medel, som ej hos honom lyftas av den underhållsberättigade, skola till denne med posten översändas; dock må ej något belopp tillhandahållas den underhållsberättigade, förr än bidrag, som därmed skall gäldas, är förfallet.

12 §.

I ärende angående införsel skall utmätningsman skyndsamt vidtaga de åtgärder, som åligga honom.

Den underhållsberättigade eller den underhållsskyldige vare ej pliktig att gälda någon kostnad för sådan åtgärd.

13 §.

Vad i utsökningslagen är stadgat om anteckning i dagbok och om klagan i fråga om utmätningsmans förfarande gälle i tillämpliga delar beträffande införsel.

14 §.

Utbetalar arbetsgivare belopp, som han på grund av beslut om införsel skolat innehålla, svare själv för beloppet.

15 §.

Underlåter arbetsgivare att på anfordran lämna uppgift, som i 4 § sägs, eller lämnar han oriktig uppgift, eller fullgör han ej föreskrift om översändande av innehållet belopp, varom i 11 § förmäles, straffes med böter.

Böter, som ådömas enligt denna paragraf, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmänna strafflagen.

16 §.

Belopp, som enligt denna lag innehållits till gäldande av underhållsbidrag, må ej utmätas för annan den underhållsskyldiges gäld.

17 §.

Utan hinder av underhållsskyldigs konkurs må införsel i hans avlöning beviljas eller meddelat beslut om införsel äga tillämpning.

18 §.

Är underhållsskyldig anställd i tjänst eller annat arbete hos staten eller kommun, skall vad om arbetsgivare i denna lag är sagt tillämpas beträffande den, som har att utbetala avlöningen.

19 §.

Vad i denna lag är stadgat om införsel i avlöning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om införsel i underhållsskyldig tillkommande pension eller livränta, ändock att sådan pension eller livränta enligt lag eller Konungens förordnande är undantagen från utmätning för gäld.

20 §.

Är enskild försörjningsskyldig genom myndighets beslut förpliktad att till fattigvårdssamhälle utgiva bidrag till den försörjningsberättigades underhåll, eller är någon genom domstols beslut eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal förpliktad att till följd av trolovnings brytande, äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad utgiva till utgående å särskilda tider satt skadestånd till den, med vilken han varit trolovad eller gift, skall beträffande sådant underhållsbidrag eller skadestånd vad i denna lag är stadgat om införsel i avlöning, pension eller livränta för underhållsbidrag, som utgår till den underhållsberättigade, äga motsvarande tillämpning. Vad i 17 § är stadgat skall dock ej gälla i fråga om införsel för skadestånd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag

till

Lag

om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket.

1 §.

Den, som genom rättens eller domarens beslut eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal är förpliktad att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barn eller adoptivbarn under femton år, må ej avflytta från riket, med mindre han hos överexekutor ställt av denne godkänd pant eller borgen för underhållsskyldighetens fullgörande, till dess barnet fyllt femton år.

Vad sålunda stadgats skall äga tillämpning jämväl beträffande enskild försörjningsskyldig, som genom myndighets beslut förpliktats att till fattigvårdssamhälle utgiva bidrag till försörjning av barn under femton år; och skall i sådant fall vad här nedan sägs om underhållsberättigad gälla fattigvårdssamhället.

Borgen må ej av överexekutor godkännas, med mindre den ingåtts såsom för egen skuld och, där borgesmännen äro flera, de borgat en för alla och alla för en.

2 §.

Finnes anledning antaga, att underhållsskyldigs avflyttning icke skall lända den underhållsberättigade till men, eller förekomma ömmande omständigheter, må överexekutor på ansökan befria den underhållsskyldige från att ställa pant eller borgen.

Innan befrielse, som nu är sagd, meddelas, give överexekutor den underhållsberättigade samt, där så finnes erforderligt, fattigvårdsstyrelsen tillfälle yttra sig i ärendet.

3 §.

Är fara för handen, att underhållsskyldig avflyttar från riket utan att hava ställt säkerhet, som i 1 § sägs, äge utmätningsman på begäran av den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelse meddela den underhållsskyldige förbud att avflytta.

Av utmätningsmannen meddelat avflyttningsförbud skall av honom genast underställas överexekutors prövning, men gånge ändock i verkställighet, där ej överexekutor annorledes förordnar.

Varder ansökan om avflyttningsförbud ej av utmätningsmannen bifallen, må hans beslut hos överexekutor överklagas, efter vad i utsökningslagen är stadgat om klagan över utmätningsmans förfarande.

4 §.

Ej må avflyttningsförbud av överexekutor fastställas eller i anledning av klagan sådant förbud av överexekutor meddelas, med mindre den underhållsskyldige lämnats tillfälle yttra sig.

5 §.

Visar den, för vilken avflyttningsförbud meddelats, att hans bidragsplikt upphört, eller ställer han säkerhet, som i 1 § sägs, eller varder han därifrån befriad, skall avflyttningsförbudet av överexekutor upphävas.

6 §.

Angående fullföljd av talan i mål, däri överexekutor meddelat beslut, gälle vad i utsökningslagen är stadgat beträffande klagan i mål om klander av utmätningsmans förfarande.

7 §.

Vad i utsökningslagen är stadgat om anteckning i dagbok gälle ock beträffande mål, varom i denna lag sägs.

5—*142979.*

8 §.

Är avflyttningsförbud meddelat, äge den underhållsskyldige rätt att efter stämning å den underhållsberättigade vid domstol föra talan om återgång av förbudet.

9 §.

Avflyttningsförbud skall genom försorg av utmätningsmannen eller, där det först av överexekutor meddelats, av denne delgivas rikets polismyndigheter; och åligge det polismyndighet att, där den underhållsskyldige söker avflytta från riket, hindra hans resa.

Varder av utmätningsmannen meddelat avflyttningsförbud ej av överexukutor fastställt, eller varder meddelat förbud enligt 5 § av överexekutor upphävt, eller visar hos överexekutor den, för vilken avflyttningsförbud meddelats, att han blivit i anledning av klagan eller återgångstalan därifrån befriad, skall genom överexekutors försorg underrättelse härom meddelas polismyndigheterna.

10 §.

Har underhållsskyldig avflyttat från riket utan att hava ställt säkerhet, som i 1 § sägs, eller är fara för handen att han avflyttar utan att hava fullgjort sin skyldighet därutinnan, äge överexekutor på yrkande av den underhållsberättigade förplikta den underhållsskyldige att genast utgiva kapitalvärdet av underhållsbidraget.

Beträffande målets handläggning och klagan över överexekutors beslut gälle i tillämpliga delar vad om lagsökning för gäld är stadgat, dock att, där målet blivit såsom tvistigt till domstol förvisat, domstolen allenast har att utlåta sig om betalningsskyldigheten, varefter sökanden äger hos överexekutor anmäla målet till fortsatt handläggning.

Vad den underhållsskyldige ålagts utgiva låte överexekutor ofördröjligen uttaga. Influtna medel skola av överexekutor göras räntebärande genom insättning i bank samt, i den mån bidraget förfaller, tillhandahållas den berättigade. Dör denne, eller upphör eljest underhållsskyldigheten, äge den underhållspliktige återfå vad som återstår.

Är underhållsskyldighet fastställd genom beslut, som meddelats av domaren eller under rättegång eller som ej vunnit laga kraft, må utmätt egendom säljas allenast i den mån det erfordras för gäldande av förfallet bidrag. Varder talan om underhållsskyldigheten slutligen ogillad, skall vad av egendomen finnes i behåll återställas.

11 §.

Utvandraragent eller annan, som med vetskap därom att underhållsskyldig ej fullgjort sitt åliggande enligt 1 § befordrar honom till främmande land, svare själv för fullgörande av hans underhållsskyldighet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen skola hava följande ändrade lydelse:

35 §.

Undandrager sig den, som genom olovlig beblandelse avlat barn, att giva kvinnan nödig hjälp i anledning av havandeskapet eller barnets födelse, och begår kvinnan under inflytande av den övergivna eller nödställda belägenhet, vari hon i följd härav befinner sig, brott, varigenom fostret eller barnet dödas eller dess liv utsättes för fara; dömes mannen till böter eller fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må till straffarbete i högst två år dömas.

36 §.

Begår någon mord eller dråp å skyldeman i rätt uppstigande led eller å sin maka, eller ock å styv- eller svärföräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde eller annan, under vars lydnad man står; varde den omständighet såsom synnerligen försvårande ansedd.

Gör någon uppsåtligen annan misshandel å skyldeman i rätt uppstigande led; då må straffet ej sättas lägre än två månaders straffarbete: äro omständighetena försvårande; må straffarbetet förhöjas till sådant arbete på livstid, om högsta strafftiden är i allmänhet bestämd till tio år, och, i

annat fall, till två år utöver den i allmänhet bestämda högsta strafftiden. Sker sådan misshandel å annan av de personer, som i första stycket äro nämnda; varde den omständighet såsom synnerligen försvårande ansedd, och må ej till lindrigare straff än fängelse dömas.

37 §.

Förbryter man sig, såsom i 15 § sägs, mot någon av de personer, som i 36 § äro nämnda; varde, där ingen skada sker, ändock straffad med fängelse i högst ett år.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 67 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 67 § utsökningslagen skall hava följande ändrade lydelse:

Gäldenärs innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst, eller innestående pension å rikets stat må icke utmätas, förr än gäldenären är berättigad att avlöningen eller pensionen lyfta.

Är i lag eller författning särskilt stadgat, att viss egendom ej må utmätas, eller är av Konungen för viss pensions- eller livränteanstalt förordnat, att därifrån utgående pension eller livränta ej må tagas i mät; lände det till efterrättelse.

Om införsel i avlöning, pension eller livränta är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning.

Härigenom förordnas, att 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Barn av äkta makar, som vid barnets födelse äro medlemmar av samma främmande trossamfund, må i dess lära uppfostras. Äro föräldrarna vid barnets födelse medlemmar av skilda främmande trossamfund; äge fadern bestämma, i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Tillhör endera sådant trossamfund och den andra svenska kyrkan; då skall barnet i evangeliskt luterska läran uppfostras. Har emellan makarna träffats avtal om deras barns uppfostran i evangeliskt luterska läran eller främmande troslära, som en av makarna bekänner; vare sådant avtal gällande, så framt det blivit före äktenskapets ingående skriftligen upprättat och för vigselförrättaren uppvisat.

Då bägge föräldrarna eller, när endera död är, den efterlevande eller, där de leva åtskilda, den av dem, som har barnet i sin vård, övergår från svenska kyrkan till främmande trossamfund eller från ett sådant till annat, må, där bägge övergå, fadern och, i övriga fall, den efterlevande eller den av makarna, som har barnet i sin vård, bestämma i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras.

Barn av föräldrar, som ej ingått äktenskap med varandra, må, där modern tillhör främmande trossamfund, i hennes troslära uppfostras. Övergår modern från svenska kyrkan till främmande trossamfund eller från ett sådant till ett annat, må hon bestämma i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Varder fadern förordnad till förmyndare för barnet, skall vad nu är sagt om modern tillämpas beträffande fadern.

Hava vid adoption barnets föräldrar med adoptanten, eller, där barn adopterats av makar, med dessa avtalat, att barnet skall uppfostras i evangeliskt luterska läran eller i främmande troslära, däri barnet enligt ovan givna regler må uppfostras; vare det avtal gällande, så framt det blivit skriftligen upprättat och till rätten ingivet, innan dess tillstånd till adoptionen meddelades. Finnes ej sådant avtal, skall, med motsvarande tillämpning av vad ovan är stadgat, barnet uppfostras som vore det adoptantens eller, där barn är adopterat av makar eller ena makens barn adopterats av den andre, makarnas gemensamma barn. Häves adoptivförhållandet, må, där barnet uppfostrats i främmande troslära, dess uppfostran fortgå i den lära, ändå att barnet, om adoptionen ej mellankommit, skolat uppfostras i annan.

Barn, som fyllt femton år eller blivit inom svenska kyrkan konfirmerat, må ej på grund av föreskrifterna i andra, tredje eller fjärde stycket anses från svenska kyrkan skilt, utan gälle om sådant barn vad i 3 § stadgas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skola hava följande ändrade lydelse:

4:o) Mål om avlöningsförmåner, därunder inbegripet provision, anmärknings- och aktoratsarvode, ersättning för viss förrättning eller visst uppdrag, bostadsförmån, hyresbidrag, sjukvård, beklädnadsersättning och dylikt, om resekostnads- och traktamentsersättning, om delaktighet i eller avgifter till pensionsinrättning eller annan sådan allmän anstalt eller kassa, om rätt till pension eller dylik förmån, allt enligt gällande föreskrifter eller överenskommelser;

mål om annan ersättning, så vitt den enligt gällande författningar utgår av statsmedel och anspråket ej är framställt mot riksförsäkringsanstalten;

mål om sådant bidrag eller understöd av statsmedel, som statskontoret, tillsynsmyndigheten över sjukkasseväsendet eller Konungens befallningshavande enligt gällande författningar må bevilja eller skall på rekvisition utbetala;

mål om återbekommande av underhållsbidrag, som svarande enligt lagen om barn utom äktenskap, på grund av beslut av domaren eller under rättegången, utgivit.

17:o) Mål om kyrkotukt, om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, om skolpliktiga barns skiljande från föräldrar eller målsmän;

mål om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn utom äktenskap;

mål om tillämpning av vad angående alkoholister är särskilt stadgat;

mål om disciplinär bestraffning, om avstängande från tjänstgöring under åtalstid;

mål om behörighet att utöva yrke eller verksamhet, som står under medicinalstyrelsens inseende;

mål om bötesansvar, om annat föreläggande vid vite än sådant, som må givas enligt författningar om banker eller andra penninginrättningar, om utdömande av vite enligt andra än nämnda författningar;

mål om häktads vård och behandling, om verkställande av straff.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 191 .

MOTIV.

Inledning.

De oäkta barnens allmänna rättsställning.

Enligt alla de moderna rättssystemen är den omständigheten huruvida ett barn är fött inom eller utom äktenskap av stor betydelse för barnets rättsställning. I många hänseenden gälla olika regler beträffande de barn, som fötts i äktenskap, de så kallade äkta barnen, och dem, som äro födda utom äktenskap, de så kallade oäkta barnen. Denna olikhet sammanhänger, framför allt historiskt sett, nära med den ställning familjen intager i samhällsordningen. Samhället är byggt på familjen, och i äktenskapet har familjen sin grund. Endast den förbindelse mellan man och kvinna, som får formen av äktenskap, erkännes av samhället såsom legitim. Samhällets ogillande av de illegitima förbindelserna har fått sitt uttryck jämväl däri, att frukterna av sådana förbindelser, de oäkta barnen, erhållit en sämre rättsställning än den, som tillkommer de äkta. Denna åskådning, som i den äldsta germanska rätten ännu icke kommit till fullt uttryck, gjorde sig under medeltiden, särskilt på grund av kyrkans inflytande, med synnerlig skärpa gällande. Enligt gammal tysk rätt ansågos sålunda de oäkta barnen såsom rätts- och ärelösa, tillhörde icke något stånd eller någon familj, kunde icke ärva eller ärvas, fingo ej inträda i något av de under denna tid så betydande skråna och så vidare. Redan mot slutet av medeltiden framträdde emellertid en mot dessa barn mera gynnsam uppfattning, och på senare tider ha lagstiftningarna allt mera uppmärksammat dem och sökt förbättra deras ställning. Så gott som över allt härskar dock den regeln, att barn utom äktenskap i familjerättsligt hänseende intager en annan och, åtminstone i vissa hänseenden, mindre fördelaktig rättsställning än barn i äktenskap. Detta gäller särskilt beträffande förhållandet mellan barnet och fadern. Att man bibehållit en sådan skillnad är delvis uttryck för en strävan att gynna den legitima förbindelsen mellan könen, äktenskapet, framför den illegitima. Men i många hänseenden ha de olika faktiska förhållandena framtvungit olika rättsregler. Sålunda kan man till exempel på grund av det samliv, som faktiskt och rättsligt består

emellan äkta makar, uppställa såsom regel, att mannen skall anses såsom fader till det barn, som av hustrun under äktenskapet födes. I fråga om det utom äktenskap födda barnet åter, vars föräldrar i regeln icke leva samman, är det i allmänhet förenat med ej ringa svårighet att erhålla kännedom om vem fadern är. Denna omständighet har utövat stort inflytande i olika riktningar på lagstiftningen om dessa barn. Saknaden vid en förbindelse utom äktenskap av det rättsliga och faktiska band, som förenar äkta makar, medför också att barnets uppfostran och underhåll under uppväxttiden i allmänhet icke kan, såsom i fråga om barn i äktenskap, ombesörjas av föräldrarna gemensamt. Detta betingar särskilda regler angående vårdnaden om barnet, underhållskostnaden med mera. I allmänhet gäller det att de oäkta barnen rent faktiskt sett befinna sig i vida sämre ställning än de äkta. Detta har också den nyare lagstiftningen behjärtat. Många av de särskilda regler, som gälla beträffande de oäkta barnen, hava tillkommit just i syfte att råda bot på eller minska de olägenheter, som följa av nämnda förhållande.

Främmande rätt.

I de särskilda länderna har rättsordningen beträffande de utom äktenskap födda barnen gestaltat sig ganska olika.

Det engelska systemet. England.

Den *engelska* rätten hyllar den grundsatsen, att mellan barnet och dess föräldrar rättsligen sett icke existerar någon släktskap. Barnet är »filius nullius». Föräldramakt över barnet tillkommer i följd härav icke någon av föräldrarna i samma omfattning som beträffande äkta barn är fallet. Barnet äger icke bära faderns eller moderns namn och har icke rätt till arv efter någon av dem eller deras släkt, likasom det icke ärves av dem. Denna barnets rättsställning förändras icke därigenom att föräldrarna eller någon av dem erkänner barnet såsom sitt. Icke heller föräldrarnas efterföljande äktenskap verkar legitimerande för barnet. I alla sina konsekvenser upprätthålles dock icke principen. Sålunda är det i fråga om äktenskapshinder på grund av skyldskap likgiltigt, om skyldskapen är beroende på äkta eller oäkta börd. Föräldrarna äro ock pliktiga underhålla barnet under uppväxttiden. Denna plikt vilar i främsta rummet på modern, som också i regeln får en viss bestämmanderätt över barnet. Fadern kan förpliktas att bidraga till underhållet, dock med ett begränsat belopp. I rättegång om sådant bidrag är kvinnans ed att mannen haft umgänge med henne å den tid, då barnet avlats, en

nödvändig förutsättning för bifall till käromålet. Men eden skall kompletteras genom annan bevisning. Mannen äger göra invändning att kvinnan under avlelsetiden haft umgänge jämväl med annan, men bevisning därom medför ej nödvändigt ogillande av den mot honom förda talan. Huvudregeln är att domstolen, om den finner bevisningen tillfyllestgörande, har att förklara mannen vara förmodad fader till barnet (adjudge the man to be the putative father of such bastard child) samt utdöma underhållsbidraget.

Nu omförmälda grundsatser tillämpas jämväl i *Skottland*, dock att legitimation där kan ske genom föräldrarnas efterföljande äktenskap eller genom kunglig dispens. Skottland.

Även i många av *Amerikas Förenta stater* härskar det engelska systemet. Vissa av dessa stater hava dock brutit med detsamma. Sålunda förekommer det på åtskilliga ställen, att barnet har arvsrätt efter modern, stundom dock endast under förutsättning att hon icke efterlämnar barn i äktenskap. Vanligen har då även modern arvsrätt efter barnet. Emellanåt är arvsrätten utsträckt till vissa av mödernefränderna. I några stater har barnet arvsrätt även efter fadern. Vanligt är att föräldrarnas äktenskap legitimerar barnet. Amerikas Förenta stater.

Ursprunget till den i *Tyskland* på förevarande område nu gällande ordningen är att söka i den romerska rätten. Enligt denna rätt i dess mera utbildade form gällde det, att barn utom äktenskap i förhållande till modern och hennes släkt hade samma familjerättsliga ställning som barn i äktenskap men att däremot något rättsligt band mellan barnet och fadern eller hans släkt icke fanns. Fadern var icke ens underhållsskyldig. Såsom grund härtill åberopades, att man alltid kunde vara säker om vem modern var men att däremot faderskapet var ovisst. Under den senaste kejsartiden modifierades reglerna i någon mån beträffande barn, vilkas föräldrar levde i det av lagen då erkända konkubinatförhållandet. Dessa barn blevo berättigade till underhåll av fadern och fingo även en begränsad arvsrätt efter honom. Under den utbildning, som den romerska rätten efter receptionen undergick i Tyskland, upptogs i fråga om alla oäkta barn den regeln, att underhållsskyldighet mot barnet ålåg den, som under konceptionstiden plägat umgänge med modern. Men olika meningar förefunnos, huruvida denna skyldighet skulle anses såsom en följd av ett lägersmannens delikt eller såsom grundad på hans antagna faderskap. Den förra åsikten medförde konsekvent, att inván- *Det tyska systemet.* Romersk rätt.

ning om flera lägersmän lämnades utan avseende; de häftade alla solidariskt. Enligt den senare åsikten var invändning om flera lägersmän tillåten, och bevisning därom föranledde, att ingen av dem blev skyldig giva underhåll åt barnet.

Nu angivna allmänna grundsatser upptogos jämväl i de flesta av de särskilda tyska ländernas lagar. Dock ägde åtskilliga modifikationer rum, bland annat sålunda att enligt vissa lagar en begränsad arvsrätt efter fadern tillkom barnet (så i Preussen, Bayern och Würtemberg).

Tyskland. Den nya tyska civillagen (1896) har såsom huvudregel upptagit den romerska rättens princip, att barnet i förhållande till modern har samma ställning som ett äkta barn men att emellan barnet och fadern någon släktskap i detta ords rättsliga betydelse icke äger rum.

Den allmänna regeln om förhållandet emellan barnet och modern är dock sålunda modifierad, att modern icke äger föräldramakten över barnet i den tekniska betydelse detta ord enligt lagen har. Barnet skall alltid hava en förmyndare, och denne äger representera barnet. Men modern har rätt att hava barnet hos sig och draga försorg om dess uppfostran. Det tillkommer också modern att giva samtycke till barnets äktenskap och dess adoption, så länge det är omyndigt. Barnet bär moderns namn, och mellan barnet å ena sidan samt modern och hennes släkt å andra sidan äger arvsrätt rum efter vanliga regler.

Beträffande förhållandet emellan fadern och barnet innebär regeln, att fadern icke har någon myndighet över barnet, att barnet icke äger bära faderns namn och att arvsrätt emellan fadern och hans släkt å ena sidan samt barnet å den andra icke äger rum. Såsom grund för denna ståndpunkt åberopas i främsta rummet, att här alldeles saknas de sedliga och faktiska förutsättningarna för grundande av familjerättsliga förhållanden, men jämväl att fastställande av faderskapet är förbundet med synnerliga vanskligheter. Dock åligger fadern underhållsskyldighet mot barnet, och detta så, att han ensam har att bekosta hela underhållet. Moderns skyldighet därutinnan är endast subsidiär; den inträder först när fadern är oförmögen att fullgöra sin plikt. Denna faderns underhållsskyldighet anses icke grundad på något hans delikt utan på blodsbandet mellan honom och barnet. Vid uppkommen tvist betraktas faderskapet såsom styrkt, när det visas att mannen haft umgänge med kvinnan under den av lagen fastställda avlelsetiden och det ej av omständigheterna framgår, att barnet omöjligen

kan hava därvid avlats. Men om det upplyses, att kvinnan under denna tid haft umgänge med flera män, blir ingen av dem underhållsskyldig. Blodsbandet verkar även äktenskapshinder på samma sätt som om barnet varit äkta.

Fadern är jämväl skyldig att bidraga till moderns underhåll vid nedkomsten och till övriga därmed förbundna kostnader.

Erkännande av föräldrarna eller en av dem förändrar icke barnets rättsliga ställning, men det legitimeras genom föräldrarnas efterföljande äktenskap. På begäran av fadern kan barnet också genom beslut av vederbörande myndighet bliva legitimerat såsom hans.

På huvudsakligen samma ståndpunkt som den tyska civillagen stå lagstiftningarna i Österrike, Ryssland, Danmark och Finland.

I *Österrikes* civillag (1811) förekom ännu det allmänna stadgandet, att barn utom äktenskap över huvud är uteslutet från familje- och släkträttigheter, men detta stadgande, som genom de speciella bestämmelserna var underkastat väsentliga modifikationer, särskilt beträffande förhållandet till modern, har upphört att gälla i följd av en genom förordning den 12 oktober 1914 promulgerad novell till civillagen, vilken novell medförde jämväl vissa andra ändringar på förevarande område. Fortfarande gäller emellertid, att varken fadern eller modern har föräldramakten över barnet i samma omfattning, som föräldrar över äkta barn; det skall hava en särskild förmyndare. Men föräldrarna, vilka skola sörja för barnets underhåll och uppfostran, ha de rättigheter över barnet, som erfordras för att de skola kunna fullgöra denna plikt. Modern har rätt att hava barnet hos sig och uppfostra det; men om barnets väl löper fara därigenom att det fostras hos modern, är fadern pliktig att taga det till sig eller anbringa det annorstädes, där det kan få god vård. Skyldigheten att bekosta barnets underhåll åligger i första rummet fadern; vid hans oförmåga övergår denna skyldighet på modern. Barnet bär moderns namn och har arvsrätt efter henne och mödernefränderna, men är uteslutet från arv efter fadern och hans släkt. Såsom fader anses den, som under den i lagen bestämda avlelsetiden haft umgänge med modern, och invändning om flera lägersmän tillåtes icke. Modern är berättigad till ersättning för kostnaderna med anledning av sin nedkomst och för sitt underhåll närmaste tiden därefter. Legitimation kan äga rum genom föräldrarnas efterföljande äktenskap eller genom regeringens beslut. Österrike.

Ryssland. Enligt *rysk* rätt (lag av 1902) har modern till barn utom äktenskap föräldramakten över detsamma; men en särskild förmyndare skall dock förordnas. Barnet har arvsrätt efter modern, dock ej i henne tillhörigt »stamgods», varemot det icke ärver vare sig moderns släkt eller fadern eller hans släkt. Bägge föräldrarna ha skyldighet att underhålla barnet.

Danmark. I *Danmark* hava på senare åren flera nya lagar om oäkta barn följt efter varandra (den sista av 1908 med ändringar 1913). Genom dessa lagar, vilka icke avse att utgöra en fullständig kodifikation av vad som gäller i ämnet utan bredvid vilka äldre bestämmelser tillämpas, har icke skett någon ändring i vad förut gällt angående de oäkta barnens allmänna rättsställning. Föräldramakten över barnet tillkommer modern, som jämväl i allmänhet är barnets förmyndare, om hon själv är fullmyndig. Dock kan denna rätt under vissa omständigheter fråntagas henne. Barnet bär ock moderns namn, men kan med faderns tillstånd få antaga hans. Ömsesidig arvsrätt äger rum mellan barnet å ena sidan samt modern och hennes släkt å den andra. Enligt den allmänna lagen av 1683 stod däremot fadern icke i något rättsförhållande till barnet. Han var icke ens underhållspliktig. Underhållsskyldighet ålades honom emellertid genom en förordning av 1763, och han är nu pliktig att jämte modern bekosta barnets underhåll, därvid fadern i regeln skall bidraga något mera än modern. Under vissa förhållanden kan fadern få övertaga barnets vård. Arvsrätt efter fadern eller hans släkt tillkommer icke barnet, utom i det fall att vissa förberedelser till giftermål skett men detta hindrats genom mannens död eller annan orsak, som ej kan tillräknas honom. Barnet ärves ej heller av fadern eller hans släkt. Såsom fader anses den, som haft umgänge med modern å sådan tid, att barnet kan vara därvid avlat. Om modern på sådan tid haft umgänge med flera, kunna de solidariskt dömas att utgiva underhållsbidrag. Barnet kan legitimeras. Det sker i första rummet genom föräldrarnas efterföljande äktenskap. Barnet får då alldeles samma ställning som ett barn i äktenskap. Legitimation kan vidare ske genom att fadern på tinget »kuldlyser» barnet. Vid kuldlysningen kan fadern med viss begränsning bestämma, i vad mån barnet skall bekomma andel i kvarlåtenskapen efter honom. Har sådan bestämmelse ej meddelats, får barnet arvsrätt efter fadern och hans släkt, såsom om det vore äkta, dock att, om även äkta barn finnes, barnet ärver endast hälften mot det äkta. Det kuldlysta

barnet ärves av fadern och hans släkt på samma sätt som äkta barn. Legitimation kan slutligen även vinnas genom »bevilling», som på faderns begäran meddelas av vederbörande myndighet. Genom sådan legitimation får barnet samma ställning som äkta barn, där ej i bevillingen inskränkning häri göres. Det kan sålunda i bevillningen bestämmas att barnet icke får arvsrätt eller blott en begränsad sådan rätt.

Modern har rätt att av fadern få bidrag till kostnaderna vid förlossningen samt till sitt underhåll under tiden närmast förut och efteråt.

Den nya lagstiftningen har särskilt haft till syfte att betrygga barnets och moderns rätt till underhåll. I dessa hänseenden ha icke blott meddelats utförliga regler angående faderns underhållsplikt och sättet för utkrävande av denna plikt utan jämväl stadgats rätt för behövande mödrar att få underhållsbidraget förskotterat av det allmänna. Det regeringsförslag, som låg till grund för 1908 års lag, avsåg jämväl att tillerkänna barnet en begränsad arvsrätt efter fadern, men i den delen vann förslaget icke riksdagens bifall.

I *Finland* ha bestämmelserna i 1734 års lag, för vilka nedan redogöres, ej oväsentligen modifierats genom en förordning av 1878. Enligt denna förordning hava föräldrarnas förpliktelse att underhålla och uppfostra barnet i så måtto utvidgats, att inskränkningen av denna förpliktelse till det »nödtorftiga» borttagits. Barnet har vidare erhållit rätt till arv efter modern, dock vid konkurrens med äkta bröstarvinge endast till hälften mot sådan arvinge. Barnet får även ärva syskon, som äro oäkta barn till samma moder, samt deras avkomlingar, men är fortfarande uteslutet från rätt till arv efter övriga mödernefränder samt efter fadern och fädernefränderna. Barnet ärves, där ej bröstarvinge finnes, av modern eller, om hon är död men haft andra oäkta barn, av dessa barn eller deras avkomlingar. Finnas ej sådana, går med arvet efter barnet som om annat arv är föreskrivet. Finland.

År 1913 har finska lantdagen antagit förslag till nya bestämmelser i ämnet. Enligt dessa bestämmelser, som avse att fullständigt ordna och väsentligen förbättra de oäkta barnens rättsliga ställning, skall barnet i fråga om arv efter föräldrarna och deras släkt i allo likställas med barn i äktenskap, under förutsättning, vad angår förhållandet emellan barnet och fadern, att faderskapet blivit

enligt närmare angivna regler erkänt eller till fullo styrkt. Förslaget har hittills icke vunnit sanktion.

Det franska systemet. Frankrike.

Det franska systemet, sådant det tagit gestalt i *Frankrikes* code civil (1804), karakteriseras därav, att ett familjerättsligt förhållande mellan barnet och föräldrarna icke uppstår genom barnets födelse utan först därigenom att släktskapen blir i särskild ordning fastställd. Utan sådan fastställelse äger intet rättsligt band rum, således icke heller underhållsskyldighet. Detta gäller om förhållandet till både fadern och modern. Släktskapen kan i första rummet fastställas genom frivilligt erkännande av fadern eller modern (reconnaissance). Erkännande kan avgivas av dem bägge eller var för sig och gäller endast beträffande den, som avgivit erkännandet. Det skall givas i viss föreskriven form. Fastställande kan ock ske genom dom. I fråga om möjligheten att erhålla dom gälla emellertid väsentligen olika regler, allteftersom det är fråga om modern eller fadern. Talan om fastställande av moderskapet kan alltid föras (la recherche de la maternité est admise); men för sådan talans utförande gälla dock vissa inskränkningar i fråga om bevisningen. Däremot var det ursprungligen icke tillåtet att föra talan om fastställande av faderskap (la recherche de la paternité est interdite). Det undantag var dock stadgat, att om en man bortfört en kvinna och hon fött barn, som kunde anses avlat vid tiden för bortförandet, mannen kunde förklaras för barnets fader. Med sådant bortförande likställdes i praxis våldtäkt. Genom en lag av 1912 hava emellertid reglerna om fastställande av faderskapet blivit i väsentlig mån ändrade. Enligt denna lag må faderskap genom domstols beslut fastställas: *när* kvinnan blivit bortförd eller våldtagen och barnet kan anses avlat vid tiden för bortförandet eller våldtagandet, *när* kvinnan blivit förförd med användande av svikliga medel, missbruk av myndighet, löfte om äktenskap eller trolovning samt det förefinnes skriftlig bevisning enligt vissa i lagen uppställda regler, *när* det företes brev från mannen eller annat skriftligt dokument från honom, som innehåller ett otvetydigt erkännande av faderskapet, *när* mannen och kvinnan hava levat i notoriskt konkubinat vid den tid då barnet avlats, *och när* mannen i egenskap av fader till barnet bekostat eller bidragit till dess underhåll och uppfostran. Dock äger faderskapstalan icke rum, om kvinnan vid tiden för barnets avlelse varit känd för dålig vandel eller haft umgänge med annan eller om mannen på grund av bortovaro eller av annan anledning omöjligen kan vara fader

till barnet. Då moder- eller faderskap genom domstols beslut fastställes, anses detta fastställande såsom ett »tvunget erkännande» (reconnaissance forcée eller reconnaissance judiciaire). Har släktskapen genom frivilligt eller tvunget erkännande fastställts, uppkommer därigenom mellan barnet och föräldrarna eller den av dem, med vilken släktskapen är fastställd, ett familjerättsligt förhållande, som dock icke fullt motsvarar förhållandet emellan föräldrar och äkta barn. Föräldramakten utövas i regeln av den av föräldrarna, som först har erkänt barnet; om bägge ha erkänt samtidigt, av fadern. Barnet bär namn efter den av föräldrarna, som erkänt det, eller, om detta är fallet med bägge, efter fadern. Skyldighet att underhålla barnet åligger under angiven förutsättning bägge föräldrarna. Barnet åtnjuter arvsrätt efter föräldrarna, dock med viss inskränkning till förmån ej blott för samarva äkta barn utan även för vissa andra närmare släktingar. Däremot har barnet icke någon arvsrätt efter föräldrarnas släkt. Föräldrarna ha ock arvsrätt efter barnet. Under förutsättning att släktskapen till bägge föräldrarna är fastställd, legitimeras barnet genom föräldrarnas efterföljande äktenskap.

Det ursprungliga franska systemet härskar ännu i *Italien*, vars lagstiftning är byggd på den franska code civil. Italien.

Samma förhållande har intill senaste tid ägt rum beträffande *Belgien* och *Nederländerna*. Men genom lagar i Belgien av 1908 och i Nederländerna av 1909 hava de äldre reglerna blivit väsentligen modifierade. *Blandade system.*

Den belgiska lagen har till en början, likasom 1912 års lag i Frankrike, utvidgat möjligheten att anställa faderskapstalan. Sådan talan är nu tillåten, icke blott då modern varit utsatt för bortförande, berövande av friheten eller våldtäkt, utan även då barnet faktiskt behandlats såsom barn av den man, varom fråga är. Fastställande av faderskap i nu angivna fall medför samma verkningar som erkännande, det vill säga barnet får familjerättslig ställning såsom barn, ehuru arvsrätten är i viss mån begränsad. Men därjämte har stadgats, att i vissa fall barnet skall äga rätt till underhållsbidrag av den, som vid tiden för dess avlelse haft umgänge med modern, utan att andra rättsverkningar i förhållande till honom inträda. Sådan rätt föreligger, när antingen förhållandet till modern erkännes av mannen, eller förhållandet har varit mera stadigvarande och tillika allmänt känt, eller modern blivit förförd före sitt sextonde år, eller hon blivit förförd genom äktenskapslöfte, svek eller maktmissbruk. Även till modern skall Belgien.

underhållsbidrag under tiden för nedkomsten i nu angivna fall utgå. Men såväl barnets som moderns rätt till underhåll bortfaller, om modern vid konceptionstiden stått i förhållande till flera eller veterligen fört ett lättsinnigt levnadssätt.

Nederländerna. Även den nya nederländska lagen öppnar möjlighet till en talan om faderskap, som endast medför skyldighet att giva underhållsbidrag till barnet under dess uppväxttid samt till modern under tiden för nedkomsten. Men denna talan är icke såsom i Belgien beroende på särskilda villkor. Den kan i varje fall anställas; men liksom i Belgien blir den utan påföljd, om det kan visas, att modern vid avlelsetiden haft umgänge med flera män.

Schweiz. En mellanställning mellan det tyska och det franska systemet intager den nya *schweiziska* civillagen (1907). Likasom i Tyskland gäller det, att emellan modern och barnet ett familjerättsligt förhållande av väsentligen samma innehåll, som om barnet varit äkta, uppstår redan genom barnets födelse. I överensstämmelse med det franska systemet åter är det stadgat, att ett rättsligt förhållande mellan barnet och fadern uppstår först därigenom att släktskapen fastställes genom erkännande i viss form eller genom dom. Rätten att föra talan om fastställande av faderskapet är emellertid icke såsom i Frankrike inskränkt till vissa fall utan står alltid öppen. Såsom fader anses den, som haft umgänge med modern under den i lagen bestämda konceptionstiden, såvida icke sådana omständigheter visas, som giva stark anledning till tvivel om faderskapet. Till sådana omständigheter är att räkna att kvinnan under konceptionstiden haft umgänge med annan man. Uttryckligen är stadgat, att talan skall avvisas, om kvinnan under sagda tid fört en osedlig vandel. Är talan mot mannen styrkt, på sätt nu är sagt, skall han förklaras vara fader. Under vissa förutsättningar kan emellertid barnet tilldömas fadern »mit Standesfolge». Detta skall ske, om fadern före eller efter barnets avlelse lovat modern äktenskap, eller vid samlaget med henne gjort sig skyldig till brott, eller missbrukat honom tillkommande myndighet över henne. Förhållandet mellan barnet å ena sidan och föräldrarna å den andra gestaltar sig väsentligen olika, efter som barnets ställning i förhållande till fadern blivit på ena eller andra sättet bestämd. Om barnet icke är av fadern erkänt och icke heller tilldömts honom mit Standesfolge, bär det moderns namn, och hon har att sörja för det som för ett äkta barn. Fullständig föräldramakt över barnet får hon dock ej utan särskilt beslut av vederbörande

myndighet. Fadern är pliktig att bidraga till barnets underhåll, men i övrigt består icke något rättsförhållande mellan honom och barnet. Är åter barnet av fadern erkänt eller tilldömt honom mit Standesfolge, bär barnet hans namn, och han har att sörja för barnet såsom för ett äkta barn; vederbörande myndighet kan ställa barnet under faderns eller moderns föräldramakt. Vad angår rätten till arv äger i varje fall mellan barnet å ena sidan samt modern och hennes släkt å den andra arvsrätt rum, såsom om barnet vore äkta. Är barnet av fadern erkänt eller tilldömt honom mit Standesfolge, inträder ömsesidig arvsrätt jämväl mellan barnet samt fadern och hans släkt, dock med den restriktionen att, om barnet är samarva med äkta avkomlingar av fadern, det erhåller endast hälften så mycket som ett äkta barn bekommer. I andra fall äger arvsrätt efter fadern eller hans släkt ej rum. Barnet legitimeras genom föräldrarnas efterföljande äktenskap; och denna verkan inträder oberoende av huruvida barnet förut erkänts av fadern eller faderskapet genom dom fastställts. Barnet kan ock av domstol förklaras för äkta, om föräldrarna lovat varandra äktenskap men giftermålet hindrats därigenom att den ene av dem dött eller i följd av sinnessjukdom eller annan sådan orsak blivit ur stånd att ingå äktenskap.

Fadern är skyldig att ersätta modern kostnaderna i anledning av nedkomsten och för hennes underhåll under tiden närmast förut och efteråt samt kan dessutom i vissa fall dömas till henne utgiva ett särskilt skadestånd, nämligen när han lovat henne äktenskap eller genom umgänget med henne gjort sig skyldig till brott eller missbrukat honom tillkommande myndighet över henne eller när hon vid tiden för umgänget ännu icke var myndig.

Det norska systemet.

Den *norska* lagstiftningen har intill sista tiden varit byggd på huvudsakligen samma grundsatser som den danska. Men genom lagar av den 10 april 1915[1] har man i Norge intagit en ståndpunkt, som väsentligen skiljer sig från såväl den äldre norska rätten som övriga europeiska lagstiftningar. Huvudprincipen enligt den nya lagstiftningen är, att barnet har samma rättsställning till fadern som till modern.

---

[1] Den nya norska barnlagstiftningen, vilken delvis avser även äkta barn, är sammanfattad i lagar 1) om forandringer i lov om adgang till opløsning av egteskap av 20 august 1909, 2) om forsorg for barn, 3) om barn, hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hverandre, 4) om forandringer i lov om arv av 31 juli 1854 med tillægslov av 27 juni 1892, 5) om forandringer i lov om formuesforholdet mellem egtefæller av 29 juni 1888 samt 6) om forældre og egtebarn.

Det har sålunda rätt till faderns såväl som till moderns familjenamn. Bägge föräldrarna äro pliktiga giva barnet underhåll och uppfostran. Modern har företrädesrätt till vårdnaden om barnet, men vårdnaden kan fråntagas henne och lämnas till fadern eller annan. Barnet ärver bägge föräldrarna och deras släkt på samma sätt som äkta barn. Faderskapet kan fastställas genom att den, som av modern eller barnets förmyndare hos vederbörande myndighet angives vara dess fader, erkänner faderskapet eller underlåter att anställa talan om att han icke skall anses såsom fader. I tvist, som uppstår där sådan talan anställes, skall den uppgivne fadern förklaras för fader, om han haft sådant samlag med modern, att han efter naturens ordning kan vara det, och det ej finnes anledning antaga att hon haft sådant samlag med annan eller i övrigt föreligga omständigheter, som göra det tvivelaktigt huruvida han är fader. Därest den uppgivne ej kan förklaras för fader, skall honom dock åläggas underhållsskyldighet, såvida han haft sådant samlag med modern, som nyss sagts. Fadern eller konkumbenten är jämväl pliktig att understödja modern vid nedkomsten och tiden närmast förut och efteråt. Synnerligen stränga bestämmelser äro givna, i syfte att om möjligt i varje fall faderskapet må bliva fastställt och underhållsplikten utkrävd. Dessutom hava från den danska lagstiftningen upptagits bestämmelser om skyldighet för det offentliga att förskottera bidrag till modern och barnet under tiden närmast före och efter nedkomsten; men gälla dessa bestämmelser även äkta barn, när mannen är död eller övergivit hustrun eller eljest genom otillbörligt förhållande är vållande till att de ej leva samman. Utom äktenskap fött barn legitimeras genom föräldrarnas äktenskap.

Svensk rätt. Rättsutvecklingen till och med 1734 års lag.

I vårt land hade ursprungligen de utom äktenskapet födda barnen, liksom hos andra germanska folk, i det hela en gynnsam rättsställning, en omständighet som nära sammanhänger med våra hedniska förfäders uppfattning av själva äktenskapet. Det ligger i sakens natur, att på en tid, då äktenskapet kunde tämligen godtyckligt upplösas av den make, som så önskade, och engiftets princip ej heller vunnit klart erkännande, skillnaden i rättsligt hänseende ej kunde bliva utpräglad mellan barn av äkta makar och barn av utomäktenskapliga förbindelser. Även om tvegifte ej i större utsträckning förekom, hade i varje fall den rättsligt er-

kända seden att hålla frillor (konkubiner) en icke ringa betydelse, och barn av dylika mera stadigvarande förbindelser ansågos av allt att döma såsom delaktiga i båda föräldrarnas ättgemenskap och voro i det hela ganska gynnsamt ställda i rättsligt hänseende. En sämre ställning tillkom barn av ofri moder och barn, som var frukten av en rent tillfällig förbindelse.

Redan i landskapslagarna framträda emellertid strängare grundsatser, vittnande om att den katolska kyrkans åskådning i hithörande frågor begynte tränga igenom. Kyrkans lära om äktenskapets oupplöslighet, makarnas ömsesidiga trohetsplikt och varje utomäktenskapligt könsumgänges otillbörlighet förde som bekant till den ståndpunkten, att det utom äktenskap födda barnet ansågs böra, såsom frukt av en osedlig förbindelse, ställas utanför föräldrarnas ätt; den synd, dessa begått, borde i sina rättsföljder drabba även barnet. Denna uppfattning har i större eller mindre utsträckning satt sin prägel på våra medeltidslagars arvsrättsliga stadganden. Enligt västgötalagarna och södermannalagen hade det utom äktenskap födda barnet visserligen full arvsrätt efter modern, men det saknade enligt de förra rätt till del i faderns kvarlåtenskap och njöt enligt den senare allenast visst belopp eller viss ringa andel därav. Den yngre västmannalagens bestämmelser överensstämde ganska nära med södermannalagens, varemot enligt de övriga svealagarna barnet fick åtnöjas med en till visst belopp begränsad rätt även efter modern. Östgötalagen frånkände barnet all rätt i föräldrarnas kvarlåtenskap, men fadern kunde med arvingarnas samtycke på landskapets ting giva det någon del av sin förmögenhet. I landslagen var barnets rätt inskränkt till två mark efter fader och en mark efter moder, i stadslagen till tre mark efter dem vardera. Till fäderne- och mödernefränders kvarlåtenskap hade det sannolikt alls ingen rätt. Med synnerlig skärpa kom slutligen grundsatsen om de utom äktenskapet födda barnens styvmoderliga behandling till uttryck i drottning Kristinas privilegier för Stockholms stad den 10 mars 1636, där det i sammanhang med vissa bestämmelser om danaarv heter att »de personer, som bastarder och av en oäkta säng födde äro, dem kan ingen arvedel tillåten varda, utan kommer efter som lag säger en halv del av detsamma oss, och den andra halva delen staden till.» Medan sålunda utvecklingen gick i riktning mot allt större rättslöshet för barnet, stadgades redan i svealagarna, att vid dess frånfälle arv skulle tagas i vanlig ordning.

I lagkommissionens första förslag till ärvdabalk (1690) möta emellertid helt

nya principer. Barn, avlat i lönskaläge »med mö eller änka, som intet beryktat leverne fört eller med olovligt lägersmål tillförene beträdder varit», skulle, förutom föda och uppfostran, njuta arv efter båda föräldrarna, dock vid sidan av äkta barn allenast till en sjättedel. Föräldrarna å sin sida skulle hava arvsrätt efter barnet, varemot sådan rätt i övrigt ej skulle tillkomma bak- eller sidoarvingar. Var modern ej oförvitlig, bortföll den ömsesidiga arvsrätten mellan barnet och fadern, och var detta avlat i hordom eller förbjudna led, förelåg icke heller arvsrätt mellan barnet och modern. Då förslaget, vars regler sålunda voro byggda på principen om full ömsesidighet i rätt, sedermera diskuterades i lagkommissionen, fann det väl ivriga försvarare, men starka betänkligheter yppades också emot den ifrågasatta förbättringen i de utom äktenskap födda barnens rättsläge. I Göta hovrätts utlåtande över förslaget uttalades farhågor för att till följd av den ifrågasatta arvsrätten »skulle till Guds förtörnelse, som all lösaktighet och orenlighet förbjuder och hatar, lönskelägers synden mycket tilltaga och de äkta barnena rätt lida men», och under åberopande tillika av berättelsen i 21 kap. av första Mosebok om Abrahams son med Hagar uttalade hovrätten, att arvsrätt ej måtte tillerkännas barn utom äktenskap, »på det, likmätigt Guds ord, äktenskapet, såsom en Guds ordning, må så mycket mera uti heder och vördnat hållas». I lagkommissionens följande förslag ersattes också de utom äktenskap födda barnens arvsrätt med en rätt för dem, evad de voro flera eller färre, att, ifall modern var en oförvitlig kvinna, njuta av faders eller moders kvarlåtenskap tillhopa tre daler silvermynt, dock endast under förutsättning att vart och ett av deras äkta syskon kunde erhålla arv till visst högre belopp. Liksom händelsen var med motsvarande bestämmelser i medeltidslagarna, gåvo de sålunda föreslagna stadgandena icke någon verklig arvsrätt, utan allenast ett surrogat för en sådan. Härmed överensstämde ock, att förslaget ej tillerkände föräldrarna någon arvsrätt efter barnet. Vad barnets rätt angår, var steget härifrån ej långt till den ståndpunkt, som sedermera blev 1734 års lags och enligt vilken barnet saknade all rätt till arv efter föräldrarna, men ägde att av kvarlåtenskapen utbekomma ett belopp, svarande mot vad som kunde anses restera av den dödes underhållsskyldighet (8 kap. 7 § ärvdabalken). En principiell avvikelse från båda de nu berörda förslagen innefattar däremot stadgandet att med barnets kvarlåtenskap skall förfaras såsom med annat arv (8 kap. 8 § ärvdabalken); grundsatsen om ömsesidighet

i fråga om rätt till arv var därmed övergiven. Under lagfrågans behandling vid 1731 års riksdag framhölls även det oriktiga uti att föräldrarna, som vore de felande, skulle njuta arvsrätt, medan barnet, ehuru oskyldigt, var därifrån uteslutet. Häremot genmäldes bland annat, att föräldrarnas arvsrätt avsåge att bereda dem gottgörelse för det de dragit försorg om barnets uppfostran samt att, ifall barnet finge ärva fadern, modern kunde genom att i sin tur ärva barnet skörda vinst av sin lättfärdighet.

Barnets rättslöshet i förhållande till fadern sträckte sig enligt götalagarna efter all sannolikhet ända därhän, att det icke ens ägde rätt till underhåll av honom; försörjningsskyldigheten torde enligt dessa lagar hava vilat på modern ensam. Ehuru fadern sålunda var fritagen från alla skyldigheter, torde det hava stått i hans makt att, om han så önskade, taga barnet från modern och själv uppfostra detsamma. Enligt svealagarna samt lands- och stadslagarna svarade däremot båda föräldrarna för barnets försörjning, tills det uppnådde sju års ålder, varvid skyldigheten under de tre första åren i första hand vilade på modern, men under de fyra därpå följande på fadern. Av de båda borgerliga lagförslagen från början av 1600-talet upptog det ena landslagens regel i det närmaste oförändrad, varemot det andra, det så kallade Karl IX:s förslag, innehöll följande bestämmelse: »Nu händer att man eller kona frillobarn äga; då äge de båda det vårda och sköta, och han mest som mere förmår, vare sig å mans eller kvinnos side, det äge de vårde och vakte, som annor barn dere, så att det uti Guds fruktan uppfött varder. Ej må det barn förkastas, ty det är ej vållande till sin födslo, utan fader och moder äre där vållande till, därföre bör dem ock hava vårdnad om det. Dör det barn i vanrykt, då vare för sådant till samma straff fallne som för annat barn.» Härtill anslöt sig nära kungl. brevet den 5 februari 1697, vilket omsider fick träda i stället för landslagens regler i ämnet; det heter här, »att sådane barn, som utom äkta säng äro avlade, skole njuta både av fader och moder deras föda och uppfostring, efter vars och ens villkor och lägenhet, till dess de sig själve kunna nära, och det ifrån den tid barnet födes, utan anseende till några vissa år som den förra lagen föreskriver, viljandes vi att världsliga domare förordna huru mycket till sådane barns födo efter deras villkor betarvas.» Underhållsskyldigheten skulle sålunda ej blott vad dess fortbestånd angick, utan även i övrigt anpassas efter barnets behov och fördelas på föräldrarna efter deras förmåga. Det

kungl. brevet överensstämde, såsom i ingressen jämväl framhålles, nära med lagkommissionens tidigare förslag i ämnet; barnet skulle enligt dessa »njuta både av fader och moder behörig födo och uppfostran efter vars och ens villkor och lägenhet, till dess de sig själva nära kunna». I ett följande förslag utbyttes »behörig» mot »nödtorftig», och, efter det sedermera orden »efter vars och ens villkor och lägenhet» uteslutits, hade stadgandet erhållit den avfattning, som inflöt i lagen och alltjämt är i gällande kraft (8 kap. 7 § ärvdabalken). Med de sistnämnda ändringarna avsågs sannolikt icke någon avvikelse i sak; vad särskilt angår den hänvisning till föräldrarnas villkor, som göres i 1697 års brev och kommissionens tidigare förslag, torde denna allenast haft avseende på underhållstungans fördelning mellan fadern och modern, icke på beskaffenheten av det underhåll, barnet ägde tillgodonjuta.

Vissa av svealagarna liksom lands- och stadslagarna innehålla uttryckliga föreskrifter om skyldighet för barn att försörja sina fattiga och orkeslösa föräldrar. Med hänsyn till sambandet mellan dessa stadganden och arvsreglerna synes det dock antagligt, att de ej avsågo att ålägga ett utom äktenskap fött barn försörjningsplikt mot fader eller moder, efter vilken barnet icke hade en verklig arvsrätt.

I det föregående har hänvisats på det kyrkliga inflytandet såsom den faktor, vilken framför andra verkade till försämring av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning. Även andra krafter arbetade emellertid i samma riktning. I främmande länder, mera än vårt genomsyrade av feodalistiska grundsatser, ståndsfördomar och skråanda, förde utvecklingen härvid stundom till en styvmoderlig behandling av de utom äktenskap födda ej blott i familjerättsligt utan även i allmänt medborgerligt hänseende. Enligt svensk rätt hava de emellertid, bortsett från det om deras familjerättsliga ställning sagda, av ålder i det hela varit likställda med andra medborgare. Medeltidslagarna tillerkände dem sålunda, med vissa oväsentliga undantag, samma straffskydd, samma ställning i processuellt hänseende, samma rätt att driva förvärvsverksamhet och bekläda ämbeten som medborgare i allmänhet. I ett hänseende utbildade sig emellertid med tiden ett viktigt undantag: de utom äktenskap födda blevo åtminstone i regel uteslutna från rätten att vinna inträde i skråna. En bestämmelse härom återfinnes ännu i den första allmänna skråordningen av år 1669, men uteslöts i den nästföljande

allmänna författningen i ämnet, 1720 års hantverksordning. Den äldre åskådningen fortlevde emellertid, varför genom kungl. brevet angående oäkta barns antagande i hantverks- och barnhus den 22 juni 1752 överståthållaren och landshövdingarna ålades tillhålla magistraterna att strängeligen tillse, »det oäkta barn vid ämbeten och skrån samt andra näringar icke något hinder i antagandet göras skall»; vite stadgades ock för den mästare, som vägrade anställning åt en person på grund av dennes börd. Slutligen förtjänar erinras om den konsekvensen av de familjerättsliga reglerna i ämnet att oäkta börd ej medför adelskap.

Vad här yttrats angående den äldre svenska rättens ståndpunkt har haft avseende på de utom äktenskap födda barnen i allmänhet. Vissa kategorier av sådana barn hava emellertid av ålder intagit en särställning. Bortsett här från betydelsen därav att fader eller moder var fridlös, frånkände sålunda flertalet av våra landskapslagar liksom även lands- och stadslagarna barn, avlade i hordom eller förbjudna led, varje rätt till arv av föräldrarnas kvarlåtenskap. Angående deras rätt till försörjning av föräldrarna innehålla medeltidslagarna icke några uttalanden, men 1734 års lag likställer dem härutinnan uttryckligen med andra barn utom äktenskap och detta även för det fall att fader eller moder är död och fråga är om rätten emot dödsboet (8 kap. 7 och 8 §§ ärvdabalken).

Av långt större betydelse än de nu nämnda stadgandena äro de, vilka hava avseende på spörsmålet när ett barn skall anses äga äktenskaplig börd. I detta hänseende har den svenska rätten av gammalt uppställt ganska liberala regler. Redan landskapslagarna, med undantag av gottlandslagen, hänföra till äkta barn icke blott dem, som avlats i ett i laga former tillkommet äktenskap, utan även dem, vilkas föräldrar efter avlelsen ingått äktenskap med varandra. Fästningens stora betydelse i äktenskapsrättsligt hänseende medförde vidare, att den för frågan om barns börd kom att erhålla samma verkan som ett äktenskap. Den äldre västgötalagen synes väl ej hava intagit denna ståndpunkt, men enligt den yngre räknades barn såsom äkta ej blott då fästning ägt rum före, utan även då den tillkommit efter avlelsen. Regeln om de i fästning avlade barnens äkta börd återfinnes även i flera av de övriga landskapslagarna samt i lands- och stadslagarna, och fästningens legitimerande verkan omtalas jämväl i ett par av svealagarna, dock endast för det fall att barnet avlats i konkubinat. Genom 1734 års lag lik-

ställdes trolovningen fullständigt med äktenskap även så vitt legitimationen angår (5 kap. 1 § giftermålsbalken och 8 kap. 1 § ärvdabalken).

I de nu nämnda bestämmelserna, liksom i regeln om uppkomsten av ett äktenskap genom lägersmål trolovade emellan, möttes den borgerliga och den kyrkliga åskådningen, men det kyrkliga inflytandet förde efter hand än längre i samma riktning. I anslutning till kyrkans lära att för uppkomsten av ett äktenskap allenast erfordrades det äktenskapliga samlivets faktiska begynnande på grundvalen av ett formlöst äktenskapsavtal upptogos, på sätt lagberedningen i annat sammanhang visat,[1] först i den kyrkliga lagstiftningen och sedermera i 1734 års lag, bestämmelser även om en äktenskaplig förbindelse, grundande sig på hävd under äktenskapslöfte. Följden blev, att även barn, avlade under äktenskapslöfte, kommo att anses såsom äkta.[2] Och enligt 1734 års lag, där denna grundsats uttryckligen fastslogs (5 kap. 1 § giftermålsbalken och 8 kap. 2 § ärvdabalken), äger äktenskapslöftet jämväl legitimerande verkan (8 kap. 1 § ärvdabalken). Inom teorien har det varit föremål för olika meningar, huruvida äktenskapslöftet i detta hänseende skulle äga en lika ovillkorlig betydelse som ett äktenskap eller en trolovning eller om det skulle förlora sin verkan i legitimationshänseende, ifall förbindelsen annorledes än genom endera kontrahentens död upplöstes, innan det kommit till trolovning eller vigsel. Den ovisshet, som sålunda varit rådande beträffande den äldre rättens ståndpunkt, har numera blivit hävd genom 8 § 1 i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning; det stadgas där att varje efterföljande avtal om äktenskaps ingående skall verka ovillkorligt legitimerande.[3]

Vid avfattandet av bestämmelserna i detta ämne utgick lagkommissionen från den ledande grundsatsen, att barnet skulle anses såsom äkta, då modern njöt äkta hustrus ställning men icke eljest; i de tidigare förslagen till giftermålsbalk återfinnes också i det grundläggande stadgandet det från medeltidsrätten hämtade förklarande tillägget: »ty där moderns villkor bättras, där bättras ock barnens». Sådan lagen slutligen efter vissa delvis mindre följdriktiga ändringar förelåg, tillerkände den emellertid i icke ringa utsträckning äkta börd åt barnet

[1] Lagberedningens förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning med mera, s. 86 f.
[2] Se till exempel k. brevet till amiralitetskollegium i Karlskrona den 11 februari 1726.
[3] Jfr K. Maj:ts utslag den 19 september 1900 (N. J. A. s. 380).

även för sådana fall, då icke något äktenskap, fullkomnat eller ofullkomnat, förenade dess föräldrar;[1] så vid barnets legitimation genom fästning eller äktenskapslöfte, så även då barnet avlats under äktenskapslöfte, utan att modern sedermera genom dom eller kyrkotagning förvärvat den rätt, som avses i 3 kap. 10 § giftermålsbalken.

I viss mån oklart är, vilken betydelse med hänsyn till barnets börd enligt äldre svensk rätt var att tillmäta den omständigheten, att föräldrarnas äktenskap kunde dömas att återgå. Enligt den kanoniska rättens lära om putativt äktenskap ägde härvid föräldrarnas goda eller onda tro avgörande betydelse, men det är vanskligt att avgöra, huruvida denna grundsats, som, bortsett från ett för övrigt oklart ställe i äldre västgötalagen, ej kommit till uttryck i våra medeltidslagar, likväl här ansågs gälla. I 1734 års lag återfinnas vissa stadganden i ämnet (5 kap. 2 § giftermålsbalken och 8 kap. 3—5 §§ ärvdabalken). Dessa avse det fall att någon fäster eller gifter sig med tvenne och giva vid handen, att därvid barn av den senare förbindelsen bliva äkta, om föräldrarna eller åtminstone modern handlat i god tro. Reglerna äro förvisso analogivis tilllämpliga, om förbindelsen blivit ingången i indispensabla förbudna led.[2] I 8 § 1 i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning göres i nu berörda hänseenden en skillnad mellan äktenskap och trolovning: ett i laga form ingånget äktenskap har, utan hänsyn till föräldrarnas goda eller onda tro, sin sedvanliga betydelse i bördshänseende, även om det är ingånget i strid mot ett publikt äktenskapshinder, men för att en trolovning i motsvarande fall skall förläna äkta börd erfordras god tro hos åtminstone den ena av föräldrarna.

Det alltjämt gällande stadgandet att barn, avlat i våldtäkt, skall njuta samma rätt som annat äkta barn (8 kap. 6 § ärvdabalken) är, även det, av ålderdomligt ursprung. Redan i östgötalagen och svealagarna stadgades nämligen, att sådant barn skulle njuta arv såsom äkta, vilket i likhet med nyssnämnda bestämmelse torde hava inneburit att barnet skulle hava äktenskaplig börd.

---

[1] Angående gången av lagstiftningsarbetet i denna del se lagberedningens förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning med mera, s. 96 f.

[2] Jfr K. Maj:ts dom den 1 mars 1907 (N. J. A. s. 82). Såsom av detta rättsfall framgår, äro meningarna i viss mån delade angående förutsättningarna för att legitimation i fall av denna beskaffenhet skall inträda.

Lagändringar och reformförslag efter 1734.

Reglerna i 1734 års lag hava sedermera icke undergått ändring i vidare mån än att, efter det vid många riksdagar förslag framlagts om nya bestämmelser angående de oäkta barnens arvsrätt, sådan rätt efter moder och mödernefränder slutligen tillerkänts dem. Därjämte hava dock åtskilliga förslag framkommit, som avsett dels vissa andra särskilda frågor beträffande de oäkta barnen, dels ock en mera allmän revision av rättsreglerna rörande dessa barn.

Lagkommittén.

Vad de äldre lagförslagen angår, stod lagkommittén (förslag till ärvdabalk 1818, till civillag 1826) i det stora hela på samma ståndpunkt som 1734 års lag. Oäkta barn ägde ej njuta arv efter andra än egna bröstarvingar. Om arv efter barnet gällde däremot detsamma som om annat arv. Såsom äkta ansågs även barn, som avlats i fästning, därvid erinras att fästning enligt dessa förslag icke kom till stånd annat än genom formlig anmälan till prästen, vilken anmälan skulle omedelbart åtföljas af lysning. Legitimation av barn, som fötts i lönskaläge, inträdde vid föräldrarnas giftermål, om de vid fästningen eller vigseln eller ock förut inför domstol erkänt barnet. Även fästning legitimerade, om barnet var erkänt och en av föräldrarna dog innan vigsel åkommit. Föreskriften att barn, som avlats i våldtäkt, skall anses såsom äkta var bibehållen. Bägge föräldrarna hade skyldighet att giva barnet försörjning och uppfostran, till dess det kunde nära sig själv, utan att denna underhållsskyldighet var inskränkt till de »nödtorftiga». För det fall att barn avlats efter fästning och denna bröts samt kvinnan förklarades för äkta hustru stadgades, att kvinnan skulle äga rätt behålla barnet hos sig. Men i övrigt gåvos ej särskilda bestämmelser angående vårdnaden om eller förmynderskapet för barnet. Ej heller meddelades några regler om barnets namn eller om faderskapsbevisningen.

Lagberedningen.

I lagberedningens år 1847 avgivna förslag till ärvdabalk kom i fråga om arvsrätten en annan uppfattning till uttryck. Enligt detta förslag hade oäkta barn, som ej avlats under moderns äktenskap eller i ovillkorligen förbjudna led, arvsrätt efter moder och mödernefränder lika som äkta barn. Däremot var barnet fortfarande uteslutet från arv efter fadern och hans släkt. Tillvaro eller frånvaro av arvsrätt var emellertid ömsesidig: arv efter barnet tillkom fränderna allenast om barnet kunnat ärva dem, det vill säga fadern och fädernefränderna voro uteslutna från arvsrätt efter barnet. I övrigt gällde samma regler som enligt lag-

kommitténs förslag, dock med den skiljaktighet, att för legitimation av oäkta barn ej fordrades, att det förut erkänts.

Förslag vid riksdagarna 1815—1863 om arvsrätt för oäkta barn.

Redan innan lagkommitténs förslag till ärvdabalk avgavs, hade vid riksdagen 1815 i en motion föreslagits, att oäkta barn skulle njuta arv efter så väl fader som moder, dock mindre än äkta barn, om jämväl sådana funnos. Men detta förslag vann ej riksdagens bifall.[1] Sedermera väcktes i motioner vid riksdagarna 1823, 1828—1830, 1840—1841, 1844—1845, 1847—1848, 1850—1851, 1853—1854, 1856—1858, 1859—1860 och 1862—1863 förslag till stadgande om rätt för oäkta barn att ärva sin moder, vid riksdagarna 1853—1854, 1859—1860 och 1862—1863 även förslag om arvsrätt efter fadern.[2] Vid riksdagen 1853—1854 antogs ett stadgande, enligt vilket oäkta barn, som ej var avlat i hordom eller förbjudna led, skulle, om modern dog utan bröstarvingar, bekomma den del av hennes kvarlåtenskap, som hon kunnat bortgiva genom testamente, men detta beslut vann icke kungl. sanktion.[3] Likaledes vägrades godkännande av ett vid 1862—1863 årens riksdag antaget

---

[1] Förslaget var väckt inom prästeståndet. Lagutskottet framlade två alternativ, av vilka det ena gick ut på avslag och det andra avsåg att tillerkänna oäkta barn en begränsad arvsrätt efter bägge föräldrarna, under förutsättning att de erkänt barnet i därför stadgad form. Endast prästeståndet biföll det senare alternativet. (Motion i Pr. prot. **1**: 446, lagutskottets memorial Bih. **4**: 3,1208, Ad. prot. **4**: 652 Pr. prot. **2**: 922, Bg. prot. **2**: 1,1157, Bd. prot. **2**: 693).

[2] **1823**: motion i Pr. prot. **1**: 320, lagutskottets betänkande nr 154 och utlåtande nr 219, Ad. prot. **8**: 1,341, **10**: 2,335, Pr. prot. **6**: 97, **8**: 218, Bg. prot. **5**: 150, Bd. prot. **2**: 826, **5**: 20; **1828—1830**: motion i Pr. prot. **1**: 364, lagutskottets betänkande nr 69, Ad. prot. **29**: 120, Pr. prot. **6**: 317, Bg. prot. **3**: 740, Bd. prot. **6**: 682, **9**: 13; **1840—1841**: motion i Bd. prot. **2**: 69, lagutskottets betänkande nr 23 och utlåtande nr 86, Ad. prot. **5**: 310, Pr. prot. **2**: 647, **7**: 56, Bg. prot. **2**: 138, Bd. prot. **4**: 414, **7**: 199; **1844—1845**: motion i Bd. prot. **2**: 517, lagutskottets betänkande nr 17 och utlåtande nr 58, Ad. prot. **3**: 418, Pr. prot. **4**: 243, Bg. Prot. **2**: 134, Bd. prot. **5**: 323, 416, **7**: 239; **1847—1848**: motioner i Pr. prot. **1**: 444 och Bd. prot. **2**: 428, 429, lagutskottets betänkande nr 40, utlåtande nr 50, Ad. prot. **4**: 171, Pr. prot. **5**: 6, Bg. prot. **2**: 547, **3**: 253, Bd. prot. **4**: 270, 530; **1850—1851**: motioner i Bd. **2**: 381, **3**: 113, lagutskottets betänkande nr 45, Ad. prot. **9**: 244, Pr. prot. **10**: 459, Bg. prot. **4**: 818, Bd. prot. **6**: 172; **1853—1854**: motioner i Bd. prot. **1**: 398, 440,548, lagutskottets betänkande nr 14, Ad. prot. **6**: 93, Pr. prot. **3**: 480, Bg. prot. **2**: 443, Bd. prot. **4**: 39, riksdagens skrivelse nr 49, K. Maj:ts svar i anledning av åtskilliga av rikets ständer antagna lagändringar, Bih. **1**: 2; **1856—1858**: motioner i Bd. prot. **2**: 35, **3**: 130, lagutskottets betänkande nr 18 och utlåtande nr 49, Ad. prot. **4**: 174, **9**: 451, **10**: 392, Pr. prot. **3**: 161, **7**: 385, **8**: 446, Bg. prot. **2**: 600, **6**: 96, Bd. prot. **4**: 336, **8**: 43, 396; **1859—1860**: motioner i Ad. prot. **1**: 399, Bd. prot. **1**: 75, **2**: 466, 471, lagutskottets betänkande nr 62, Ad. prot. **11**: 277, Pr. prot. **8**: 568, Bg. prot. **6**: 927, Bd. prot. **8**: 464; **1862—1863**: motioner hos Ad. nr 25, hos Bd. nr 193, 212, lagutskottets betänkande nr 69, utlåtande nr 76, memorial nr 84, 88, Ad. prot. **7**: 26, 84, 168, 261, 326, Pr. prot. **6**: 426, 612, 744, 784, Bg. prot. **6**: 657, 760, 856, Bd. prot. **8**: 351, **9**: 141, riksdagens skrivelse nr 207.

[3] Se not [2] ovan.

förslag, enligt vilket oäkta barn skulle i allo lika med äkta barn taga arv efter modern,[1] men vid riksdagen 1865—1866 framlades genom en kungl. proposition ett förslag i ämnet, som antogs av riksdagen.[2] Sålunda tillkom förordningen den 14 april 1866, enligt vilken oäkta barn, som ej avlats under moderns äktenskap eller i förbjudna led, ägde att, därest modern låtit såsom sitt anteckna barnet i kyrkoboken, lika med äkta barn taga arv efter modern i den egendom, som ej utgjorde bröstarvinges laglott. Det dröjde emellertid ej länge, innan man började arbeta på att förbättra den rätt till del i moderns kvarlåtenskap, som sålunda tillerkänts hennes oäkta barn. Sådana förslag framkommo vid riksdagarna 1881, 1882, 1885, 1892, 1893, 1894 och 1900; vid riksdagen 1885 påyrkades jämväl arvsrätt efter fadern.[3] Dessa förslag ledde icke till annat positivt beslut än att enligt hemställan av riksdagen 1885 genom ett kungl. cirkulär den 5 juni 1885 inskärptes angelägenheten därav, att den anteckning i kyrkobok, som enligt förordningen den 14 april 1866 utgjorde förutsättning för oäkta barns arvsrätt efter modern, verkställdes på sådant sätt, att den innefattade tydligt bevis att det vore barnets moder, som låtit anteckna barnet såsom sitt. Men 1903 års riksdag antog en skrivelse, vari hemställdes om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser rörande oäkta barns arvsrätt, att oäkta barn, som icke vore avlat under moderns äktenskap eller i förbjudna led, berättigades att lika med äkta barn taga arv efter moder och mödernefränder.[4] Med anledning härav framlades för 1905 års riksdag en kungl.

K. F. d. 14 april 1866 om oäkta barns arvsrätt.

Förslag vid riksdagarna 1881—1903 om förbättrad arvsrätt för oäkta barn.

Lagen d. 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt.

---

[1] Se not [2] s. 65. Lagutskottet hade vid riksdagen 1862—1863 likasom vid 1859—1860 årens riksdag föreslagit, att oäkta barn skulle lika med äkta barn taga arv ej blott efter sin moder utan även efter fadern, om denne i viss form erkänt barnet.

[2] Se k. prop. nr 35, motion i Bd. nr 161, lagutskottets betänkande nr 13 och utlåtande nr 33, Ad. prot. **2**: 4, Pr. prot. **2**: 32, **3**: 308, Bg. prot. **1**: 253, **2**: 886. Bd. prot. **2**: 9, riksdagens skrivelse nr 39. I motionen föreslogs arvsrätt jämväl efter fadern, men detta förslag förordades nu ej av lagutskottet.

[3] **1881**: motion i A. K. nr 81, lagutskottets utlåtande nr 21, F. K:s prot. II: **21**, 3—16, A. K:s prot. II: **23**, 39—51; **1882**: motion i A. K. nr 47, lagutskottets utlåtande nr 8, F. K:s prot. I: **11**, 37—46, A. K:s prot. I: **11**, 3—15; **1885**: motioner i A. K. nr 3, 9, 11 och 14, lagutskottets utlåtande nr 62, F. K:s prot. III: **44**, 3, A. K:s prot. IV: **62**, 20—28, riksdagens skrivelse nr 74; **1892**: motion i A. K. nr 47, lagutskottets utlåtande nr 53, F. K:s prot. III: **42**, 18—24, A. K:s prot. III: **46**, 38: **1893**: motion i A. K. nr 48, lagutskottets utlåtande nr 30 och 57, F. K:s prot. III: **29**, 1—13; **35**, 22, A. K:s prot. III: **30**, 42—50, IV: **40**, 32—35; **1894**: motion i A. K. nr 72, lagutskottets utlåtande nr 42, memorial nr 72, F. K:s prot. II: **22**, 25—27, A. K:s prot. III: **28**, 23; **1900**: motion i A. K. nr 110, lagutskottets utlåtande nr 11 och memorial nr 23, F. K:s prot. I: **11**, 13. **18**, 55, A. K:s prot. I: **12**, 4; II: **22**, 57.

[4] Se motion i A. K. nr 119, lagutskottets utlåtande nr 10, F. K:s prot. I: **13**, 22, A. K:s prot. I: **13**, 10, riksdagens skrivelse nr 31.

proposition, som ledde till den nu gällande lagen den 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder.[1] Enligt denna lag är oäkta barn i fråga om arv efter moder och mödernefränder likställt med äkta barn, och det även om barnet avlats under moderns äktenskap eller i förbjudna led. Endast den inskränkning är stadgad att, om arvingen är okänd, hans talan förloras, om han ej inom natt och år från det arvet föll anmäler sig hos den, som i boet sitter, eller hos rätten eller domaren. Däremot skedde ingen ändring i vad som förut gällt beträffande arvsrätten efter fadern. Från sådan arvsrätt är det oäkta barnet sålunda fortfarande uteslutet. Vid 1912 års riksdag väcktes i en motion förslag till sådan ändring i arvslagstiftningen, att oäkta barn finge ärva även fader och fädernefränder, men detta förslag bifölls icke av riksdagen.[2]

Förslag om ändringar i bestämmelserna om underhålls skyldigheten.

Frågan om bättre och mera effektiva bestämmelser angående underhållsskyldigheten har flera gånger varit föremål för riksdagens prövning och jämväl föranlett framställningar från riksdagen. I förevarande hänseende må erinras därom att bestämmelser om underhållsskyldigheten finnas, förutom i allmänna lagen, jämväl i förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården. Denna författning innehåller dels det stadgandet, att fader, som är arbetsför, skall utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sina minderåriga barn och att det i övrigt åligger föräldrar och barn att i mån av behov å ena och förmåga å andra sidan varandra försörja, dels ock bestämmelser angående rätt till ersättning av och tvångsåtgärder mot den, vars barn måste försörjas av fattigvården. Sedan förslag om ändrade bestämmelser i fråga om underhållsskyldigheten förevarit vid riksdagarna 1840—1841, 1847—1848, 1856—1858, 1880, 1886, 1887 och 1892 men icke vunnit bifall, beslöt 1893 års riksdag hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser, som mera verksamt än de nu gällande tillgodosåge oäkta barns rätt till försörjning.[3] Ett därefter vid 1895 års riksdag

[1] Se k. prop. nr 19, lagutskottets utlåtande nr 6, F. K:s prot. I: **10**, 3, A. K:s prot. I: **10**, 18, riksdagens skrivelse nr 10.

[2] Motion i A. K. nr 75, lagutskottets utlåtande nr 62, F. K:s prot. IV: **39**, 59, A. K:s prot. VI: **53**, 75.

[3] **1840—1841**: motion i Pr. prot. **2**: 647, lagutskottets betänkande nr 87, Ad. prot. **12**: 139, Pr. prot. **7**: 56, Bg. prot. **4**: 402, Bd. prot. **7**: 199; **1847—1848**: motion i Pr. prot. **1**: 444, lagutskottets betänkande nr 40, utlåtande nr 50, Ad. prot. **4**: 171. Pr. prot. **5**: 6, Bg. prot. **2**: 547, **3**: 253, Bd. prot. **4**: 270, 530; **1856—1858**: motion i Bd. prot. **2**: 23, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottets utlåtande nr 6, Ad. prot. **5**: 417, Pr. prot. **3**: 599, Bg. prot. **3**: 303, Bd. prot. **2**: 118. **5**: 143; **1880**: motion i F. K. nr 3, lagutskottets utlåtande nr 29, F. K:s prot. II: **28**, 43, A. K:s prot. III: **39**, 58; **1886**: motion i A. K. nr,

väckt förslag om ny skrivelse i ämnet vann ej bifall.[1] Med anledning av riksdagens skrivelse av 1893 blev emellertid sedermera inom justitiedepartementet utarbetat ett förslag till ändring i utsökningslagen, som avsåg att bereda möjlighet till utmätning av innestående avlöning för gäldande av barnafadern ådömt underhållsbidrag, men på grund av anmärkningar, som högsta domstolen vid granskning av detta förslag framställde, fick det enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1898 förfalla. Frågan upptogs ånyo vid 1901 års riksdag, som beslöt en skrivelse med anhållan att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruledes genom ändring av gällande fattigvårdsförordning måtte kunna vinnas skärpta och mera effektiva bestämmelser mot sådana fäder till oäkta barn, som av lättja eller liknöjdhet försumma sin försörjningsplikt.[2] Så vitt angår åtgärder, som ansetts böra i fattigvårdshänseende ifrågakomma, hava bestämmelser i förevarande hänseende upptagits i fattigvårdslagstiftningskommitténs den 19 februari 1915 avgivna förslag till lag om fattigvården.

Fråga om föräldrarnas anonymitet.

En annan särskild fråga, som tagit uppmärksamheten mycket i anspråk, är den om föräldrarnas anonymitet. Enligt mom. 7 i kungl. brevet den 17 oktober 1778 är kvinna, som föder oäkta barn, berättigad att hemlighålla sitt namn. Vid en mängd riksdagar ha motioner väckts om ändring av nämnda stadgande.[3] Slut-

---

135, lagutskottets utlåtande nr 46, memorial nr 54, F. K:s prot. II: **22**, 20, A. K:s prot. III: **32**, 1, **38**: 2; **1887**: motion i F. K. nr 15, A. K. nr 45, lagutskottets utlåtande nr 18, F. K:s prot. II: **19**, 5, A. K:s prot. II: **23**, 29, 30; **1892**: motion i A. K. nr 25, lagutskottets utlåtande nr 52, F. K:s prot. III: **42**, 17, A. K:s prot. III: **46**, 38; **1893**: motion i A. K. nr 29, lagutskottets utlåtande nr 67, F. K:s prot. III: **36**, 26, A. K:s prot. IV: **43**, 69, riksdagens skrivelse nr 107.

[1] Motion i A. K. nr 47, lagutskottets utlåtande nr 27, F. K:s prot. II: **21**, 28, A. K:s prot. III: **29**, 28.

[2] Motion i A. K. nr 135, lagutskottets utlåtande nr 28, F. K:s prot. II: **17**, 53, A. K:s prot. II: **15**, 2, riksdagens skrivelse nr 38.

[3] **1817—1818**: motion i Pr. prot. **1**: 263 lagutskottets betänkande nr 22 och utlåtande nr 74, Ad. prot. **3**: 429, **5**: 2, 121, Pr. prot. **2**: 791, **3**: 483, 602, **5**: 517, Bg. prot. **2**: 1102, **3**: 1835, Bd. prot. **3**: 146; **1823**: motion i Pr. prot. **1**: 320, lagutskottets betänkande nr 154 och utlåtande nr 219, Ad. prot. **8**: 1, 341, **10**:2, 335, Pr. prot. **6**: 97, **8**: 218, Bg. prot. **5**: 150, Bd. prot. **2**: 826, **5**: 20; **1828—1830**: motion i Ad. prot. **15**: 135, lagutskottets betänkande nr 109 och utlåtande nr 143, Ad. prot. **48**: 147, Pr. prot. **10**: 71, **12**: 75 Bg. prot. **5**: 1120, Bd. prot. **9**: 32; **1834—1825**: motion i Pr. prot. **2**: 342, lagutskottets betänkande nr 138 och utlåtande nr 164, Ad. prot. **15**: 400, Pr. prot. **2**: 477, 510, **12**: 551, Bg. prot. **6**: 662, Bd. prot. **7**: 562; **1840—1841**: motioner i Pr. prot. **1**: 315, 418, lagutskottets betänkande nr 144, Ad. prot. **17**: 66, Pr. prot **11**: 276, Bg. prot. **5**: 777, Bd. prot. **9**: 9; **1847—1848**: motion i Pr. prot. **1**: 571, lagutskottets betänkande nr 87, Ad. prot. **9**: 563, Pr. prot. **10**: 357, Bg. prot- **4**: 821, Bd. prot. **6**: 506: **1853—1854**: motion i Pr. prot. **1**: 301, lagutskottets betänkande nr 64, Ad. prot. **15**: 206, Pr. prot. **1**: 319, **9**: 597, Bg. prot. **6**: 845, Bd. prot. **8**: 515; **1856—1858**: motioner i Ad. prot. **1**: 272, Pr. prot. **1**: 455, lagutskottets

ligen har riksdagen år 1906 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och på vad sätt sådan ändring i sagda mom. jämte andra därmed i sammanhang stående författningsbestämmelser kunde företagas, att moderns namn bleve fortfarande skyddat mot offentliggörande, men, till upplysning och ledning i vissa uppgivna och bestämda fall, på lämpligt sätt antecknat, eller, där sådant funnes ej lämpligen kunna ske, upphäva samma mom. och bestämmelser.[1] Kyrkolagskommittén av 1890 har i betänkande den 28 maj 1892 föreslagit upphävande av ifrågavarande stadgande. Hemställan om ändring därav har jämväl gjorts av kyrkomötet i särskilda skrivelser av åren 1898, 1903 och 1908.[2] Även förslag till förhindrande därav att fadern må förbliva okänd hava vid riksdagarna framkommit,[3] och 1913 års riksdag har i skrivelse hemställt, att den av riksdagen begärda utredningen angående ändring eller upphävande av mom. 7 i kungl. brevet den 17 oktober 1778 med mera måtte utsträckas att omfatta jämväl utredning, huruvida och på vad sätt utom äktenskapet fött barn kan beredas möjlighet att erhålla kännedom om sin fader.[4]

Riksdagens skrivelse 1907 om allmän revision av lagstiftningen i ämnet.

En allmän revision av bestämmelserna i förevarande ämne har föreslagits i riksdagens skrivelse den 19 april 1907, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, som på tillfredsställande sätt tillgodosåge utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning.[5]

---

betänkande nr 36, Ad. prot. **6**: 353, Pr. prot. **4**: 522, Bg. prot. **3**: 581, Bd. prot. **6**: 5; **1898**: motioner i A. K. nr 21, 78, A. K:s tillf. utskotts (nr 3) utlåtande nr 6, F. K:s tillf. utskotts (nr 6) utlåtande nr 4, F. K:s prot., II: **21**, 22, A. K:s prot. II: **12**, 29.

[1] Motioner i A. K. nr 72, 129, A. K:s tillf. utskotts (nr 1) utlåtande nr 8, 15, F. K:s tillf. utskotst (nr 2) utlåtande nr 6, F. K:s prot. II: **37**, 35, A. K:s prot. II: **32**, 16, III: **47**, 93, riksdagens skrivelse nr 136.

[2] **1898**: motion nr 1, kyrkolagsutskottets betänkande nr 12, prot. s. 201, skrivelse nr 20; **1903**: motion nr 25, kyrkolagsutskottets betänkande nr 10, prot. s. 244, skrivelse nr 9; **1908**: motion n:r 58, kyrkolagsutskottets betänkande n:r 25, prot. s. 684, skrivelse nr 27.

[3] **1828—1830**: motion i Pr. prot. **1**: 565, lagutskottets betänkande nr 21, utlåtande nr 48, Ad. prot. **15**: 135, Pr. prot. **3**: 26, **4**: 350, Bg. prot. **2**: 56, Bd. prot. **4**: 193; **1912**: motion i A. K. nr 76, A. K:s tillf. utskotts (n:r 1) utlåtande nr 13, A. K:s prot. V: **47**, 101, F. K:s tillf. utskotts (nr 1) utlåtande n:r 25, F. K:s prot. IV: **42**, 57.

[4] Motion i A. K. n:r 213, A. K:s tillf. utskotts (nr 1) utlåtande nr 4, A. K:s prot. II: **14**, 42, F. K:s tillf. utskotts (nr 1) utlåtande nr 14, F. K:s prot. II: **23**, 56, riksdagens skrivelse nr 56.

[5] Motioner i F. K. nr 10, A. K. nr 12, lagutskottets utlåtande nr 31, F. K:s prot. II: **27**, 34, A. K:s prot. II: **33**, 2, riksdagens skrivelse nr 75.

Petitioner. Slutligen torde böra nämnas att till Kungl. Maj:t inkommit särskilda petitioner med uttalande av vissa önskemål i denna lagstiftningsfråga.[1]

De utom äktenskapet födda barnens antal. Enligt den av statistiska centralbyrån avgivna statistiska redogörelsen angående utom äktenskapet födda barn i Sverige är antalet sådana barn synnerligen stort och befinner sig i ständigt stigande. Under årtiondet 1751—1760 föddes utom äktenskapet 15,766 levande barn, utgörande 2,4 procent av samtliga levande födda barn och 0,85 på 1,000 av medelfolkmängden årligen, och antalet barnaföderskor med barn utom äktenskap (inberäknat även dem, vilkas foster voro dödfödda) utgjorde 16,526, motsvarande 12,2 årligen på 1,000 ej gifta kvinnor i åldern 20—45 år. För årtiondet 1851—1860 gestalta sig siffrorna sålunda, att antalet levande födda barn utom äktenskapet var 108,011, motsvarande 9,1 procent av samtliga levande födda och 2,97 årligen på 1,000 av medelfolkmängden, och antalet barnaföderskor med barn utom äktenskap var 112,133 eller årligen 35,2 på 1,000 ej gifta kvinnor i åldern 20—45 år. Åren 1901—1910 hade antalet levande födda barn utom äktenskapet stigit till 174,039 eller 12,7 procent av samtliga levande födda och 3,28 årligen på 1,000 av medelfolkmängden, och utgjorde antalet barnaföderskor med barn utom äktenskap 177,469 eller 41,2 årligen på 1,000 ej gifta kvinnor i åldern 20—45 år. År 1911, det sista som redogörelsen omfattar, föddes 19,710 levande barn utom äktenskap, motsvarande 14,8 procent av samtliga levande födda och 3,56 på 1,000 av medelfolkmängden, och barnaföderskorna med barn utom äktenskap voro till antalet 20,074 eller 43,8 på 1,000 ej gifta kvinnor i åldern 20—45 år. I samtliga ovanstående siffror äro trolovade mödrar och deras barn inberäknade.

De utom äktenskap födda barnens villkor. De anförda siffrorna giva vid handen, att en ganska avsevärd del av vårt folk tillhör den klass, som betecknas såsom utom äktenskap födda. Om dessa barn gäller i allmänhet, att de komma till världen och uppväxa under vida ogynnsammare förhållanden än de barn, som födas i äktenskap. Medan inom

[1] En i december 1910 dagtecknad, av ett stort antal personer underskriven petition, vari hemställdes, att K. Maj:t måtte uppdraga åt lagberedningen och fattigvårdslagstiftningskommittén bland annat att avgiva särskilt förslag till lagstiftning, som på ett effektivt sätt tillgodosåge utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning; en under 1911 inkommen petition, innefattande från ett stort antal kommuner gjorda instämmanden i en vid ett fattigvårdsmöte i Malmö i november 1910 fattad resolution angående behandlingen av försumliga försörjare; och en av allmänna svenska prästföreningen den 28 oktober 1913 ingiven petition angående vissa la stiftningsåtgärder mot försumliga försörjare med mera.

äktenskapet ett barns födelse i regeln är en källa till glädje för föräldrarna och barnet under uppväxttiden i föräldrahemmet är föremål för bägge föräldrarnas vård och omsorg, äger beträffande dessa barn motsatsen rum. Barnets tillkomst är något, som man helst önskat undgå, och väcker därför allt annat än glada känslor. Havandeskapet skall i det längsta döljas, och dels på grund därav dels för att ej gå miste om nödiga existensmedel går modern i arbete ända till dess barnets födelse är omedelbart förestående. Vid födelsen söker hon ej sällan ensamheten. Till följd av sakens natur är väl modern nödsakad att taga sig an det nyfödda barnet; men om hon ock söker så gott hon kan vårda detsamma, vilket för visso långt ifrån alltid är fallet, saknar hon ofta tillgångar och förmåga. Av fadern betraktas barnet i regeln som en börda, från vilken han helst vill vara fri. Därtill kommer att det icke, såsom fallet är med avseende å modern, av omständigheterna omedelbart framgår vem som är fader till barnet, utan att det tvärt om ej så sällan kan även för vederbörande själva vara mindre klart, huru härmed förhåller sig. Så lämnas ofta modern ensam att underhålla både sig själv och barnet. För egen del har hon icke något rättsligt anspråk på bistånd av fadern, och för att få utdömt bidrag till barnets underhåll är hon nödsakad att föra en ofta långvarig rättegång mot fadern. Även om hon i en sådan rättegång kan få underhållsbidrag utdömt, är säkerhet för bidragets utfående därmed ingalunda vunnen. Fadern saknar ofta andra tillgångar än sin arbetskraft; och då vid sådant förhållande någon exekution icke kan äga rum, går modern ofta helt miste om underhållsbidrag. Följden av allt detta måste bliva, att både modern och barnet ofta få lida nöd. I de flesta fall kan eller vill modern icke behålla barnet hos sig mera än en kortare tid utan utackorderar detsamma. Behåller hon barnet hos sig, är hon likväl sällan i tillfälle att giva det den vård, som skulle vara önskvärd. Med barnets utackordering följer till en början, att amningen av modern upphör och i allmänhet utbytes mot den mindre hälsosamma artificiella uppfödningen. Men dessutom torde kunna antagas, att fosterföräldrarna i allmänhet icke vårda barnet med samma omsorg, som föräldrar pläga använda. Detta måste så mycket mera vara fallet, som den omständigheten att modern icke förmår giva mera än en mycket ringa ersättning för barnets underhåll ofta medför, att till fosterföräldrar väljas därtill föga kvalificerade personer. Så uppväxer barnet ofta under förhållanden, som äro i hög grad ägnade att ofördelaktigt inverka

på såväl dess fysiska befinnande som dess andliga och moraliska utveckling. Vad nu sagts gäller naturligtvis närmast de barn, vilkas föräldrar tillhöra de fattigare klasserna. Men då, enligt vad den statistiska utredningen giver vid handen, det övervägande antalet mödrar och fäder till ifrågavarande barn är att finna inom dessa klasser, få också de flesta barnen lida under de angivna olägenheterna.

Bland barnen utom äktenskap kan man dock urskilja flera grupper, vilka med avseende å barnens villkor sins emellan förete rätt stora skiljaktigheter. Bäst ställda äro de, vilkas föräldrar efter barnets födelse ingå äktenskap med varandra. De vinna genom föräldrarnas äktenskap samma faktiska och rättsliga ställning, som om de varit födda i äktenskapet. Emellanåt ingår modern äktenskap med annan än barnets fader; och ehuru barnets rättsliga ställning därmed icke förändras, kommer det dock ofta i sådana fall i ganska trygga förhållanden, i det att det upptages i den nya familjen. I andra fall är barnet frukten av en förbindelse, där föräldrarna leva samman som äkta makar, utan att lagligt giftermål ägt rum. Ehuru sådana barn rättsligen sett äro att betrakta såsom oäkta, njuta de dock lika med de äkta barnen förmånen att få uppväxa i ett för dem och föräldrarna gemensamt hem. En dylik förbindelse övergår ock ej sällan i ett lagligt äktenskap. Även i en del andra fall åtaga sig föräldrarna eller en av dem barnet på sådant sätt, att det har föga olägenhet av sin börd. Dessa kategorier äro dock icke flertalet. I den av statistiska centralbyrån avgivna redogörelsen för den kull av barn utom äktenskap, som fötts år 1889, beräknas antalet legitimerade barn till något mera än 20 procent eller, om barn av trolovade medräknas, till vid pass 25 procent och antalet av dem, som erhållit styvfader, likaledes till omkring 20 procent eller, om barn av trolovade medräknas, till inemot 19 procent av årskullen i fråga.

Följderna av den sämre ställning barnen utom äktenskap intaga i jämförelse med barnen i äktenskap visa sig redan före barnets födelse. Enligt vad som framgår av den statistiska redogörelsen, är antalet dödfödda barn ej oväsentligt större bland barnen utom äktenskap än bland de äkta. Medan under årtiondet 1901—1910 23,59 på 1,000 av samtliga äkta födda barn voro dödfödda, var motsvarande siffra för de utom äktenskap födda, barn av trolovade medräknade, 32,97 på 1,000. De ogynnsamma förhållandena inverka naturligtvis i än högre grad, sedan barnet

kommit till världen. Upplysande i avseende härå äro de siffror, som i den statistiska redogörelsen framlagts angående barnadödligheten. I första levnadsåret dogo under åren 1906—1910 av 1,000 levande födda inom äktenskapet 71,51 och av 1,000 levande födda utom äktenskapet, barn av trolovade inberäknade, 120,48. En jämförelse med äldre tid visar dock, att en rätt avsevärd förbättring under årens lopp inträtt. Antalet av såväl dödfödda barn som barn, avlidna under första levnadsåret, befinner sig i ett ständigt sjunkande beträffande både barnen inom och barnen utom äktenskap, men nedgången är kraftigare i fråga om de senare än vad angår de förra. Skillnaden är dock fortfarande högst betydande, särskilt vad angår dem som avlidit under första levnadsåret, den för barnet mest kritiska perioden. Till och med det femte levnadsåret kan man för barn utom äktenskapet konstatera en högre dödsrisk än för barn i allmänhet. Under de därpå följande barnaåren och ungdomsåren fram till myndig ålder är dödligheten ungefär densamma för dem av utomäktenskaplig börd som för personer i allmänhet, vilket väl får tillskrivas den omständigheten, att genom den högre dödligheten i de första barnaåren ett naturligt urval äger rum i högre grad bland de utom äktenskapet födda än bland övriga, så att de förra, trots de ogynnsammare förhållanden, under vilka de leva, ej i större utsträckning duka under än de av äktenskaplig börd. Längre än till myndig ålder hava dödsriskerna för barn utom äktenskapet ej kunnat konstateras, men troligt är, att efter denna tid dödligheten åter blir högre för dessa än för övriga, eftersom, att döma av siffror från utlandet, dödligheten inom de socialt och ekonomiskt sämst ställda klasserna, till vilka de utom äktenskapet födda till så stor del höra, ter sig avsevärt högre än den genomsnittliga dödligheten. Att även emigrationen förekommer i större omfattning bland barn av utomäktenskaplig börd än bland befolkningen i allmänhet, torde man redan a priori kunna antaga. Ogynnsamma levnadsförhållanden, frånvaron av föräldrahem, det band, som kanske starkast binder individen vid det egna landet, samt längtan att komma till trakter och bland människor, där deras utomäktenskapliga börd icke är känd, äro väl omständigheter, som giva rätt till sagda antagande av en högre emigrationssiffra bland de utom äktenskapet födda än bland övriga, och i viss mån bekräftar den av statistiska centralbyrån företagna utredningen riktigheten av detta antagande. Belysande är också att, enligt vad utredningen giver vid handen, fattigvårdsunderstöd till barn under 15 år är

minst fyra gånger så allmänt bland de utom äktenskap födda som bland barnen nom äktenskap och, om hänsyn endast tages till direkt fattigunderstöd, åtta gånger så allmänt. Siffror finnas ej, som giva en exakt bild över den inverkan, som förhållandena under uppväxttiden kunnat hava på barnens andliga och moraliska utveckling. Uppenbart är dock, att även härutinnan omständigheterna måste ogynnsamt påverka barnen. Det kan därför ock antagas, att dessa barn i större proportion än deras antal skulle betinga återfinnas bland brottslingar, lösdrivare och andra samhällsskadliga element. Detta bestyrkes av statistiska centralbyråns utredning. Så voro bland de under årtiondet 1901—1910 för grövre brott sakfällda 11,56 procent av utomäktenskaplig börd, vilken siffra givetvis måste betecknas såsom mycket hög, om man betänker, att av samtliga under åren 1861—1890 levande födda, till vilka årskullar flertalet av sagda brottslingar hör, allenast 9,13 procent voro födda utom äktenskapet, samt att bland barnen av utomäktenskaplig börd till följd av den större dödligheten ett relativt ringare antal uppnår mogen ålder än vad fallet är bland dem av äktenskaplig börd. Av sagda utredning framgår även, att ett jämförelsevis stort antal eller 3,75 procent av de utom äktenskapet födda barnen icke konfirmeras, samt att de utom äktenskapet födda kvinnorna i sin tur bliva mödrar till barn utom äktenskapet i vida större omfattning än andra kvinnor. Den utomäktenskapliga fruktsamheten för kvinnor i ålder under 21 år — det vill säga det årliga antalet med barn utom äktenskapet nedkomna kvinnor i sagda ålder på 1 000 ej gifta kvinnor i åldersgruppen — utgjorde sålunda för de utom äktenskapet födda kvinnorna 22,6, medan motsvarande tal för ej gifta kvinnor i allmänhet under sista årtiondet belöpte sig till allenast 12,6.

Allmänna synpunkter beträffande lagstiftningen om barn utom äktenskap.

Den hårda lott, som sålunda ofta är de oäkta barnens, beror i väsentlig mån på den omständigheten, att deras föräldrar icke ingått äktenskap med varandra, och på de faktiska förhållanden, som därmed sammanhänga. Det läge, vari dessa barn sålunda faktiskt befinna sig, kan icke genom lagstiftningen ändras. Och de olägenheter, som detta läge för barnen medför, kunna aldrig av lagstiftaren helt avlägsnas. Men lagstiftningen har ofta, långt ifrån att söka så vitt möjligt minska dessa olägenheter, skärpt dem genom de bestämmelser, som meddelats om dessa barns rättsliga ställning. Ett sådant förfaringssätt har betingats huvudsakligen av hänsyn till äktenskapet. I sedlighetens intresse vill staten icke erkänna

någon annan förbindelse mellan man och kvinna, som skall avse även könsligt samliv, än den som får äktenskapets form. För att riktigt kraftigt inskärpa detta och avhålla från de utomäktenskapliga förbindelserna nöjer man sig icke med att reagera mot själva dessa förbindelser och dem, som inlåtit sig däri, man låter även frukterna av de utomäktenskapliga förbindelserna, de oäkta barnen, bära följderna av föräldrarnas fel, i det man sänker deras rättsliga ställning. Detta kan sägas vara den ståndpunkt, som ännu 1734 års lag intager. Jämte det straff drabbar dem, som inlåta sig i könsförbindelse utom äktenskap, och det likaledes vid äventyr av straff förbjudes fästehjon flytta samman före vigseln, gäller det att oäkta barn av sina föräldrar blott hava anspråk på nödtorftigt underhåll, till dess de själva kunna förtjäna sitt uppehälle, och äro uteslutna från allt arv utom efter egna barn och bröstarvingar. Att grunden till detta stadgande, som kan sägas innebära att familjerättsligt samband mellan föräldrarna ocb barnet icke existerar, är den ovan nämnda, framgår av förarbetena till lagen. Konsekvent har emellertid lagen icke kunnat vidhålla denna ståndpunkt. I åtskilliga fall giver lagen äkta barns rätt åt barn, som äro frukterna av förbindelser, vilka lagen betraktar såsom osedliga, nämligen barn, avlade i fästning eller under äktenskapslöfte, barn, vilkas föräldrar efter barnets avlande ingått äktenskap med varandra eller avtalat därom, samt barn, avlade i våldtäkt. Ett väsentligt avsteg från principen att något familjerättsligt band emellan föräldrarna och barnet icke äger rum innefattas ock i regeln, att föräldrarna och deras släkt hava arvsrätt efter det oäkta barnet på samma sätt som efter äkta barn.

Äktenskapsinstitutionen är för samhället av största vikt och betydelse. Att samhället uppmuntrar äktenskapet men ställer sig avvisande mot de så kallade fria könsförbindelserna är därför alldeles i sin ordning. Men det torde icke överensstämma med en sund rättsuppfattning att i detta syfte låta de utom äktenskap födda barnen utsättas för lidanden såsom ett slags straff för föräldrarnas fel. Erfarenheten visar för övrigt, att syftet icke på det sättet vinnes. De utom äktenskap födda barnens antal har alltjämt ökats, och det är att antaga att lagstiftningens ståndpunkt därtill bidragit. Lagens njugghet vid utmätande av föräldrarnas förpliktelser emot dessa barn uppmuntrar till lösa förbindelser i stället för att avhålla därifrån. Däremot måste den omständigheten att dessa barns faktiska läge är så dåligt innebära en kraftig maning för lagstif-

taren att tillse, i vad mån det må vara möjligt att genom lagstiftningen verka till förbättrande av deras ställning. Att därvid i främsta rummet uppställa såsom mål att åvägabringa full likställighet mellan barn inom och utom äktenskap torde dock icke vara ändamålsenligt. De faktiska förhållandena äro så olika, att i många hänseenden olika rättsregler krävas. Men olikheterna böra icke göras större, än som med hänsyn till sådana omständigheter kan finnas skäligt.

På grund därav att föräldrarna ej leva samman i äktenskap erfordras det särskilda regler, angående vilken av föräldrarna vårdnaden om barnet skall tillkomma. I avseende härå har beredningen, i överensstämmelse med vad nu utan särskild bestämmelse anses gälla, givit modern företrädet framför fadern. I samband därmed står den av beredningen föreslagna regeln att barnet skall bära moderns namn.

Den viktigaste uppgiften för lagstiftningen på förevarande område synes vara att med kraft inskärpa föräldrarnas förpliktelser emot barnen. Det är nu synnerligen vanligt att föräldrarna, särskilt fäderna, söka att helt och hållet eller i största möjliga mån undandraga sig sin skyldighet att vårda och uppfostra barnen. Den nu gällande lagstiftningen giver ingalunda tillräckliga garantier häremot. Härutinnan erfordras fullständigt nya regler.

I detta hänseende har beredningen till en början funnit det angeläget att sådana anordningar vidtagas, att det så vitt möjligt i varje fall må konstateras, vilka barnets föräldrar äro. Beträffande modern råder i de flesta fall ej någon ovisshet; men den rätt hon nu har att undandraga barnet vetskapen om vem hon är måste upphöra. Att få utrönt vem fadern är kan ofta möta svårigheter, och av sådan anledning eller på andra grunder inträffar det ofta, att några åtgärder för att få faderskapet fastställt icke vidtagas. Härvid bör icke få förbliva. Beredningen har funnit det böra genom ingripande från det allmännas sida sörjas för att frågan ordnas genom erkännande eller dom; och genom processuella anordningar bör man söka underlätta utredningen härom, för den händelse rättegång behöver anlitas.

Vad angår föräldrarnas underhållsskyldighet måste enligt beredningens uppfattning den nu gällande regeln, enligt vilken föräldrarna, utan hänsyn därtill att de själva må befinna sig i goda omständigheter, kunna anse sig försvarade, om de giva barnet allenast det allra nödvändigaste för dess uppehälle och uppfostran, utbytas mot bestämmelser, som taga mera hänsyn till föräldrarnas förmåga. Synnerligen

viktigt är emellertid ock, att det tillses att bestämmelserna om underhållsskyldigheten bliva effektiva. I detta hänseende lämnar den nuvarande lagstiftningen kanske allra mest övrigt att önska. Beredningens förslag innefattar ganska ingående bestämmelser i syfte, dels att frågan om underhållet må bliva så vitt möjligt i varje fall ordnad genom avtal eller rättegång, dels ock att det sålunda bestämda underhållet jämväl må komma barnet till godo. Jämte det föräldrarnas underhållsskyldighet mot barnet ordnats, har beredningen även funnit fadern böra åläggas bidraga till moderns uppehälle under tiden närmast före och efter barnets födelse.

I fråga om barnets rätt till arv har beredningen på angivna skäl stannat vid att förorda vad som nu gäller, det vill säga att barnet skall ärva moder och mödernefränder men icke fader och fädernefränder. Därvid har beredningen ansett konsekvensen bjuda, att barnet icke heller skall ärvas av fadern eller fädernefränderna. Undantag har dock gjorts för trolovningsbarn; dessa skola enligt förslaget ärva adern och ärvas av honom.

I Danmark infördes år 1888 den regeln att moder till barn utom äktenskap skall i händelse av behov vara berättigad att av det offentliga förskottsvis erhålla bidrag till barnets och eget underhåll, utan att sådant bidrag anses såsom fattigunderstöd. Enligt sedermera tillkomna bestämmelser skall även för barn i äktenskap underhållsbidrag tillkomma modern, om hon ej lever tillsammans med fadern eller hon är änka. I den nya norska lagen om forsorg for barn har den danska principen om underhållsbidrag av det offentliga upptagits, och det i den omfattning att sådant bidrag skall utgå även för barn i äktenskap, när makarna ej leva samman. Bidrag utgår dock allenast för tiden närmast före och närmast efter barnets födelse. I vissa av de förut omnämnda petitionerna liksom i riksdagsmotioner har påyrkats, att en sådan ordning borde även hos oss införas. Denna fråga förtjänar helt visst att väl övervägas. Då det emellertid icke bör ifrågasättas att införa den dansk-norska grundsatsen allenast beträffande barn utom äktenskap och ett förslag i sådant syfte alltså skulle få betydligt större omfattning än det ämne, som nu föreligger till behandling, samt frågan i allt fall väsentligen icke är av civilrättslig utan av offentligrättslig natur, har beredningen ansett densamma icke böra i förevarande sammanhang upptagas. Den lär emellertid komma under övervägande vid den behandling, fattigvårdslagstiftningskommittén kommer att ägna åt lagstiftningen om den offentliga barnavården.

Förslag till lag om barn utom äktenskap.

Benämning. Då den i nu gällande lag använda beteckningen oäkta barn har en synnerligen dålig klang, har beredningen i överensstämmelse med vissa nyare författningar upptagit benämningen barn utom äktenskap.

Vad med barn utom äktenskap förstås. Förevarande lagförslag innehåller icke någon bestämmelse om, vilka barn skola anses såsom barn utom äktenskap. Ett fastställande av gränsen mellan sådana barn och barn inom äktenskap sker lämpligast genom regler angående vilka barn skola anses hava äktenskaplig börd. Då den svenska lagstiftningen härutinnan är i behov av revision, har beredningen funnit nödigt att i förevarande sammanhang utarbeta ett särskilt förslag till lag om äktenskaplig börd. Barn, som icke enligt detta förslag har sådan börd, är sålunda barn utom äktenskap.

Om barnets namn.

1 §.

Barnets namn. Gällande svensk rätt. I gällande svensk lagstiftning finnas icke andra bestämmelser rörande rätten att bära visst släktnamn än de, som upptagas i förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn. Denna i administrativ väg utfärdade författning handlar icke uttryckligen om annat än de villkor, under vilka anteckning därom att någon antagit nytt släktnamn må göras i kyrkobok, men förordningens bestämmelser vila uppenbarligen på vissa förutsättningar angående en namnrätt av familjerättslig karaktär. Såsom sådana påtagliga förutsättningar må nämnas, att hustru äger bära mannens släktnamn och att barn i äktenskap med födelsen erhåller faderns släktnamn. Däremot förutsättes givetvis icke, att barn utom äktenskap äger någon rätt till faderns släktnamn. Huruvida sådant barn äger

rätt att bära moderns släktnamn, är omtvistat. Det är emellertid vanligt att sådant barn bär och i kyrkobok antecknas med sin moders släktnamn. Men det händer ock att, om en man inför kyrkobokföraren erkänt ett sådant barn såsom sitt eller genom domstols utslag, varom kyrkobokföraren erhållit kännedom, förpliktats att utgiva bidrag till barnets uppfostran, denne mans släktnamn anses tillkomma barnet, som därför i kyrkoböckerna antecknas under detta namn. Det förekommer vidare ej sällan — särskilt om båda föräldrarna äro okända — att barnet med fosterfaders eller fostermoders medgivande kyrkobokföres med hans eller hennes släktnamn.

Beredningens yttrande.

Ehuru allmänna civilrättsliga bestämmelser angående namnrätten, såsom nämnts, hos oss icke äro meddelade, synes det nödvändigt att i förevarande sammanhang giva bestämmelser i sådant hänseende, såvitt angår barn utom äktenskap.

Då vid giftermål kvinnan erhåller mannens släktnamn, behöver någon tvekan icke uppstå angående vilket namn ett i äktenskap fött barn skall erhålla; det blir givetvis det för båda föräldrarna sålunda gemensamma namnet. Föräldrarna till barn utom äktenskap bära däremot i allmänhet icke samma släktnamn. Det är därför nödvändigt att bestämma, vilken av föräldrarna barnet skall i fråga om namnet följa. Huvudregeln synes därvid böra bliva, att barnet erhåller moderns namn. Under nuvarande förhållanden står barnet faktiskt och rättsligt vida närmare modern än fadern. Härutinnan kommer någon väsentlig förändring ej att inträda enligt beredningens förslag. Av betydelse är särskilt, att enligt förslaget modern i regeln skall hava vårdnaden om barnet och vara dess förmyndare. Om barnet står under moderns vårdnad och särskilt om barnet vistas hos henne, måste det i allmänhet vara naturligast och fördelaktigast för såväl barnet som modern att de hava samma namn. Olikhet med avseende å släktnamn skulle — i synnerhet om barnet efter fadern bure ett mera egenartat och känt namn — ständigt draga uppmärksamheten å barnets börd och kunna bereda barnet och modern synnerliga obehag. Befaras kan även att, om barnet mot faderns vilja erhåller dennes släktnamn, detta förhållande skall hos fadern väcka ovilja mot barnet och därigenom mera skada än gagna detsamma. En ovillkorlig bestämmelse därom att barnet skall bära faderns släktnamn skulle slutligen i många fall innebära en orättvisa mot modern, som måhända älskar och väl vårdar barnet men på grund av bitterhet mot fadern ingalunda vill att barnet skall bära hans namn.

Vad nu anförts om barnets rätt till moderns släktnamn bör icke äga full tillämplighet i det fall att modern såsom gift eller frånskild hustru bär mannens släktnamn. Skälig hänsyn för mannen och hans släkt synes i sådant fall bjuda, att barnet skall bära icke detta namn, utan det namn modern före giftermålet haft, en regel, som återfinnes i de nya tyska och schweiziska lagarna. Samma regel gäller enligt nämnda lagar för det fall att modern såsom änka bär sin avlidne mans namn. Beredningen har icke upptagit denna grundsats. Barn utom äktenskap, som födes av änka, skall alltså enligt förslaget bära det namn, modern genom äktenskapet förvärvat. Denna regel kan visserligen synas obillig mot mannens släkt, men barnets och moderns intresse av att hava samma släktnamn förtjänar dock enligt beredningens uppfattning större hänsyn; och bör i detta avseende beaktas, att i förordningen den 5 december 1901 änka icke, såsom frånskild hustru, förutsättes skola äga att återtaga det namn, hon hade före äktenskapets ingående.

Det kunde ifrågasättas att giva barnet — om det är omyndigt, dess förmyndare — rätt att välja mellan faderns och moderns namn. En dylik valrätt måste dock medföra en viss obestämdhet och osäkerhet i namnförhållandena. Denna rätt, vilken oftast komme att utövas av modern såsom barnets förmyndare, skulle ock lätt kunna av henne missbrukas i egennyttigt syfte. Då härtill kommer, att obestridligt gagn för barnet av gemenskap med fadern i fråga om släktnamn i allmänhet kan väntas endast i det fall att fadern har barnet hos sig, men fadern i sådant fall nästan undantagslöst torde önska att giva barnet sitt namn, har beredningen icke funnit lämpligt att införa någon bestämmelse om rätt för barnet eller dess förmyndare att oberoende av faderns medgivande antaga dennes släktnamn. Men om fadern själv önskar att giva barnet sitt släktnamn, synes lagstiftningen icke böra lägga något hinder i vägen därför av hänsyn till faderns släktingar eller andra bärare av namnet. Beredningen har därför, jämte huvudregeln att barnet erhåller moderns släktnamn, infört ett stadgande därom att fadern må giva barnet sitt släktnamn. För att barnet sålunda skall erhålla faderns släktnamn, bör dock fordras samtycke jämväl av barnets förmyndare, om det är omyndigt, och av barnet själv, om det fyllt aderton år. Bestämmelsen att förmyndarens samtycke erfordras kommer i de flesta fall att innebära att ifrågakomna namnförändring ej kan äga rum utan medverkan av modern. Att fordra moderns samtycke jämväl för det fall att hon icke är förmyndare har beredningen icke

ansett nödvändigt, då förmynderskapet enligt förevarande lagförslags bestämmelser icke utan moderns begivande kan fråntagas henne, med mindre hon visat sig olämplig att förese barnet. Särskilt i det fall, att förmynderskapet på grund av moderns olämplighet överlämnats till fadern och denne tagit barnet till sig, vore det högligen obilligt, om modern skulle kunna hindra fadern att giva barnet sitt släktnamn.

Det förekommer icke sällan att, då modern till ett barn utom äktenskap bliver gift med annan än barnets fader, hon medtager barnet i sitt nya hem och uppfostrar det tillsammans med de barn, som födas i äktenskapet. Barnets förhållanden under uppväxttiden kunna då gestalta sig mycket gynnsamt, under förutsättning att barnet, såvitt möjligt, betraktas och behandlas lika med barnen i äktenskapet. I dylikt fall har gemenskap i fråga om släktnamn så stor betydelse för barnet och dess moder att, därest hennes make vill giva barnet sitt namn, hans släktingar icke böra äga makt att hindra detta. Beredningen har med hänsyn därtill ansett även moderns make böra erhålla rätt att giva barnet sitt släktnamn, detta i överensstämmelse med vad som gäller enligt de danska och tyska lagarna. En sådan namnförändring synes icke böra göras beroende av barnets faders samtycke, där icke han är barnets förmyndare; och då moderns samtycke så gott som undantagslöst torde kunna påräknas, har icke heller hennes samtycke ansetts böra uppställas såsom villkor. Däremot torde här, likasom i det fall att barnets fader vill giva det sitt släktnamn, samtycke av barnets förmyndare, om det är omyndigt, och av barnet själv, om det fyllt aderton år, böra fordras.

Vad i förevarande paragraf stadgas därom att barnet skall erhålla moderns eller faderns namn är avsett att gälla, även om namnet är adligt. Att därmed icke följer adlig värdighet för barnet är uppenbart.

Ett bifall till beredningens förslag bör föranleda en sådan ändring i förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn, att anteckning därom att fadern eller styvfadern givit barnet sitt namn må kunna ske, utan att särskilt godkännande av namnändringen erfordras.

Om vårdnad och förmynderskap.

2 §.

Då barnet under uppväxtåren är ur stånd att själv bestämma över sin person och sina angelägenheter, måste detta tillkomma någon annan. Enligt naturens ordning äro föräldrarna närmast därtill. Och i nyare främmande lagar brukar givas regler angående föräldramakten, varmed då avses både en rätt och en plikt för föräldrarna att taga vård om barnet och bestämma över det.

Gällande bestämmelser. Vår rätts stadganden i ämnet äro synnerligen torftiga. Att föräldrarna hava en rätt och plikt att vårda barnen ligger emellertid i sakens natur, och det förutsättes jämväl i de föreskrifter 1734 års lag innehåller dels angående vilken av makarna skall vid återgång av äktenskap, skillnad till säng och säte eller äktenskapsskillnad hava barnen hos sig och förese dem (5 kap. 3 §, 13 kap. 3 §, 15 kap. 1 och 2 §§ giftermålsbalken), dels därom att, när den ena maken dräper den andre, dennes fränder skola taga barnen och deras arv i sin värjo, medan de äro omyndiga (6 kap. 3 § ärvdabalken). På samma förutsättning vila de i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn meddelade bestämmelser om det allmännas rätt att i vissa fall taga barnet från dess föräldrar och överlämna det till annan för vård och uppfostran. Närmare positiva regler äro meddelade angående förmynderskap för barn. Enligt 20 kap. 1 § ärvdabalken är fader sina barns rätte förmyndare, med skyldighet för honom, där han går i annat gifte, att taga nästa mödernefränders råd i de mål, som angå barnens välfärd. Dör fadern, har enligt 20 kap. 2 § ärvdabalken modern rätt att förestå barnen och deras gods med nästa fädernefränders eller förmyndares råd. Men om hon går i annat gifte, måste hon frånträda förmynderskapet. Med förmynderskap avses väl närmast myndlingens representation utåt och vården om hans ekonomiska angelägenheter, men förmyndaren har även att övervaka vården av barnets person. Den enda regel 1734 års lag innehåller om huru barn skall uppfostras, nämligen stadgandet i 22 kap. 2 § ärvdabalken, är given just såsom ett bud till förmyndaren. Lagen utgår tydligen från den förutsättningen att i allmänhet vårdnad och förmynderskap äro förenade i en hand. Men för det nyss nämnda fallet att änka på grund av omgifte måste lämna från sig för-

mynderskapet gor lagen en skillnad mellan förmynderskapet över barnet och vårdnaden om detsamma. Det heter nämligen, att i sådant fall modern dock skall låta sig vårda om barnen och hava makt behålla dem i sitt hus och bröd, om hon så vill och laga hinder ej däremot är. Huruvida i andra fall, då särskild förmyndare är förordnad, föräldrarna eller, om en av dem är död, den efterlevande äger bibehålla vårdnaden om barnet är icke utsagt, men det torde få antagas att den för händelse av moderns omgifte givna regeln blir tillämplig även i dylika fall. Huru gränsen mellan den enes och den andres befogenhet vid en dylik delning av omsorgen om barnet bör dragas, framgår emellertid ej med erforderlig tydlighet av den omförmälda bestämmelsen. Uppkommer i särskilt fall tvist härom, lär sådan tvist få slitas av domstol.

I sakens natur ligger, att i det vanliga fallet, då makar leva tillsammans i äktenskap, de till vårdnaden om barnet hörande funktionerna måste utövas än av den ene, än av den andre av makarna. Men vid skiljaktiga meningar dem emellan tillkommer bestämmanderätten fadern, likasom det är han, som ensam har att förvalta barnets egendom och representera det utåt. Detta följer därav att han har målsmanskap över hustrun och förmynderskap över barnen.

Angående innehållet av den vårdnad föräldrarna hava om barnet lämna positiva lagbestämmelser hos oss föga ledning. Att den innefattar en rätt och plikt för föräldrarna att taga hand om barnet och sörja för det är emellertid uppenbart. Detta förutsätter med nödvändighet att föräldrarna äga en viss rättslig makt över barnet, såsom rätt att hava det hos sig eller eljest bestämma dess vistelseort, att träffa avgöranden angående dess uppfostran och att tukta det (jfr 14 kap. 16 § strafflagen); enligt särskild föreskrift äga föräldrarna även i viss mån begagna sig av barnets tjänster eller att för det utse anställning hos annan (se legostadgan den 23 november 1833, § 18, förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, § 15). Vid utövande av vårdnaden lärer för alla fall vara att tillämpa den i 22 kap. 2 § ärvdabalken upptagna, närmast beträffande förmyndare givna regeln, att barnet skall upptuktas i den rätta evangeliska läran, gudsfruktan, dygd och ära och till sådana övningar och hanteringar hållas, som dess stånd, villkor och ämne kräva, vilket stadgande dock vad angår den religiösa uppfostran är modifierat genom nyare bestämmelser om främmande trosbekännares religionsövning. Rörande barnets representation utåt

samt förvaltningen av dess egendom, vilka närmast äro att anse såsom funktioner tillhörande förmynderskapet, äro något mera bestämda regler i lag givna.

Allmänna synpunkter.

Vårdnadsförhållandets starkt personliga karaktär medför, att det undandrager sig ett detaljerat reglerande genom lagstiftningen och att förty, där avgöranden i dithörande frågor likväl måste träffas av rättsskipande myndighet, dessa i stor utsträckning måste grundas på vad sakens natur eller god sed kräver. Nyare utländska lagar innehålla dock, såsom förut antytts, uttryckliga om än allmänt hållna bestämmelser angående vårdnadspliktens innehåll och de med vårdnaden förenade befogenheterna ävensom fullständiga regler om vem vårdnaden skall tillkomma. Den i vår lag på ifrågavarande område befintliga luckan bör utfyllas, och även bortsett från frågan om vårdnaden är den svenska förmynderskapsrätten i stort behov av omarbetning. Den blivande allmänna revisionen av den svenska föräldra- och förmynderskapsrätten får dock icke föregripas under förevarande lagstiftningsarbete, som endast avser barn utom äktenskap. I förslaget meddelas därför bestämmelser om vårdnad och förmynderskap endast i de delar, där de i fråga om barn utom äktenskap rådande särskilda förhållandena funnits påkalla avvikelse från vad som kan anses vara gällande rätt beträffande barn i äktenskap. Något närmare angivande av gränsen mellan sådana rättigheter och skyldigheter, som härflyta ur vårdnadsförhållandet, och sådana, som äga sin grund i förmynderskapet, har därvid så mycket mindre ansetts erforderligt, som enligt förslaget vårdnaden och förmynderskapet alltid skola vara förenade hos en och samma person.

Moderns företrädesrätt till vårdnaden och förmynderskapet.

Då föräldrar till barn utom äktenskap i regeln ej leva samman, kan vårdnaden om barnet icke utövas av dem bägge, utan måste tilläggas en av dem. Enligt naturens ordning tillkommer den personliga omsorgen om sådant barn i första hand modern, och hon anses enligt stadgad rättspraxis jämväl äga att framför fadern hava vårdnaden om barnet i den bemärkelse, vari detta begrepp här förut tagits, samt att utan förordnande vara barnets förmyndare.[1] Och de i 20 kap. ärvdabalken meddelade bestämmelserna om förmyndare, som blivit utsedd av barnets föräldrar, och om skyldemäns rätt till förmynderskap anses, i den mån de över huvud äro tillämpliga beträffande barn utom äktenskap, i första hand

[1] Se K. Maj:ts utslag den 15 mars 1901 (N. J. A. s. 139), den 17 september 1906 (N. J. A. s. 386), den 5 mars 1909 (N. J. A. s. 121), den 14 maj 1913 (N. J. A. s. 217) och den 2 juli 1915 (N. J. A. s. 335).

avse förmyndare, som utsetts av modern, samt mödernefränders rätt till förmynderskap.

Det torde icke kunna ifrågasättas att lagstiftningen nu skulle beröva modern till barn utom äktenskap hennes företrädesrätt till omhänderhavande av vårdnaden om barnet. Om också dessa mödrar oftare än föräldrar till barn i äktenskap sakna sedligt allvar och lida av ogynnsamma levnadsförhållanden, gör sig i regel även hos dem den naturliga föräldrakärleken så kraftigt gällande, att det måste anses fördelaktigast för barnet liksom lyckligast för modern, att hon har barnet om hand och bär ansvaret för dess vårdande. Såsom regel synes därför böra fortfarande gälla, att modern har vårdnaden om barnet.

Erfarenheten giver emellertid vid handen, att modern ofta i betänklig grad saknar förmåga att såsom förmyndare rättsligen företräda barnet och särskilt att göra dess rättigheter mot fadern gällande. I anledning därav har den meningen uttalats, att vår lag borde i likhet med den tyska civillagen stadga, att för varje barn utom äktenskap förmyndare skall förordnas av domstol; till förmyndare skulle även modern kunna förordnas, men blott om hon i det särskilda fallet prövats fullt lämplig därtill. Vid tillämpningen av en sådan regel måste tydligen uppstå svårighet att finna personer, som äro lämpliga och villiga att bliva förmyndare. Denna svårighet har i Tyskland lett därtill att i fråga om barn utom äktenskap det av lagen närmast åsyftade individuella förmynderskapet (Einzelvormundschaft) på många håll, hittills dock endast i städer, blivit ersatt av yrkesförmynderskap (Berufsvormundschaft). Yrkesförmynderskapet kännetecknas därav, att en och samma person är förmyndare för ett stort antal barn och att för honom förmynderskapets skötande mer eller mindre har karaktären av en tjänsteutövning. Det tyska yrkesförmynderskapet är ganska skiftande till sin organisation. I en del fall är det grundat på partikulärlagstiftning; den särskilda statens lag stadgar till exempel att föreståndare för en offentlig uppfostringsanstalt skall utan förordnande vara förmyndare för alla där intagna barn. I andra fall åter beror det endast på domstolspraxis, i det till exempel en förmynderskapsdomstol med en kommuns begivande förordnar någon av dess tjänstemän eller efter överenskommelse med en enskild förening för barnavård förordnar någon av dess ledamöter till förmyndare för de barn, som födas inom ett visst område. Yrkesförmyndarna hava i regel visat sig synnerligen väl fylla uppgiften att föranstalta om faderskapets

fastställande och indrivande av faderns uppfostringsbidrag; då yrkesförmyndarna på olika orter i Tyskland sammanslutit sig för ömsesidigt tillhandagående vid förmynderskapets utövande och dessa sammanslutningar trätt i förbindelse med liknande organisationer i andra länder, särskilt Österrike och Schweiz, har det, bland annat, lyckats yrkesförmyndarna att i väsentlig grad minska möjligheten för barnafäderna att genom flyttning undandraga sig sina förpliktelser. Å andra sidan hava klagomål försports däröver att yrkesförmynderskapet lätt medför en alltför schematisk behandling av modern och barnet.

Ett införande av det tyska systemet i fråga om förmynderskap för barn utom äktenskap skulle möta praktiska svårigheter på grund av våra befolkningsförhållanden och vår domstolsorganisation. Mot detta system, som i regel berövar modern förmynderskapet, talar dock framför allt den omständigheten, att mödrarnas ansvarskänsla och auktoritet hos barnen därigenom måste bliva lidande. De fördelar, som i Tyskland visat sig vara förenade därmed, anser beredningen kunna vinnas utan att förmynderskapet fråntages modern, blott hon erhåller nödig hjälp och ställes under kontroll vid förmynderskapets utövande. Förslaget bibehåller därför den nu gällande regeln att modern utan förordnande jämväl skall vara förmyndare för barnet. Erforderlig hjälp och kontroll söker förslaget åstadkomma genom barnavårdsmannainstitutionen, varom stadgas i förslagets 13—19 §§.

Fadern förmyndare på grund av överenskommelse mellan föräldrarna.

Även om sålunda företrädesrätten till vårdnaden och förmynderskapet tillerkännes modern, kan det dock emellanåt vara behövligt eller lämpligt att fadern eller annan träder i moderns ställe.

Därvid uppstår till en början frågan huruvida föräldrarna med laga verkan skola kunna överenskomma därom att fadern skall övertaga den rättsliga makten över barnet. I rättspraxis har denna fråga varit föremål för olika meningar men senast besvarats så, att modern ansetts äga utan hinder av sådant avtal taga hand om barnet.[1] Beredningen har å ena sidan icke velat utesluta möjligheten av att den rättsliga makten över barnet på grund av överenskommelse mellan föräldrarna överflyttas från modern till fadern. Detta kan emellanåt vara i barnets intresse. Det kan till exempel hända, att fadern vill övertaga den personliga omsorgen om barnet och att detta är för barnet fördelaktigare, än om det kvarstannar hos modern. Vid en

[1] Se K. Maj:ts dom den 14 maj 1913 (N. J. A. s. 217).

sådan anordning bjuder emellertid barnets intresse lika mycket som billighet mot fadern, att modern icke skall kunna godtyckligt återtaga barnet. Fadern bör därför kunna få övertaga den rättsliga ställning till barnet, som eljest tillkommer modern. Å andra sidan har beredningen ansett en överenskommelse mellan föräldrarna icke böra vara tillräcklig att bringa en dylik överflyttning till stånd Det bör föregå en prövning huruvida fadern är lämplig att hava hand om barnet. En sådan prövning är erforderlig, emedan fadern enligt naturens ordning icke står barnet lika nära som modern och i allmänhet ej heller kan anses lika skickad att uppfostra barnet som modern, särskilt i barnets spädare ålder.

Fadern eller annan förordnas till förmyndare, då modern är olämplig eller dör.

Det torde emellertid icke vara nog att sålunda bereda möjlighet för att den rättsliga befogenheten över barnet efter överenskommelse emellan föräldrarna överflyttas på fadern. Ehuru modern i de flesta fall bör antagas kunna med stöd och under kontroll av barnavårdsmannen handhava vårdnaden, måste det dock förutses, att det allt emellanåt kan inträffa fall, då modern är så olämplig att hava hand om barnet, att vårdnaden bör fråntagas henne. Detta bör i sådant fall kunna ske även mot hennes vilja och utan avseende därå om fadern är villig och lämplig att övertaga vårdnaden. Förutsättningen synes dock böra vara att hon verkligen visas vara olämplig. Det bör sålunda till exempel icke vara nog, att fadern möjligen kan anses vara lämpligare än hon att utöva vårdnaden. Särskilt om barnet vistats hos modern, tills det nått sådan ålder och utveckling, att dess känslor för henne kunna antagas vara av mera varaktig natur, bör vårdnaden icke kunna utan tungt vägande skäl fråntagas henne. Detta bör så mycket mera gälla, där fråga uppstår att fadern skall få övertaga vårdnaden, som erfarenheten giver vid handen att en begäran därom från hans sida ofta är förestavad mera av önskan att kunna ordna underhållsskyldigheten på det för honom billigaste sättet än av verklig kärlek till och omsorg om barnet. Å andra sidan bör vid prövning av moderns lämplighet hänsyn tagas till de förhållanden, under vilka vårdnaden skall utövas. Om exempelvis barnet jämlikt de i förslaget givna reglerna om underhållsskyldigheten på grund av faderns villkor bör erhålla sådan utbildning, som är vanlig inom de högre samhällsklasserna, kan modern möjligen befinnas olämplig att omhänderhava vårdnaden, ehuru hon skulle varit skickad att giva barnet en efter hennes levnadsförhållanden avpassad uppfostran. Jämväl då modern dör, erfordras att någon annan övertager den rättsliga omsorgen om barnet.

Det ligger nära till hands att, om modern befinnes olämplig att hava vårdnaden om barnet eller hon dör och fadern är lämplig att hava hand om barnet, makten över detsamma överlämnas åt fadern. Beredningen har dock icke ansett tillrådligt att giva fadern en bestämd rätt i sådant hänseende. Det kan alltför väl inträffa, att barnet icke kan med trygghet anförtros honom. Även om han icke kan anses i och för sig olämplig att förese barnet, kan det dock under givna förhållanden vara förmånligare för barnet att någon annan person betros med omsorgen om det, och i sådant fall skulle ett stadgande om företräde för fadern medföra en skadlig inskränkning i domstolens prövningsrätt. Om till exempel barnet vistas hos modern i hennes föräldrahem men hon dör, är det i regel bäst för barnet att dess morfader eller annan mödernefrände får taga hand om barnet. Därest modern ingår äktenskap med annan än barnets fader och förty, såsom stående under målsmanskap, icke längre kan vara förmyndare men hon önskar hava barnet hos sig i sitt nya hem, är hennes make ofta den lämpligaste att övertaga den rättsliga makten över barnet. Ej sällan torde rätten finna den bästa utvägen vara att barnavårdsmannen får denna makt. Det har därför lämnats rätten fria händer att efter omständigheterna i varje särskilt fall överflytta den rättsliga makten över barnet till fadern eller betro annan person därmed.

För alla de fall, då sålunda den rättsliga makten över barnet skall övertagas av annan än modern, synes det, med avseende å vår rätts allmänna innehåll angående vårdnad och förmynderskap, vara enklast, om den, som skall hava den rättsliga makten över och därmed även ansvaret för barnet, förordnas till dess förmyndare, vilket förordnande då innefattar att jämväl vårdnaden i dess helhet tillkommer honom.

Däremot synes föga behov förefinnas för en anordning, enligt vilken, i överensstämmelse med vad som gäller för det fall att änka gifter sig, modern bibehålles vid vårdnaden, medan annan förordnas till förmyndare. En sådan anordning skulle ock kunna medföra stora olägenheter till följd av svårigheten att uppdraga en gräns emellan den enes och den andres befogenhet. Om någon gång det skulle vara önskligt att modern eller fadern får behålla den personliga omsorgen om barnet, medan annan övertager det rättsliga ansvaret för detsamma, kan en sådan anordning enligt beredningens förslag lätt komma till stånd, när vederbörande äro ense. Intet hindrar nämligen att förmyndaren låter barnet

vistas hos modern eller fadern. Men förmyndaren bör i varje fall hava hela det rättsliga ansvaret för och bestämmandet över barnet.

Att, då fadern eller annan förordnats till förmyndare för barnet, rätten äger entlediga honom, när han finnes ej tillfredsställande fullgöra sina med förmynderskapet förenade skyldigheter, följer av de allmänna grundsatserna angående förmynderskap och har därför ej behövt här utsägas.

Av innehållet i förevarande paragraf följer, att de i 20 kap. ärvdabalken meddelade bestämmelserna om förmyndare, som blivit utsedd av föräldrarna, och om skyldemäns rätt till förmynderskap ej skola vara tillämpliga i fråga om förmynderskap för barn utom äktenskap. Nämnda bestämmelser, som jämväl i fråga om förmynderskap för barn i äktenskap sällan användas, torde i varje fall icke lämpligen böra upptagas beträffande barn utom äktenskap. Givet är dock, att förmynderskapsdomstolen vid tillsättande av förmyndare bör taga skälig hänsyn till sådana omständigheter som att barnets avlidna moder eller fader, vilken själv innehaft förmynderskapet, önskat få viss person till sin efterträdare eller att en till förmyndare ifrågasatt person är nära besläktad med barnet.

Befogenhet för moder, som är omyndig eller som står under mannens målsmanskap, att i visst hänseende företräda barnet.

Olika meningar råda därom, huruvida det i 20 kap. 8 § ärvdabalken givna stadgandet att den icke må vara förmyndare, som ej fyllt tjugufem år, avser jämväl föräldrars förmynderskap för sina barn, men det är i varje fall uppenbart att den, som icke uppnått en ålder av tjuguett år och således själv är omyndig, icke kan vara förmyndare. Det oaktat tillåter en stadgad rättspraxis moder till barn utom äktenskap att vid domstol å barnets vägnar föra talan om faderskap och underhåll, ehuru hon icke uppnått myndighetsåldern. Hon kan i sådant fall icke anses vara förmyndare i egentlig mening, men hennes befogenhet att föra talan för barnet medför, att icke någon annan behöver förordnas till förmyndare. Och då barnet i regeln icke äger någon förmögenhet, kan sådant förordnande ofta vara överflödigt. Beredningen har ansett den rätt, som sålunda enligt praxis gives modern, nu böra uttryckligen lagfästas. Den våda för barnets rätt, som detta möjligen skulle kunna anses innebära, bliver väsentligen undanröjd genom det i förslagets 13 § stadgade åliggandet för barnavårdsmannen att i berörda hänseende biträda och övervaka modern samt vid behov själv föra barnets talan. Även befogenheten att med barnets fader eller i händelse av hans frånfälle med hans

arvingar sluta bindande avtal angående underhållsskyldighetens ordnande, vilken befogenhet praxis icke velat tillerkänna omyndig moder,[1] torde, med hänsyn till de i 9 och 11 §§ givna bestämmelserna därom att avtal om framtida underhåll åt barnet skall godkännas av barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden, utan fara kunna tilläggas henne. För den händelse modern ej är lämplig att, på sätt nu förutsatts, bevaka barnets intressen, bör naturligtvis förmyndare förordnas.

Anmälan om behov av förmyndarförordnande.

Rätten, vilken det tillkommer att förordna förmyndare, kan i regeln icke hava någon kunskap om när behov av sådant förordnande förefinnes. I 13 § föreslås därför det stadgande att barnavårdsman skall hava att, när så finnes erforderligt, göra anmälan om förordnande av förmyndare. Dylik anmälan kan naturligen göras jämväl av fadern eller annan anhörig till barnet.

Om underhållsskyldighet.

3 §.

Barnets underhåll och uppfostran.

Gällande rätt.

I vår allmänna lag finnes, så vitt angår äkta barn, icke någon generell regel, som fastställer föräldrarnas plikt att under barnens uppväxttid sörja för dem. Att en sådan förpliktelse likväl förefinnes ligger i sakens natur och framgår av åtskilliga bestämmelser i lagen, vilka vila på en förutsättning därav.[2] Däremot är det genom uttryckligt stadgande i 8 kap. 7 § ärvdabalken ålagt föräldrar till oäkta barn att giva dem föda och uppfostran, till dess de kunna nära sig själva. Därjämte är i förevarande hänseende att märka stadgandet i 3 § av förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården, enligt vilket en var som är arbetsför skall utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sina minderåriga barn. Detta stadgande lär väl endast hava till ändamål att bestämma försörjningsskyldigheten i förhållande till det offentliga, men det torde vila på förutsättningen om en privaträttslig sådan skyldighet.

---

[1] Se K. Maj:ts utslag den 9 april 1897 (N. J. A. s. 252; målet avdömt i högsta domstolens plenum).

[2] Se giftermålsbalken: 5 kap. 3 §, 11 kap. 6 § (äldre lydelsen), 13 kap. 3 § och 15 kap.; ärvdabalken: 7 kap. 3 § (nu upphävd), 12 kap. 10 § och 17 kap. 4 och 5 §§, nu ersatta genom bestämmelser i förordningen den 21 december 1857 angående vad i testamente givas må med mera; samt lagen den 1 juli 1898 angående boskillnad, 24 §.

Beträffande måttet av det underhåll och den uppfostran barn äga åtnjuta av sina föräldrar förefinnes en väsentlig skillnad, allt efter det barnet är av äkta börd eller ej.

Angående de äkta barnen finnes, såsom nyss nämnts, över huvud icke något allmänt stadgande i förevarande avseende, men vissa föreskrifter lämna ledning för frågans bedömande. Det stadgas sålunda i 22 kap. 2 § ärvdabalken i fråga om förmyndare, att han skall hålla den omyndige till sådana övningar och hanteringar, som dess stånd, villkor och ämne kräva. I 2 § av förordningen den 21 december 1857 angående vad i testamente givas må med mera föreskrives för det fall, att efter testamentsgivare finnes omyndigt barn, som ej kan av eget arv eller annan tillgång njuta underhåll och uppfostran, att av egendom, som i testamente given är, så mycket skall avtagas, som rätten prövar barnet, efter stånd och villkor, nödigt hava, till dess det kan sig själv nära, dock ej för längre tid, än till dess barnet fyllt tjuguett år. Dessa stadganden vila tydligen på den förutsättningen, att barnet skall uppfostras efter sitt stånd och sina villkor eller, då barnet under den tid, varom nu är fråga, härutinnan följer föräldrarna, efter deras stånd och villkor. Barnets uppfostran skall alltså rätta sig efter föräldrarnas samhällsställning och förmögenhetsförhållanden. Allteftersom dessa växla, växlar även arten av barnets underhåll. Äro föräldrarna i bättre omständigheter, bör barnet sålunda komma i åtnjutande av en högre undervisning och yrkesutbildning. Befinna de sig åter i en mindre välsituerad ställning, får barnet nöja sig med den undervisning folkskolan lämnar och en blott kortvarig yrkesutbildning eller kanske ingen alls. Att vid barnets uppfostran och särskilt dess utbildning till yrke hänsyn även bör tagas till barnets håg och anlag ligger i sakens natur och framgår också av först nämnda lagrum. Av det sagda följer, att det i regeln ej gives någon bestämd ålder, då barnets uppfostran skall anses vara avslutad. Denna skall fortsätta, till dess barnet är i stånd att själv förskaffa sig sitt uppehälle. Men vid vilken ålder förmåga av självförvärv inträder är beroende av det yrke eller den levnadsbana, som blivit vald med hänsyn till föräldrarnas ställning, och kan följaktligen växla högst väsentligt. Framhållas må dock, att något rättsligt bestämmande angående barnets underhåll i allmänhet ej kommer i fråga, så länge äktenskapet äger bestånd och normala förhållanden äro rådande mellan makarna.

Föräldrarnas skyldighet mot de oäkta barnen åter är enligt 8 kap. 7 § ärvdabalken sålunda bestämd, att barnet skall äga åtnjuta nödtorftig föda och uppfostran, till dess det kan nära sig själv. Enligt gällande praxis anses i följd av detta stadgande föräldrarna icke vara pliktiga påkosta barnet mer än vad som är oundgängligen nödvändigt för dess underhåll och uppfostran. Någon viss ålder för underhållsskyldighetens upphörande innehåller visserligen icke berörda lagstadgande, men underhållets beskaffenhet för med sig, att barnen tidigast möjligt äro hänvisade att själva förtjäna sitt uppehälle. Med hänsyn härtill antages också i praxis, att underhållsskyldigheten upphör vid femton års ålder, ja till och med tidigare, om barnet kan försörja sig.

Utländsk lagstiftning. De i främmande rätt gällande reglerna beträffande det underhåll, som barn utom äktenskap äga åtnjuta av sina föräldrar, sammanhänga framför allt med det system rättsordningen intager beträffande dessa barn. Där det franska systemet är härskande och barnet står i familjerättsligt förhållande till båda föräldrarna, skiljer sig barnets underhåll i allmänhet icke från det, som kommer barn i äktenskap till del. Gäller åter det tyska systemet, har modern vanligen att underhålla barnet på samma sätt, som om det vore hennes barn i äktenskap. De särskilda bestämmelser, som lämnas i länder med det tyska systemet, komma därför ofta att avse allenast faderns underhållsplikt mot barnet. I tysk rätt skall faderns underhåll åt barnet rätta sig efter moderns levnadsomständigheter. Men å andra sidan svarar här fadern före modern för barnets hela underhåll. Enligt den schweiziska lagen skall däremot, för det fall att barnet ej står i familjerättsligt förhållande till fadern, det bidrag denne är pliktig utgiva till barnets underhåll bestämmas med hänsyn till såväl moderns som ock hans egen levnadsställning. Enahanda grundsats eller att måttstocken för barnets underhåll är båda föräldrarnas villkor gäller även i huvudsak i Ryssland och Österrike; och är det även i Österrike regeln att fadern i främsta rummet har att bekosta underhållet. Enligt den danska lagen bör barnets uppfostran i princip ske i enlighet med moderns levnadsförhållanden; det tillägges dock, att försörjningen skall vara försvarlig och icke ringare än i goda fosterhem i orten, men icke heller utöver »almindelig gode middelkaar». I Finland gäller detsamma som för närvarande hos oss, dock att barnets underhåll icke längre är inskränkt till det nödtorftiga. Enligt det finska förslaget skall underhållsbidrag till barnet bestämmas med hänsyn till bägge för-

äldrarnas levnadsvillkor. Den nya norska lagen stadgar, att underhållet skall lämpas efter den bäst situerades villkor.

I allmänhet är i utlandet stadgad en viss ålder, då underhållsskyldigheten skall upphöra, med möjlighet öppen att i särskilt fall låta underhållsskyldigheten sluta tidigare eller fortgå längre än huvudregeln medför. Sålunda är enligt schweizisk och dansk rätt regeln att barnet skall njuta underhållsbidrag, tills det fyllt aderton år, men för särskilda fall kan av vederbörande myndighet bestämmas att bidraget tidigare bortfaller, när behov därav ej längre finnes, i Danmark även om faderns förpliktelser mot äkta barn det föranleder. Den nya norska lagen sätter gränsen vid sexton år men medger tidens utsträckning, om det finns särskild anledning att giva barnet ytterligare utbildning och faderns förmögenhetsförhållanden medgiva det. Härmed överensstämmer finska förslaget. I Tyskland är åldern satt till sexton år utan möjlighet av vare sig förkortning eller förlängning av tiden.

Behov av ändring i vår lags regler.

Det faller genast i ögonen vilken ofördelaktig ställning barn utom äktenskap enligt vår lagstiftning i förevarande hänseende intaga. Föräldrarnas levnadsomständigheter och förmögenhetsförhållanden äro utan inflytande på vad som skall bestås barnet. Även de mest välbärgade föräldrar behöva ej kosta på barnet mera än de, som befinna sig i de fattigaste villkor. Barnets underhåll och uppfostran komma med andra ord i regeln att sammanfalla med det underhåll och den uppfostran, de minst bemedlade i samhället giva sina barn. Att den njugghet, lagen sålunda visar vid utmätande av föräldrarnas skyldighet i förevarande hänseende, skall inverka i hög grad ofördelaktigt på barnen är uppenbart. Den förut omnämnda stora dödligheten bland dessa barn i deras späda ålder är helt visst till stor del att tillskriva den dåliga vård de ofta erhålla. Och samma omständighet måste givetvis ofta bibringa dem kroppsliga eller andliga svagheter, som kunna följa dem genom livet och vara i hög grad fördärvbringande för dem. Även om sådana följder icke inträffa, äro barnen i varje fall hänvisade att tillhöra den lägsta klassen i samhället. Rättvisa och humanitet kräva otvivelaktigt, att barnens villkor i förevarande avseende förbättras.

Barnets underhåll och uppfostran avpassas efter bägge föräldrarnas villkor.

Såsom nyss nämnts, bestämmas underhåll och uppfostran av barn i äktenskap helt naturligt efter de villkor, vari föräldrarna samfällt leva. En sådan regel kan icke vinna omedelbar tillämpning beträffande barn utom äktenskap, enär föräldrarna i regeln icke leva samman och deras levnadsvillkor stundom äro vitt skilda.

Då modern vanligen har vårdnaden om barnet, kunde det synas ligga närmast att, såsom regeln är i tysk rätt, barnets underhåll och uppfostran skulle rätta sig efter hennes levnadsställning. Härigenom skulle samhörigheten mellan modern och barnet bäst utmärkas. Emellertid skulle genom ett sådant stadgande barnets intressen stundom icke bliva i tillräcklig grad tillgodosedda. Där barnets föräldrar intaga olika samhällsställning, innehar nästan utan undantag fadern den högre. Om barnet skulle uppfostras efter moderns villkor, komme det för sådant fall ofta att liksom nu endast få anspråk på vad som anses nödvändigt, utan hänsyn därtill att fadern skulle hava gott tillfälle att bestå det vida bättre fostran och underhåll. Därmed vore sålunda olägenheterna icke avhjälpta. Å andra sidan synes det icke heller lämpligt att, såsom det norska förslaget innehåller, låta barnets uppfostran helt och hållet bestämmas med hänsyn till den bäst situerades villkor. En sådan regel skulle emellanåt kunna medföra ett missförhållande emellan moderns och barnets villkor, som nästan gjorde det omöjligt att låta barnet vistas hos modern och stå under hennes vårdnad. Det torde i övrigt ej medföra uteslutande förmån för barnet, att det uppväxer i sådana levnadsvillkor, som allt för mycket överstiga det stora flertalets; barnet kan därigenom få anspråk, som det sedermera möter svårigheter att tillfredsställa.

Med hänsyn till vad nu anförts har beredningen i förslaget upptagit den regeln, att barnets underhåll och uppfostran skola avpassas efter bägge föräldrarnas villkor. I följd av denna regel kommer likställighet i förevarande avseende, så vitt sådan är möjlig, att råda mellan de inom och utom äktenskap födda barnen. I fråga om båda dessa klasser barn komma bägge föräldrarnas ekonomiska och sociala förhållanden att utgöra den norm, efter vilken underhåll skall utgå. Regeln lämnar det största möjliga utrymme att med ledning av omständigheterna i varje särskilt fall bestämma det underhåll barnet bör åtnjuta.

Åldersgräns. Då föräldrarnas villkor sålunda böra vara bestämmande i fråga om barnets underhåll, kan, såsom beredningen redan anfört beträffande underhållet till barn i äktenskap, någon fix ålder för underhållsskyldighetens upphörande icke komma i fråga. Därav följer dock ej, att lagstiftaren bör underlåta att giva något som helst stadgande härutinnan. Till skydd för barnet synes sålunda böra föreskrivas en viss lägsta åldersgräns, före vilken underhållsskyldigheten icke må upphöra. Huru denna åldersgräns bör bestämmas, därom kan råda tvekan. Att den

dock ej bör sättas under femton år, synes otvivelaktigt. Dessförinnan lärer barnet icke utan men eller fara för liv och hälsa kunna försörja sig. Men fråga kan vara, om icke en gräns av femton år är väl låg. Under nuvarande ekonomiska förhållanden inträder helt visst förmågan att försörja sig senare än i äldre tider; och för barnets framtid är det av vikt, att det om möjligt beredes tillfälle till en, om än enklare yrkesutbildning. I fråga om möjlighet att vinna utkomst torde en viss skillnad förefinnas mellan förhållandena å landet och i stad. Särskilt torde det möta svårigheter för barn att vid femton års ålder förskaffa sig fullständigt uppehälle i industriellt arbete. Den moderna arbetarskyddslagstiftningen avser att förekomma sådant arbete av minderåriga, som kan hämma deras utveckling eller medföra fara för deras liv eller hälsa. Även vår gällande lag om arbetarskydd innehåller i sådant avseende vissa inskränkningar i rätt att använda minderåriga, det vill säga dem, som äro under aderton år, uti arbete, som avses i nämnda lag. Däremot lära i regeln barn vid femton års ålder kunna inom jordbruksnäringen förtjäna sitt uppehälle. Enligt vad av beredningen tillkallade sakkunniga upplyst, kan sådant barn i allmänhet erhålla tjänst samt därvid betinga sig utom föda och bostad en ej obetydlig kontant lön. Av en viss betydelse för denna fråga är ock, att konfirmationen plägar försiggå vid femtonårsåldern, varefter barnets uppfostran åtminstone bland de mindre bemedlade anses hava vunnit en viss avslutning. Inom vissa andra områden av lagstiftningen, såsom fattigvårds- och olycksfallslagstiftningen, förutsättes också försörjningsförmåga inträda vid femton år. Denna ålder har rättslig betydelse även i andra avseenden, såsom i fråga om rätt att råda över eget förvärv, straffbarhet med mera. Det lärer därför åtminstone för närvarande icke kunna komma i fråga att sätta den lägsta åldern över femton år utan att samtidigt lämna möjlighet att sänka densamma, när omständigheterna det påkalla. Enligt beredningens tanke skulle behov av sådan sänkning ofta komma att inträda. Beredningen har med hänsyn härtill ansett det lämpligast att bestämma denna lägsta gräns till femton år men bereda tillfälle att låta barnet även därefter få åtnjuta underhåll och uppfostran av föräldrarna, om anledning därtill förekommer.

Men beredningan har även, för att underlätta tillämpningen i praxis av den föreslagna regeln att barnets underhåll och uppfostran skola rätta sig efter för-

äldrarnas villkor, ansett lämpligt i förslaget införa ett stadgande om en viss ålder, över vilken i det stora flertalet fall underhållsskyldigheten ej bör sträcka sig. Denna ålder är satt till aderton år. Barnet bör då hava erhållit en uppfostran, som kan anses svara även mot mera välsituerade föräldrars villkor. Ungefär vid nämnda ålder plägar den högre allmänna skolundervisningen sluta. Och där barnet icke eller allenast till någon del åtnjutit sådan undervisning, har det hunnit förskaffa sig en ganska god utbildning i något yrke.

Även sedan barnet fyllt aderton år, kan det, såsom redan antytts, stundom böra erhålla en ytterligare utbildning. Huruvida detta må bliva fallet, har synts beredningen böra bero icke allenast på föräldrarnas eller enderas förmögenhetsförhållanden utan även och icke minst på barnets anlag. Kan man med hänsyn till barnets begåvning, flit och karaktär vänta ett gott resultat av en fortsatt utbildning vare sig vid högskola eller annorledes, böra föräldrarna bekosta densamma, såvitt de båda eller endera befinna sig i goda omständigheter. Att föreskriva någon viss tidpunkt för underhållsskyldighetens upphörande i detta fall har icke ansetts lämpligt.

En följd av den ståndpunkt beredningens förslag intager i fråga om åldersgränsen blir att, vid utdömande av underhållsbidrag, sådant bidrag kan från början bestämmas att utgå till dess barnet nått viss ålder, lägst femton, högst aderton år, varemot åläggande att utgöra underhåll för tiden därefter icke kan äga rum, förrän barnet vuxit upp, så att man kunnat bilda sig en uppfattning om dess anlag.

4 §.

Underhållskostnadens fördelning enligt gällande rätt.

Enligt 8 kap. 7 § ärvdabalken vilar skyldigheten att föda och uppfostra oäkta barn på bägge föräldrarna, utan att i lagen angives huru kostnaden dem emellan skall fördelas. I praxis anses emellertid underhållsbördan vara delad lika emellan föräldrarna, utan avseende därå att den ene må befinna sig i bättre ekonomisk ställning än den andre. Då modern i regeln har vårdnaden om barnet och hon sålunda måste omedelbart sörja för dess alla behov, kommer faderns skyldighet i förevarande avseende vanligen att utkrävas på det sätt, att han får utgiva ett underhållsbidrag, som beräknas motsvara hälften av kostnaden för barnet. Denna

omständighet har föranlett att barnuppfostringsbidraget ofta oriktigt uppfattas mera såsom en ersättning till modern för det hon vårdar barnet än såsom ett fullgörande av faderns uppfostringsplikt emot barnet.

Dör en av föräldrarna utan att lämna gods efter sig, skall enligt nämnda lagrum hela kostnaden drabba den andre. Däremot utsäges icke, huruvida en liknande regel skall gälla, när i följd av den enes sjukdom, frånvaro eller annan orsak bidrag till kostnadens bestridande icke kan av denne erhållas. I sakens natur ligger emellertid, att den av föräldrarna, som har vårdnaden om barnet, nödgas sörja för dess behov, även om han icke kan erhålla något bidrag från den andre. I överensstämmelse härmed lär också, när den som har vårdnaden om barnet av någon anledning blir ur stånd att bestrida sin andel i kostnaden, den andre få vidkännas även denna andel.

Underhållskostnadens fördelning enligt förslaget.

Regeln att underhållsbördan skall vara lika fördelad emellan föräldrarna utan hänsyn till deras olika tillgångar eller förmåga kan icke anses vara överensstämmande med rättvisa och billighet. Modern är i allmänhet ojämförligt mycket svagare ställd i ekonomiskt hänseende än fadern. Hennes arbete betalas väsentligt lägre än hans, och när de tillhöra olika samhällsklasser, är det vanligen hon, som finnes inom den ekonomiskt sämre lottade klassen. Därtill kommer att, om hon skall själv hava den personliga vården om barnet, möjligheten för henne att vinna arbetsförtjänst väsentligen minskas. Regeln medför, att underhållsbördan i själva verket i allmänhet drabbar modern vida tyngre än fadern. En ändring av regeln är således oundgängligen påkallad. Det bör visserligen lika som för närvarande vara en föräldrarnas gemensamma plikt att bekosta barnets underhåll och uppfostran. Den i tysk och österrikisk rätt gällande bestämmelse, enligt vilken i första hand fadern ensam svarar för hela underhållskostnaden, bör därför icke upptagas. Det vore obilligt mot fadern. Full rättvisa blir däremot skipad, om underhållsbördan fördelas mellan föräldrarna med hänsyn till deras olika förmåga. En sådan regel gäller ock enligt flera utländska lagar, såsom de schweiziska, ryska, danska och norska.

Vid bedömande av föräldrarnas förmåga skall naturligtvis hänsyn tagas så väl till den egendom en var av dem må hava som ock till varderas förmåga att genom arbete förvärva inkomst, därvid givetvis bör komma i betraktande det hinder i moderns förvärvsförmåga, som vården av barnet medför. Avseende bör jämväl

fästas vid den försörjningsskyldighet mot andra anhöriga, som må åligga den ene eller den andre. En sådan förpliktelses förekomst hos den ene bör således kunna uppväga en hans större inkomst. En riktig tillämpning av grundsatsen medför, att fadern i regeln får vidkännas vida större del av kostnaden än modern. Den danska lagen innehåller en uttrycklig erinran härom, då det stadgas, att faderns bidrag i allmänhet skall sättas till tre femtedelar av samtliga utgifterna för barnet. I syfte att faderns underhållsskyldighet skall komma att fullt utkrävas har den norska lagen upptagit vissa minimibelopp för faderns bidrag, olika för land och stad. Att finna dylika regler, som passa för alla förhållanden, är dock vanskligt. Det torde vara bäst att i händelse av tvist låta domstolen med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall fördela skyldigheten mellan föräldrarna.

Det kan lätt hända, att den ene av föräldrarna helt och hållet saknar förmåga att bidraga till underhållskostnaden för barnet. För sådant fall medför den antagna grundsatsen att hela kostnaden drabbar den andre. Detsamma gäller uppenbarligen, om den ene är död eller försvunnen utan att egendom finnes, varav bidrag kan utgå. Det har icke ansetts erforderligt att särskilt utsäga detta, såsom den gällande lagen gör beträffande det fall att den ene av föräldrarna dör. Klart är likaledes utan särskild föreskrift, att, när hela kostnaden sålunda drabbar den ene av föräldrarna, barnet icke kan hava anspråk på bättre underhåll än som betingas av dens villkor, som får bekosta detsamma.

Sättet för underhålls-skyldighetens fullgörande.

Då i regeln föräldrarna icke leva samman, kunna de icke såsom äkta makar samfällt vårda och uppfostra barnet. Det måste tillkomma en av dem att sörja härför, och detta är naturligen den, som har vårdnaden om barnet. Det är emellertid icke nödvändigt att barnet vårdas av denne personligen; det kan av den, som har vårdnaden, överlämnas åt någon annan, som åtager sig den omedelbara vården mot fosterlega. Sådana avtal, vilka äro synnerligen vanliga, beröra endast dem, som deltaga däri, och grunda sålunda icke något rättsförhållande emellan den andre av föräldrarna och fostraren. Ej heller övergår genom ett dylikt avtal den rättsliga vårdnaden om barnet, i den betydelse detta begrepp enligt 2 § har, på fostraren; en sådan verkan inträder allenast, om avtalet gives det innehåll, som avses i 20 § legostadgan den 23 november 1833.

Den av föräldrarna åter, som icke har vårdnaden om barnet, måste såsom

hittills fullgöra sin förpliktelse i förevarande hänseende genom att lämna ett underhållsbidrag. Det är egentligen vid bestämmande av sådant underhållsbidrag som det ifrågakommer att, på sätt förut är utvecklat, avväga omfånget av den underhållsskyldighet, som skall åligga en var av föräldrarna. Att skyldigheten att lämna underhållsbidrag är en skyldighet emot barnet och icke emot den andre av föräldrarna framgår tydligt av innehållet i denna och föregående paragraf. Väl kommer bidraget att uppbäras av den, som har vårdnaden om barnet, men detta är en följd därav, att denne är barnets representant, och innebär icke att han för egen del har något anspråk på bidraget. Då modern enligt 2 § i allmänhet skall hava vårdnaden om barnet, blir det såsom hittills i regeln fadern, som har att betala uppfostringsbidrag. Varder vårdnaden om barnet enligt nämnda paragraf överflyttad på fadern därigenom att han förordnas till förmyndare, kan dock modern få utgiva bidrag. Måste vårdnaden anförtros en tredje person såsom förmyndare, kunna båda föräldrarna bliva bidragsskyldiga.

Ändring i bestämmelser om underhållsbidrag.

Att bestämmelser, som i speciella fall meddelats angående föräldrarnas underhållsbidrag, på grund av förändrade förhållanden kunna underkastas ändring, stadgas i 33 §.

5 §.

Moderns underhåll.

Den ogifta moderns ställning under havandeskapet och tiden närmast efter nedkomsten är merendels synnerligen vansklig. Till den känsla av skam och ånger, som ofta fått insteg hos henne, sälla sig i regeln även ekonomiska bekymmer och stora kroppsliga umbäranden. Då hennes tillstånd i större eller mindre omfattning lägger hinder i vägen för hennes förvärvsverksamhet, kommer hon ofta att lida brist på erforderliga medel till sitt uppehälle. Nöden tvingar henne ock att alltför mycket inskränka den vila moderskapet kräver. Detta medför ofta svåra påföljder för hennes liv och hälsa. Men icke blott modern lider. Även för barnet innebär moderns hjälplösa läge de största vådor. Den omständigheten att modern går i arbete intill de sista dagarna före nedkomsten har, enligt vad erfarenheten visat, en ogynnsam inverkan på fostrets utveckling. I denna omständighet ligger en av orsakerna till att utom äktenskapet förekommer ett större antal fall av dödfödslar än inom äktenskapet. Bristande hjälp och vård vid förlossningen är en annan orsak härtill. Då modern kort efter nedkomsten åter-

går till sin sysselsättning, som ofta är förlagd utom hemmet, går barnet miste om den näring och vård av modern, det eljest bort erhålla. Orsaken till att dödligheten för späda barn är högre utom än inom äktenskapet är framför allt att finna i det förhållandet, att barnen utom äktenskap icke i samma omfattning som barnen i äktenskap ammas av mödrarna utan erhålla en mer eller mindre bristfällig artificiell föda. Ja moderns nödställda belägenhet medför faror icke allenast av nu antydda slag; den kan utgöra anledning till att modern förgriper sig mot barnet. Såväl för egen som för barnets skull är därför modern i största behov av hjälp.

Utländsk lagstiftning. Ett flertal utländska lagstiftningar hava också beaktat detta förhållande och i större eller mindre omfattning ålagt fadern förpliktelser mot modern under ifrågavarande tid. Enligt de tyska och österrikiska lagarna skall sålunda fadern ersätta modern kostnaderna för förlossningen och för hennes uppehälle under de sex första veckorna därefter ävensom för de övriga utgifter, som kunna bliva en följd av havandeskapet och nedkomsten. I den schweiziska civillagen äro faderns skyldigheter så till vida utvidgade, att han skall gottgöra modern kostnaderna för hennes underhåll under minst fyra veckor före och minst samma tid efter nedkomsten. Den danska lagen stadgar skyldighet för fadern att bidraga till utgifterna för förlossningen och moderns underhåll under en månad före och en månad efter barnsbörden.

I den nya norska lagen och i det finska förslaget har man gått längre i fråga om skyldighet för fadern att draga omsorg om modern och barnet. Tiden för hans underhållsplikt mot modern före nedkomsten utgör sålunda enligt den norska lagen tre månader och enligt det finska förslaget minst två månader. Särskilt har man avsett att sätta modern i tillfälle att själv amma och vårda barnet under dess första levnadstid. Under förutsättning att modern har barnet hos sig skall fadern vara skyldig att utgiva understöd enligt den norska lagen under nio månader och enligt det finska förslaget under sex månader efter nedkomsten.

Gällande rätt. I vår rätt finnes icke någon bestämmelse, som tillförsäkrar modern anspråk på understöd av fadern. I rättspraxis tillerkännes dock stundom modern ersättning för förlossningskostnaderna eller hälften av desamma med ett merendels ringa

belopp. Under denna ersättning torde inbegripas allenast mera direkta utgifter, som nedkomsten medfört.

Allmänna synpunkter.

Billighet och humanitet fordra, att fadern bringar modern hjälp under de förhållanden, om vilka här är fråga. Grunden härtill är icke att söka i någon rättsstridig handling å faderns sida. Där ej särskilda omständigheter föreligga, har hans förbindelse med modern icke någon sådan karaktär. Att ålägga fadern skyldighet att hålla modern skadeslös för alla de påföljder av såväl ekonomisk som icke ekonomisk art, som havandeskapet och nedkomsten kunna för henne medföra, lärer därför icke vara befogat. Men det är skäligt, att fadern, som icke lider någon inskränkning i sin arbetsförmåga, bidrager till moderns uppehälle och vård under denna för henne så bekymmerfulla tid samt till de kostnader, barnets födelse alltid medför. En sådan plikt för fadern är rättfärdigad även med hänsyn till barnet. Dess öde är, såsom ovan nämnts, på det närmaste förknippat med moderns; det skydd modern erhåller kommer därför också i allmänhet barnet till godo. Moderns hjälplösa läge har ofta tvungit det offentliga att lämna henne understöd. Det ligger därför även i dess intresse att faderns krafter tagas i anspråk i förevarande avseende. Därigenom besparas samhället en ej oväsentlig utgift.

Med hänsyn till vad nu anförts har beredningen i förevarande paragraf upptagit bestämmelser om faderns underhållsskyldighet mot modern.

Minimitid för underhåll.

Under någon kortare tid före och efter nedkomsten är i regeln moderns arbetsförmåga betydligt nedsatt eller bör hon i varje fall för egen och barnets skull avhålla sig från arbete, som helt och hållet lägger beslag på hennes tid och krafter. Det har synts beredningen lämpligt att i likhet med vad som i allmänhet skett i utländsk rätt i lagen bestämma en viss tidrymd dels före och dels efter nedkomsten, under vilken modern skall vara berättigad att av fadern erhålla bidrag till sitt uppehälle utan att hon behöver särskilt styrka, att hon är helt eller delvis oförmögen till arbete eller att sådant skulle vara för hennes eller barnets hälsa menligt. Endast genom ett sådant stadgande om ovillkorlig underhållsskyldighet torde verksamt skydd beredas åt modern och barnet. Modern får då tillfälle att vårda sig själv och barnet och frestas ej till arbete, som kan ända henne eller barnet till skada. Och en väsentlig praktisk fördel av en dylik bestämmelse är, att tvistigheter mellan föräldrarna därigenom förekommas. Huru

gränserna för en sådan minimitid böra dragas, kan vara i någon mån tveksamt. De i förslaget upptagna tiderna av sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten hava blivit valda efter samråd med de av beredningen tillkallade sakkunniga. Tiden efter nedkomsten överensstämmer med den i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd stadgade tid, under vilken kvinna, som fött barn, icke må användas i industriellt arbete av i lagen närmare angiven omfattning, därest ej med läkarbetyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet. Däremot innehåller visserligen icke arbetarskyddslagen något påbud om arbetsvila före nedkomsten. Därutinnan förefinnes i sagda lag allenast den bestämmelsen, att där kvinna, som användes i arbete av ovan sagda slag, företer intyg av läkare eller barnmorska, att hon med sannolikhet kan vänta sin nedkomst inom två veckor, ledighet från arbetet ej må förvägras henne.

Förlängd underhållstid under havandeskapet.

Stundom är kvinnan i behov av understöd under en längre tid av havandeskapet än vad nyss sagts. Det arbete, varmed hon är sysselsatt, kan vara så betungande, att hon måste upphöra därmed redan under ett tidigare stadium av havandeskapet. Även där kvinnans krafter räcka till, är ej sällan anställningen av sådan art, att hon ej lämpligen kan fortsätta densamma ända till sex veckor före nedkomsten. Tjänarinnor, butiksbiträden och kontorister få sålunda ofta redan några månader före den väntade barnsbörden lämna sina platser. Där den tidigare sysselsättningen av en eller annan anledning upphört, står annat lämpligt arbete ofta icke att erhålla. Det har därför ansetts skäligt att, om havandeskapet medför avsevärt hinder i kvinnans förvärvsverksamhet, fadern må kunna förpliktas att bidraga till hennes uppehälle under längre tid än sex veckor. Det åligger dock kvinnan att åstadkomma utredning och bevisning att så är förhållandet. Beredningen har även här ansett en tidsbestämmelse vara på sin plats. Merendels är det först ett mera framskridet havandeskap, som orsakar intrång i kvinnans förmåga att förskaffa sig sitt uppehälle. Måhända kan ock befaras att, därest kvinnan lämnas tillfälle att under hela tiden för havandeskapet framställa anspråk på understöd, hon kan frestas att allt för tidigt nedlägga arbetet, utan att verkligt behov därtill förefinnes. Beredningen har därför begränsat anspråket på understödsbidrag före nedkomsten till att omfatta högst fyra månader.

Underhåll vid amning eller annan vård om barnet.

Såsom ovan framhållits, är det av största vikt, att modern själv ammar sitt barn. Amningen icke blott minskar dödligheten bland de späda barnen, den

sträcker även sina verkningar långt fram i tiden; därigenom befordras barnets utveckling och dess motståndskraft mot sjukdomar stärkes. Även i andra avseenden har amningen en betydelse, som ej bör förbises. Under uppfyllande av denna modersplikt väckes och stärkes moderns kärlek till barnet; hon lär också härunder känna sitt ansvar för detsamma. Även om modern icke är i tillfälle att själv amma barnet, är dock hennes omvårdnad om detsamma och bevarandet av sambandet dem emellan under barnets spädaste ålder av stor betydelse. Mödrarna äro emellertid merendels icke i stånd att hava barnen hos sig eller kunna i varje fall ej ägna barnet tillbörlig vård, om de måste genom sitt arbete helt och hållet sörja för sitt eget uppehälle. Förslaget avser därför att bereda modern möjlighet att själv vårda barnet genom att stadga förpliktelse för fadern att lämna erforderligt bidrag till moderns uppehälle för den tid, under vilken hon genom amning eller annan vård om barnet lider avsevärt hinder i sin förvärvsverksamhet. Det är överlämnat åt domstolen att med ledning av omständigheterna i det särskilda fallet bestämma, om och till vilket belopp bidrag skall utgå. I allmänhet bör barnet hämta sin huvudsakligaste näring vid moderns bröst under en tid av omkring nio månader. Enligt förslaget kan därför också fadern förpliktas utgiva bidrag till moderns uppehälle under nio månader efter nedkomsten men ej längre.

Underhåll vid sjukdom.

Med havandeskapet eller barnsängen följer stundom sjukdom. Av synnerlig vikt är, att modern åtnjuter tillbörlig vila och vård under sjukdomen. Försummelse härutinnan kan nämligen ofta leda till ständig ohälsa eller en för tidig död. Genom vanvård av sjukdom under havandeskapet äventyras ej sällan även fostrets liv. Och moderns frånfälle eller sjuklighet är uppenbarligen en stor olycka för barnet, som merendels i modern har sitt enda stöd. Beredningen har därför föreslagit, att fadern skall bidraga till moderns uppehälle jämväl under sjukdom, som har sin orsak i havandeskapet eller nedkomsten. Denna faderns skyldighet har dock ansetts icke böra vara till tiden obegränsad; det har funnits lämpligt låta de för faderns underhållsplikt i övrigt enligt förevarande paragraf angivna tidsgränserna vara gällande även i detta fall.

Storleken av underhållsbidraget.

I fråga om storleken av faderns bidrag till moderns uppehälle innehåller förslaget, att det skall bestämmas efter ty med hänsyn till hans och moderns villkor

må anses skäligt. I huvudsak torde därför samma måttstock, som, enligt vad i det föregående blivit omförmält, gäller för faderns underhållsbidrag till barnet, även här komma till användning. Vid beräknande av underhållsbidraget under den i paragrafen angivna minimitiden av tolv veckor skall hänsyn jämväl tagas till de särskilda kostnader, som orsakas av förlossningen. Hit höra utgifter för barnmorska, läkare, medicin och vård. Att vid bestämmande av bidrag till moderns uppehälle under sjukdom avseende även bör fästas vid kostnader för sjukdomens botande, torde vara uppenbart.

Tillämpning av denna §, om barnet är dödfött.

Att bestämmelserna i förevarande paragraf böra i tillämpliga delar komma till användning även om barnet födes dött, har beredningen ansett utan särskilt stadgande vara tydligt.

6 §.

Föräldrars och barns ömsesidiga försörjningsplikt. Gällande rätt.

Om vår lags stadganden rörande föräldrars skyldighet att under barnens uppväxttid sörja för dem äro ofullständiga, gäller detsamma än mer beträffande frågan huruvida föräldrar och barn i övrigt äro förpliktade att vid behov bidraga till varandras underhåll. Allmänna lagen innehåller icke någon generell bestämmelse i ämnet. Föreskriften i 8 kap. 7 § ärvdabalken om föräldrars skyldighet att föda och uppfostra oäkta barn avser tydligen närmast uppväxttiden, om ock däri skulle kunna inläggas en förpliktelse för föräldrarna att, om barnet vid den ålder, då förmåga av självförvärv i allmänhet inträder, är oförmöget att försörja sig själv, fortsätta med underhållet. Att föräldrarna hava en viss skyldighet i förevarande hänseende synes emellertid vara en förutsättning för de bestämmelser i förordningen den 21 december 1857 angående vad i testamente givas må med mera, enligt vilka ofärdigt, med svår sjukdom behäftat eller litet vetande barn, som ej av sitt arv eller annan tillgång kan njuta tillräckligt underhåll, skall vara berättigat att utan hinder av faderns eller moderns testamente ur deras kvarlåtenskap bekomma vad som erfordras för barnets underhåll, så länge behovet fortfar, samt testamente, varigenom underhåll tillförsäkras sådant barn, må bliva gällande, ehuru annan bröstarvinges laglott därmed skulle belastas. I vår äldre lagstiftning funnos uttryckliga bestämmelser angående barns skyldighet att vid behov underhålla föräldrarna (yngre landslagen jordabalken kap. 31, stadslagen jordabalken kap. 15); och dylika bestämmelser upptogos även i lagkommissionens alla

förslag till och med 1717 (jordabalken kap. 7), men voro uteslutna i 1723 års förslag och inflöto icke i 1734 års lag. I lagkommitténs och äldre lagberedningens förslag upptogos emellertid åter regler härom (ärvdabalken kap. 16, 14), varemot icke heller dessa förslag enligt den slutliga lydelsen innehöllo andra bestämmelser om föräldrars skyldighet emot barnen än åläggande för föräldrar till oäkta barn att giva dem försörjning och uppfostran, så länge de ej själva kunde nära sig (ärvdabalken kap. 18, 16). I den nyare fattigvårdslagstiftningen har emellertid inkommit ett stadgande i ämnet, vilket numera återfinnes i 3 § av förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården.[1] Detta lagrum innehåller, förutom bestämmelsen att en var arbetsför skall utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sina minderåriga barn, tillika det stadgande, att det i övrigt åligger föräldrar och barn att i mån av behov å ena och förmåga å andra sidan försörja varandra. Även om med detta stadgande icke avsetts att direkt fastställa en civilrättslig förpliktelse, som kan i vanlig rättegångsväg göras gällande, torde det dock kunna anses vila på en förutsättning om en dylik förpliktelse, vars tillvaro funnits så klar, att den ej ansetts behöva i den allmänna civillagstiftningen uttryckligen uttalas.

I praxis har frågan om föräldrars och barns förpliktelser i förevarande avseende icke veterligen förekommit till behandling i sådan omfattning, att bestämda slutsatser om uppfattningen av frågan kunna dragas. Vad angår föräldrarnas skyldighet emot barnen, har i ett fall fader till ett av naturen vanfört oäkta barn ålagts utgiva underhållsbidrag till barnet för tid efter det barnet uppnått mogen ålder.[2] Men tvekan har försports i fråga om barnens förpliktelse att utgiva underhållsbidrag till föräldrarna. I ett äldre rättsfall har fader förklarats icke äga

[1] I vår första utförligare författning om fattigvården, förordningen den 25 maj 1847, förekom ej något direkt stadgande i ämnet, men enligt 4 § ålåg det fattigvårdsstyrelse att vid prövning av behov av fattigvård avse jämväl den ansvarighet för behovets avhjälpande, vartill anhöriga eller andra enskilda personer kunde förbindas. Förordningen den 13 juli 1853 angående fattigvården innehöll i 1 § andra stycket det stadgande att arbetsför och frisk person skulle vara skyldig att utan fattigvårdens betungande draga försorg om sig och de sina, varjämte i 4 § förekom ett stadgande i nära överensstämmelse med det nyss omförmälta i samma paragraf av 1847 års förordning. Genom k. kungörelsen den 25 januari 1855 fick 1 § § i förordningen den 13 juli 1853 en lydelse, som i sak överensstämmer med 3 § i förordningen den 9 juni 1871.

[2] Se K. Maj:ts utslag den 20 november 1885 (N. J. A. s. 423); jfr K. Maj:ts utslag den 16 februari 1910 (Regeringsrättens årsbok, s. 50).

omedelbart föra talan mot barnet;[1] i ett annat nyare fall har gjorts ett uttalande, som synes innefatta, att sådan talan tillkommer föräldrarna.[2]

Vid den obestämdhet, som sålunda förefinnes i fråga om vår rätts allmänna ståndpunkt i förevarande hänseende, möter det en viss betänklighet att genom lag ordna rättsförhållandet, så vitt angår barn utom äktenskap, utan att på samma gång meddela bestämmelser i ämnet rörande barn i äktenskap. Beredningen hade ock ursprungligen haft för avsikt att i detta sammanhang upptaga frågan i hela dess vidd. Men det har funnits möta allt för stora svårigheter att söka lösa frågan vad angår barnen inom äktenskap, innan den jämväl på dagordningen stående frågan om ny lagstiftning angående makars förmögenhetsförhållanden behandlats. Det torde ock kunna antagas att den uppfattningen alltmer kommer att göra sig gällande, att det, oaktat allmänna lagens tystnad, förefinnes en civilrättslig förpliktelse för föräldrar och barn att vid behov understödja varandra, väsentligen av det innehåll, som angives i fattigvårdsförordningens 3 §, och vid sådant förhållande torde avgörande hinder icke möta att nu meddela närmare bestämmelser i ämnet, så vitt angår barn utom äktenskap.

Främmande lagstiftning. De främmande lagarna innehålla i allmänhet i förevarande avseende uttryckliga regler, som fastställa en ömsesidig skyldighet för föräldrar och barn, stundom även för andra närmare släktingar, att vid behov understödja varandra. Obetingat gälla dock dessa regler allenast den på födsel i äktenskap grundade släktförbindelsen. Med avseende å barn utom äktenskap givas särskilda bestämmelser. I de lagstiftningar, som i fråga om börd utom äktenskap hylla den grundsatsen, att familjerättsligt band väl förefinnes emellan modern och barnet men ej emellan fadern och barnet, kommer denna olikhet till uttryck jämväl i förevarande hänseende. Enligt den tyska lagen hava sålunda modern och barnet ömsesidig skyldighet att vid behov understödja varandra efter samma regler, som gälla för förhållandet emellan barn i äktenskap och deras föräldrar. Faderns underhållsplikt åter är i regeln inskränkt till barnets uppväxttid, och han har icke någon rätt till understöd av barnet. Vad angår faderns förpliktelse gäller dock det undantag att, om barnet vid den ålder, då underhållet i vanliga fall upphör, på

---

[1] Se K. Maj:ts dom den 13 januari 1880 (N. J. A. s. 3).
[2] Se K. Maj:ts dom den 19 november 1909 (N. J. A. s. 551).

grund av kroppslig eller andlig svaghet är ur stånd att försörja sig själv, fadern är pliktig att fortfarande lämna underhåll. Det franska systemet åter, som är byggt på den grundsatsen att familjerättsligt förhållande emellan barnet och föräldrarna uppstår först genom detta förhållandes fastställande, medför, att ömsesidig underhållsplikt existerar allenast under förutsättning att sådan fastställelse ägt rum men för sådant fall kan utkrävas såväl av fadern som av modern efter samma regler, som gälla beträffande föräldrar och barn i äktenskap. Enligt det blandade schweiziska systemet gäller att ömsesidig underhållsskyldighet på samma sätt som emellan föräldrar och barn i äktenskap förefinnes emellan modern och barnet ävensom emellan fadern och sådant barn, som blivit av honom erkänt eller honom tilldömt »mit Standesfolge», varemot fadern i fråga om övriga barn endast har att betala underhåll under barnets uppväxttid och ej har någon rätt till underhåll av barnet.

Ömsesidig underhålls-skyldighet för föräldrar och barn.

När föräldrar och barn anses pliktiga att vid behov understödja varandra, grundas detta på det nära förhållande, som i följd av blodsbandet består dem emellan. Såsom stöd för barnens förpliktelse i detta avseende emot föräldrarna kommer därtill, att barnen i regeln hava av föräldrarna åtnjutit underhåll och uppfostran under uppväxttiden. Vad nu särskilt angår barn utom äktenskap lära meningarna icke vara delade därom att modern och barnet böra hava en ömsesidig skyldighet i förevarande hänseende. Tvekan kan däremot föreligga, så vitt angår fadern och barnet. Fadern kommer onekligen faktiskt i regeln icke i samma nära förhållande till barnet som modern. Det kan dock icke sägas vara varken den gällande svenska rättens eller förslagets ståndpunkt att, såsom den tyska lagen innebär, en familjerättslig förbindelse består emellan modern och barnet, men icke mellan fadern och barnet. Förslaget har genom vissa bestämmelser angående faderns underhållsskyldighet under barnets uppväxttid och i andra hänseenden velat betona, att en familjeförbindelse består även emellan fadern och barnet. Det är av vikt att det kraftigt inskärpes hos fäderna, att de ha att fullgöra sina förpliktelser mot sina barn utom äktenskap. Att befria fadern till barn utom äktenskap från den andra fäder åliggande skyldighet att vid behov lämna barnet understöd, även sedan det nått den ålder, då dess uppfostran vanligen är fullbordad, synes sålunda ingalunda lämpligt. Det skulle även innefatta en obillighet mot modern, som i sådant fall ensam finge bära hela under-

hållsbördan. Anledning synes ej heller förefinnas att såsom i tysk rätt skilja mellan det fall att barnets oförmåga förefinnes vid den tidpunkt, då uppfostringsbidraget upphör, och det att oförmågan först senare inträffar. Men om fadern skall hava underhållsskyldighet emot barnet, synes billigheten fordra, att barnet jämväl blir underhållsskyldigt emot fadern. Emot en sådan regel kan väl invändas att, enligt vad erfarenheten visar, fadern ofta försummar sin skyldighet att sörja för barnet under uppväxttiden. Att detta är förhållandet är obestridligt, men plikten att försörja barnet under uppväxttiden förefinnes ju alltid, och vid ett genomförande av beredningens förslag till bestämmelser i syfte att utvinga fullgörandet av denna plikt torde i de flesta fall underhållsbidrag till barnet under uppväxttiden komma att från fadern utgå, därest han ej är alldeles oförmögen att lämna sådant bidrag. Att göra faderns rätt till underhåll beroende därav att han fullgjort sin underhållsskyldighet torde av praktiska skäl svårligen kunna gå för sig. Då beredningen sålunda förordar en ömsesidig underhållsskyldighet mellan bägge föräldrarna å ena sidan och barnet å den andra, intager beredningen samma ståndpunkt, som kommit till uttryck i 3 § av gällande förordning om fattigvården.

Såsom förutsättning för underhåll enligt denna paragraf, vare sig fråga är om underhåll till barnet eller till föräldrarna, gäller att vederbörande skall på grund av sjukdom eller annan dylik orsak vara ur stånd att försörja sig. Underhållsplikten inträder sålunda icke på den grund, att tillfälle till lämpligt arbete icke erbjuder sig. Även härutinnan torde förslaget överensstämma med regeln i fattigvårdsförordningen. Av stadgandets avfattning lärer följa att, om försörjningsförmågan icke är helt borta utan allenast nedsatt, ett därefter lämpat lägre underhållsbidrag bör utgå.

Under det att föräldrarnas skyldighet att underhålla barnet under uppväxttiden enligt 3 § är ovillkorlig, har underhållsplikten i förevarande fall ansetts böra göras beroende av huruvida och i vad mån den, från vilken underhåll skall utgå, äger förmåga att utgöra sådant. Även i detta hänseende har förslaget tillämpat samma grundsats som fattigvårdsförordningen. Vid bedömande huruvida förmåga föreligger måste naturligtvis först tillses att vederbörande själva och andra, mot vilka de hava en ovillkorlig försörjningsplikt, erhålla skäligt

uppehälle. Först om därefter något överskott kan påräknas, inträder ifrågavarande underhållsplikt.

Beträffande måttstocken för underhållet innehåller förslaget, att det skall vara skäligt. Detta får bedömas med ledning av förhållandena i varje särskilt fall. Hänsyn torde framför allt vara att taga till den underhållspliktiges förmåga och den underhållsberättigades levnadsförhållanden. Härutinnan skiljer sig förslaget från fattigvårdsförordningens stadgande, som icke avser mera än nödtorftigt underhåll.

7 §.

Underhållsbidrag kan bestämmas att utgå med olika belopp för olika tider.

För närvarande plägar underhållsbidrag till barn bestämmas att utgå med lika belopp för hela underhållstiden. Det kan dock ofta vara lämpligt, att bidraget sättes olika för särskilda delar därav. Med hänsyn till den utvidgning av underhållsskyldigheten förslaget innebär kan detta hädanefter ännu oftare bliva fallet. Vanligen tillhöra föräldrarna en fattigare samhällsklass; i sådana fall behövs större bidrag under barnets spädare ålder, då det kräver mera vård, medan ett mindre bidrag kan vara tillräckligt, när barnet nått den ålder, att det kan göra någon nytta för sig. Äro däremot föräldrarna eller endera av dem i en mera välsituerad ställning och skall barnet till följd därav erhålla en högre undervisning, kan ett motsatt förhållande äga rum och bidraget sålunda böra bestämmas till högre belopp för tiden efter det barnet blivit äldre. Att uppfostran av barn, tillhörande en fattigare klass, i allmänhet medför större utgifter, då barnet är yngre, än då det är äldre, visar den av allmänna barnhuset tillämpade taxa å fosterlön för genom dess försorg utackorderade barn. Fosterlönen utgår sålunda för närvarande efter år räknat för barn i första levnadsåret med etthundra kronor, i andra med åttio kronor, i tredje med sjuttiotvå kronor och i fjärde till och med fjortonde levnadsåret med sextio kronor, varefter fosterlönen upphör. Dock utgår den beklädnadsersättning, som barnhuset därjämte utbetalar till fosterföräldrarna, med något högre belopp för äldre barn än för yngre. I den nya norska lagen äro upptagna vissa minimibelopp, olika för stad och land och något högre för tiden, till dess barnet fyllt fjorton år, än för tiden därefter. Dessa belopp kunna emellertid genom beslut av kommunal eller annan myndighet inom vissa gränser nedsättas eller förhöjas.

Framför allt är av vikt, att bidraget under den tidigare delen av barnets liv är så pass högt tilltaget, att barnet under nämnda tid kan erhålla en god vård. Detta har särskilt beaktats av den danska lagstiftningen, som föreskriver att bidraget i allmänhet bör sättas högre för de två första åren än för de senare.

Beredningen har icke ansett lämpligt att giva några föreskrifter i förevarande avseende. Därtill äro förhållandena alltför växlande. Beredningen har allenast velat framhålla möjligheten och lämpligheten att bestämma underhållsbidrag till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden. Att detta bör gälla jämväl underhållsbidraget till modern är en följd redan av stadgandet i 5 §.

8 §.

Betalningsterminer.

Några stadganden i fråga om betalningstermin eller förfallotid för underhållsbidrag finnas icke i gällande rätt. En enhetlig rättspraxis i detta avseende råder ej heller. Dock torde väl numera vara mest vanligt att bidraget bestämmes att utgå för månad. Men betalning för en längre tidrymd lärer ingalunda vara sällsynt. Särskilt på landet, där bidraget plägar utgå med väsentligt lägre belopp än i stad, torde sålunda betalning för år ännu förekomma. Ofta torde bidraget för en period anses förfallet först vid dess slut. Detta sammanhänger med den rådande uppfattningen att bidraget är en ersättning åt modern för det hon underhåller barnet.

Beredningen har i underhållstagarens intresse ansett det nödigt att uttryckliga bestämmelser i förevarande frågor meddelas. För att bidraget skall kunna fylla sitt ändamål att tjäna till underhåll, är det nödvändigt att föreskriva förskottsbetalning. Vad angår den tidsperiod, för vilken bidrag bör erläggas, torde betalning för månad, såsom erfarenheten visat, vara för det stora flertalet fall mest lämplig. Förskottsbetalning för längre tid skulle ofta innebära en obillighet mot den bidragspliktige och överstiga hans förmåga samt dessutom, så vitt angår bidrag till barnet, medföra fara att det av modern förslösas utan nytta för barnet. Till undvikande av besvär och kostnader synes betalningsterminen ej gärna böra göras kortare än en månad, även om den bidragspliktige själv uppbär avlöning för kortare tidrymd, till exempel vecka. Ur ordningssynpunkt synes lämpligast att betalningen erlägges för kalendermånad. Första inbetalningen skall sålunda avse tiden till nästa

kalendermånads början och betalningen därefter fortgå, månad efter månad. Därest underhållsskyldigheten skall fullgöras till viss dag, till exempel den då barnet fyller femton år, behöver naturligtvis för sista månaden icke erläggas mer än vad som belöper på tiden till den dag, då underhållsskyldigheten upphör.

Att underhållsbidrag till barn skall erläggas i förskott gäller även i allmänhet i utländsk rätt. Vad angår betalningsterminen, så är denna i åtskilliga länder, liksom enligt förslaget, en viss i lagen bestämd period. Så är till exempel fallet enligt tysk rätt, där perioden är satt till kvartal. I andra länder är det överlåtet åt den myndighet, som bestämmer bidraget, att vare sig inom en i lagen fastställd gräns (Danmark) eller utan någon som helst inskränkning i lagen (Schweiz) träffa ett avgörande härutinnan. I den nya norska lagen är betalningsterminen fixerad till månad.

Ett annat betalningssätt än det i förslaget angivna kan stundom vara för parterna eller endera av dem mera passande. Särskilt för det fall, att den bidragspliktige befinner sig i goda ekonomiska omständigheter, kan en längre betalningstermin åtminstone från hans sida synas önskvärd. Men även en kortare betalningstid eller betalning först vid periodens slut kan vara av omständigheterna påkallad. Den i förslaget upptagna regeln har därför ansetts icke böra vara ovillkorlig, utan det har, liksom i tysk rätt, lämnats medgivande att vid bestämmande av underhållsbidraget reglera betalningen på annat sätt.

Stadgandet att bidraget i allmänhet skall erläggas för månad avser, såsom förut angivits, bland annat att förekomma det bidraget förslösas. För att ett sådant resultat må med säkerhet kunna vinnas, har det funnits nödvändigt upptaga ett stadgande, enligt vilket förskottsbetalning, som därutöver göres, icke befriar den bidragspliktige från skyldighet att, där behov i framtiden uppstår, ånyo lämna understöd.

9 §.

Avtal om underhåll till barnet. Gällande rätt.

Föräldrar till barn utom äktenskap sluta ofta avtal med varandra i fråga om underhåll till barnet. Modern, som vanligen har barnets omedelbara försörjning om hand, överenskommer sålunda ofta med fadern att han skall till henne utgiva visst bidrag till dess uppfostran. Ej sällan har den träffade överenskommelsen

karaktär av förlikning; mot det att fadern till modern erlägger en viss summa till barnets underhåll, avstår modern från vidare anspråk därå och åtager sig att ensam föda och uppfostra barnet. Angående giltigheten och verkan av sådana avtal innehåller vår lag icke några bestämmelser; och i praxis hava härom yppats olika meningar, särskilt vad angår avtal, varigenom fadern velat genom erläggande av ett visst belopp en gång för alla befria sig från vidare underhållsskyldighet. I åtskilliga fall har sålunda förklarats, att genom avtal av antydda innehåll fadern väl icke vore befriad från sin i lag stadgade skyldighet att försörja barnet, men att han på grund av detsamma icke kunde förpliktas att till modern utgiva vidare bidrag till barnets föda och uppfostran.[1] I ett fall har för barnet särskilt förordnad förmyndare ansetts icke äga bättre rätt än modern och sålunda även av honom framställt yrkande om bidrag utöver vad fadern enligt avtal redan erlagt till modern blivit ogillat.[2] Däremot har i ett par fall avtalet icke ansetts utgöra hinder för fattigvårdsstyrelse att av fadern bekomma bidrag för vård åt barnet.[3] Och på sista tiden har fadern på yrkande av särskilt förordnad förmyndare för barnet dömts att utan hinder av avtal, som här avses, utgiva bidrag till barnets underhåll, i ett fall, då modern avlidit utan tillgångar,[4] och i ett annat fall, då upplyst blivit att hon var medellös.[5]

Utländsk rätt. De främmande lagarna innehålla vanligen uttryckliga bestämmelser, som inskränka avtalsfriheten i förevarande hänseende. Enligt den tyska lagen skall, såsom förut är nämnt, för varje barn utom äktenskap förordnas en särskild förmyndare, som har att representera barnet. Modern kan således icke med laga verkan för barnet sluta något avtal om underhållet. Och vad angår avtal emellan förmyndaren och fadern är stadgat, att sådant avtal, så vitt det avser framtiden eller innebär betalning av

[1] Se K. Maj:ts utslag den 25 november 1846 (Schmidt J. A. XIX, s. 479), den 19 september 1876 (N. J. A. s. 399), den 27 februari 1883 (N. J. A. s. 107) och den 27 augusti 1900 (N. J. A. s. 349). I det genom utslaget den 19 september 1876 avgjorda mål blev resultatet det nämnda, oaktat modern vid avtalets ingående var omyndig. Men sedermera har avtal ansetts ej vara för modern bindande, då hon vid dess ingående varit omyndig och behörig målsman ej deltagit däri; se K. Maj:ts utslag den 9 april 1897 (N. J. A. s. 252, målet avdömt i högsta domstolens plenum).

[2] Se K. Maj:ts utslag den 30 mars 1897 (N. J. A. s. 190).

[3] Se K. Maj:ts utslag den 13 april 1859 (Juridiska föreningens tidskr. h. 20, s. 164) och dom den 20 februari 1872 (Naumans tidskr. 1872, s. 505).

[4] Se K. Maj:ts utslag den 8 maj 1907 (N. J. A. s. 198).

[5] Se K. Maj:ts utslag den 26 februari 1913 (N. J. A. s. 87, målet avdömt i högsta domstolens plenum).

en viss summa en gång för alla (Abfindung), för sin giltighet erfordrar fastställelse av förmynderskapsdomstolen. Därjämte är förklarat att uppgivande av barnets underhållsanspråk för framtiden utan ersättning är ogiltigt. Den österrikiska lagen innehåller föreskrift att föräldrarna äga fribet att med varandra träffa förlikning angående barnets försörjning, men det säges tillika att sådan förlikning icke kan göra intrång i barnets rätt. Avtal med för barnet bindande verkan anses dock kunna såsom i Tyskland slutas mellan fadern och barnets förmyndare med bifall av förmynderskapsdomstolen. I Schweiz äger såväl modern som barnet var för sig rätt att göra gällande barnets anspråk på underhåll av fadern. Genom denna för barnet självständiga rätt till talan om underhåll, vilken rätt skall utövas av en för tillvaratagande av barnets bästa särskilt förordnad person (Beistand), tillgodoses barnets intresse även i nu förevarande avseende. Dessutom är uttryckligen föreskrivet, att barnets talerätt icke upphäves genom en av modern sluten förlikning, som uppenbart gör intrång i barnets anspråk. Enligt den danska lagen är förlikning eller överenskommelse mellan föräldrar om framtida underhållsskyldighet till barnet bindande, allenast om overøvrigheden godkänner avtalet. Sådant godkännande får ej givas, om lagens grundsatser i fråga om underhållsplikten blivit i väsentlig grad åsidosatta. Dessutom är föreskrivet att, om avtalet innefattar åtagande att utgiva ett visst belopp en gång för alla, beloppet skall insättas i overformynderiet eller i ett av staten erkänt livförsäkringsbolag för att användas till livränta för barnet, dock med rätt för overøvrigheden att, om särskilda förhållanden föreligga, medgiva att beloppet annorlunda disponeras. Den norska lagen, som föreskriver, att det i allmänhet genom ingripande från det offentligas sida skall sörjas för att underhållsbidrag blir av myndighet fastställt, innehåller tillika den bestämmelsen, att åtgärder för sådan fastställelse kunna på moderns begäran underlåtas, om den uppgivne fadern i bidragsfogdens närvaro skriftligen erkänner faderskapet och utfäster sig att betala sådana bidrag till moder och barn, som godkännas av amtmannen.

Allmänna synpunkter.

Vid övervägande huru denna fråga bör för framtiden ordnas har beredningen funnit avtal angående det barnet enligt 3 § under uppväxttiden tillkommande underhåll böra med för barnet bindande verkan få komma till stånd. En godvillig uppgörelse i underhållsfrågan måste till och med anses önskvärd och ligger såväl i barnets och föräldrarnas som i det allmännas intresse. Däri-

genom undvikes rättegång med alla därmed förenade slitningar, obehag och kostnader. Särskilt den offentlighet åt förhållandet, som en rättegång är ägnad medföra, kan stundom för föräldrarna eller åtminstone endera av dem innebära ett kännbart lidande. Varder underhållsfrågan i godo ordnad, torde man också ofta kunna påräkna större villighet att fullgöra den åtagna förpliktelsen. Föräldrarna kunna stundom vilja reglera betalningssättet för underhållsbidraget annorlunda, än förslaget angiver, och sådant kan, såsom redan under 8 § anförts, ofta vara lämpligt. Icke heller avtal, varigenom den underhållsskyldige förbinder sig att i stället för periodiska bidrag till barnets underhåll utgiva ett visst kapitalbelopp, synes böra förbjudas. Det måste anses vara en synnerlig fördel för barnet att dess underhåll för framtiden sålunda varder tryggat. Detta ligger i öppen dag, om man besinnar de svårigheter och hinder av mångfaldigt slag, som under loppet av underhållstiden hittills mött och väl även hädanefter, om än, såsom är att förvänta, i mindre mån, torde möta för realiserandet av barnets lagbestämda anspråk på underhåll. Och för den underhållsskyldige kan det vara angeläget att en gång för alla erhålla klarhet och säkerhet i fråga om skyldighetens omfattning för att därefter kunna med trygghet ordna sina förhållanden för framtiden.

Men å andra sidan är uppenbart, att obegränsad avtalsfrihet i förevarande ämne icke kan få råda. De i lag bestämda grundsatserna för underhållsskyldigheten måste även vid avtals ingående i huvudsak upprätthållas. Härutinnan har det hittills brustit i betänklig grad. Enligt vad erfarenheten givit vid handen, har anledningen till att fadern träffat uppgörelse med modern, särskilt angående en viss summa en gång för alla, ofta varit den, att han därmed avsett slippa billigare undan, än om hans underhållsskyldighet blivit efter rättegång fastslagen. Och modern har ej sällan befunnit sig i tillstånd av verklig nöd samt för övrigt saknat kraft och förmåga att gent emot fadern tillvarataga barnets bästa. Hon har måst giva vika för hans påtryckningar, och de överenskomna villkoren hava ofta blivit uppenbart obilliga. Stundom har modern icke ens haft tillräcklig ansvarskänsla för barnet utan låtit sitt handlingssätt bestämmas av egen fördel eller i allt fall av synpunkter, som legat barnets intresse fjärran. Därtill har för övrigt, då överenskommelsen avsett ett visst belopp i ett för allt, förefunnits så mycket större frestelse, som modern själv ägt råda över beloppet. Detta har

också ofta använts utan nytta för barnet, och nya krav mot fadern hava måst anställas. Stundom har beloppet överlämnats till fosterföräldrar med skyldighet för dem att för all framtid försörja barnet. Denna form för fosterlegas utgående har emellertid visat sig ägnad att i hög grad äventyra barnets liv och välfärd. Med den skärpning av faderns förpliktelser, som förslaget innebär, kan det helt visst befaras, att fäderna i större utsträckning än förut skola söka genom avtal med modern vinna minskning i desamma. Särskilda garantier äro därför av nöden, för att barnets intressen icke må bliva lidande i följd av avtalet. I förevarande paragraf upptagas de bestämmelser, beredningen i sådant avseende ansett erforderliga.

Bestämmelser allenast om framtida underhåll.

Av beredningen föreslagna bestämmelser i detta ämne avse enligt sakens natur, liksom den utländska lagstiftningen, allenast framtida underhåll. Det är faran för att barnet i framtiden skall sakna tillbörliga medel till sitt uppehälle, som man med bestämmelserna velat förekomma. I fråga om underhållsanspråk för förfluten tid har ansetts böra råda full avtalsfrihet.

Avtalets form.

Till en början upptar förslaget en mera formell föreskrift. Avtalet skall slutas i skriftlig av två personer bevittnad handling. En sådan form har synts beredningen påkallad i främsta rummet för att förekomma förhastade beslut samt tvister huruvida avtal kommit till stånd och om dess innehåll. Även ett annat för barnet betydelsefullt intresse har beredningen velat tillgodose genom formföreskriften. Barnet synes nämligen böra beredas tillfälle att, när den underhållsskyldige brister i fullgörande av sitt i avtalet gjorda åtagande, så snabbt och lätt som möjligt komma till sin rätt enligt avtalet. Det vore kanske eljest fara värt att överenskommelser icke i önskvärd omfattning komme till stånd. Barnet bör sålunda icke vara hänvisat att göra sin rätt gällande i den vanliga civilprocessen utan bör kunna anlita det snabbare och bekvämare förfarande, som lagsökningen innebär. Och förutsättning härför är att anspråket grundar sig å skriftlig handling. Däremot kan visserligen enligt gällande utsökningslag icke omedelbart på avtalet erhållas exekution i den bidragspliktiges egendom. Men beredningen framlägger i samband med förevarande lagförslag jämväl förslag om en ny exekutionsform för underhållsbidrag, nämligen införsel i avlöning, pension eller livränta. Och beredningen har ansett, att även avtal skall kunna tjäna såsom grundval för denna exeku-

tion. Även ett annat förslag, som avser att bereda trygghet för underhållsbidrags utgående, då underhållspliktig avflyttar från riket eller fara därför är för handen, har av beredningen upprättats. Jämväl för de åtgärder, som enligt detta förslag kunna komma till användning emot den bidragspliktige, skall avtalet kunna läggas till grund. Men sådan verkan kan avtalet ej gärna tilläggas, med mindre det har här föreslagna form.

Avtalets godkännande.

Fara för att avtalet länder till nackdel för barnet föreligger, såsom av det ovan sagda framgår, huvudsakligen då modern, såsom visserligen i regeln är förhållandet, äger rättsligen företräda barnet. Måhända kan någon gång även sådan fara vara för handen i det jämförelsevis sällsynta fall att fadern är barnets förmyndare och modern vill genom avtal ordna den henne åliggande bidragsplikt. Det är för nu nämnda fall, då således föräldrarna träffa överenskommelser, som barnets intressen kräva särskilt skydd. Enligt senare upptagen bestämmelse skall i dessa fall i regeln finnas förordnad en barnavårdsman, som har att iakttaga barnets rätt och bästa. Det åligger denne, bland annat, att tillse det barnet genom avtal eller rättegång tillförsäkras underhåll. I anslutning härtill har det ansetts lämpligt föreskriva att avtalet skall godkännas av honom. Ofta torde barnavårdsmannen komma att taga del i förhandlingarna vid avtalets tillkomst och kan därvid göra gällande sitt inflytande. Har överenskommelse träffats utan hans medverkan, kan han göra sitt godkännande beroende av att överenskommelsen ändras på visst sätt. Uppenbarligen bör han vägra godkänna avtalet, om barnets intressen därigenom bliva lidande eller, såsom det heter i den danska lagen, de i lag bestämda grundsatserna angående underhållsskyldighet blivit i väsentlig grad åsidosatta. För den händelse undantagsvis barnavårdsman ej finnes, oaktat annan än fadern eller modern ej är förordnad till förmyndare, har prövningen av avtalet ansetts lämpligen böra verkställas av barnavårdsnämnden.

Vad nu är sagt skall enligt förslaget gälla, endast för det fall att modern eller fadern är barnets förmyndare och i sådan egenskap sluter avtalet. Företrädes barnet av annan förmyndare, har det synts kunna tillåtas denne att sluta avtal utan att behöva underställa det någon myndighets prövning.

Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva ett visst belopp en gång för alla, torde ytterligare garanti mot att barnets intresse kränkes böra

sökas. För fastställande av storleken utav det vederlag, som härvid bör komma i fråga, kräves mera omdöme och övervägande, än där fråga är om blott periodiska bidrag. Vederlaget synes ej ovillkorligen böra beräknas uteslutande med hänsyn till att det kan giva en avkastning, svarande precis mot vad eljest bort utgå i periodiskt bidrag, intill dess barnet nått viss ålder. Vid beräknande av beloppet torde även kunna tagas i betraktande den säkerhet för barnets framtida underhåll, avtal av förevarande art innebär. Men även en annan viktig omständighet är härvid att beakta. Av skäl, som skola angivas under 33 § i förslaget, hava dessa avtal, i motsats till vad som där föreslås beträffande avtal om periodiska bidrag, icke ansetts böra vara underkastade rubbning, om de förhållanden inträda, som eljest enligt nämnda paragraf föranleda därtill. Sålunda skola till exempel väsentlig förbättring eller försämring av föräldrarnas villkor, barnets iråkade sjukdom och till följd därav ökade behov vara utan inverkan å avtalet. Då den ingående och allsidiga prövning, som avtal av nu ifrågakomna innehåll med hänsyn till det anförda böra underkastas, icke alltid kan påräknas hos barnavårdsmannen eller den särskilt förordnade förmyndaren, har beredningen föreslagit att för sådant avtal i varje fall fordras godkännande av barnavårdsnämnden.

Avtal må slutas före barnets födelse.

Det ligger uppenbarligen i barnets intresse att avtal i underhållsfrågan snarast möjligt kommer till stånd. Ju tidigare, dess lättare torde det för övrigt också ofta vara att åvägabringa en uppgörelse. Önskvärt är att frågan är ordnad redan vid barnets födelse, då behov av understöd inträder. I förslaget har därför intagits föreskrift därom att avtal må slutas redan före barnets födelse. Föreskriften står i överensstämmelse med förslagets processuella regler, som medgiva anställande av talan om underhåll ävensom provisoriskt utdömande därav redan innan barnet blivit fött.

Avtal om underhåll åt modern.

Vad nu är sagt om underhåll till barn under uppväxttiden gäller i det väsentliga om det underhållsbidrag, modern enligt 5 § har att utfå. Om avtal angående sådant underhåll har därför ansetts böra gälla samma regler som angående barnuppfostringsbidraget, dock att, då ifrågavarande underhåll endast skall utgå för en kort tid, det ansetts vara tillräckligt med godkännande av barnavårdsmannen, när sådan är förordnad, även för det fall att avtalet avser ett visst belopp i ett för allt.

Verkan av avtal i annan form.

Även om avtal angående underhåll enligt 3 eller 5 § icke uppfyller nu angivna föreskrifter om form och godkännande, synes det icke böra sakna all rättsverkan.

Avtal om underhåll enligt 6 §.

Då sagda föreskrifter äro givna i den underhållsberättigades intresse, bör avtalet kunna gälla mot den underhållsskyldige, varemot den underhållsberättigade skall kunna vinna rättelse, när avtalet tillförsäkrar honom mindre än honom tillkommer enligt lagen. Detsamma synes böra gälla i fråga om underhållsbidrag, som avses i 6 §. Här föreligger icke samma intresse som i förut omförmälda fall att få underhållsbidraget genom avtal oryggligt bestämt. Och avtal om utbetalning av visst belopp en gång för alla bör i dessa fall icke gärna ifrågakomma, då det svårligen kan beräknas huru länge underhållet skall fortgå. Någon lämplig myndighet att pröva avtalet finnes icke heller tillgänglig.

10 §.

Föreskrifter till betryggande av att underhållet kommer barnet tillgodo.

Såsom ovan erinrats, har hittills barnets representant, således vanligen modern, ägt råda över det belopp, som den underhållsskyldige förbundit sig att till barnets underhåll utgiva en gång för alla. Men därpå har barnet ofta blivit lidande. Det måste beredas trygghet för att beloppet verkligen kommer barnet till godo, och bästa medlet härför synes vara, om för beloppet åt barnet inköpes en efter underhållsskyldigheten avpassad livränta. Förslaget lämnar dock öppet åt barnavårdsnämnden att, där den finner skäligt, tillåta att beloppet användes på annat lämpligt sätt. Anledning för barnavårdsnämnden att medgiva en avvikande anordning i fråga om beloppets användande kan, bland annat, föreligga, i fall adoption av barnet enligt det av beredningen härom upprättade förslag kommer till stånd. En sådan adoption måste ofta anses vara en verklig lycka för barnet. För adoptivföräldrarna kan det ofta vara av vikt att få disponera beloppet eller någon del därav, och deras önskan därutinnan kan helt visst stundom böra bifallas.

För närvarande ingår det ej i riksförsäkringsanstaltens verksamhet att tillhandahålla livränta av här avsedd art. Ett bifall till förslaget förutsätter därför, att riksförsäkringsanstalten erhåller bemyndigande i sådant hänseende.

11 §.

Barnets rätt vid faderns död.

Det ligger i sakens natur att, om barn vid föräldrarnas frånfälle är minderårigt eller eljest i behov av underhåll, det bör av föräldrarnas kvarlåtenskap erhålla nödiga medel till sitt uppehälle, så länge det är oförmöget att sörja för sig själv. Detta anspråk tillgodoses genom barns rätt till arv och laglott, hos oss jämväl genom den särskilda rätt till understöd, som enligt de förut omförmälda bestämmelserna i förordningen den 21 december 1857 tillkommer det. Detta gäller emellertid icke barn utom äktenskap, i den mån det är uteslutet från arv efter föräldrarna eller en av dem. På annat sätt måste alltså sörjas för barnets rätt i förevarande avseende. Man har därvid förfarit i viss mån olika i olika rättssystem.

Utländsk rätt.

Enligt den tyska lagen samt enligt den schweiziska, så vitt angår barn som ej har arvsrätt efter fadern, betraktas vid faderns död barnets rätt till underhåll av honom såsom en skuld, vilken övergår på hans arvingar, om de ej göra sig ur-arva. Arvingarna bliva sålunda under nämnda förutsättning personligen ansvariga för underhållsbidragets utgörande enligt samma grunder, som förut gällt. De äga dock rätt att i stället giva barnet en »Abfindung». Denna belöper sig i Tyskland till vad barnet skulle hava bekommit i laglott, om det varit barn i äktenskap, det vill säga halv arvslott mot äkta barn, och i Schweiz till vad barnet skulle fått, om det varit erkänt, vilket innebär, att barnet vid konkurrens med äkta barn får högst halv arvslott men eljest icke lider någon inskränkning i sitt underhållsanspråk. På samma grundsats äro bestämmelserna i österrikiska lagen byggda, ehuru där ej finnas uttryckliga regler om inskränkning i rätten till underhåll till förmån för arvingarna. Enligt dansk rätt har barnet anspråk att ur faderns dödsbo utfå ett belopp, som motsvarar kapitalvärdet av det framtida underhållet. Men detta anspråk får, såsom varande av familjerättslig natur, stå tillbaka för de vanliga borgenärernas krav och kan således göras gällande endast under förutsättning att boet är solvent. Till skydd för äkta barn är stadgat, att underhållsbidraget ej må överstiga vad barnet skulle fått i arv, om det varit äkta. Dessutom gälla vissa inskränkningar till förmån för änka, som sitter i oskift bo. I Norge hava med införande av barnets rätt till arv efter fadern äldre bestämmelser om underhållsbidragets utgående vid faderns död bortfallit, varemot underhållsbidragets kapital-

värde skall utgå ur dödsboet efter den, som förklarats underhållsskyldig, ehuru hans faderskap ej ansetts styrkt.

Svensk rätt. Vad i denna del hos oss gäller är ej fullt klart. I 1734 års lag finnes icke någon annan bestämmelse i ämnet än den indirekta, som innehålles i stadgandet i 8 kap. 7 § ärvdabalken, enligt vilket, om endera av föräldrarna dör och ej lämnar gods efter sig, den efterlevande ensam skall föda barnet. Den åsikten har framställts, att i följd av denna bestämmelse skyldigheten att utgiva underhåll åt barnet skulle vila å boet såsom en vanlig gäld. Barnets anspråk på understöd skulle alltså tävla med borgenärernas fordringar och följaktligen kunna göras gällande emot sterbhusdelägarna personligen, om de ej gjort sig urarva. Denna uppfattning har dock ej i praxis vunnit erkännande.[1] Men även om barnets anspråk på underhåll skall utgå ur boet allenast under förutsättning att boet är solvent, är därmed dess förhållande till bröstarvingars rätt ingalunda klart. Då särskild bestämmelse till skydd för denna rätt icke finnes, låge mähända det antagande närmast, att barn utom äktenskap ägde företräde framför bröstarvingar till behållningen i boet. En sådan uppfattning skulle dock innebära en obillighet mot bröstarvingarna och för övrigt föga stämma med den för barn utom äktenskap ogynnsamma ståndpunkt, 1734 års lagstiftare eljest intagit.[2] Närmare föreskrifter i fråga om barnets rätt till understöd vid föräldrarnas frånfälle gåvo icke heller lagkommittén och äldre lagberedningen i sina förslag till civillag. Det hette i dessa helt kort, att arvingarna skulle svara med kvarlåtenskapen för det understöd den avlidne skolat utgiva. Då barn utom äktenskap genom lagen den 17 mars 1905 likställdes med barn i äktenskap i fråga om arv efter moder, stadgades uttryckligen, att de förstnämnda icke skulle äga åtnjuta nu ifrågavarande särskilda rätt till un-

[1] Se K. Maj:ts dom den 1 oktober 1902 (N. J. A. s. 306), genom vilken förklarades, att faderns förpliktelse att utgiva underhåll till barn utom äktenskap icke vore av beskaffenhet att efter hans död övergå på hans arvingar i annan mån än att dessa, för den händelse han lämnade gods efter sig, hade skyldighet låta barnet därur bekomma nödtorftig föda och uppfostran.

[2] Jfr även lagutskottets betänkanden vid riksdagarna 1840—41 (n:r 87) samt 1847—48 (n:r 40). I motion vid riksdagen 1840—1841 föreslogs att, om kvinna doge och lämnade efter sig barn utom äktenskap, hennes tillgångar och förmögenhet skulle, innan något arvsanspråk finge ifrågakomma, användas till uppfostran och underhåll åt barnet. Lagutskottet ansåg att, då anspråk på underhåll till barn utom äktenskap vid föräldrarnas frånfälle gjordes gällande, tillbörligt avseende borde fästas vid de rättigheter, som tillkomme barn i äktenskap, och avstyrkte därför motionen. Av enahanda skäl avstyrkte lagutskottet en i samma syfte väckt motion vid 1847—48 års riksdag.

derstöd ur hennes kvarlåtenskap. Däremot lära dessa barn hava samma rätt till understöd ur moderns dödsbo, som enligt förordningen den 21 december 1857 tillkommer barn i äktenskap.

Beredningens förslag. Underhåll till barnet.

Då även enligt beredningens förevarande förslag barn utom äktenskap allenast i visst undantagsfall äger rätt till arv efter fader, erfordras fortfarande särskilda bestämmelser i fråga om underhåll åt barnet vid hans död. Förslaget avser att fullständiga och förtydliga den gällande rättens knapphändiga stadgande i denna del. I överensstämmelse med naturen av ifrågavarande underhållsanspråk är till en början i förslaget uttryckligen uttalat, att underhåll till barnet skall utgå allenast ur behållningen i boet. Barnet skall sålunda i fråga om sitt underhållsanspråk stå efter borgenärerna. Däremot gäller som huvudregel, att underhållet skall utgå före arvs- och testamentslotter. Därest fadern jämväl skulle efterlämna bröstarvingar, skulle emellertid denna regel kunna lända till orättvisa och hårdhet mot dessa. Det kan nämligen allt för väl hända, att behållningen i boet icke förslår att tillfredsställa både barnets och bröstarvingarnas befogade anspråk. Finnas bröstarvingar, synes barnet icke kunna göra anspråk på att behandlas bättre än om det vore barn i äktenskap. Till huvudregeln har därför fogats den bestämmelsen, att barnet icke må erhålla större del av behållningen, än det skulle hava bekommit, om det varit av äktenskaplig börd. Skulle alltså det belopp, som erfordras för fullgörande av underhållsskyldigheten mot barnet, överstiga vad barnet ägt erhålla i arvslott, om det varit barn i äktenskap, får barnet åtnöjas med en mot arvslotten svarande del av behållningen i boet. Detta gäller, även om bröstarvingarna eller några av dem icke tarva understöd. Är testamente upprättat, skall vid bestämmande av maximum för det underhåll barnet äger åtnjuta hänsyn tagas till såväl vad barnet skolat få i arv, om det varit av äktenskaplig börd, som vad barnet i sådant fall ägt bekomma i underhåll av den egendom, som givits i testamente.

Vad som på nu nämnda sätt skall utgå ur boet är det belopp, som erfordras för underhållsskyldighetens fullgörande för framtiden. Förfallet underhållsbidrag är däremot att anse såsom vanlig gäld. Ur boet skall sålunda uttagas ett sådant belopp, att barnet kan komma i åtnjutande av det underhåll, den avlidne fadern skolat utgiva. Beredningen har ansett lämpligast att beloppet tillfaller barnet med full äganderätt. Härigenom beredes möjlighet att åt barnet inköpa en

efter underhållsskyldigheten avpassad livränta. Föreskrift om beloppets användande på sådant sätt är upptagen i sista stycket av paragrafen.

Underhåll till modern. Det bidrag, som fadern, enligt vad under 5 § utvecklats, är pliktig att utgiva till moderns uppehälle, har icke karaktär av skadestånd utan avser framför allt att tjäna barnets intresse. Vad som vid faderns död erfordras för fullgörande av denna hans underhållsskyldighet, såvitt avser framtiden, har därför även synts böra utgå på enahanda sätt som framtida underhåll till barnet eller ur behållningen i boet men före arvs- och testamentslotter. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf. Tydligt är dock, att en tillämpning av bestämmelsen allenast mera sällan kan komma i fråga, i det att underhållsbidraget till modern vid faderns död oftast är guldet eller förfallet till betalning, i vilket sistnämnda fall det är att behandla såsom vanlig gäld. Med avseende härå och då det belopp, som kan komma att i här avsedd ordning utgå till modern, dessutom är jämförelsevis obetydligt, har det icke ansetts nödigt giva någon särskild föreskrift till skydd för bröstarvingars anspråk i boet.

Avtal om underhåll till barnet och modern vid faderns död och användning av belopp, som därvid utgår till barnet. De skäl, som föranlett bestämmelserna i 9 och 10 §§ angående avtal med fadern om vad som skall tillkomma barnet och modern och om användning av belopp, som utgår till barnet såsom vederlag för underhållsskyldigheten i dess helhet, föranleda att motsvarande regler böra vara att tillämpa beträffande det underhållsbidrag, som enligt denna paragraf skall i händelse av faderns död utgå ur boet efter honom.

Om arvsrätt.

12 §.

Arvsrätten. Bestämmelserna i 1734 års lag angående arvsrätten vila på den grundsatsen, att arvsrätt följer allenast med det genom äktenskap grundade familjebandet; utom äktenskap födda barn äro i regeln uteslutna från allt arv utom efter egna barn och bröstarvingar. Denna grundsats har emellertid, såsom förut påpekats, ingalunda av 1734 års lagstiftare konsekvent vidhållits, och genom den nya lagstiftningen om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder har den helt övergivits, så vitt angår förhållandet emellan barnet å ena sidan samt modern och hennes släkt å den andra. Det är blodsbandet, som formelt sett här är avgörande. Då det icke

kan ifrågasättas att nu avvika från den nyligen antagna regeln om de utom äktenskap födda barnens rätt till arv efter modern och hennes släkt, återstår att överväga huruvida, såvitt angår förhållandet emellan barnet å ena sidan samt fadern och hans släkt å den andra, den nuvarande ståndpunkten bör bibehållas eller blotta blodsbandet även här skall grunda arvsrätt.

Härvid har beredningen funnit åtskilliga skäl tala för att barn utom äktenskap får ärva jämväl fadern och fädernefränderna eller åtminstone fadern.

Beredningen har redan framhållit, hurusom man vid den nu ifrågavarande lagstiftningen bör sträva efter att kraftigt betona det nära samband, som blodsbandet skapar mellan föräldrarna och barnet, och de förpliktelser att taga sig an barnet detta samband ålägger föräldrarna. Föräldrarna såsom barnets upphov böra hava skyldighet att bereda barnet nödiga förutsättningar för att det må kunna slå sig fram i livets kamp. Ur sådan synpunkt är det av betydelse att barnet icke blott får anspråk på uppfostran och underhåll under uppväxttiden utan även bekommer andel i föräldrarnas kvarlåtenskap. Därigenom skulle, så kraftigt som på lagstiftningens väg kan ske, föräldrarnas samband med och ansvar för barnet fastslås. Detta måste så småningom påverka föräldrarnas ansvarskänsla, vilket åter måste bliva till gagn även i praktiskt av seende, särskilt med hänsyn till underhållsskyldighetens fullgörande. De utom äktenskap födda barnens likställighet med barn i äktenskap skulle ock måhända i någon mån bidraga till att höja deras ställning i socialt hänseende. Nu angivna synpunkter göra sig gällande, ej mindre vad angår förhållandet till fadern än beträffande förhållandet till modern; de fördelar, som ur dessa synpunkter skulle vinnas genom tillerkännande av arvsrätt, komme ej att bliva fullt verksamma, med mindre rättsställningen bleve densamma i förhållande till bägge föräldrarna.

Innehållet av 1734 års lags bestämmelser å förevarande område torde huvudsakligen vara att anse såsom en yttring av den förut omförmälda ståndpunkt, enligt vilken man för att i sedlighetens intresse motarbeta de utomäktenskapliga könsförbindelserna sökte nedbringa de i sådan förbindelse födda barnens rättsliga ställning. Det har redan framhållits, att detta innebär en orättvisa mot barnen, som därigenom kunna sägas bliva straffade för det föräldrarna knutit en av lagen ogillad förbindelse. Förut har också erinrats därom, att det syfte man önskat vinna genom sådana bestämmelser, minskningen av de utom-

äktenskapliga förbindelserna, i stort sett knappast främjats därigenom. Vad beträffar de tillfälliga förbindelserna har barnets utestängande från arvsrätt snarast verkat i motsatt riktning. Den omständigheten att barn av en tillfällig förbindelse icke blir mannens arvinge är i hög grad ägnad att understödja den uppfattning, som tyvärr i stor utsträckning gör sig gällande och som innebär, att han anser sig tämligen ansvarslöst kunna knyta sådana förbindelser. Och för kvinnan lär det i allmänhet medföra en sådan risk att inlåta sig i dylika förbindelser att, om hon över huvud fäster avseende vid de motiv, som böra avhålla henne därifrån, dessa motiv icke ofta torde komma att motvägas av utsikten att ett eventuellt barn en gång i framtiden skall komma att ärva fadern. Däremot kan med fog göras gällande, att de mera varaktiga könsförbindelser, som ej hava äktenskapets form, konkubinaten, kunna komma att ökas, därigenom att barn av dylika förbindelser beträffande arvsrätten likställas med de inom äktenskap födda barnen.

Men om sålunda arvsrätt för barnet efter fadern icke skäligen kan avvisas på den grund, varå 1734 års lagstiftning huvudsakligen byggt, finnas dock andra skäl, som göra det betänkligt att giva sådan arvsrätt.

Om också härstamningen, blodsbandet, betecknas såsom den formella grunden till arvsrätten, torde den ej vara den enda. Den omständigheten att mellan två personer faktiskt finnes en samhörighet, en gemenskap i levnadsförhållanden, är ock av stor betydelse dels i och för sig, dels såsom grundläggande en presumtion att den ene önskar att hans egendom efter hans död skall övergå till den andre. Detta ger sig tillkänna bland annat däri, att enligt nyare lagar och lagförslag arvsrätten begränsas till närmare släktskapsled samt rätt till arv tillerkännes jämväl make. Att förhållandet emellan fadern och hans utom äktenskap födda barn är vida mindre intimt än förhållandet emellan modern och barnet är otvivelaktigt. Redan fysiologiskt sett är barnet knutet närmare till modern än till fadern, och detsamma gäller om förhållandena, sådana de i livet gestalta sig. Medan modern och barnet ofta leva samman med varandra, på samma sätt som om barnet varit fött i äktenskap, står fadern i regeln främmande för barnet. Det är i de flesta fall modern, som får vårda och uppfostra barnet, och rätten därtill kan icke gärna tagas ifrån henne, med mindre det visar sig nödvändigt med hänsyn till barnets intresse. Då föräldrarna icke leva tillsammans, kommer fadern i regeln icke att befatta sig med barnet på

annat sätt, än att han lämnar underhållsbidrag till det. Faderns ringa intresse karakteriseras bäst därav, att han i ett stort antal fall först genom rättegång kan förmås lämna sådant bidrag. De sedliga och faktiska förutsättningarna för en arvsrätt gestalta sig alltså väsentligt olika i ena och i andra fallet; i den mån arvsrätten må anses grundad på den faktiska samhörigheten mellan arvlåtaren och arvingen samt arvlåtarens presumerade vilja, saknas anledning att giva barnet arvsrätt efter fadern. Väl är det sant, att man bör söka i möjligaste mån bringa fäderna till barn utom äktenskap på andra tankar, söka förmå dem att taga sig an barnen på mera tillfredsställande sätt än nu vanligen är fallet. Men det går icke med ens att åstadkomma en dylik ändring i uppfattningen. Fara är att ett genomförande nu av arvsrätt efter fadern skulle medföra, att fäderna i än större utsträckning än för närvarande skulle söka undandraga sig att erkänna faderskapet.

En annan omständighet, som icke får förbises, är hänsynen till faderns legitima familj, om han har sådan. För medlemmarna av denna familj, vilka kanske under många år delat ljuvt och lett med fadern, skulle den omständigheten vara ägnad medföra svårt lidande, att efter faderns frånfälle ett hans barn utom äktenskapet, som stode dem alldeles främmande, om vars tillvaro de i de flesta fall varit okunniga och som kanske vore frukten av en under faderns äktenskap knuten förbindelse, skulle med familjens medlemmar äga del i kvarlåtenskapen. Detta låter icke heller väl förena sig med vår rätts grundsatser angående egendomsförhållandena mellan makar. Dessa grundsatser gå i det stora hela ut därpå, att makarna även ekonomiskt skola vara en enhet, så att vad de äga eller förvärva i regeln blir deras gemensamma egendom och, när endera dör, delas mellan den kvarlevande och barnen. Att låta mannens barn utom äktenskapet taga del i den lott, som faller på honom, är icke väl överensstämmande med denna ordning. Och särskilt stötande skulle det vara, om egendomen i boet i dess helhet eller till större delen införts däri av hustrun. Teoretiskt sett kan detsamma sägas beträffande barnets rätt att ärva modern. Men i praxis blir skillnaden helt säkert stor, därför att barnet, på sätt förut framhållits, i allmänhet i livet stått modern nära men varit fadern främmande. För det fall att barnet avlats under faderns eller moderns äktenskap, kommer härtill, att äktenskapsbrott av hustru i regeln blir känt och antingen föranleder brytning av äktenskapet eller uppgörelse mellan makarna, medan den omständigheten att

mannen genom äktenskapsbrott avlat barn oftast ej skulle bliva känd för familjen, förrän barnet efter hans död komme att göra anspråk på del i arvet.

Det måhända viktigaste skälet mot att tillerkänna barn utom äktenskap arvsrätt efter fadern är emellertid ovissheten om faderskapet. Vem modern är, framgår omedelbart vid barnets födelse, men att få utrönt vem som är fader kan ofta möta synnerliga svårigheter. Så länge faderskapet huvudsakligen endast medför skyldighet för fadern att sörja för barnets uppfostran och underhåll under uppväxttiden, kan man nöja sig med en tämligen svag bevisning angående faderskapet. Detta är icke försvarligt, om faderskapet jämväl skall grunda arvsrätt. Men bevisningen i detta hänseende är synnerligen vansklig. Inom äktenskapet kan man nöja sig med en presumtion, som innefattar antagande både att makarna under äktenskapet haft könsumgänge med varandra och att barnet avlats vid sådant umgänge, även om kvinnan möjligen haft umgänge med annan man. Men detta är ej möjligt, när det gäller barn utom äktenskap. Till en början måste det styrkas att den man, som påstås vara fader till ett barn utom äktenskap, haft umgänge med kvinnan å den tid, då barnet får anses vara avlat. Detta möter sådana svårigheter, att i de allra flesta fall måste såsom det huvudsakliga bevismedlet tillgripas parts ed. Redan häri ligger en viss svaghet, och den kommer att än mer framträda om, såsom nödvändigt lär vara och beredningens förslag även innehåller, det skall kunna tillåtas modern att med ed fylla bevisningen. För att full visshet skall vara vunnen om faderskapet fordras emellertid mera än utredning om att mannen haft umgänge med kvinnan å konceptionstiden. Möjlighet förefinnes ju, att hon under denna tid, som är rätt lång, haft umgänge jämväl med annan man. Att detta icke är ovanligt bekräftas av erfarenheten. Har kvinnan under konceptionstiden plägat umgänge med flera män, kan det på den medicinska vetenskapens nuvarande ståndpunkt icke avgöras vilken av dessa är fadern. För att säker bevisning om faderskap skall föreligga, borde sålunda strängt taget fordras utredning icke blott därom att den uppgivne fadern haft umgänge med modern under konceptionstiden utan även att icke någon annan man under samma tid haft umgänge med henne. En sådan bevisning är emellertid i regeln alldeles omöjlig för kvinnan eller barnets representant att genomföra. Så vida man icke vill göra ett stadgande om arvsrätt alldeles illusoriskt, får man då ordna saken så, att den påstådde fadern

får rättighet att göra invändning därom, att jämväl annan man haft umgänge med henne under konceptionstiden, och söka bevisa detta. Uppenbart är emellertid, att det ofta måste möta synnerligen stora svårigheter för den uppgivne fadern att kunna åstadkomma bevisning i sådant hänseende. Väl kan man föreskriva, att faderskap ej får fastställas, så snart blott anledning finnes till antagande, att kvinnan under konceptionstiden haft umgänge jämväl med annan man. Men även med en sådan föreskrift kan det lätt hända, att bevisningen misslyckas, ehuru i verkligheten kvinnan haft förbindelse med flera män. Regeln kan å andra sidan i många fall verka för hårt för modern och barnet; och av hänsyn härtill nödgas man måhända låta modern med ed fria sig från misstanken om umgänge med flera män. Att på en bevisning, som möter sådana vanskligheter grunda en rätt för barnet att jämte eller framför dem, som med säkerhet kunna anses vara mannens närmaste, ärva honom, är synnerligen betänkligt.

Själva anordningen med rätt till bevisning om att kvinnan under konceptions tiden haft umgänge med flera män, i och för sig föga tilltalande, kan dessutom medföra synnerligen ödesdigra följder för barnet, om bevisningen lyckas. I sådant fall kan barnet rättsligen icke få någon fader. Det tillskapas härigenom en ny klass oäkta barn, som har all utsikt att bliva en verklig pariasklass, nämligen sådana som blivit utan fader, därför att man icke kan utröna vilken av flera möjliga fäder är den rätte. Konsekvent borde i sådant fall icke ens underhållsbidrag kunna utdömas. Men även om man låter alla konkumbenterna eller en av dem betala sådant bidrag, är det dock uppenbart, att dessa barn socialt sett skola få en synnerligen dålig ställning, som för dem kan medföra svåra lidanden.[1]

Vid prövning av de skäl, som sålunda kunna anföras för eller emot medgivande åt barn utom äktenskap av arvsrätt efter fadern, har beredningen funnit skälen mot sådan arvsrätt vara övervägande. Regeln blir således densamma som nu gäller, eller att barnet ärver moder och mödernefränder, såsom om det hade äktenskaplig börd, men att barnet ej har arvsrätt efter fader och fädernefränder. Det kan dock ifrågasättas, huruvida denna regel bör göras ovillkorlig eller om icke i fråga om vissa barn utom äktenskap andra bestämmelser böra gälla.

[1] I Danmark, där underhållsskyldighet ålägges alla de män, som haft umgänge med modern å konceptionstiden, är det föreskrivet att barn, som åtnjuter underhållsbidrag av flera män, icke skall såsom fosterbarn anbringas på en ort, varest detta är bekant så vida det är anledning antaga, att barnet skall komma att lida därav.

Trolovnings-barn. Enligt 1734 års lag tillkommer äkta börd några grupper av barn, vilkas föräldrar icke ingått vigselfäst äktenskap med varandra, nämligen de barn, som avlats i trolovning eller under äktenskapslöfte eller i lönskaläge, varå sedan följt trolovning eller äktenskapslöfte. I den ovan meddelade historiken har framhållits, hurusom den ledande tanken under förarbetet till lagens bestämmelser härom varit, att barnet skulle erhålla förmånen av äkta börd allenast i de fall, då modern var förenad med fadern i en äktenskaplig förbindelse av ett eller annat slag, men att enligt lagens slutliga avfattning barnen kommo att åtnjuta denna förmån jämväl i vissa ofta förekommande fall, då icke något slags äktenskap förenade dess föräldrar. Då den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning avskaffade begreppet äktenskapslöfte och gav trolovningen en förändrad betydelse, ordnades genom 8 § promulgationslagen till nämnda lag barnens ställning sålunda, att barn, som avlats i trolovning eller vars föräldrar efter barnets avlelse ingått trolovning med varandra, skulle vara äkta barn. Promulgationslagen anslöt sig härigenom, sakligt sett, på det närmaste till 1734 års lag, då genom den nya lagen trolovningsbegreppet utvidgats, så att kvinnan lärer kunna åberopa sig på trolovning jämväl i de fall, då hon enligt 1734 års lag skulle kunnat göra gällande att mannen givit henne äktenskapslöfte. Denna reglering av trolovningsbarnens rättsställning var emellertid avsedd att gälla endast provisoriskt, till dess frågan i sammanhang med den nu föreliggande revisionen av lagstiftningen om barn utom äktenskap och om äktenskaplig börd erhölle sin slutliga lösning.

Regeln om barnets äkta börd kan, vid det förhållande att lagen här ej förutsätter utan tvärtom förbjuder äktenskaplig sammanlevnad, ej innebära, att barnet har i allo samma rättsliga ställning som barn i vigselfäst äktenskap. Närmare bestämmelser om vilka rättsverkningarna äro finnas dock icke i lagen. Den äkta börden medför uppenbarligen full arvsrätt, för visso även rätt till faderns namn och stånd. Faderns skyldighet att bidraga till barnets underhåll lärer ock sträcka sig utöver den nödtorft, som skall beredas barn utom äktenskap. Vårdnaden om barnet och därmed sammanhängande rättigheter och skyldigheter torde emellertid i första hand tillkomma modern.[1] Barnet torde ock följa modern i fråga om religion.

Då frågan om trolovningsbarnens rättsliga ställning nu skall slutgiltigt lösas, har beredningen funnit att, sedan de ofullkomnade äktenskapen avförts ur vår

[1] Se K. Maj:ts utslag den 1 maj 1911 (N. J. A. s. 195) och den 2 juli 1915 (N. J. A. s. 335).

lagstiftning, lagen icke gärna han tillerkänna dessa barn äktenskaplig börd. En sådan ordning saknar också motstycke inom den främmande rätten, om man bortser från den finska, där 1734 års lags hithörande bestämmelser ännu gälla. Detta är emellertid huvudsakligen en fråga beträffande lagstiftningens systematik och terminologi. Av det sagda följer icke, att trolovningsbarnen i fråga om de särskilda materiella rättigheterna skola likställas med andra barn utom äktenskap. Men i den mån de fortfarande skola åtnjuta särskilda förmåner, måste detta uttryckligen angivas i förevarande lag.

Vid bestämmande av trolovningsbarnens ställning med avseende å de särskilda familjerättigheterna möter i främsta rummet frågan om dessa barn böra äga arvsrätt efter fader. Det är då att märka, att de skäl, som ovan anförts mot sådan arvsrätt för utomäktenskapliga barn i allmänhet, icke äga samma giltighet i fråga om trolovningsbarn. Särskilt är detta fallet med avseende å ovissheten om faderskapet. Det nära förhållande, vari trolovade stå till varandra, utgör ett synnerligen starkt stöd för det antagande, att den manlige kontrahenten är fader till det barn, som avlats under moderns trolovning. Även om man ej här, i likhet med vad som gäller inom äktenskapet, utan vidare kan uppställa den presumtionen, att den trolovade mannen är fader till barnet, torde man dock, om bevisning förebringas därom att de trolovade haft samlag å tiden för barnets avlelse, kunna lämna ur räkningen den möjligheten att modern å samma tid haft umgänge jämväl med annan. Och om barnet avlats före moderns trolovning samt det styrkes att hon å konceptionstiden haft umgänge med den man, som sedermera tagit henne till sin trolovade, lärer även lagen med erforderlig trygghet kunna utgå från att han är den verklige fadern. Om tvivelsmål härutinnan förelegat, skulle nämligen helt visst i regel trolovningen icke hava kommit till stånd.

Det skäl för arvsrätt efter fader, som sannolikheten av den trolovades faderskap utgör, motväges ej, såsom motsvarande sannolikhet beträffande faderskapet till barn i konkubinat, av faran för att sådan arvsrätt skall medföra ett försvagande av äktenskapet såsom samhällsinstitution. Trolovningen är icke såsom konkubinatet en mot äktenskapet fientlig företeelse, utan syftar till äktenskap. Såsom trolovning erkänner nämligen lagen endast en överenskommelse, som går ut på ingående av ett äktenskap i den av lagen erkända formen. Särskilt i de delar av vårt land, där det bland allmogen är vanligt, att trolovade flytta samman före

vigseln, skulle det förvisso befinnas stridande mot allmänna rättsmedvetandet, om trolovningsbarnen berövades den arvsrätt efter fader, som av ålder tillkommit dem. Ett så väsentligt försämrande av ifrågavarande barns rättsliga ställning kan icke vara ett följdriktigt steg under ett lagstiftningsarbete, som har till sitt huvudsyfte att höja de utomäktenskapliga barnens villkor. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå, att trolovningsbarn i motsats till annat barn utom äktenskap skall hava arvsrätt efter fadern. Den omständigheten, att publikt dirimerande äktenskapshinder vid trolovningens ingående förefanns, skall ej utesluta arvsrätt, om en av föräldrarna var i god tro.

Arvsrätt efter fädernefränder är i ojämförligt mindre grad än arvsrätten efter fader av betydelse för trolovningsbarnens allmänna ställning i rättsligt och ekonomiskt hänseende samt torde icke äga någon grund i det allmänna rättsmedvetandet. Trolovningsbarnen, vilka i regel icke uppväxa hos fadern, stå liksom andra barn utom äktenskap vanligen främmande för hans släkt. I den mån arvsrätten får anses grundad på samhörighet med arvlåtaren och på dennes presumerade vilja, är det därför icke befogat att tillerkänna trolovningsbarn arvsrätt efter fädernefränder. Detta gäller desto mera, som faderns fränder stundom icke ens äga kännedom om barnets tillvaro. Det kunde inträffa, att den släkting av äktenskaplig börd, som någon av faderns fränder betraktat som sin närmaste arvinge, genom trolovningsbarnets närmare skyldskap uteslötes från rätt till hans kvarlåtenskap, enär han trott sig sakna anledning att upprätta testamente. Härtill kommer, att de fakta, som konstituera barnets egenskap av trolovningsbarn, i regel torde bliva fastställda genom faderns av modern vitsordade erkännande. Om också lagen giver en var, som har intresse därav, rätt att undanröja verkan av erkännandet genom bevisning om dess oriktighet, äger erkännandet dock på grund av den stora svårigheten att åvägabringa sådan bevisning en i viss mån dispositiv karaktär. Det kan näppeligen vara befogat att låta den uppgivne fadern till ett barn utom äktenskap genom sådant erkännande bestämma angående arvet efter sina fränder. Att barnets erkännande såsom trolovningsbarn enligt förslaget skall inverka på deras rätt, som jämte eller efter barnet skulle vara mannens arvingar, är väl sannt, men dessas arvsrätt kan ju mannen genom testamente på motsvarande sätt inskränka eller utesluta. Beredningen har av nu

anförda skäl ansett trolovningsbarnets arvsrätt icke böra sträckas så långt, att den omfattar jämväl arvsrätt efter fädernefränderna.

Vad angår trolovningsbarnens rättsliga ställning i övrigt, synas de i förevarande förslag upptagna bestämmelserna vara av det innehåll, att de äro väl avpassade även för ifrågavarande barn, vilka, med avseende därå att föräldrarna i regeln icke sammanleva, i allmänhet uppväxa under samma förhållanden som andra barn utom äktenskap.

Våldtäktsbarn.

För närvarande tillkommer äkta barns rätt jämväl barn, som avlats i våldtäkt. Att bibehålla dessa barns likställighet med barn i äktenskap synes lika litet som beträffande trolovningsbarnen böra ifrågakomma. Någon anledning att åt våldtäktsbarnen, som utgöra ett ytterst ringa fåtal, bereda en särställning genom att tillerkänna dem arvsrätt efter fadern synes ej heller finnas.

Erkända barn.

Enligt vissa främmande lagstiftningar erhåller barn utom äktenskap arvsrätt, jämväl om fadern erkänt barnet eller om det avlats i en mera stadigvarande förbindelse, som dock icke fått äktenskapets form, ett så kallat konkubinat.

Genom erkännande minskas visserligen ovissheten angående faderskapet, om den än ej fullt avlägsnas. Men en regel, enligt vilken arvsrätt inträdde, så snart mannen erkänt barnet men ej eljest, skulle säkert vara ägnad att medföra ogynnsamma följder för ett stort antal barn. Det måste, såsom å annat ställe närmare utvecklas, vara ett önskemål att i så många fall som möjligt kunna utan rättegång åstadkomma uppgörelse med fadern angående kostnaderna för barnets vård och uppfostran. Om en sådan uppgörelse alltid finge anses innebära ett erkännande av faderskap och erkännande tillika medförde arvsrätt, bleve därav helt säkert följden, att erkännande vägrades i en mängd fall, då mannen eljest kunnat förmås att träffa godvillig uppgörelse. För att förekomma en sådan påföljd kunde man visserligen så ordna saken, att arvsrätt endast inträdde vid ett i viss form avgivet erkännande. Det skulle innebära, att ett sådant erkännande gåves karaktären av en disposition, på samma sätt som den anteckning till kyrkoboken, vilken enligt förordningen den 14 april 1866 modern hade att ombestyra för att barnet skulle få arvsrätt efter henne, eller den kuldlysning, som enligt dansk och norsk rätt kan äga rum från faderns sida. Erfarenheten från Danmark och Norge, där kuldlysning ytterst sällan förekommer, ger emellertid vid handen, att en sådan anordning skulle hava föga

praktisk betydelse. Det behov, som härutinnan kan förefinnas, blir, där ej fadern vill nöja sig med att göra testamente till barnets förmån, fullt tillgodosett, om enligt det av beredningen förut avgivna förslaget till lag om adoption fader till barn utom äktenskap får tillfälle att adoptera barnet.

Konkubinatbarn.

När modern vid barnets födelse lever i konkubinat, råder kanske ofta icke större ovisshet om faderskapet, än när barn födes i äktenskap. Gemenskapen emellan fadern och barnet är ock i detta fall i allmänhet tämligen stor, så länge förbindelsen mellan föräldrarna fortfar. Större säkerhet härutinnan innebär förhållandet dock icke, då därmed icke är förknippat något rättsligt band emellan föräldrarna. Ett barn i ett konkubinat kan därför ingalunda sägas intaga samma ställning till fadern som ett barn i äktenskap. Härtill kommer att en regel, enligt vilken barn, som fötts i konkubinat, skulle erhålla arvsrätt efter fadern lika som barn i äktenskap, medan andra barn utom äktenskap skulle vara i saknad av sådan rätt, skulle innebära ett erkännande från samhällets sida av konkubinatet såsom i viss mån likställt med äktenskapet. Då det emellertid ligger i samhällets intresse, att förbindelsen mellan man och kvinna tager den fasta form, som äktenskapet innebär, bör ett dylikt erkännande icke givas. Det vore alldeles stridande mot den tanke, som ligger till grund för hela lagstiftningen om äktenskapet. Inkonsekvent skulle det ock vara, om man, på samma gång man reformerar lagstiftningen om äktenskap, skulle tillskapa ett nytt slags äktenskap av lägre valör vid sidan av det regelmässiga. Man bör i stället söka att giva lagstiftningen om äktenskap ett sådant innehåll, att däri icke må finnas anledning för dem, som vilja ingå en stadigvarande förbindelse, att undandraga sig att giva förbindelsen äktenskapets form.

Innebörden av barnets arvsrätt.

I 1905 års lag talas endast om barnets rätt till arv. Men däri ligger uppenbarligen, att vad som är stadgat om rätten till laglott även i detta fall skall gälla. Likaledes torde sagda lag böra tolkas så, att barnet blir arvsledare i samma mån det själv får arvsrätt. Beredningen har ansett att detsamma fortfarande bör gälla men lika med 1905 års lagstiftare funnit särskilda bestämmelser i berörda hänseende icke erforderliga. Faran för ett missförstånd blir än mindre, därest enligt beredningens förslag 8 kap. 7 § ärvdabalken helt upphäves.

Arv efter barnet.

Det är en uppenbar och stötande inkonsekvens, när 1734 års lag, som icke ger barnet rätt till arv efter föräldrarna eller deras fränder, likväl tillerkänner för-

äldrarna och fränderna full arvsrätt efter barnet. Ömsesidighet synes i detta hänseende böra råda. Enligt beredningens förslag skall därför väl modern och hennes fränder äga arvsrätt efter barnet men fadern och hans fränder för vanliga fall vara alldeles uteslutna från sådan rätt. Då trolovningsbarn får arvsrätt efter fadern men ej efter fädernefränderna, bör arvsrätt efter sådant barn tillkomma fadern men ej fädernefränderna.

Om barnavårdsman.

13 §.

Om barnavårdsmannen.

Förevarande paragraf inleder bestämmelserna om en ny funktionär, barnavårdsmannen, som beredningen ansett böra förordnas för varje barn utom äktenskap.

Behovet av lagstiftningsåtgärder.

Den förbättring av barnets och moderns rättsliga ställning, som förslagets bestämmelser om underhållsskyldigheten medföra, skulle väsentligen bliva endast en reform på papperet, därest icke de förpliktelser, som lagen ålägger fadern, komme att utkrävas i större omfattning än hittills varit fallet. Den i detta hänseende nu rådande ordningen, som anförtror tillvaratagandet av barnets rätt uteslutande åt modern i egenskap av barnets naturliga representant, har visat sig synnerligen otillfredsställande. Endast i mindretalet fall varder faderns underhållsskyldighet över huvud taget fastställd genom dom eller avtal. Och i dessa fall bliver det fastställda underhållsbidraget ofta icke indrivet, ehuru möjlighet därtill finnes. Också modern undandrager sig i många fall sin skyldighet att sörja för barnet. Ett ingripande från det allmänna mot fadern eller modern äger rum, endast om fattigvårdssamhället, sedan barnet kommit i åtnjutande av fattigvård, finner lämpligt att göra sin regressfordran mot föräldrarna gällande. Att fattigvårdssamhället därvid ofta låter sitt handlingssätt bestämmas mera av sitt eget ekonomiska intresse än av omsorg om barnet, är helt naturligt. Även om fattigvårdssamhället till det yttersta fullgör sin skyldighet, måste det anses såsom ett missförhållande att det underhållsbidrag, som fadern är pliktig att giva barnet, kommer det till godo i form av fattigvård och således endast efter det att och i den mån som fattigvårdsbehov inträtt. Detta komme helt säkert än oftare att inträffa, sedan underhållsskyldigheten enligt förslaget utvidgats, så att

den i många fall kommer att omfatta långt mera än fattigvårdsbehovet. Att skapa en bättre ordning i förevarande avseende måste vara av trängande behov påkallat.

Utländsk rätt.

I den nyare utländska lagstiftningen har man på skilda vägar sökt nå ifrågavarande mål.

Det är redan i motiveringen till 2 § nämnt, hurusom enligt den *tyska* lagen förmyndare skall förordnas för varje barn utom äktenskap och hurusom svårigheten att finna lämpliga förmyndare lett till uppkomsten av yrkesförmynderskap.

Den *schweiziska* lagen tager hänsyn därtill, att modern icke utan tvingande skäl bör skiljas från befogenheten att företräda barnet samt att barnets rätt och bästa bör bevakas redan före dess födelse. Så snart den kommunala eller kantonala myndighet, som äger att förordna förmyndare, erhållit kännedom därom att ett barn utom äktenskap blivit fött eller modern före barnets födelse för myndigheten tillkännagivit att hon är havande, skall myndigheten förordna en god man (Beistand). Denne har att bevaka barnets intressen, såväl de faktiska som de rättsliga, särskilt emot fadern. Faderskapstalan kan emellertid anhängiggöras jämväl av modern. Sedan faderskapstalan blivit slutförd eller tiden för anhängiggörande av sådan talan gått till ända, vilket senare sker ett år efter barnets födelse, skall gode mannen avgå och i hans ställe en förmyndare tillsättas, där ej anledning föreligger att ställa barnet under moderns eller faderns föräldramakt. Det genom praxis införda yrkesgodmanskapet synes liksom yrkesförmynderskapet vinna allt större utbredning.

I *Norge* har enligt den nya lagen lagts väsentlig vikt därpå, att genom ingripande från det allmännas sida skyndsammast möjligt utredning om faderskapet företages och faderns skyldigheter i avseende å underhållet fastställas. Genom föreskrifter om anmälningsskyldighet är det sörjt för att kvinnans havandeskap eller barnets födelse jämte uppgift från henne om vem som är barnafadern kommer till offentlig myndighets kännedom. Kvinna, som blivit havande utom äktenskap, skall senast tre månader före den väntade nedkomsten med uppgift om tiden för konceptionen och barnafaderns namn göra anmälan till läkare eller barnmorska, vilken, efter att hava genom undersökning konstaterat havandeskapet, skall insända den gjorda anmälan till bidragsfogden (utmätningsmannen) i kvinnans hemort. Det åligger vid äventyr av böter föräldrar, husbondfolk och andra i liknande ställning

att tillhålla kvinnan att göra anmälan. Har anmälan dock icke gjorts före nedkomsten, skall den läkare eller barnmorska, som då biträder, uppfordra kvinnan att uppgiva vem fadern är; denna uppgift skall med anmälan om födelsen insändas till bidragsfogden. Är icke läkare eller barnmorska närvarande vid nedkomsten, åligger det i stället kvinnan själv vid äventyr av böter att inom fjorton dagar därefter till bidragsfogden göra anmälan om nedkomsten samt uppgiva faderns namn; det åligger även vid bötesansvar den, hos vilken nedkomsten äger rum, samt envar vuxen, som därvid biträder, att tillhålla modern att göra anmälan inom föreskriven tid. Så snart bidragsfogden emottagit anmälan, som ovan sägs, skall han översända anmälningen till amtmannen, som har att utfärda åläggande för den uppgivne fadern att erlägga underhållsbidrag samt ombesörja åläggandets delgivning med denne. Vill den, som erhållit åläggandet, bestrida faderskapet, har han att inom viss kort tid anhängiggöra talan därom vid domstol. Uppfostringsbidragets indrivning skall ombesörjas av bidragsfogden ex officio.

Beträffande *dansk* lagstiftning må i detta sammanhang endast påpekas, hurusom bestämmelserna om underhållsbidrags förskotterande av det allmänna, som har regressrätt mot fadern, faktiskt innebära att det allmänna i stor omfattning övertagit besväret med och ansvaret för indrivningen av faderns underhållsbidrag.

Det av den *finska* lantdagen år 1913 antagna lagförslaget stadgar ej blott att för barn, som är fött utom äktenskap, skall på anmälan av den kommunala förmyndarnämnden av rätten förordnas förmyndare, där ej modern prövas fullt lämplig att vara barnets lagbestämda förmyndare, utan ock att redan under kvinnans havandeskap god man bör av förmyndarnämnden utses att bevaka barnets rätt emot lägersmannen. Uppdraget att vara god man skall upphöra, då frågan om förmynderskapet avgjorts; dock bör gode mannen, där kvinnan får vara förmyndare för barnet, biträda henne vid rättegång mot lägersmannen. För övertagande av godmanskap och förmynderskap skall kommunen på förslag av förmyndarnämnden antaga en eller några lämpliga personer, vilka äro härtill villiga, och tillerkänna dem skälig avlöning av kommunens medel; och skall kommunens åtgärd underställas rättens godkännande. Valet av god man och förmyndare är dock icke med nödvändighet inskränkt till denna krets av yrkesförmyndare. Kvinna, som är havande, skall redan före nedkomsten göra anmälan till förmynderskapsnämnden eller yrkesförmyndare om sitt tillstånd ävensom, sedan

god man blivit utsedd, lämna denne erforderliga uppgifter om, bland annat, barnets fader; något straff för underlåtenhet därutinnan är dock icke stadgat. Då barnets födelse blivit anmäld för vederbörande kyrkobokförare, har denne skyldighet att meddela förmyndarnämnden tillgängliga upplysningar om, bland annat, moderns och den uppgivne faderns namn och hemvist.

Anmärkningar angående den utländska lagstiftningen.

Redan i motiveringen till 2 § har beredningen anfört de skäl, som tala mot en anordning, varigenom förmynderskapet i regel fråntages modern. Detta måste bliva händelsen icke blott enligt den tyska lagen utan även, fastän i mindre omfattning, enligt den schweiziska lagen och den av Finlands lantdag antagna lagen. Som enligt sistnämnda två lagar godemannens uppdrag icke varar efter det faderns underhållsskyldighet blivit fastställd, måste nämligen särskild förmyndare förordnas i de talrika fall, då modern icke är kompetent att på egen hand sörja för det fastställda underhållsbidragets indrivande. Att, såsom den norska lagen gör, anförtro omsorgen om faderskapets fastställande och underhållsbidragets indrivande åt en administrativ myndighet, vars huvudsakliga uppgift är av annan art, torde icke överensstämma med svensk åskådning och skulle i vårt land näppeligen leda till önskat resultat. Även om det danska systemet med underhållsbidrags förskotterande av det allmänna införes, bortfaller därmed icke behovet av särskilda åtgärder för att trygga utbekommandet av faderns underhållsbidrag, enär det icke kan förutsättas att modern alltid begagnar sig av möjligheten att erhålla förskott samt det allmännas skyldighet att utgiva förskott under inga förhållanden kan tänkas bliva av så stor omfattning som faderns underhållsskyldighet enligt förevarande förslag.

Allmänna grunder för beredningens förslag i fråga om barnavårdsmannen.

Om således åtskilligt synes vara att anmärka mot de bestämmelser omförmälda utländska lagar och lagförslag innehålla i syfte att trygga tillvaratagandet av barnets rätt, lär emellertid den tanke, som ligger till grund för dessa bestämmelser och som innebär att å det allmännas vägnar skall tillses, att barnet erhåller vad rätteligen tillkommer det, vara värd all uppmärksamhet. Såsom förut påvisats, saknar modern ofta vilja eller förmåga att göra barnets rätt gällande. Det förekommer väl numera ej sällan, särskilt i de större städerna, att enskilda personer eller föreningar i socialt eller filantropiskt syfte söka bistå mödrarna. Men att låta sig nöja härmed går icke an. De angivna förhållandena påkalla med nödvändighet ett ingripande av samhället till skydd och

hjälp för barnen. Mödrarna äro ock ofta i stort behov av hjälp för egen del. Beredningen har trott lämpligaste sättet att nå detta mål vara en föreskrift att för varje barn utom äktenskap skall förordnas en särskild person, en barnavårdsman, som skall hava att bistå modern och tillse att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas. Genom att modern bibehålles vid vårdnaden om och förmynderskapet för barnet tillförsäkrar man sig större intresse hos henne för barnet. Och hon får i barnavårdsmannen det stöd och den hjälp hon behöver till företagande av de åtgärder, som äro nödvändiga för att trygga barnets och hennes egen rätt. Är hon själv ur stånd eller ovillig att vidtaga sådana åtgärder, går barnets rätt därigenom icke förlorad; barnavårdsmannen äger även utan hennes medverkan ingripa, där så erfordras. En sådan tillsyn kan väl behövas icke blott under den närmaste tiden efter barnets födelse utan under hela dess uppväxttid. I regel skall därför barnavårdsmannens uppdrag fortfara under hela denna tid. Då barnavårdsmannens uppgift är mera social än privaträttslig, har förordnande av barnavårdsman icke ansetts böra anförtros åt domstol, såsom förordnande av förmyndare, utan uppdraget gjorts till en kommunal förtroendepost. Det är att hoppas, att i allmänhet dugliga och för saken intresserade personer skola kunna förvärvas för uppdragets fullgörande. Och om även till en början barnavårdsmännens verksamhet på sina ställen kommer att lämna åtskilligt övrigt att önska, lär det dock kunna antagas, att institutionen så småningom skall på tillfredsställande sätt fylla sin viktiga uppgift.

Barnavårdsmannens åligganden.

Såsom förut är angivet, är det icke meningen att barnavårdsmannen skall träda i moderns ställe såsom representant för barnet. Hon skall själv äga att rättsligen företräda barnet. I följd därav kommer barnavårdsmannens verksamhet i främsta rummet att gå ut på att vara modern till bistånd med råd och upplysningar med avseende å de rättsliga åtgärder, som förhållandena påkalla. Denna biträdande verksamhet bör naturligtvis omfatta både moderns och barnets rätt i alla de avseenden, som sammanhänga med barnets födelse. Men vad barnet angår, skall barnavårdsmannen icke inskränka sig till råd och upplysningar, som lämnas modern. Han skall övervaka att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas och således sörja för att härför erforderliga åtgärder bliva vidtagna. Därvid kan det bliva fråga om att ingripa ej blott mot fadern eller tredje man utan även mot modern.

Det är naturligtvis icke möjligt att i lagtexten uttömmande angiva vad som innefattas i den uppgift barnavårdsmannen sålunda skall hava. Men det har ansetts lämpligt att i lagen uttryckligen framhålla några de viktigaste av barnavårdsmannens åligganden, så vitt angår tryggandet av barnets rätt. Han skall sålunda särskilt sörja för, att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd och tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, där så finnes erforderligt, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet. Förslaget ålägger således barnavårdsmannen såsom en ovillkorlig skyldighet att vaka över, att faderskapet och underhållsskyldigheten så vitt möjligt varda fastställda antingen godvilligt eller genom rättegång. Det är icke blott barnets behov av underhåll från fadern utan även dess ideella intresse att känna sin fader, som kräver ett sådant fastställande. Är anledning antaga, att barnet är trolovningsbarn, varom i 12 § sägs, bör barnavårdsmannen sörja för, att även detta förhållande varder fastställt. Att åtgärderna skola vidtagas ofördröjligen har beredningen ansett böra inskärpas, enär ett dröjsmål lätt kan medföra att fadern, särskilt om han under tiden inlett en ny förbindelse eller ingått äktenskap med någon annan än barnets moder, blir mera ovillig att vidgå sina skyldigheter mot barnet eller att faderskapsbevisningen varder försvårad eller omöjliggjord. Av 9, 20 och 21 §§ framgår att ifrågavarande åtgärder kunna vidtagas redan före barnets födelse, och barnavårdsmannen bör naturligtvis medverka till att det sker, om han redan före födelsen erhållit sitt förordnande. Genom det av beredningen föreslagna institutet införsel i avlöning, pension eller livränta beredes ojämförligt mycket större möjlighet än hittills att indriva de fastställda underhållsbidragen. Meddelandet av införsel är emellertid beroende av initiativ från den underhållsberättigade. Barnavårdsmannen får icke underlåta att föranstalta om beviljandet av införsel, där det lagligen må äga rum och synes erforderligt för att trygga utfåendet av underhållsbidrag. Även de barnafäder, som godvilligt betala dem åliggande underhållsbidrag, visa ofta stor motvilja mot att erlägga betalningen direkt till modern, med vilken de ej vilja hava något att skaffa; särskilt i sådana fall måste det vara en stor fördel att bidraget kan genom barnavårdsmannen tillhandahållas modern eller den, i vilkens vård hon anförtrott barnet. Enligt 2 § skall, om modern är olämplig att förese barnet, vårdnaden fråntagas henne och annan för-

ordnas till förmyndare. I anslutning härtill har det i förevarande paragraf ålagts barnavårdsmannen att, där så finnes erforderligt, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet. Han bör således med uppmärksamhet följa moderns sätt att vårda barnet och, där större bristfällighet yppas, ingripa på sätt här förutsättes.

Barnavårdsmannen äger själv föra talan.

Såsom förut är antytt, kan det emellanåt förekomma, att barnavårdsmannen behöver bevaka barnets rätt emot modern. Men även då fråga är om förhållandet till fadern eller tredje man, kan det inträffa att barnets intresse påkallar åtgärd, som är i strid mot moderns önskan eller vartill hon icke vill medverka. För sådana fall kräves det uppenbarligen att barnavårdsmannen på grund av sin befattning får självständigt föra talan för barnet. Frånsett dylika fall, som säkert ej bliva så sällsynta, skulle det ofta leda till omgång och kanske oersättlig tidsförlust, om barnavårdsmannen icke kunde vidtaga någon rättslig åtgärd å barnets vägnar utan fullmakt från modern. Härigenom måste också barnavårdsmännens auktoritet emot såväl mödrarna som fäderna samt deras intresse för sin viktiga uppgift bliva lidande. Förslaget giver därför barnavårdsmannen befogenhet att, oberoende av modern-förmyndaren, själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande faderskap, underhåll och förmynderskap samt barnets förklarande för trolovningsbarn.

Biträde av polismyndighet.

På grund av den allmännyttiga arten av barnavårdsmannens verksamhet och den ställning av kommunal förtroendeman, som han enligt förslaget skall intaga, har han ansetts böra erhålla rätt till biträde av polismyndigheten; denna skall kostnadsfritt tillhandagå honom med underhållsskyldigs efterspanande eller hörande och med verkställande av delgivningar.

14 §.

Barnavårdsmannens förordnande.

Enligt förslaget skall förordnande av och uppsikt över barnavårdsmannen tillkomma barnavårdsnämnden. Den uppgift barnavårdsnämnden har enligt den nu gällande lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn är visserligen begränsad till ett vida mindre område än det, som enligt förevarande förslag skulle utgöra föremål för barnavårdsmannens verksamhet. Då nämnden emellertid har till speciell uppgift att vaka över barns uppfostran, synes den vara väl ägnad att fullgöra jämväl de funktioner, som

förslaget förlägger till densamma. Det torde ock kunna förväntas, att genom den pågående revisionen av barnavårdslagstiftningen barnavårdsnämndens uppdrag blir utvidgat, så att samhällets verksamhet för tillsyn om barnen kommer att mera än nu är fallet där koncentreras.

Till betryggande av reda och ordning har det ansetts lämpligast att förordnande av barnavårdsman skall meddelas av barnavårdsnämnden i den församling, där kvinnan är kyrkobokförd. Är hon icke någonstädes kyrkobokförd, skall förordnande meddelas av barnavårdsnämnden i den ort, där hon vistas.

För att barnavårdsman i varje fall skall bliva förordnad, måste man se till, att nämnden så vitt möjligt får kännedom om alla födelser utom äktenskap. Förslaget bygger i sådant hänseende i första rummet på en anmälan av modern. Det måste i allmänhet anses synnerligen önskvärt, att barnavårdsman varder förordnad redan under kvinnans havandeskap och i god tid före nedkomsten. I enlighet härmed innehåller förslaget det stadgandet, att kvinnan bör senast tre månader före den väntade nedkomsten göra anmälan om sitt tillstånd, och därjämte ålägges kvinnans föräldrar, husbondfolk och andra i liknande ställning att erinra henne om angelägenheten därav att dylik anmälan bliver gjord. Någon påföljd av underlåtenhet att fullgöra vad sålunda föreskrivits har dock ansetts skäligen ej kunna stadgas.

Då ifrågavarande anmälan tydligen bör på allt sätt underlättas för kvinnan, fordrar förslaget icke, att den skall göras omedelbart till den barnavårdsnämnd, som har att förordna barnavårdsman, utan medgiver, att den får ske till någon ledamot av barnavårdsnämnden i den församling, där hon vistas, eller till annan, som av nämnden erhållit uppdrag att mottaga dylika anmälningar. Genom den, som mottagit anmälan, skall denna befordras till barnavårdsnämnden, som har att omedelbart utfärda förordnande eller, om meddelande av sådant tillkommer annan barnavårdsnämnd, översända anmälan till denna nämnd. Skälig hänsyn till kvinnan synes bjuda, att under havandeskapstiden förordnande av barnavårdsman icke meddelas utan hennes begivande. Före barnets födelse skall sålunda barnavårdsman ej förordnas, utan att hon, på sätt nyss är sagt, gjort anmälan om sitt tillstånd. Sedan barnet är fött, måste däremot barnavårdsman förordnas, även om kvinnan icke vidtager någon åtgärd i sådant syfte. Förordnande skall meddelas, så snart barnavårdsnämnden erhåller kännedom om barnets födelse. För att bereda nämnden sådan kännedom torde böra stadgas skyldighet för kyrkobokförare att

om barnets födelse underrätta vederbörande barnavårdsnämnd. Sådant stadgande kan i administrativ väg meddelas. Till undvikande av dröjsmål med barnavårdsmans förordnande torde ock den tid, som i förordningen den 11 februari 1887 angående anmälningar om födda barn stadgats för verkställande av sådan anmälan, böra avsevärt förkortas. Möjligen kan ock åläggas barnmorska, som biträtt vid förlossning, att hos barnavårdsnämnden göra anmälan om barnets födelse.

Till barnavårdsman skall enligt förslaget kunna förordnas därtill lämplig man eller kvinna. Med hänsyn till uppdragets beskaffenhet torde ofta en kvinna vara den lämpligaste. Hos kvinnorna kan måhända ock i större utsträckning än hos männen påräknas det sociala och filantropiska intresse, som erfordras för att uppdraget skall villigt mottagas och nitiskt skötas såsom ett oavlönat kommunalt förtroendeuppdrag.

Beredningen har ansett föreskrift om skyldighet att mottaga uppdrag att vara barnavårdsman skäligen icke kunna meddelas. Det skall alltså stå fritt för en var, som ifrågasättes till barnavårdsman, att avböja detsamma. Skulle i anledning därav svårigheter möta att erhålla barnavårdsmän inom en kommun, bör kommunen tillgripa den i 17 § anvisade utvägen.

15 §.

Befattningens upphörande.

Barnavårdsmannens uppgift avser naturligen den tid, då barnet är i behov av uppfostran och underhåll. I enlighet härmed har barnavårdsmannens funktion ansetts icke böra fortgå längre än till dess barnet fyllt aderton år, utöver vilken ålder barnet i regeln icke äger att av föräldrarna njuta understöd.

Innan vårdnaden överflyttas på fadern, skall enligt 2 § hans lämplighet att förese barnet vara av rätten prövad. Det oaktat torde särskild kontroll över det sätt, varpå han uppfyller sina skyldigheter mot barnet, vara behövlig. Den omständigheten att fadern får övertaga vårdnaden skall sålunda i regeln icke föranleda därtill att barnavårdsmannen sättes ur funktion. För det fall däremot att en utomstående person av rätten förordnas till barnets förmyndare, har det ansetts onödigt och olämpligt att vid hans sida skall finnas en barnavårdsman. I sådant fall skall därför enligt förslaget barnavårdsmannens uppdrag upphöra.

Även i andra fall än de nu nämnda kan behovet av barnavårdsman upphöra, till exempel då efter faderskapets och underhållsskyldighetens fastställande den av föräldrarna, som är förmyndare, visat sig lämplig att utan särskild hjälp eller kontroll förese barnet eller då barnet efter fyllda femton år befunnits i stånd att själv förvärva sig skäligt uppehälle. Barnavårdsnämnden skall i dessa fall kunna entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan.

16 §.

Uppsikt över barnavårdsman; hans entledigande.

Såsom förut är nämnt, skall barnavårdsnämnden hava uppsikt över barnavårdsmannen. En följd härav är att barnavårdsnämnden bör kunna, när helst anledning därtill förefinnes, entlediga barnavårdsmannen och förordna ny sådan.

Om barnet eller den, under vars vårdnad det står, växlar hemvist, kan det bliva förenat med svårighet för den barnavårdsnämnd, som förordnat barnavårdsman, att fortfarande hava uppsikten över honom. Med hänsyn härtill har det medgivits barnavårdsnämnd besluta, att tillsynen skall överflyttas till annan barnavårdsnämnd.

17 §.

Avlönade barnavårdsmän.

För varje barn utom äktenskap skall enligt 13 § förordnas en barnavårdsman. Men hinder finnes naturligtvis icke att tillsynen beträffande flera barn anförtros åt en och samma person. Ett sådant sammanförande av flera uppdrag på en hand kan medföra vissa fördelar. Det torde dock emellanåt bliva svårt att finna tillräckligt antal lämpliga personer, som äro villiga att utan ersättning åtaga sig barnavårdsmannaskap, särskilt om uppdraget skall gälla flera barn. Denna svårighet torde lätt undanröjas, om medel erhållas till ersättning åt barnavårdsmän. I enlighet härmed har det synts lämpligt, att kommun må äga besluta anställande genom barnavårdsnämnden av personer, som skola hava att efter nämndens för varje fall meddelade uppdrag tjänstgöra såsom barnavårdsmän, samt anvisa medel för ersättning åt dem. På sådant sätt skulle uppsynen över ifrågavarande barn, där så finnes lämpligt, kunna koncentreras hos ett mindre antal personer, vilka hade denna uppsyn till sin enda eller huvudsakliga sysselsättning. En sådan anordning skulle säkert på många ställen, särskilt i de större städerna, befinnas ändamålsenlig.

18 §.

Rörande barnavårdsmans verksamhet och tillsynen därå erfordras närmare föreskrifter, som icke lämpligen kunna erhålla allmän lags natur, utan böra meddelas i administrativ väg. Bland de föreskrifter, vilkas meddelande sålunda ansetts böra tillkomma Konungen, må nämnas stadganden om förande av nödiga protokoll, dagböcker eller liggare hos barnavårdsnämnder och barnavårdsmän. *Administrativa föreskrifter.*

19 §.

De i denna paragraf meddelade bestämmelserna om rätt till fullföljd av talan emot barnavårdsnämnds beslut äro i huvudsak överensstämmande med vad som för likartade fall gäller. *Talan mot barnavårdsnämnds beslut.*

Enligt särskilt förslag skola hos Konungen anförda besvär över Konungens befallningshavandes beslut prövas av regeringsrätten.

Om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet.

Såsom i inledningen påpekats, råder i allmänhet ej någon ovisshet om vem som är moder till ett utom äktenskap fött barn. I fråga om fastställande av moderskapet erfordras därför ej andra föreskrifter än om upphävande av moderns rätt att förtiga sitt namn, varom beredningen jämväl framställer förslag. Ej heller tarvas särskilda bestämmelser om sättet för utkrävande av det underhållsbidrag, som det enligt 4 § kan åligga modern att utgiva. *Allmänna grundsatser.*

Vem fadern är framgår däremot icke omedelbart av omständigheterna. Därom erfordras särskild utredning; och att vinna en sådan erbjuder i följd av förhållandenas natur ofta stora svårigheter. I inledningen har omförmälts, hurusom enligt det franska rättssystemet efterforskande av faderskapet principiellt varit förbjudet, i följd varav faderskap i rättslig mening i regeln icke kunnat uppkomma annat än genom frivilligt erkännande. Den franska grundsatsen, som för övrigt genom den senaste lagstiftningen högst väsentligt modifierats, har alltid varit främmande för den svenska rättsuppfattningen, och långt ifrån att ett upptagande av den franska regeln skulle kunna ifrågasättas, måste man söka vinna trygghet för att om möjligt i varje fall utredning om faderskapet vinnes och faderns för-

pliktelser i avseende å underhåll till modern och barnet snarast möjligt bestämmas. Även rent ideellt sett kan det vara i barnets intresse, att det får kännedom om vem som är dess fader.[1] I nu angivna syfte har det i 13 § ålagts barnavårdsmannen bland annat att sörja för att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för utredande av faderskapet och tillförsäkrande av underhåll åt barnet.

De medel, genom vilka utredning om faderskapet kan vinnas, äro erkännande av faderskapet och rättegång. Erkännes faderskapet, lär väl oftast avtal om underhållsskyldighetens fullgörande enligt 9 § kunna träffas. Eljest måste rättegång därom anställas, liksom fallet alltid måste bliva, då faderskapet ej erkännes. Såväl beträffande erkännandet som angående rättegången behövas särskilda regler, och upptagas sådana i de närmast följande paragraferna.

20 §.

Erkännande. Utländsk lagstiftning. Av den i inledningen lämnade redogörelsen för den utländska lagstiftningen framgår, att i somliga främmande länder ett i viss form avgivet erkännande av faderskapet verkar såsom ett slags legitimation, så att barnet därigenom kommer i familjerättsligt förhållande till fadern, i vissa länder även till hans släkt, samt ärver honom, eventuellt även fränderna. Sådan verkan har enligt den franska och den schweiziska rätten ett i en offentlig urkund gjort erkännande (reconnaissance, Anerkennung). Emot erkännandet kan den, som i frågan har intresse, anställa klandertalan enligt närmare i lag givna bestämmelser, men om erkännandet blir oklandrat eller klandret ogillas, gäller det emot alla och en var. Även det finska förslaget upptager ett erkännande med mera omfattande rättsverkningar än dem, som i regeln tillkomma ett fastställande av faderskapet genom dom. Har någon låtit i kyrkobok eller motsvarande register anteckna barnet såsom sitt eller ock inför notarius publicus, kronolänsman eller kommunalnämndsordförande erkänt sitt faderskap, njuter barnet arv efter fader och fränder lika med äkta barn. Även i sagda förslag meddelas bestämmelse om klander av erkännandet, som, där

[1] Riksdagen har i skrivelse den 21 april 1913 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om att den av riksdagen i skrivelse den 12 maj 1906 begärda utredningen angående ändring eller upphävande av mom. 7 i k. brevet den 17 oktober 1778 måtte utsträckas att omfatta jämväl utredning, huruvida och på vad sätt utom äktenskapet fött barn må kunna beredas möjlighet att erhålla kännedom om sin fader.

ej sådant klander anställes, blir gällande emot alla. Väsentligen samma betydelse, som enligt nu angivna lagar och lagförslag tillkommer i viss form avgivet erkännande, har enligt dansk och hittills varande norsk rätt faderskapets erkännande å tinget, så kallad kuldlysning. Detta institut användes dock numera sällan, och enligt den nya norska lagen bortfaller kuldlysningen helt och hållet, så vitt angår barn, som födes efter den 1 januari 1917. Denna lag innehåller emellertid stadgande om ett erkännande, vilket likasom de förut omförmälda får verkan mot alla. Det är sådant erkännande, som, efter det modern lämnat uppgift om fadern, av denne avgives antingen vid bidragsresolutionens delgivning eller inför bidragsfogden vid frivillig utfästelse att gälda underhållsbidrag. Och med sådant erkännande likställes den uppgivne faderns underlåtenhet att efter delfåendet av bidragsresolutionen anställa talan om faderskapet. Klandertalan mot sådant erkännande som nu är sagt kan ej väckas av tredje man; men den erkännande äger under vissa förutsättningar själv påkalla dess hävande.

Men förutom erkännande med sådan verkan som nu nämnts förekommer i främmande rätt erkännande med mindre rättsverkningar. Av den franska civillagens ursprungliga allmänna ståndpunkt följde, att ett erkännande, som ej gjorts i den förut omnämnda formen, saknade rättslig betydelse. Efter den senaste lagändringen kan formlöst erkännande under vissa villkor grunda rätt till anställande av faderskapstalan. Och i de länder, som utan inskränkning tillåta faderskapstalan, får ett erkännande alltid betydelse åtminstone såsom ett bevisfaktum. Men enligt vissa av dessa rättssystem får ett erkännande, särskilt när det tillkommit under vissa omständigheter, en mera omfattande rättsverkan. Sålunda gör man i Schweiz skillnad emellan Anerkennung, varom förut talats, och Geständnis, ett formlöst vitsordande därav att den erkännande är fader. Om den processuella verkan av ett sådant erkännande innehåller lagstiftningen i vissa kantoner särskilda regler. Utan uttrycklig bestämmelse i civillagen anses vidare att, därest någon genom utfästelse att betala underhållsbidrag till barnet erkänner sig vara dess fader, är genom ett sådant avtal faderskapet rättsligen fastställt, men verkningarna inskränka sig till faderns plikt att giva underhåll. Av allmänna regler följer dock, att för ett sådant avtals giltighet fordras godkännande av förmynderskapsmyndigheten. Den tyska civillagen stadgar, att den, som i en offentlig urkund erkänt faderskapet, sedermera icke i en faderskapsprocess

kan till sin befrielse åberopa den omständigheten att någon annan haft samlag med modern under den tid, då barnet skall anses avlat. Däremot är erkännandet icke ovillkorligen bindande i fråga om det faktum, att han själv haft umgänge med modern å berörda tid, utan verkar i det hänseendet endast såsom ett bevismedel, underkastat domarens fria prövning liksom ett formlöst erkännande utom rätta. I avseende å legitimation genom efterföljande äktenskap har dock mannens i offentlig urkund gjorda erkännande av faderskapet den verkan, att det medför presumtion att mannen haft samlag med modern å konceptionstiden, varav åter följer, att han skall anses såsom fader till barnet, så vida det ej av omständigheterna framgår, att barnet ej kan vara avlat vid sådant samlag. Den österrikiska civillagen innehåller den bestämmelsen att, om någon erkänt att han haft samlag med modern under den i lagen bestämda konceptionstiden, skall det presumeras att han avlat barnet, och detta skall gälla även om erkännandet skett utom rätta. Det lär dock ej vara fullt klart, huruvida detta stadgande, så vitt det avser verkan av erkännande utom rätta, är gällande mot bestämmelserna i den nya civilprocessordningen. Enligt dansk rätt gäller, att ett erkännande av faderskapet, avgivet inför overøvrigheden, är tillräckligt att fastslå faderskapet med dess verkningar, som dock väsentligen innefatta endast underhållsskyldighet. Samma verkan har ett avtal om underhållsskyldighetens ordnande för framtiden, dock att sådant avtal för sin giltighet fordrar godkännande av overøvrigheden.

Gällande svensk rätt. Enligt svensk uppfattning betraktas erkännande av faderskap allenast såsom ett bevisdatum utan någon särskild konstitutiv verkan. Då faderskapet praktiskt taget icke medför annan rättsverkan än underhållsskyldighet mot barnet, förekommer erkännande av faderskapet huvudsakligen blott såsom motiv vid åtagande av sådan skyldighet. I detta sammanhang må dock påpekas, hurusom de i administrativ ordning meddelade reglerna angående kyrkobokföringen tillmäta erkännandet viss verkan. I reglerna till församlingsboken stadgas nämligen, att för oäkta minderårigt barn skall antecknas faderns namn, yrke och hemvist, därest han erkänt barnet som sitt eller enligt domstols laga kraft vunna utslag är att anse såsom barnets fader. Enahanda bestämmelse gäller med avseende å flyttningsbetyg. Och i reglerna till födelse- och dopboken föreskrives, att såsom fader till oäkta barn ej må antecknas någon, som ej för pastor medgivit, att han

må såsom barnets fader antecknas, eller som enligt domstols laga kraft vunna utslag är att anse såsom sådan.

Beredningens yttrande.

Det ligger både i barnets och moderns intresse att rättegång om faderskapet ej må behöva anställas. Därigenom undvikas kostnader och tidsutdräkt. Den offentlighet, som en rättegång giver åt de ifrågavarande ömtåliga förhållandena, måste ock icke blott för modern utan även för fadern i regeln vara obehaglig och ofördelaktig. Härtill kommer, att på godvillighetens väg ej sällan torde nås ett resultat, som icke kunnat vinnas genom rättegång. Mången man, som i en stund, då hans ansvarskänsla är väckt, kan förmås att erkänna faderskapet, gör däremot, ställd inför rätta, allt vad i hans makt står för att dölja sanningen och undandraga sig sina förpliktelser. Och därest han mot sitt bestridande varder övertygad om att vara barnets fader, kvarstår lätt i hans sinne en ovilja mot modern och barnet, vilken gör honom obenägen att uppfylla de moraliska och juridiska förpliktelser, som faderskapet medför. Den i 13 § stadgade skyldigheten för barnavårdsmannen att sörja för fastställande av faderskapet kan i de flesta fall otvivelaktigt bäst fullgöras därigenom att denne på godvillighetens väg förmår den man, som enligt moderns uppgift är barnets fader, att erkänna faderskapet. Även den fader, som icke av sin ansvarskänsla förmås att avgiva ett sådant erkännande, torde i allmänhet drivas därtill av önskan att undvika en faderskapsprocess.

De förmåner, som skulle vinnas genom att faderskapet godvilligt erkännes, skulle i väsentlig mån minskas, om sådant erkännande icke bleve gällande såsom konstituerande för barnets rättsliga status. För att ett erkännande skall få sådan verkan, måste emellertid särskilda fordringar ställas på detsamma. Beredningen har till en början ansett nödigt att det skall vara vitsordat av modern eller, om hon är död, sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort och således vitsord av henne ej kan erhållas, godkänt av barnets förmyndare eller av barnet själv, om det är myndigt. Vidare synes böra fordras, att såväl faderns erkännande som moderns vitsord eller förmyndarens eller barnets godkännande är avgivet i någorlunda betryggande form. Det förekommer redan nu ej sällan, att faderskapet vitsordas inför prästen, när barnet införes i kyrkoboken eller sedan sådant införande ägt rum. Och, såsom förut nämnts, skall enligt stadgandena om kyrkobokföringen den, som sålunda avgivit erkännande, antecknas såsom fader till barnet. Det är

naturligtvis önskvärt, att trovärdighet tillkommer sådana anteckningar; och det torde ej vara betänkligt att låta ett sådant erkännande bliva bindande. Vidare torde bindande verkan kunna tillerkännas ej mindre erkännande, som avgivits inför kronofogde, länsman eller notarius publicus i närvaro av tillkallat vittne, än även erkännande, som innefattas i avtal om underhåll åt barnet, under förutsättning att avtalet slutits i den form, som i 9 § föreskrives. Avtal om underhållsbidrag är väl för närvarande den vanligaste formen för erkännande. Med de regler, förslaget i överensstämmelse med gällande rätt innehåller angående faderskapsbevisningen, lär ett sådant avtal i allmänhet få anses innehålla ett erkännande av faderskapet, även om avtalet ej innehåller uttryckligt förklarande därom.

Även om faderskapet blivit erkänt och vitsordat så, som nu angivits, synes dock detsamma icke böra tillerkännas ovillkorligt bindande kraft. Kan det bevisas, att den, som avgivit erkännandet, icke är fader till barnet, bör han icke heller gälla därför. Det torde dock bliva mycket sällsynt att en sådan bevisning kommer att lyckas. Det kan i regeln ej ske på annat sätt än genom utredning därom att den erkännande på grund av bortovaro eller annan dylik omständighet ej kan hava haft samlag med modern å konceptionstiden eller att på grund av impotens hos honom eller redan förut inträtt havandeskap hos modern barnet ej kan vara avlat vid samlag, som han må ha haft med modern. Ännu ett annat undantag från regeln om erkännandets bindande kraft synes påkallat. Det är av många skäl önskligt, att erkännande av faderskapet och avtal angående faderns bidrag till barnet och modern komma till stånd redan före barnets födelse. Vid sådan händelse kan det emellertid inträffa, att erkännandet gives på grund av ett felaktigt antagande om tiden för den väntade födelsen. Billigheten synes fordra, att ett sålunda under oriktig förutsättning avgivet erkännande icke må bliva bindande.

Då det är av vikt, att den särskilda ställning, som enligt 12 § skall tillkomma trolovningsbarn, fastställes snarast möjligt efter barnets födelse, synes tillfälle böra lämnas att få jämväl denna barnets egenskap fastställd genom erkännande. För att sådant erkännande skall bliva gällande torde böra uppställas motsvarande fordringar som beträffande erkännande av faderskapet.

21 §.

Rättegång. Allmänna grundsatser.

Därest faderskapet och den därpå grundade underhållsskyldigheten icke kunna fastställas på godvillighetens väg, måste barnets och moderns rätt emot fadern genomföras medelst rättegång. För att barnets ställning må bliva fullt betryggad, bör åt en dylik rättegång givas den karaktär, att barnets status därigenom blir bestämd.

Angående rättegången innehålla förslagets förevarande och följande paragrafer särskilda bestämmelser, som innebära vissa avvikelser från vad som eljest är gällande enligt svensk rättegångsordning. Dessa bestämmelser hava delvis sin grund i den karaktär rättegången sålunda skall hava. Delvis bero de på svårigheten att åstadkomma bevisning angående faderskapet och nödvändigheten att, särskilt i barnets intresse, så vitt möjligt bereda lättnader härutinnan. Slutligen hava med anledning av barnets och moderns ofta trängande behov av understöd i förslaget upptagits bestämmelser om utdömande av underhållsbidrag genom provisoriskt förordnande, innan rätten meddelar slutligt utslag. Då rättegångsbalken är under omarbetning, har det för beredningen varit angeläget att icke, utöver vad den förelagda uppgiften nödvändigt kräver, bryta med den gällande rättegångsordningens principer och därigenom föregripa processreformen.

Forum.

I förevarande paragraf meddelas till en början bestämmelser om forum.

Utländsk lagstiftning.

Enligt de utländska lagstiftningarna skall i regel faderskapstalan upptagas vid mannens vanliga forum. Den schweiziska civillagen medger dock även dess anhängiggörande vid domstolen i den ort, där modern hade sitt forum vid tiden för nedkomsten. Enligt den nya norska lagen skall faderskapstalan anhängiggöras vid moderns forum, dock att, om modern är död, saken behandlas vid barnets forum och, om både modern och barnet äro döda, vid faderns forum. Stadgandet om företrädet för moderns forum har motiverats därmed att parternas personliga inställelse i stor omfattning är nödvändig, men att det för modern såväl under tiden närmast före nedkomsten som ock därefter, så framt hon har barnet hos sig, är svårt att iakttaga inställelse långt från boningsorten. Det av den finska lanttdagen antagna förslaget stadgar, att faderskapstalan skall föras vid domstolen i den ort, där fadern har eller i livstiden senast haft sitt bo och hemvist, eller ock där hävdandet skett.

Rådande rättspraxis. Enligt stadgandet i 8 kap. 7 § ärvdabalken är den underhållsskyldighet, som emot barn utom äktenskap åligger dess föräldrar, otvivelaktigt att anse såsom en av det naturliga fader- och moderskapet härflytande civil förpliktelse. Inom svensk rättspraxis hava dock barnuppfostringsmålen sedan äldsta tider behandlats såsom brottmål. Denna praxis äger helt visst samband därmed att enligt äldre rätt lönskaläge alltid var belagt med straff (53 kap. missgärningsbalken) och att sådan påföljd ännu kan drabba mannen, om han efter lagsökning av kvinnan eller hennes målsman förpliktas att giva underhåll till barn, varmed kvinnan i lägersmålet blivit rådd (18 kap. 9 § strafflagen). Då frågorna om uppfostringsbidrag och straff handlades i ett sammanhang, fick den förra frågan följa frågan om straffet åt, vilket var så mycket naturligare, som därigenom bereddes avsevärda lättnader beträffande fullföljden. Numera har väl uppfattningen om underhållsskyldighetens civilrättsliga karaktär börjat tränga igenom, men ehuru ansvarstalan för lönskaläge nästan aldrig förekommer, bruka ifrågavarande mål alltjämt i processuellt avseende hänföras till brottmålen. I följd därav anses sådant mål böra jämlikt 10 kap. 21 § rättegångsbalken upptagas av rätten i den ort, där gärningen är gjord, det vill säga där lägersmålet skett. Dock har i senare tid den rätt, där mannen har sitt personliga forum, ansetts skyldig att handlägga barnuppfostringsmål, däri något ansvarsyrkande icke blivit framställt.[1]

Beredningens yttrande. Då faderskapstalan enligt förevarande förslag har civilrättslig karaktär, synes huvudregeln angående forum böra bliva den, som enligt 10 kap. 1 § rättegångsbalken gäller med avseende å tvistemål, som rör svarandens person.

Vid sidan av nu nämnda bestämmelse innehåller emellertid förslaget ett stadgande om rätt för käranden att instämma svaranden till rätten i den ort, där lägersmålet skett. Detta forum erbjuder nämligen ofta avsevärda praktiska företräden, som med hänsyn till det allmänna intresset av faderskapstalans underlättande måste anses mer än uppväga den olägenhet, som skyldigheten att inställa sig vid annat forum än det personliga kan vålla svaranden. Vid rätten i den ort, där lägersmålet skett, kan nämligen i regel lättast och med minsta kostnad förebringas den i mål av ifrågavarande art vanligen erforderliga vittnesbevisningen. Där kunna också rättens ledamöter förväntas äga en person- och ortskännedom, som underlättar utredningen i målet. Då faderskapstalan enligt förslaget

[1] Se K. Maj:ts utslag den 15 februari 1884 (N. J. A. s. 115).

bör anhängiggöras före eller snarast möjligt efter barnets födelse, torde detta forum också i regel sammanfalla med moderns personliga forum. Vid detta förhållande har icke ansetts erforderligt att i strid mot de vanliga reglerna för varje fall medgiva målets anhängiggörande vid moderns forum.

Talan före barnets födelse.

Det har förut framhållits, hurusom dröjsmål med anhängiggörandet av faderskapstalan är ägnat att försvåra faderskapsbevisningen. I öppen dag ligger betydelsen därav att det underhållsbidrag, som fadern är skyldig att utgiva redan före barnets födelse till modern samt från och med födelsen till barnet, så vitt möjligt kommer att erläggas i rätt tid. Förevarande paragraf medgiver därför till undvikande av dröjsmål, att faderskapstalan får anhängiggöras redan under moderns havandeskapstid. Före barnets födelse måste emellertid faderskapsutredningen vila på jämförelsevis osäker grund. Ty även om det på den medicinska vetenskapens nuvarande ståndpunkt ej kan anses omöjligt att genom läkarundersökning av den havande kvinnan utröna den ungefärliga tiden för det befruktande samlaget och den väntade nedkomsten, torde ett fullt bestämt och tillförlitligt läkarutlåtande härom endast undantagsvis komma att stå domstolen till buds. Det är också före nedkomsten ovisst, om barnet kommer att födas med liv. Under sådana förhållanden kan det vara mindre lämpligt att parterna framställa slutliga påståenden eller rätten meddelar ett beslut om edgång, som måhända bliver irrelevant, om barnet födes vid annan tid än den väntade. I varje fall synes rätten icke böra då avgöra målet genom slutligt utslag, som vinner laga kraft, om det icke överklagas inom viss tid. Förslaget stadgar därför, att den väckta faderskapstalan icke får slutligen prövas före barnets födelse. För tillgodoseende av moderns och barnets trängande behov av underhållsbidrag hava emellertid i 28 och 29 §§ givits bestämmelser om utdömande av sådant bidrag genom provisoriskt förordnande, vilket kan meddelas även före nämnda tidpunkt.

Fråga om talan mot flera män.

Även om flera män haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, kan dock endast en av dem i verkligheten vara barnets fader. På sätt av 26 § framgår, medgiver förslaget icke heller att mera än en man i rättslig mening behandlas såsom fader. Vid sådant förhållande lär utan särskilt stadgande vara klart, att käranden icke kan samtidigt föra talan mot mera än en man eller, om talan mot en man bifallits, föra talan jämväl mot annan man. Men om talan mot en man blivit ogillad genom laga kraft ägande dom, bör den sålunda

förda talan ej utgöra hinder för väckande av talan mot en annan man. Den ståndpunkt förslaget härutinnan intager lär vara överensstämmande med gällande rättspraxis.

22 §.

Delgivning av stämning.

Enligt vad erfarenheten giver vid handen, möter ofta hinder att till domstol instämma fadern till barn utom äktenskap. De flesta barnafäder äro unga män i sådana levnadsförhållanden, att de ej äro fastare bundna vid en boningsort utan ofta flytta och därigenom bliva svåra eller omöjliga att anträffa. Ej sällan övergiva de sitt hemvist och hemlighålla sin nya uppehållsort just i syfte att undandraga sig sin underhållsskyldighet. Enligt 11 kap. 9 § rättegångsbalken behöver stämningen ej delgivas svaranden personligen, utan delgivningen kan ske genom kungörande i där föreskriven ordning, så vida svaranden är veterligen ur riket faren utan att upplysning kunnat vinnas, var han uppehåller sig, samt därjämte omständigheter förekomma, som giva anledning antaga, att han håller sig undan eller att han har för avsikt att för framtiden bosätta sig i främmande land. För att, såvitt lämpligen kan ske, undanröja möjligheten av att svarandens bortovaro å okänd ort hindrar förande av faderskapstalan medgiver nu förevarande paragraf — i överensstämmelse med vad som enligt den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning gäller beträffande äktenskapsmål — delgivning genom kungörande även i det fall att svaranden icke äger känt hemvist inom riket och upplysning ej kunnat vinnas, var han uppehåller sig.

23 §.

Uteslutande av offentlighet i rättegången.

Vid rättens handläggning av faderskapsmål kräver stundom en tillbörlig hänsyn till parterna, särskilt om dessa äro personligen tillstädes, att allmänheten avlägsnas, även om målet icke jämlikt förordningen den 22 april 1881 skall såsom stötande för anständigheten och sedligheten handläggas inom stängda dörrar. Det har därför ansetts lämpligt att här liksom i äktenskapsmål giva rätten befogenhet att på begäran av part förordna om offentlighetens uteslutande.

24 §.

Svarandens utevaro.

Faderskapstalan är enligt förevarande förslag av tvistemåls natur. I följd härav må enligt 12 kap. 3 § rättegångsbalken målet till avgörande företagas utan

hänsyn till svarandens förfallolösa utevaro från rätten. Enligt nämnda lagrum och 4 § i samma kapitel äger svaranden, när målet sålunda tredskovis avgjorts, rätt att stämma om återvinning. I överensstämmelse med vad som enligt lagen om äktenskaps ingående och upplösning stadgats i fråga om äktenskapsmål har här upptagits bestämmelse, enligt vilken återvinningsrätt i förevarande mål skall vara utesluten. Då de allmänna stadgandena om återvinning i formellt hänseende äro satta i förbindelse med erläggandet av vad mot rättens dom, men enligt förslaget förevarande mål skola fullföljas genom besvär, skulle dessa allmänna stadganden ej kunna omedelbart tillämpas. Och på grund av rättens i 25 § stadgade skyldighet att ex officio sörja för fullständig utredning synes skälig hänsyn till rättssäkerheten icke kräva bibehållandet av svarandens rätt till återvinning. Avgörande av målet i enlighet med 12 kap. 3 § rättegångsbalken lär väl ock knappast ifrågakomma, med mindre faderskapet förut är erkänt och frågan således endast gäller underhållsbidragets belopp.

Även om fråga endast är om fastställande av underhållsbidrag, kan målet ej hänföras till sådana mål angående fordran i penningar, om vilka det i 12 kap. 3 § rättegångsbalken år 1914 införda stadgandet handlar. Detta stadgande, enligt vilket vid svarandens frånvaro betalning under vissa villkor må honom ådömas, ehuru bevisning ej blivit förebragt, blir således ej tillämpligt.

25 §.

Rättens plikt att företaga utredning.

Då ifrågavarande rättegång är att anse såsom en statusprocess, lär vara givet att parterna icke äga samma dispositionsrätt, som vanligen tillkommer parter i tvistemål, utan bör det tillkomma rätten att ex officio bevaka det offentligas intresse. Denna grundsats har kommit till uttryck i föreskrifterna i denna paragraf, vilken nära ansluter sig till vad lagen om äktenskaps ingående och upplösning innehåller om behandlingen av äktenskapsmål.

I följd av 2 § tillkommer det i första hand modern att å barnets vägnar föra faderskapstalan, därest hon har vårdnaden om barnet. Men jämlikt 13 § kan även barnavårdsmannen föra sådan talan. En dom rörande faderskapstalan har emellertid samma rättskraft, vare sig barnet i rättegången företrätts av modern eller barnavårdsmannen. För att barnets intressen så vitt möjligt i varje

fall skola bliva tillgodosedda, ålägges därför i förevarande paragraf rätten tillse, att en var, som äger föra talan för barnet, erhåller tillfälle att yttra sig i målet.

För att rätten skall kunna fullgöra sin uppgift bör den äga att, då så erfordras, själv sörja för erforderlig utredning. Enligt vad motiveringen till 26 § utvisar, vila förslagets bestämmelser om faderskapsbevisning på den förutsättningen, att de fysiologiska omständigheter, som äro av betydelse för avgörande av faderskapsfrågan, varda utredda med största möjliga noggrannhet. Domstolens skyldighet att söka åstadkomma klarhet härutinnan har därför särskilt framhållits i förevarande paragraf. Rätten bör icke heller vara ovillkorligen bunden av parts erkännande, och såsom för närvarande bör bjuden ed icke få förekomma.

För vinnande av tillförlitlig upplysning beträffande det samlag, vid vilket barnet enligt kärandens uppgift blivit avlat, samt andra på faderskapsfrågan inverkande omständigheter är det i allmänhet av största betydelse, att barnets moder och svaranden kunna höras personligen. Med hänsyn därtill stadgar förslaget att, om rätten förordnat att part skall personligen inställa sig, men han ej kommer, rätten, där så finnes lämpligt, kan låta hämta honom.

För ett rätt bedömande av utredningen i faderskapsfrågan fordras ofta tillgång till medicinsk sakkunskap. Av 36 § i läkarinstruktionen den 30 december 1911 och 1 § i instruktionen för medicinalstyrelsen den 17 december 1914 framgår provinsialläkares och medicinalstyrelsens skyldighet att tillhandagå domstol med utlåtanden härutinnan. Då emellertid enligt beredningens uppfattning vid faderskapsmålens avgörande, mera än hittills varit fallet, hänsyn bör tagas till omständigheter av fysiologisk natur, har det ansetts lämpligt att i förevarande paragraf uttryckligen påpeka domstolarnas rättighet och skyldighet att i dylika mål vid behov infordra medicinska sakkunnigutlåtanden.

26 §.

Bevisning om faderskap.

Allmänna synpunkter.

Att vinna utredning om vem som är fader till ett barn, det vill säga vem som avlat detsamma, är, såsom förut erinrats, förenat med de största svårigheter. Avlelsen måste ha ägt rum vid ett barnets födelse föregånget samlag, men ett direkt bevis för att ett visst samlag varit befruktande kan ej åstad-

kommas. Man måste nöja sig med de slutsatser, till vilka man på indirekt väg kan komma. Erfarenheten har lärt, att tiden för det mänskliga havandeskapet väl varierar i olika fall men att man dock med utgångspunkt från tiden för barnets födelse kan bestämma en viss tidsperiod, under vilken avlelsen måste hava ägt rum (konceptionstiden). Den man, som under denna tid haft samlag med modern, kan vara fader till barnet, så vida icke sådan möjlighet av särskilda grunder är utesluten. Men för att full visshet om hans faderskap skulle vinnas, borde det styrkas, att icke någon annan man under samma tid haft samlag med modern. En sådan bevisning kan emellertid i regeln kvinnan ej åstadkomma. Så vida ej faderskapstalan skall göras omöjlig, kan fordran på dylik bevisning därför ej uppställas. Man måste nöja sig med större eller mindre sannolikhet. Faderskapsbevisningen underlättas därför i de flesta länders lagstiftningar genom särskilda regler, som i det väsentliga hava karaktären av presumtioner.

Främmande lagstiftningar.

Den utväg, som man då i allmänhet valt, är att man låter den, som haft samlag med kvinnan under konceptionstiden, anses vara fader till barnet. Denna presumtion är dock vanligen icke absolut. Under vissa förutsättningar gäller den icke.

Presumtionen bör sålunda falla, om det kan visas omständigheter, som göra det omöjligt att barnet avlats vid ett visst samlag. Uttrycklig bestämmelse härom finnes i de tyska och franska lagarna, men regeln torde allmänt gälla. Såsom exempel på omständigheter, som utesluta möjligheten av faderskapet, kunna nämnas, att mannen var impotent eller att kvinnan redan förut var havande. Enligt tysk praxis kan även barnets utvecklingsgrad vid födelsen vara av betydelse härutinnan.

I somliga länder går man längre och tillerkänner betydelse även åt omständigheter, vilka, ehuru de ej förmå helt upphäva presumtionen, kunna anses försvaga densamma. Detta gäller särskilt det förhållandet, att jämväl annan man under konceptionstiden haft samlag med modern. Då det ej kan åläggas modern styrka, att hon ej under konceptionstiden haft samlag med annan, kan det i stället tillåtas den uppgivne fadern att förebringa utredning om att sådant samlag ägt rum. I fråga om rätt för mannen att göra sådan invändning (exceptio plurium concumbentium eller förkortat exceptio plurium) och verkan därav att invändningen styrkes samt angående den rättsliga betydelsen av andra omständigheter, som kunna verka försva-

gande på presumtionen, intaga de särskilda lagstiftningarna ganska olika ståndpunkter. I Österrike tillåtes svaranden icke göra invändning i förevarande avseende. Däremot är exceptio plurium medgiven i Frankrike, Belgien och Nederländerna, och skall enligt dessa länders lagstiftningar faderskapstalan avvisas, om invändningen styrkes eller kvinnan å konceptionstiden notoriskt fört ett lösaktigt levnadssätt. Barnet får då rättsligen icke någon fader. Även den tyska civillagen stadgar, att faderskapstalan skall ogillas, om det kan styrkas, att annan under konceptionstiden haft samlag med modern. Den engelska rätten, som icke har någon begränsning för svarandens rätt att göra invändning, låter domaren fritt pröva verkan av att invändning styrkes. Enligt den schweiziska lagen skall presumtionen falla, så vida omständigheter visas, vilka rättfärdiga avsevärt tvivel på svarandens faderskap. Till dessa omständigheter räknas, att modern på konceptionstiden haft samlag med annan man, men även andra fakta kunna hava betydelse. Uttryckligen är förklarat, att faderskapstalan skall avvisas, om modern under konceptionstiden fört en otuktig levnad. Den danska lagen medgiver också invändning om flera konkumbenter, men verkan av att den styrkes är icke att faderskapstalan ogillas, utan alla de, som haft samlag med modern under konceptionstiden, kunna dömas att giva underhållsbidrag till modern och barnet. Om det emellertid, på grund av vad som i målet upplyses, är övervägande sannolikhet för att någon av flere svarande icke är fadern, i det han endast genom avvikelse från de vanliga tidsfristerna skulle kunna antagas vara fader, skall han icke dömas utgiva underhållsbidrag. Enligt den nya norska lagen skall den av modern uppgivne fadern, även om det visas, att han haft sådant samlag med modern, att han efter naturens ordning kan vara barnets fader, icke förklaras för fader med de verkningar denna lag därmed förbinder, däribland arvsrätt, så vida det finnes grund att antaga, att modern haft sådant samlag med annan, eller i övrigt omständigheter föreligga, som göra det tvivelaktigt, om den uppgivne är barnets fader. Men även om den uppgivne fadern sålunda ej kan anses såsom fader, skall han förklaras skyldig bidraga till barnets och moderns underhåll, om han haft sådant samlag med modern, att han enligt naturens ordning kan vara fader till barnet. Bidragsskyldighet kan åläggas flera män. Enligt den i Finland gällande praxis äger svaranden i barnuppfostringsmål framställa exceptio plurium. Med avseende å verkan av att sådan invändning

styrkes är emellertid praxis vacklande. Det vanliga lär vara, att svaranden i sådant fall befrias från underhållsskyldighet. Men det inträffar ock, att underhållsskyldighet ålägges flera solidariskt. Det finska förslaget är i förevarande hänseende nära överensstämmande med den nya norska lagen.

Till underlättande av utredningen har ock i åtskilliga lagar fastställts en viss tidsperiod, räknad tillbaka från barnets födelse, under vilken barnet skall anses vara avlat. Sådan legal konceptionstid är stadgad i Tyskland (från och med 302:a till och med 181:a dagen före barnets födelse) samt Österrike, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Schweiz (i alla dessa länder från och med 300:e till och med 180:e dagen före födelsen). Bestämmelse i sådant hänseende finnes däremot icke i England, ej heller i våra nordiska grannländer. I dessa länder är det alltså domaren, som, eventuellt med stöd av sakkunnig myndighets utlåtande, har att på grund av förekommande omständigheter avgöra, när barnet skall anses avlat.

Den svenska rätten.

I 1734 års lag är föräldrarnas skyldighet att underhålla barnet fastställd, men särskilda regler om faderskapstalan eller faderskapsbevisningen hava icke givits. Med säkerhet kan dock antagas, att enligt praxis redan från början tillämpats den huvudgrundsatsen, att den, som kunde visas hava under konceptionstiden haft samlag med modern, ansågs såsom barnets fader och fick i sådan egenskap betala uppfostringsbidrag. Vad åter angår verkan därav, att flera män under konceptionstiden haft samlag med modern, synes till en början hava rått en uppfattning, som får sin förklaring därav, att man ansåg underhållsskyldigheten vara grundad på en brottslig handling. I Nehrmans år 1752 utgivna föreläsningar över ärvdabalken säges nämligen att, om modern haft lägersmål med flera och det ej kan utrönas vilken månde vara den rätta fadern, borde de alla taga del i underhållskostnaden. Ett liknande uttalande återfinnes i Westdahls år 1770 tryckta Uttydning över Sveriges rikes lag. Men sedermera har praxis alldeles bestämt utvecklat sig i en annan riktning. Kan det visas att den, emot vilken talan riktas, haft samlag med modern å konceptionstiden, anses han såsom fader och dömes betala uppfostringsbidrag utan hänsyn därtill att modern må under konceptionstiden haft samlag med annan. Invändning om flera konkumbenter avvisas därför såsom icke på saken inverkande, och bevisning därom tillåtes icke. Dock torde även enligt svensk uppfattning presumtionen anses böra

falla, om svaranden kan visa någon omständighet, som utesluter möjligheten av hans faderskap.

En legal konceptionstid är främmande för den gällande svenska rätten. Det tillkommer således domstolen att pröva, huruvida, när samlag å viss tid konstaterats, barnet kan anses vara därvid avlat. Genom den formulering av edstemat i barnuppfostringsmål, som intill den senaste tiden använts, har det emellertid överlämnats åt svaranden att bedöma, huruvida det samlag, som han kan hava haft med barnets moder, skall kunna anses falla under konceptionstiden.[1] Under de sista åren har emellertid domstolspraxis härutinnan ändrats så, att eden skall avse viss av rätten i edgångsbeslutet angiven tidsperiod.[2]

Vid avgörande av frågan, huruvida barnet kan anses vara avlat vid samlag å en viss tid, hava de svenska domstolarna i allmänhet räknat med den över huvud taget längsta möjliga konceptionstiden. Sålunda har uppfostringsbidrag ålagts i ett fall, då samlag icke ägt rum tidigare än 243 dagar före födelsen, och i ett annat fall, då samlaget infallit senast 306 dagar före födelsen.[3] Och vid den formulering av edgången, som enligt den nyantagna praxis börjat användas, har konceptionstiden i regel antagits sträcka sig från och med den 316:e till och med den 196:e dagen före barnets födelse.[4] Stundom ha dock gränserna satts

---

[1] Enligt det vanliga edstemat skulle svaranden betyga, att han icke haft samlag med kvinnan å sådan tid, att han kunde vara fader till hennes å angiven dag födda barn.

[2] Se de i noterna n:r 4 denna sida samt n:r 1 och 2 nästa sida anmärkta rättsfallen.

[3] Se K. Maj:ts utslag den 19 juli 1893 (N. J. A. s. 315) och den 14 december 1906 (N. J. A. s. 580). I förra fallet hade medicinalstyrelsen, under erinran att barnet ägt den kroppsliga utveckling, som brukade kännetecknа ett fullgånget foster, och att inga omständigheter förekommit, som antydde att barnet fötts i förtid, förklarat att, ehuru icke med absolut säkerhet kunde bestridas att barnet kunde vara avlat angivna dagen, detta dock på grund av dittills vunnen erfarenhet rörande havandeskapets längd måste anses i hög grad osannolikt. I det andra fallet hade medicinalstyrelsen yttrat att, ehuru mellan den dag då könsumgänget skulle ägt rum och den då barnet fötts så lång tid förflutit att det syntes mindre sannolikt att barnet varit frukten av det uppgivna samlaget, möjligheten av detta förhållande likväl icke kunde förnekas.

[4] Svaranden dömes med ed betyga, att han icke under tiden från och med viss dag (316:e före födelsen) till och med viss dag (196:e före födelsen) vid något tillfälle haft samlag med kvinnan. Se K. Maj:ts utslag den 3 april 1912 (N. J. A. s. 118), den 14 juni och den 2 augusti samma år (N. J. A. not. B n:r 358 och 459), den 16 oktober samma år (N. J. A. s. 402) och den 7 november samma år (N. J. A. not. B n:r 674), den 20 mars, den 11 juni och den 6 november 1913 (N. J. A. not. B n:r 162 373 och 716), den 10 februari, den 23 april, den 6 och den 30 maj, den 13 juli, den 9 oktober, den 11 november, den 17 och den 28 december 1914 (N. J. A. not. B n:r 58, 293, 319, 396, 515, 645, 746, 859 och 886) samt den 29 maj 1915 (N. J. A. s. 225).

något annorlunda, i det eden skolat gälla tiden från och med den 309:e eller den 310:e till och med den 180:e dagen.[1] Å andra sidan har inom högsta domstolen också påyrkats antagande av en kortare konceptionstid, sträckande sig från och med den 310:e till och med den 240:e dagen före barnets födelse.[2] Och i ett fall, då samlag icke ägt rum tidigare än 223 dagar före födelsen, har barnet ansetts icke kunna vara avlat vid det samlag.[3]

Beredningens yttrande. Presumtionen.

Vid avfattningen av sitt förevarande förslag har beredningen ansett frågan om faderskapsbevisningen lämpligen icke böra såsom hittills få bero uteslutande på doktrin och rättspraxis. För rättssäkerhetens betryggande äro uttryckliga regler i ämnet av nöden. Med avseende å vad förut anförts angående den möjlighet av utredning, som härutinnan står till buds, bör därvid ej gärna kunna ifrågasättas annat än att såsom huvudregel fortfarande skall gälla, att svaranden anses såsom barnets fader, om han haft samlag med modern å konceptionstiden. Detta utesluter emellertid icke, att tillika i lagen upptagas bestämmelser, enligt vilka den sålunda uppställda presumtionen må kunna genom särskilda omständigheter hävas. I denna fråga intaga, såsom den föregående redogörelsen utvisar, de främmande lagstiftningarna skilda ståndpunkter.

Omständigheter, som upphäva presumtionen.

Vid övervägande av de spörsmål, som härutinnan kräva sin lösning, synes det till en början givet att, om barnet uppenbarligen icke kan hava avlats vid det samlag, svaranden under konceptionstiden haft med modern, han icke bör anses för barnets fader. Det åligger tydligen den man, som av sådan anledning vill bliva fritagen från faderskapet, att styrka den omständighet, på grund varav barnet icke kunnat avlas vid hans samlag med modern. Bland omständigheter, som i sådant syfte kunna åberopas, må anföras: att mannen vid tiden för samlaget var impotent, att modern redan före sitt umgänge med honom var havande eller att barnet företer rasegendomligheter, som med säkerhet visa, att fadern icke kan till-

---

[1] Se K. Maj:ts utslag den 4 juli och den 19 december 1912 (N. J. A. not. B n:r 417, 803 och 804) samt den 1 april 1913 (N. J. A. not. B n:r 197).

[2] Se skiljaktigheterna vid K. Maj:ts utslag den 6 maj, den 11 november och den 17 december 1914 (N. J. A. not. B n: 319, 746 och 859) samt den 29 maj 1915 (N. J. A. s. 225). Jfr K. Maj:ts utslag den 15 oktober 1913 (N. J. A. not. B n:r 608).

[3] Se K. Maj:ts dom den 31 december 1913 (N. J. A. s. 643). I detta fall hade medicinalstyrelsen förklarat att barnet, under förutsättning att det vid födelsen företett de mognadstecken barnmorskan i sitt vittnesmål tillagt detsamma, icke kunde vara avlat tidigast å angivna dagen.

höra den ifrågavarande mannens ras. Huruvida det kan styrkas, att preventiva medel använts på sådant sätt, att varje möjlighet av befruktning uteslutits, är en fråga, som det tillkommer domstolspraxis att med ledning av den medicinska sakkunskapen besvara. Skulle svaret bliva jakande och således bevisning rörande sistnämnda omständighet få förekomma, måste i varje fall domstolen synnerligen kritiskt skärskåda denna bevisning.

Omständigheter, som försvaga presumtionen.

Vida svårare är att avgöra, huruvida och i vilken mån betydelse skall tillerkännas omständigheter, som äro av beskaffenhet att göra svarandens faderskap tvivelaktigt, särskilt den omständigheten att modern under konceptionstiden haft samlag med flera. Vore det möjligt att med någorlunda säkerhet bedöma, huruvida större sannolikhet förefinnes för den enes eller den andres faderskap, skulle det kunna överlåtas åt domstolen att på sådan grund välja mellan konkumbenterna. De medicinska myndigheterna hava emellertid förklarat sig anse, att under inga omständigheter hänsyn bör i lagstiftningen tagas till möjligheten att utröna vilken bland flera män, som under konceptionstiden haft samlag med modern, är att anse såsom fader till barnet. Vid sådant förhållande lär en dylik regel icke kunna upptagas. Om denna utväg sålunda ej kan tillgripas, borde väl, därest underhållsskyldigheten betraktas såsom en följd av en otillåten handling (deliktsteorien), den ovisshet, som sålunda kunde förefinnas, huruvida den ene eller den andre konkumbenten vore fader till barnet, icke föranleda befrielse för dem alla. Den, emot vilken talan riktats, borde, om han kunde styrka att även annan under konceptionstiden haft umgänge med modern, icke gärna kunna vinna mera, än att den eller de andra konkumbenterna finge med honom dela underhållsbördan. Annorlunda ställer sig förhållandet, om man, såsom förslagets ståndpunkt är, grundar underhållsskyldigheten på faderskapet. Om det kan bevisas, att jämväl annan än svaranden å konceptionstiden haft umgänge med kvinnan, varder presumtionen om svarandens faderskap avsevärt försvagad. Strängt logiskt sett skulle faderskapet anses outrett. Och vid sådant förhållande borde, i enlighet med vad som gäller i Tyskland, Frankrike, Schweiz med flera länder, svaranden hava anspråk på att den emot honom förda talan bleve ogillad, så vida man icke ville tillgripa den utväg, som de danska och norska lagarna valt och som innebär, att väl ingen av konkumbenterna blir att anse såsom fader men att

de alla få betala underhållsbidrag på grund av den möjlighet till faderskap, som beträffande dem alla förefinnes. Beredningen har dock funnit övervägande betänkligheter mot bägge de vägar, som sålunda kunde stå öppna.

En ordning, enligt vilken samtliga konkumbenterna kunde förpliktas utgiva underhållsbidrag, vore väl den, som bäst tillgodosåge barnets och det allmännas rent ekonomiska intresse. Den skulle ock betaga kvinnan den möjlighet hon nu har att bland flera konkumbenter välja den, som underhållsskyldigheten skall drabba, en möjlighet som givetvis kan av henne missbrukas. En sådan ordning skulle emellertid helt visst här i landet verka synnerligen stötande. Den, som för närvarande dömes att betala uppfostringsbidrag, anses i allmänna uppfattningen såsom barnets fader. Det skulle för denna uppfattning förefalla ytterst främmande, om flera män komme i den ställningen. Erfarenheten från Danmark lär ock, att ett sådant förhållande är ägnat att skada barnet. Både dess eget känsloliv och dess sociala anseende lida därav. Man har på grund därav sett sig föranlåten att i den danska lagen införa ett stadgande att barn, som åtnjuter underhållsbidrag av flera män, icke må såsom fosterbarn anbringas på en ort, där detta är känt, så vida det är anledning antaga, att barnet skulle komma att lida därav. Ett sådant stadgande kan dock ingalunda till fullo avlägsna olägenheterna. Den för längre tid bestående ekonomiska gemenskapen mellan de emot samma barn underhållsskyldiga männen är också mycket stötande och ägnad att medföra förvecklingar.

Lika litet tillfredsställande är det, om den omständigheten att kvinnan å konceptionstiden haft umgänge med flera skulle föranleda, att ingen av dem hade de förpliktelser, som följa med faderskapet. Barnets och moderns ömmande behov samt det allmännas intresse att icke onödigt belastas med underhåll av faderlösa barn väga tungt emot konkumbentens anspråk att befrias från förpliktelserna. Han har dock fullbordat vad som enligt naturens ordning kan hava givit upphov åt barnet. Detta må vara tillräckligt, då bättre utredning icke står att nå och rättsföljderna av faderskapet i det väsentliga inskränka sig till att han blir underhållsskyldig. En annan regel skulle strida emot reformsträvandena å detta område, vilka gå ut på en utvidgning av barnens och mödrarnas rättigheter. Förhållandet vore ett annat, om barnet finge arvsrätt efter fadern och hans släkt och sålunda ett fastställande av faderskapet kunde hava avsevärda

rättsverkningar även till nackdel för tredje man. Då vore det nödvändigt skaffa åtminstone den garanti mot misstag i avseende å faderskapet, att invändning om flera konkumbenter finge göras. Att det, när sådan invändning ej tillåtes, i själva verket blir kvinnan, som får välja, vilken bland flera konkumbenter skall anses såsom fader, är väl en olägenhet; men den kan icke undgås, då man av förut angivna skäl icke vill lägga underhållsskyldigheten på flera konkumbenter.

En olägenhet, som alltid medföljer rätten att göra invändning om flera konkumbenter, är ock, att denna rätt kan av svaranden missbrukas till att draga ut på rättegången eller kasta ogrundad skugga på modern och att utredningen ofta måste bliva av anstötlig art.

Av nu anförda skäl har beredningen bibehållit den i svensk praxis numera undantagslöst tillämpade regeln, enligt vilken den omständigheten, att utom svaranden jämväl annan under konceptionstiden haft umgänge med kvinnan, är utan rättslig betydelse, varav följer, att bevisning till stöd för invändning om sådant förhållande icke må av domstolen tillstädjas.

Förslaget tillägger icke heller betydelse åt annan omständighet, som må föranleda tvivel därom att svaranden, oaktat han haft umgänge med kvinnan å konceptionstiden, är fader till barnet. På sådan grund vilar den i flera främmande lagar förekommande regeln att talan om faderskap och underhållsskyldighet skall ogillas, om kvinnan under konceptionstiden varit känd för lösaktighet. Hittills har i vårt land behov av en sådan regel, vars tillämpning skulle kunna giva anledning till stötande rättegångar och i övrigt medföra stora olägenheter, icke gjort sig gällande. Såsom exempel på övriga omständigheter, som skulle kunna i förevarande hänseende åberopas, brukar nämnas, att svarandens samlag infallit nära ena yttergränsen för konceptionstiden. Med förslagets allmänna ståndpunkt synes dock icke förenligt, att i dylikt fall den mot svaranden förda talan ogillas. En annan sak är, att konceptionstiden synes böra med viss försiktighet utmätas.

Konceptionstiden.

I fråga om konceptionstiden har professor Key-Åberg i det av honom avgivna yttrandet anfört huvudsakligen följande.

Key-Åbergs utredning.

Då man i dagligt tal ansloge tiden för det mänskliga havandeskapet till 280 dagar, räknat från första dagen av den sista menstruationsperioden, eller som lika allmänt skedde till 270 dagar från det befruktande samlaget, rörde man sig

med tal, vilka endast kunde betraktas såsom på statistisk väg funna genomsnittstal. Med avseende på bevisningen i faderskapsmål vore så gott som uteslutande den på sistnämnda sätt beräknade havandeskapstiden av betydelse. Ty menstruationen vore en sak, varom mestadels ingen utom kvinnan själv ägde någon närmare kännedom och varom hon sålunda i eget intresse utan avsevärd risk kunde inför rätta lämna snart sagt vilka upgifter som helst. Och ej sällan saknade hon själv klarhet angående sin menstruationshistoria.

Rörande yttergränserna för havandeskapstiden hade utländska författare lämnat olika uppgifter med stöd av för dem tillgänglig statistik över ett stort antal förlossningsfall. Vad till en början anginge maximigränsen, så hade flera tyska forskare gjort gällande, att senbörderna voro relativt vanliga. Så uppgåves, att de efter den 302:a dagen från sista menstruationens första dag födda fostren utgjorde 3.29 % av alla vid födelsen mogna foster, och hade härav dragits den slutsatsen, att den av tyska lagen bestämda övre gränsen för konceptionstiden vore för låg. Andra tyska forskare åter hade gjort gällande, att verkliga senbörder, det vill säga efter den 302:a dagen från det befruktande samlaget med födelse av levande foster avslutade förlossningar, vore synnerligen sällsynta. En forskare hade sålunda förklarat, att redan en förlossning 285 dagar efter det befruktande samlaget vore mycket sällsynt och att något bevis för att ett i fortskridande utveckling statt foster levat mer än 300 dagar i moderlivet icke blivit förebragt. Vad beträffade fostrets utvecklingsgrad vid senbörd, så syntes visserligen genom den utländska statistiken vara till full evidens ådagalagt, att de foster, vilka vid födelsen hade en vikt av 4 000 gram och däröver, till stor proportion ingingo bland dem, som föddes efter den 302:a dagen från menstruationen. Men det vore också visst, såväl att en synnerligen stark utveckling av fostret, såsom stor längd och vikt, påfallande långt hår och långa naglar, kunde komma till stånd under ett havandeskap av normal längd som att en ganska måttlig utveckling av fostret icke uteslöte möjligheten av senbörd.

Den undre gränsen för havandeskapstiden vore ännu mera växlande än den övre. Även i fråga om minimigränsen hade olika forskare stridiga åsikter. Av deras statistik syntes emellertid framgå, att ett foster kunde födas moget redan 240 dagar från det befruktande samlaget, ja i sällsynta fall en eller annan dag tidigare. Ett ofullgånget foster kunde framfödas långt tidigare och förbliva vid liv.

Även före den 196:e dagen från den sista menstruationen födda foster, ja till och med foster födda omkring den 180:e dagen kunde bliva vid liv någon kortare tid. På mera konstant sätt livsdugligt vore dock fostret knappast före den 210:e dagen från sista menstruationen, vilken dag approximativt sammanfölle med den 200:e dagen efter det befruktande samlaget.

Praktiskt taget kunde man vid bestämmande av havandeskapstidens längd draga en gräns mellan mogna och icke mogna foster. Ofta saknades emellertid upplysning om barnets mogenhetsgrad helt och hållet, så att man därom icke kände mera än att barnet, då det fortfarande befunne sig vid liv, måste hava varit fött livsdugligt. Stundom voro de meddelanden, som lämnats av barnaföderskan, barnmorskan eller andra av så allmän och obestämd natur, att de ej kunde giva någon verklig ledning. Och även där domstolen ägde tillgång till ett av sakkunnig person avgivet intyg, styrkt journalutdrag från förlossningsinrättning eller dylikt, erbjöde det ej sällan avsevärda vanskligheter att med stöd därav draga någon fullt bindande slutsats i fråga om längden av havandeskapet. Bortsett från sjukdomstillstånd av olika slag, kunde kvinnans individuella förhållanden av såväl fysiologisk som rent yttre natur utöva ett modifierande inflytande på havandeskapets längd. Till dessa förhållanden hörde i första hand kvinnans allmänna kroppskonstitution och yttre habitus, bäckenbyggnad, hälsotillstånd, sociala ställning, eventuellt vid föregående havandeskap manifesterade, oftast nedärvda, disposition för havandeskap av icke normal längd samt förut genomgångna havandeskap.

Karolinska institutets och medicinalstyrelsens utlåtanden.

På grund av vad sålunda och i övrigt anförts hava de av karolinska institutets lärarkollegium utsedda delegerade förenat sig i det uttalande att, från medicinsk synpunkt sett, allt syntes tala för att tvister av faderskapsnatur i rättvisans och billighetens intresse såsom hittills bäst avgjordes på den fria bevisningens väg, men att, om det likväl skulle visa sig opportunt att i lagen angiva en konceptionstid, denna borde sträcka sig från och med den 200:e till och med den 300:e dagen före barnets födelse, med rätt dock till fri, på sakkunnig utredning grundad bevisning därom att födelsen kunnat inträffa tidigare eller senare.

Detta yttrande har jämväl medicinalstyrelsen åberopat såsom sitt utlåtande.

Beredningens yttrande.

Befintligheten av en lagbestämmelse angående konceptionstiden är givetvis ägnad att medföra enhet och enkelhet i rättstillämpningen samt att undanröja det sken

av godtycklighet, som, särskilt på grund av den medicinska vetenskapens ännu så osäkra ståndpunkt i hithörande frågor, lätt kan komma att vidlåda bestämmandet av konceptionstiden i varje särskilt fall. Men det är å andra sidan uppenbart, att en legal bestämmelse om konceptionstid i det särskilda fallet kan leda till ett resultat, som strider mot verkligheten. Detta gäller, även om den legala konceptionstiden utmätes så snävt, som de medicinska myndigheterna ifrågasatt: minimigränsen den 200:e dagen är uppenbarligen alldeles för låg i fråga om ett fullgånget barn, maximigränsen den 300:e dagen alldeles för hög i fråga om ett ofullgånget barn, och ändock kan nämnda begränsning tänkas någon gång vara för trång. Om i det särskilda fallet den legala konceptionstiden är för lång åt någondera sidan, kan detta leda till obillighet emot mannen, om den är för kort, kan därav följa svår orättvisa mot modern och barnet. Betecknande är, att i Tyskland praxis börjat räkna barnets utvecklingsgrad vid födelsen såsom en av de omständigheter, vilka kunna giva vid handen, att barnet icke kunnat avlas vid ett under den legala konceptionstiden försiggånget samlag, och förty kunna föranleda svarandens frikännande, på samma gång som röster höjts för ett utsträckande av den legala konceptionstidens maximigräns avsevärt utöver den 302:a dagen. Faran för att en legal bestämmelse om konceptionstiden skall leda till materiella orättvisor minskas naturligtvis, om denna bestämmelse icke erhåller absolut karaktär, utan domstolen på grund av utredning om barnets utvecklingsgrad vid födelsen eller andra sådana omständigheter i det särskilda fallet kan lämna utom räkning ett samlag under nämnda tid eller fästa avseende vid ett samlag utanför den tiden. Med en sådan formulering av stadgandet om en viss konceptionstid finge emellertid ett dylikt stadgande egentligen endast karaktären av en upplysning åt domaren om den konceptionstid, som bör antagas i de fall, då vidare utredning saknas; men att meddela en sådan upplysning i lagen synes ej erforderligt.

Vid övervägande av ovan anförda skäl har beredningen funnit det vara lämpligt att icke genom en lagbestämmelse en gång för alla fastslå konceptionstiden utan låta denna bestämmas av domstolen i varje särskilt fall. Att en enhetlig praxis dock skall utbildas med avseende å konceptionstidens bestämmande i fall av de vanligaste typerna, torde kunna förutsägas. Därvid torde i de fall, då barnet vid födelsen varit normalt utvecklat och omständigheterna i övrigt icke

föranleda avvikelse, konceptionstiden icke böra anses sträcka sig över så lång tidrymd, som den förut omförmälda nya formuleringen av edgången innebär. I Danmark, där medicinsk myndighet vanligen får avgiva yttrande, ävensom i Norge brukar för dylika fall tiden beräknas avsevärt kortare.

Den föreslagna ordningens företräde med avseende å främjandet av materiell rättvisa kan endast göra sig gällande i de fall, då utredning förebragts angående de omständigheter, som kunna bidraga till bedömandet av havandeskapstidens längd. I detta hänseende må erinras, att enligt det av medicinalstyrelsen utfärdade formuläret till dagbok för barnmorska denna skall anteckna, huruvida barnet vid födelsen var fullgånget eller ofullgånget, ävensom barnets vikt. I dessa anteckningar finnes sålunda ett visst material för prövning av förevarande fråga. Det kan ifrågasättas, huruvida icke i administrativ väg böra meddelas ytterligare bestämmelser om skyldighet för läkare eller barnmorska, som biträder vid förlossning, att efterse och anteckna de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av havandeskapstidens längd, samt om förvaring och tillhandahållande av dessa anteckningar. Domstolens rätt och plikt att sörja för utredning i förevarande hänseende och vid behov infordra yttrande av medicinsk sakkunnig har uttryckligen framhållits i 25 §.

27 §.

Parts ed. Enligt 26 § skall svarandens faderskap anses styrkt, om det ådagalägges, att svaranden haft samlag med modern under konceptionstiden. I sakens natur ligger, att detta faktum knappast någonsin kan styrkas genom direkt vittnesbevisning. Full bevisning kan vanligen icke heller åstadkommas medelst indicier. Utgången av faderskapsbevisningen bliver därför i allmänhet beroende av partsed.

Partseden förekommer inom gällande svensk rättegångsordning endast såsom normerad ed; föremålet för edgången är av domstolen fastställt i ett edstema, som parten har att ordagrannt följa. I regeln har sådan ed enligt 17 kap. 29, 30 och 34 §§ rättegångsbalken formen av värjemålsed: parten har att med ed förneka ett faktum, för vilket motparten är bevisskyldig. Fyllnadsed, varmed parten skall bekräfta ett faktum, för vilket han själv är bevisskyldig, förekommer endast i form av vissa specialeder, som ej röra faderskapsbevisningen. Bjuden ed får enligt 17 kap. 34 § rättegångsbalken ej förekomma i brottmål och har av praxis

ej heller tillåtits i barnuppfostringsmål.[1] Det blir sålunda svaranden, som har att gå ed att samlag icke ägt rum. För åläggande av värjemålsed erfordras i allmänhet, enligt 17 kap. 29 och 30 §§ rättegångsbalken, att angående det faktum, som eden skall avse, redan förebragts annan bevisning av beskaffenhet att utgöra »halvt bevis», det vill säga antingen ett vittne eller ock uppenbart och på sannolika skäl grundat rykte eller andra bindande omständigheter och liknelser. I barnuppfostringsmål fordrar dock praxis för åläggande av värjemålsed ytterst ringa bevisning utöver moderns uppgift.

Den normerade partseden är över huvud ett bevismedel, mot vilket vägande anmärkningar kunna framställas. I nya lagberedningens principbetänkande angående rättegångsväsendets ombildning föreslogs ock, att den normerade partseden skulle utbytas mot ett fritt edligt förhör. Att i detta sammanhang företaga en så genomgripande ändring torde så mycket mindre vara tillrådligt, som densamma förutsätter förändrade anordningar beträffande rättegångsförfarandet i övrigt samt revision av hela rättegångsbalken för närvarande pågår. Däremot lär hinder icke möta att upptaga till prövning frågan om ändrade bestämmelser rörande den normerade eden.

Nya lagberedningens förslag till lag om bevisning inför rätta intog härutinnan i huvudsak samma ståndpunkt som den gällande rätten. Företräde till eden lämnades den icke bevisskyldige parten, det vill säga värjemålseden bibehölls såsom regel. I kungl. propositionen till 1893 års riksdag med förslag till lag om bevisning[2] föreslogs ett fritt edligt förhör med part, men lagutskottet[3] förordade bibehållande av normerad ed och gjorde därvid likasom nya lagberedningen värjemålseden till den principala. Samma grundsats har följts i de förslag till lagstiftning angående bevisning, som sedermera av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen.[4] Redan inom nya lagberedningen hade emellertid reservationsvis påyrkats, att rätten skulle äga frihet bestämma, åt vilkendera parten eden skulle anförtros, det vill säga att rätten skulle hava att efter omständigheterna välja emellan fyllnadsed eller värjemålsed. Vid behandlingen år 1902 av ett då framlagt förslag till lag om bevisning beslöt riks-

[1] Se K. Maj:ts utslag den 22 januari 1909 (N. J. A. s. 26) och den 12 december 1912 (N. J. A. s. 525).

[2] Se k. prop. n:r 3.

[3] Utlåtande n:r 25

[4] Se k. propositioner 1897 n:r 6, 1902 n:r 24.

dagen i skrivelse[1] anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke, vid användande av parts ed i rättegång, det företräde, som enligt gällande lag likasom enligt förslaget tillkomme värjemålseden, kunde, så vitt anginge vissa slag av mål, upphöra, så att antingen fyllnadsed under vissa i lagen angivna förutsättningar skulle framför värjemålsed användas eller ock åt domaren lämnades öppet att efter omständigheterna i varje särskilt fall använda den av nämnda bägge edsformer, vilken prövades lämpligast. Till stöd för framställningen åberopades bland annat, hurusom mot värjemålseden anmärkts, att då densamma skulle av part avläggas först sedan motparten förebragt sin bevisning för den uppgift, som genom edgången skulle förnekas, misstanke om mened ofta komme att vidlåda den, som gått eden. Genom fyllnadseden däremot bekräftades en uppgift, vilkens riktighet redan gjorts sannolik, och bekräftelsen stode därför i överensstämmelse med vad förut i saken framkommit. Särskilt då den bevisning, på grund av vilken värjemålsed ålades, utgjordes av ett vittnes edfästade utsago, bleve motsägelsen mellan partens edliga förnekande och bevisningen i målet synnerligen stötande. Därest part avlade värjemålsed, måste i regel antingen han eller vittnet antagas vid edens avläggande hava begått något misstag eller lämnat någon oriktig uppgift, och misstanken om felaktigt förfarande i sistnämnda hänseende vände sig då snarast mot parten såsom den, vilken framför andra hade intresse i saken. Om åter den bevisningsskyldige genom ett vittne styrkt sitt påstående och finge fullständiga denna bevisning med sin ed, vore hans och vittnets utsagor i samklang med varandra. Ändamålet med värjemålseden vunnes egentligen endast då parten bruste åt eden; hans nekande ansåges då ogrundat, och det förhållande han icke kunnat eller velat edligen förneka betraktades såsom styrkt. Även i detta fall vore emellertid ed ett ganska otillfredsställande bevismedel. Att med skenet emot sig gå ed måste även för den, som hade sanningen på sin sida, vara motbjudande, och bristande åt eden utgjorde därför icke något säkert bevis därom, att nekandet varit ogrundat.

I detta riksdagens uttalande kan beredningen till fullo instämma. Och de olägenheter, som sålunda äro förenade med de nu gällande reglerna angående partseden, hava otvivelaktigt i särskild grad gjort sig gällande i fråga om barnuppfostringsmålen. Den allmänt rådande uppfattningen, att mången svarande, som

[1] Se riksdagens skrivelse den 13 maj 1902 n:r 94.

går värjemålsed i sådant mål, falskeligen »svär sig fri», torde ej sakna grund. Anledningarna härtill äro flerfaldiga. Till någon del torde de vara att söka i den ovan anmärkta, förut vanliga formuleringen av edstemat, som låter svaranden bedöma, inom vilken tid barnet skall anses vara avlat; en svarande, som obehörigen gått eden, har väl stundom ansett sig ursäktad därmed att han icke haft samlag med modern just å den 270:de dagen före barnets födelse eller någon av de närmaste dagarna däromkring. Stundom torde en svarande, som gått falsk ed, hava sökt sin ursäkt däri, att även annan man haft umgänge med modern och med lika stor eller kanske större sannolikhet vore fader till barnet samt att det vid sådant förhållande vore orättvist, om svaranden ensam bleve förpliktad att bidraga till barnets underhåll. Såsom en ytterligare orsak må slutligen nämnas den ringa faran att bliva dragen till ansvar för mened, beroende på svårigheten att förebringa så stark bevisning om samlag, som erfordras för ett fällande.

I ändamål såväl att trygga utkrävandet av barnets och moderns rätt som att minska faran för falsk edgång synes i fråga om faderskapsbevisningen fyllnadseden böra beredas plats vid sidan av värjemålseden, en åtgärd som icke kräver någon ändring av rättegångsordningen i övrigt. I förevarande paragraf har därför upptagits ett stadgande, som ger rätten frihet att låta antingen modern med ed bekräfta eller svaranden med ed förneka, att samlag ägt rum. Om både modern och fadern äro skickade att gå ed, skall eden uppenbarligen anförtros den, vars uppgifter domstolen finner trovärdigast. Det torde kunna förväntas, att detta i flertalet fall befinnes vara modern och att således fyllnadsed blir vanligare än värjemålsed. Härför talar ock erfarenheten från våra grannländer. Enligt såväl den danska lagen som den hittills i Norge gällande är den uppgivne faderns värjemålsed regel; fyllnadsed av modern skall föreläggas endast i vissa undantagsfall. Praxis har emellertid så småningom allt mera utvidgat användningen av fyllnadsed, så att denna, åtminstone i Norge, blivit vanligare än värjemålsed.[1]

Rättegångsbalkens fordran å halv bevisning såsom villkor för edsföreläggande har, såsom redan nämnts, med avseende å ifrågavarande mål icke upprätthållits av praxis. I anslutning härtill stadgar förevarande paragraf uttryckligen, att ed

[1] Den nya norska lagen föreskriver att parterna skola höras efter samma regler, som gälla beträffande vittnen, och äger rätten, efter det bevisningen blivit slutligen förebragt, låta parterna eller en av dem med ed fästa sin utsago.

kan åläggas, så snart det föreligger anledning till antagande, att samlag ägt rum. Förslaget närmar sig även härutinnan den danska rätten och den hittills gällande norska, enligt vilka moderns uppgift angående faderskapet är tillräcklig förutsättning för edsföreläggande. För att anledning till antagande om samlag skall anses föreligga, lär dock moderns uppgift icke kunna anses tillräcklig, så vida den icke i det föreliggande fallet framstår som särskilt trovärdig; i regel måste den hava erhållit något stöd genom indiciebevisning.

Bortsett från vad i första stycket av förevarande paragraf är stadgat, skall vad som enligt vår rättegångsordning i allmänhet gäller angående parts ed äga tillämpning å sådan ed, som i denna paragraf sägs. Med den utan särskilt lagstadgande gällande regeln, att eden skall avse ett faktum, icke innehålla ett omdöme, är bäst överensstämmande, att domstolen i edstemat utsätter den tidpunkt eller gränserna för den tidrymd, som eden skall avse. Ett uttryckligt stadgande därom har ansetts erforderligt på grund av förut rådande praxis i detta hänseende.

Angående den tid, som får anses såsom konceptionstid och som eden förty oftast lär komma att avse, hänvisas till vad som anförts vid 26 §.

I rättegångsbalken (16, 17, 25 och 30 kap.) förekomma åtskilliga bestämmelser med avseende å värjemålsed, vilka äro av beskaffenhet att i tillämpliga delar böra gälla även i fråga om ed, som enligt stadgandet i förevarande paragraf kan föreläggas modern. Föreskrift härom har intagits i sista stycket av denna paragraf.

28 §.

Domstols rätt att meddela interimistiskt förordnande om betalande av underhållsbidrag.

Underhållsbidraget avser i allmänhet att tillgodose oavvisliga levnadsbehov. Ett fördröjt utbekommande av bidraget medför icke sällan för den underhållsberättigade verklig nöd. Detta gäller i särskild grad med avseende å tiden närmast före och efter barnets födelse, då modern oftast befinner sig i en mycket hjälplös belägenhet och bristande underhåll kan medföra allvarliga vådor för barnets liv eller framtida hälsa. Olägenheten blir så mycket större, som rättegångarna angående utkrävande av underhållsskyldighetens fullgörande ofta bliva långvariga i följd av den däri vanligen förekommande vittnesbevisningen och användningen av parts ed med ty åtföljande möjlighet att särskilt överklaga edgångsbeslutet.

Det torde vara nödvändigt att så vitt möjligt förekomma dessa olägenheter; och beredningen har i sådant avseende ansett domstolen böra erhålla befogenhet att,

om slutligt utslag icke omedelbart kan givas, genom interimistiskt förordnande ålägga svaranden att utgiva underhållsbidrag, under förutsättning att antingen frågan om faderskapet icke är föremål för tvist eller sannolika skäl finnas till antagande att svaranden är fader till barnet. Det kan synas hårt att svaranden sålunda skall nödgas börja underhålla barnet och modern, innan hans skyldighet därtill är slutligen fastställd. Om man ej låter det allmänna förskottera underhållskostnaden, synes emellertid annan utväg ej förefinnas. Enligt vad erfarenheten visar, blir svaranden ock i det övervägande antalet fall slutligen förklarad för underhållsskyldig. För de fall, då den mot svaranden förda talan slutligen ogillas, blir hans intresse tillgodosett genom stadgandet i 32 § om rätt för honom att av allmänna medel återfå vad han fått utgiva. Till skydd för svaranden har ock meddelats uttrycklig föreskrift att domstolen äger när som helst återkalla ett givet förordnande, om den finner omständigheterna det föranleda.

Bestämmelser av huvudsakligen samma innehåll som de nu föreslagna finnas i de tyska och schweiziska lagarna. Förslaget saknar i övrigt icke alldeles motstycke i svensk lagstiftning. Enligt 14 § i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete kan sådan ersättning i vissa fall av rätten utdömas genom interimistiskt förordnande, innan målet avgöres genom dom. Och 7 kap. 12 § i den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning bereder möjlighet för ett interimistiskt utdömande av underhållsbidrag i mål om återgång av äktenskap, hemskillnad eller äktenskapsskillnad.

29 §.

Interimistiskt förordnande, meddelat av domaren.

Ett interimistiskt förordnande av rätten om utgivande av underhållsbidrag bör i stad i allmänhet kunna ske utan annat dröjsmål än det, som betingas av reglerna om stämningstid, enär rådstuvurätterna sammanträda minst en gång i var vecka. På landet kan det däremot enligt gällande rättegångsordning dröja avsevärd tid, innan målet upptages till handläggning av domstolen. I åtskilliga tingslag hållas endast tre eller två ordinarie tingssammanträden om året, i några lappmarkstingslag endast ett sammanträde. I flertalet övriga tingslag hållas fem ordinarie sammanträden om året. Även i de tingslag, som hava de tätaste sammanträdena eller tio om året, inträder under sommaren en tid av omkring tre månader, då intet ordinarie tingssammanträde hålles. Det måste således ofta inträffa att nästa

tingssammanträde infaller först efter så lång tid, att ett dröjsmål till dess med utdömande av underhållsbidrag skulle medföra trängande nöd för modern och barnet. Till förekommande av sådant dröjsmål har det synts nödvändigt att, så vitt angår landsbygden, giva domaren befogenhet att ensam meddela interimistiskt förordnande om utgivande av underhållsbidrag, så vida käranden kan förebringa sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig. Då vittnesbevisning icke kan förekomma inför domaren, bör käranden, för att göra svarandens faderskap sannolikt, vid ansökningen foga skriftliga bevis, såsom intyg av läkare eller barnmorska angående moderns havandeskap eller, där barnet redan är fött, vederbörligt prästbevis för barnet, ävensom vittnesintyg eller andra handlingar, som kunna göra svarandens faderskap sannolikt.

Nödig hänsyn mot svaranden har ansetts betinga, att tillfälle beredes honom att yttra sig över ansökningen, innan förordnande meddelas. Domaren har således att till delgivning med svaranden utställa ansökningen jämte föreläggande för svaranden att, om han så önskar, inom viss tid till domaren avgiva yttrande däröver; att nämnda tid i regel bör sättas så kort som möjligt, är uppenbart. Då domarens beslutanderätt innefattar en avvikelse från de eljest för vår rättegång gällande principer, synes beslutet skäligen böra, så snart rätten sammanträder, av densamma tagas under omprövning.

Vad i förevarande paragraf stadgas angående landet, skall givetvis äga tillämpning med avseende å stad, som lyder under landsrätt.

30 §.

Omedelbar verkställighet av förordnande och dom.

Vad under 28 och 29 §§ anförts rörande angelägenheten av ett snabbt utdömande av underhållsbidrag gäller i samma grad med avseende å verkställigheten av det beslut, varigenom bidraget utdömts. Skall förordnande enligt 28 eller 29 § uppfylla sitt ändamål, måste verkställighet därå kunna omedelbart sökas. Men också i flertalet fall, då sådant förordnande ej kunnat meddelas — merendels lärer detta komma att bero på svårigheten att på ett tidigare stadium av målet visa sannolika skäl till antagande att svaranden är fadern — föreligger stort behov av ett skyndsamt verkställande av det slutliga utslaget. Därest intet särskilt stadgande angående denna verkställighet gåves, utan 39 och 40 §§ utsökningslagen vore tillämpliga, skulle, innan utslaget vunnit laga kraft, endast

utmätning, men icke försäljning av det utmätta kunna äga rum. Svaranden skulle således kunna genom utslagets överklagande under lång tid hindra den understödsberättigade att realisera sin rätt. I överensstämmelse härmed skulle, innan utslaget vunnit laga kraft, icke heller de medel, som enligt den av beredningen utarbetade lagen om införsel innehållits av svarandens avlöning, kunna utbetalas till den underhållsberättigade. I förevarande paragraf stadgas därför, att förordnande, som i 28 eller 29 § sägs, samt, där ej rätten annorlunda förordnat, slutligt utslag, varigenom rätten ådömt svaranden bidragsskyldighet, skola gå i verkställighet lika som laga kraft ägande dom. Förslaget överensstämmer härutinnan med lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

31 §.

Fullföljd av talan.

Förut har upprepade gånger framhållits vilken vikt det ligger uppå att förevarande mål behandlas med största möjliga skyndsamhet. I sådant syfte föreslås nu ytterligare, att fullföljd av talan i dessa mål, såsom nu enligt praxis är fallet, skall ske medelst besvär.

Har rätten meddelat förordnande, som i 28 § sägs, eller har rätten fastställt av domaren enligt 29 § meddelat förordnande, bör tydligen särskild talan mot rättens beslut vara medgiven. Sådan talan kommer enligt 25 kap. 5 § rättegångsbalken att föras genom besvär hos hovrätten. Mot förordnande, som av domaren enligt 29 § meddelas, bör ock talan kunna föras. Jämväl i detta fall skall enligt 5 § i lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av rättegångsbalken besvär anföras hos hovrätten. Då förordnandet icke behöver av domaren avkunnas å förut bestämd tid, har det varit nödvändigt låta besvärstiden räknas från det klaganden erhöll del av förordnandet. Med de grundsatser, som kommit till uttryck i den nya lydelsen av 30 kap. rättegångsbalken, torde bäst överensstämma, att fullföljd av talan mot hovrätts beslut i förevarande frågor icke må äga rum.

32 §.

Återbetalning med allmänna medel av be-

Om den, som på grund av förordnande enligt 28 eller 29 § betalat uppfostringsbidrag, sedermera genom rättens slutliga utslag finnes icke vara underhållsskyldig, skulle han enligt allmänna rättsgrundsatser äga att av den underhållsberättigade

lopp, som erlagts på grund av interimistiskt förordnande.

återbekomma vad sålunda utbetalts. Men i regel torde dessa medel då vara förbrukade och den underhållsberättigade sakna andra tillgångar, som kunna användas till återbetalningen. Det kan icke vara skäligt att svaranden sålunda utsättes för bestående förlust på grund av de bestämmelser, som meddelats i syfte att barnet och modern icke skola vara i saknad av nödigt uppehälle. Beredningen har därför ansett staten böra i detta fall träda emellan och sålunda tillerkänt den, som obehörigen fått vidkännas underhållsbidrag, rätt att av allmänna medel återfå vad han fått utbetala.

Anspråk på återbetalning synes i överensstämmelse med vad för liknande fall gäller för att kunna komma under bedömande böra framställas inom kort tid. Beredningen har föreslagit ett år från det laga kraft åkom dom, varigenom svaranden funnits icke vara bidragsskyldig. Prövningen har synts lämpligen kunna anförtros åt Konungens befallningshavande och talan mot dess beslut böra föras i samma ordning som i allmänhet gäller för ekonomimål. Enligt särskilt förslag till ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall frågan i sista hand prövas av regeringsrätten.

Då svaranden äger av allmänna medel återfå vad han utgivit, har han ej någon anledning att göra sådant anspråk gällande emot den, som uppburit underhållet. Till undvikande av rättegångar, som oftast ej skulle leda till något resultat, har uttrycklig bestämmelse, som förhindrar sådan talan, ansetts böra meddelas. Vad staten utgivit skulle enligt allmänna rättsgrundsatser kunna sökas åter av den, som emottagit underhållsbidraget. Men i regeln torde vara lämpligast, att talan härom icke anställes. Enligt förslaget skall därför i allmänhet statsverket själv vidkännas vad det fått i förevarande hänseende utgiva. Som emellertid fall kunna förekomma, då en återbetalning utan obillighet kan äga rum, såsom om den underhållsberättigade utfår underhållet av den verklige underhållsskyldige, har det givits möjlighet för Konungens befallningshavande att förordna om anställande av sådan talan.

33 §.

Jämkning i laga kraft vunnen dom eller avtal om underhållsbidrag.

Bestämmandet av ett periodiskt underhållsbidrag måste naturligen ske med ledning av de förhållanden, som då äro rådande eller kunna förutses. Dessa förhållanden kunna emellertid före underhållstidens slut hava undergått sådana förändringar, att en fortsatt tillämpning av det en gång träffade avgörandet skulle

te sig såsom en obillighet antingen mot den underhållsberättigade eller mot den unhållspliktige. I de utländska rättssystemen är därför i allmänhet rättskraften av en dom, som ålägger någon att för framtiden utgiva periodiskt underhållsbidrag till barn utom äktenskap, genom uttryckligt lagstadgande eller praxis inskränkt i så måtto, att talan om ändring i domen får anhängiggöras på grund av väsentlig ändring i de förhållanden, som voro avgörande vid meddelandet av domen. Det enligt norsk och dansk rätt av administrativ myndighet träffade avgörandet av underhållsbidragets storlek kan också jämkas på grund av ändrade förhållanden. Däremot lärer inom åtskilliga utländska rättssystem möjlighet till ändring av avtal angående skyldighet att utgiva underhållsbidrag icke förefinnas.

I Sverige har tidigare varken lagstiftning eller rättspraxis givit något bestämt svar å frågan om och i vilken utsträckning jämkning kan ske i en laga kraft vunnen dom, varigenom någon förpliktats att utgiva underhållsbidrag till barn utom äktenskap. Intill senaste tid har icke heller lagstiftningen å angränsande områden givit någon ledning för frågans besvarande. Utan vidare betydelse härför äro de i lagstiftningen angående ersättning för kroppsskada till följd av olycksfall meddelade bestämmelserna angående jämkning i ett giltigt avgörande om ersättningens belopp, enär dessa bestämmelser endast avse det speciella fallet, att den skadades tillstånd efter avgörandet försämrats eller förbättrats. Men den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning tager ståndpunkt i själva principfrågan, då den medgiver rätten enligt 6 kap. 25 § att, utan hinder av vad den förut i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad beslutit om bidrag till makes eller barns underhåll, annorledes förordna därom, när väsentligt ändrade förhållanden påkalla det, och enligt 6 kap. 26 § att under samma förutsättning göra ändring i avtal om bidrag till barns underhåll.

Samma uppfattning om den familjerättsliga underhållsskyldighetens karaktär, som ligger till grund för nämnda stadganden i lagen om äktenskaps ingående och upplösning, bör enligt beredningens mening vara avgörande i fråga om rättskraften av en dom, varigenom någon förpliktats att utgiva underhållsbidrag enligt förevarande lag. Domens rättskraft bör icke sträcka sig därhän, att den ålagda bidragsskyldighetens omfattning är orubblig trots än så stora förändringar i den underhållsskyldiges förmåga eller den underhållsberättigades behov. Men då täta rubbningar uti ifrågavarande domar skulle medföra rättsosäkerhet och

praktiska olägenheter, bör jämkning kunna begäras, endast om väsentlig ändring inträtt i de förhållanden, som voro avgörande för domen. Jämkningen kan avse underhållskostnadens hela belopp eller dess fördelning mellan de underhållsskyldiga eller underhållsskyldighetens varaktighet. Så kan exempelvis faderns bidrag till barnets underhåll ökas på grund av ökning i faderns inkomster eller på grund av ökning i kostnaden för underhållet i följd av barnets iråkade sjuklighet eller på grund av minskning i moderns förmåga att bidraga till underhållet. Faderns bidrag kan minskas eller bortfalla bland annat på grund därav att barnet erhållit egen förmögenhet eller tidigare än vid domens meddelande antogs börjat genom eget arbete försörja sig. Ökning i faderns inkomster kan ock föranleda utsträckning av underhållstiden.

Vad ovan sagts om jämkning av dom angående underhållsbidrag synes jämväl äga tillämpning beträffande avtal, varigenom sådant bidrag fastställts. Avtalet avser nämligen att ersätta dom och kan antagas vara fotat på samma grunder, som skulle varit avgörande för domen. Tillräcklig anledning har ej ansetts föreligga att i förevarande hänseende göra skillnad mellan avtal om faderns eller moderns bidrag till barnets underhåll samt avtal om annat underhållsbidrag, som skall utgå enligt denna lag. Däremot undantages från reglerna om jämkning sådant avtal, som innefattar åtagande att till barnets underhåll enligt § 3 utgiva visst belopp en gång för alla. Detta avtal har till syfte mindre att reglera underhållsskyldighetens fullgörande än att för framtiden avlyfta denna skyldighet. Med den stränga kontroll, som dessa avtal enligt 9 § äro underkastade, kan det förväntas att desamma, då de någon gång förekomma, äro särdeles förmånliga för barnet och att fadern medgivit sådana villkor huvudsakligen av önskan att på en gång bliva kvitt underhållsbördan. Det har därför icke funnits lämpligt att i fråga om dylikt avtal bereda möjlighet till jämkning, vilken möjlighet otvivelaktigt i de flesta fall skulle avhålla den underhållsskyldige från avtalets ingående.

Enligt 3 § har barnet ovillkorlig rätt att få underhåll, till dess det fyllt femton år. Uppåt är däremot rätten icke bestämt begränsad till någon viss ålder. I regeln skall underhållet upphöra senast då barnet fyllt aderton år; men om barnets anlag och övriga omständigheter föranleda, att det bör erhålla fortsatt utbildning, har barnet anspråk på underhåll för den tid, som utbildningen må anses kräva. På grund av innehållet i dessa stadganden lär, när underhållsbidrag från början fast-

ställes, i allmänhet komma att bestämmas, att bidraget skall utgå till dess barnet nått viss ålder, lägst femton högst aderton år. Då detta fastställande i regel kommer att äga rum före eller kort efter barnets födelse, måste det därvid ofta bliva svårt eller omöjligt att med säkerhet urskilja och bedöma de grunder, som böra vara bestämmande för underhållsskyldighetens fortvaro mellan nyssnämnda åldersgränser. Och vad beträffar barnets rätt att därefter njuta underhåll, är denna beroende av, bland annat, barnets anlag och kan förty aldrig fastslås så tidigt. Förlängning av den en gång bestämda underhållstiden bör därför kunna efter stämning utverkas, ändock att icke någon ändring kan sägas hava inträtt i de förhållanden, som voro avgörande vid den förra fastställelsen av underhållsbidrag.

34 §.

Talan mot faderns arvingar.

Barnets rätt förfaller icke med faderns död. I vanliga fall har barnet enligt 11 § rätt att ur kvarlåtenskapen utfå ett belopp, motsvarande kapitalvärdet av det framtida underhållet; och är barnet trolovningsbarn, har det enligt 12 § arvsrätt efter fadern. Även om faderskapet icke blivit före dödsfallet fastställt, bör barnet naturligtvis kunna göra sina berörda rättsanspråk gällande. I fråga om sådan talan, vilken bör anställas mot den uppgivne faderns arvingar och lämpligen handläggas vid den domstol, som har att upptaga tvist om arv efter honom, synas i övrigt bestämmelserna om talan mot mannen själv kunna i tillämpliga delar få lända till efterrättelse.

Övergångsbestämmelser.

35 §.

Moders rätt att vara okänd.

Av vad denna paragraf innehåller torde endast bestämmelsen om upphävande av kungl. brevet den 17 oktober 1778 angående några författningar till förekommande av barnamord tarva särskild motivering.

Utländsk lagstiftning.

Enligt utländsk rätt föreligger i allmänhet skyldighet för kvinna, som föder barn utom äktenskap, att till vederbörligt register uppgiva sitt namn. Det väsentligaste undantaget härifrån utgör lagstiftningen i Frankrike och vissa andra romanska länder. I dessa äger modern icke blott hemlighålla sitt namn utan även överlåta barnets försörjning åt det allmänna. Nämnas må, att intill sista tiden även i Danmark förefunnits rätt för kvinna, som fött barn å fødselstiftelsen i

Köpenhamn, att förtiga sitt namn. Genom 1908 års lag har emellertid väsentlig inskränkning härutinnan skett. Barnet eller dess förmyndare äger att från stiftelsen erhålla upplysning om vem modern är, och det åligger stiftelsen att på förhand försäkra sig om bevis härom.

Svensk rätt. I Sverige har genom kungl. brevet den 17 oktober 1778 angående några författningar till förekommande av barnamord moder till barn utom äktenskap tillerkänts rätt att, om hon så önskar, vara okänd. I mom. 7 av nämnda kungl. brev är förordnat, att kvinna, som vill å okänd ort framföda fostret, må i sådant uppsåt lämnas ostörd, utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd; och, heter det, anser Kungl. Maj:t den olägenhet mindre, om på sådant sätt något olovligt hävdande skulle döljas, än att genom sträng efterfrågan i dylikt tillfälle betaga ett blödigt sinne all utväg att kunna dölja sin förbrytelse. Kungl. brevet innehåller i övrigt bestämmelser i syfte att för kvinnan lindra de påföljder, som på den tiden voro förenade med barnsbörd utom äktenskap, särskilt genom att giva minskad offentlighet åt förhållandet. Såsom i kungl. brevet angives, var avsikten därmed att förekomma barnamord. Om kvinnan önskar begagna sig av den henne tillerkända rätt, upptages hennes namn icke i kyrkoböckerna, utan barnet antecknas såsom fött av okänd moder.

Reformförslag. Denna författning och särskilt dess mom. 7 blev redan tidigt föremål för angrepp. Den ansågs nämligen i hög grad befrämja osedlighet. I prästerskapets allmänna besvär vid 1786 års riksdag framhöll prästeståndet, att den avsikt, som i brevet åsyftats, icke blivit vunnen men att de för sederna skadligaste följder därav uppstått; och anhöll prästeståndet fördenskull om ändring av kungl. brevet. Prästeståndets anhållan avslogs emellertid av Kungl. Maj:t.[1]

Prästerskapets besvär vid 1786 års riksdag.

Förslag vid ståndsriksdagarna å 1800-talet. Under ståndsriksdagarna å 1800-talet väcktes ej mindre än åtta gånger, merendels inom prästeståndet, motioner om upphävande eller ändring av författningen. Dessa avstyrktes av lagutskottet och vunno ej heller flertalet ständers bifall. Som huvudsakligaste skälet till avslag anfördes, att författningen verkat minskning i barnamordens antal.

Förslag vid 1898 års riksdag. Fråga om ändring därav förekom sedermera först vid 1898 års riksdag. Andra kammaren antog då för sin del förslag att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

[1] Se 3 § i K. Maj:ts resolution och förklaring på prästerskapets allmänna besvär den 20 november 1786.

om sådan ändring av mom. 7 i kungl. brevet samt andra därmed i sammanhang stående författningsbestämmelser, att moderns namn bleve fortfarande skyddat mot offentliggörande, men till upplysning och ledning i vissa av Kungl. Maj:t uppgivna och bestämda fall på lämpligt sätt antecknat. I första kammaren blev emellertid förslag till sådan skrivelse förkastat.

Riksdagens skrivelse 1906.

Vid 1906 års riksdag återupptogs ämnet. Riksdagen beslöt hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och på vad sätt sådan ändring av ifrågavarande moment jämte andra därmed i sammanhang stående författningsbestämmelser kunde företagas, att moderns namn bleve fortfarande skyddat mot offentliggörande, men till upplysning och ledning i vissa uppgivna och bestämda fall på lämpligt sätt antecknat, eller, där sådant funnes ej kunna lämpligen ske, upphäva samma moment och bestämmelser. Skrivelse härom avläts till Kungl. Maj:t den 12 maj 1906 och har överlämnats till beredningen att tagas i övervägande vid fullgörande av beredningen lämnat uppdrag.

Till stöd för sin framställning har riksdagen huvudsakligen anfört följande:

Att nuvarande bestämmelsen om rätt för barnaföderska att hemlighålla sitt namn medförde stora olägenheter, torde vara givet. Även om densamma kunde antagas i ett avseende vara ägnad att förekomma barnamord, i det att därigenom för hävdad kvinna bereddes möjlighet att okänd framföda och i andras vård överlämna barnet samt sålunda göra sig kvitt detsamma utan att bringa det om livet, så låge å andra sidan den faran nära, att samma bestämmelse i ett annat avseende kunde verka i en alldeles motsatt riktning. Den vore nämligen av beskaffenhet att under vissa omständigheter underlätta fördöljandet av barnamord och kunde därigenom också för en hjärtlös eller till förtvivlan bragt moder innebära frestelse till en dylik förbrytelse. Under skydd av rättigheten att förbliva okänd kunde kvinnan begiva sig till en främmande ort, framföda sitt barn och efter tillfrisknandet jämte barnet lämna platsen för att i sinom tid ensam återkomma till hemorten. Barnet kunde hon under resan på en annan främmande ort göra sig av med. Ett under sådana omständigheter begånget barnamord vore uppenbarligen i långt mindre grad än andra utsatt för att bliva röjt. Det vore icke alldeles uteslutet, att den relativa minskning i antalet barnamord, vilken statistiken utvisade för tiden efter 1778, i någon mån kunde bero på detta förhållande. Visst vore i varje fall, att i församlingsböckerna inom våra större städer icke få

barn av okända mödrar funnes antecknade, om vilka efter deras dop aldrig någonting vidare försports och beträffande vilka man rent av nödgades frukta, att de på ett eller annat sätt bragts ur världen.

Ehuru barnamorden sedan utfärdandet av kungl. brevet den 17 oktober 1778, relativt sett, varit i sjunkande, hade emellertid samtidigt härmed antalet barn av oäkta börd i än högre grad ökats, både absolut och relativt. Förefintliga statistiska uppgifter vore alltför ofullständiga, för att av dem skulle med någon grad ens av sannolikhet kunna bedömas, huruvida dessa förhållanden borde sättas i samband med tillkomsten av nämnda kungl. brev. Om ett dylikt samband icke dess mindre kunde förutsättas, leddes man till det resultatet, att kungl. brevet visserligen å ena sidan verkat en minskning i de uppdagade barnamordens antal, men å andra sidan åstadkommit en ännu större ökning i antalet oäkta barn.

Bland olägenheter, som vore en följd av ifrågavarande författningsbestämmelse, kunde framhållas den otillbörliga ökning i fattigvårdstungan, som vissa kommuner finge underkasta sig, i det de nödgades bekosta vård och underhåll åt en del barn av okända mödrar. Även kunde erinras, att tillåtelsen för barnaföderska att i kyrkoböckerna antecknas såsom okänd moder av statistiska centralbyrån betecknats såsom en av de huvudsakligaste anledningarna till felaktigheter och ofullständigheter i bokföringen angående födda och döpta.

Det vore uppenbart, att nuvarande bestämmelse om rätt för barnaföderska att vara okänd i sig innebure ett intrång i det av sådan moder födda barnets rätt. Redan den omständigheten, att ett barn av okänd moder voro utestängt från möjligheten att erhålla kännedom om sin härkomst, innebure för barnet förlusten av en naturlig och betydelsefull förmån. Än större vikt borde tillmätas det förhållandet, att ett barn av okänd moder vore berövat varje möjlighet att göra gällande den rätt till arv efter moder och mödernefränder, som på grund av lagen den 17 mars 1905 tillkomme även oäkta barn.

Av vad sålunda anförts framginge enligt riksdagens åsikt, att mom. 7 i åberopade kungl. brev icke borde bibehållas i sin nuvarande lydelse, i följd varav en utredning för ändring av nämnda stadgande samt de bestämmelser, som föranletts därav, vore av behovet påkallad.

Två intressen stode här mot varandra, nämligen kvinnans och barnets. Det syntes emellertid icke vara omöjligt att finna en utväg till ändring av det nu-

varande stadgandet, varigenom såväl kvinnans som barnets intressen uti ifrågavarande hänseende bleve i tillbörlig grad tillgodosedda. Skulle likväl en ändring i nu antydda riktning icke kunna genomföras, ansåges detsamma på grund av ovan anförda skäl böra upphävas.

Kyrkolagskommittén och kyrkomötet.

Även utom riksdagen har förevarande spörsmål varit föremål för uppmärksamhet. Såsom i inledningen till motiven anförts, hava sålunda kyrkolagskommittén av år 1890 ävensom kyrkomötet i skrivelser åren 1898, 1903 och 1908 hos Kungl. Maj:t gjort hemställan om upphävande eller ändring av ifrågavarande bestämmelse. Huvudsakligen enahanda synpunkter som i riksdagens skrivelse hava kommit till uttryck i de av kyrkomötet gjorda framställningarna i ämnet.

Statistiska uppgifter.

Den tillåtelse att hemlighålla moderskapet, som i förevarande stadgande innehålles, begagnas i rätt avsevärd omfattning, om än på sista tiden en viss minskning härutinnan kan förmärkas. I sakens natur ligger, att de okända mödrarna huvudsakligen äro att finna i städerna, särskilt de större, där de lättare kunna bevara sin anonymitet. Fullständiga statistiska uppgifter angående antalet okända mödrar för tiden före 1908 finnas icke, men av enskilda motionärer vid riksdagarna och kyrkomötena hava lämnats vissa upplysningar om förhållandet dessförinnan. Antalet sådana mödrar i Stockholm har sålunda angivits utgöra under tjuguårsperiodon 1875—1895 i medeltal omkring 800 årligen och under femårsperioden 1893—1897 2,656 eller sålunda i medeltal för vart och ett av dessa år 531. Vid en av P. Pehrsson i Österby vid 1906 års riksdag väckt motion i ämnet fanns fogad en tablå över okända mödrars barn åren 1903—1904 i de av städerna, som år 1903 ägde över 10,000 innevånare. Enligt berörda tablå var antalet sådana barn år 1903 662 och år 1904 728. Av samma motionär meddelades, att i Stockholm fötts av okända mödrar år 1902 469, år 1903 445 och år 1904 406 barn. Enligt den av statistiska centralbyrån utarbetade statistiken, omfattande hela riket för fyraårsperioden 1908—1911, utgjorde de okända mödrarna 3,850, motsvarande 5,49 procent av samtliga mödrar med barn utom äktenskap. Av nämnda summa belöpte å landsbygden 914 och å städerna 2,936, varav å Stockholm 1,567 eller sålunda 391 i medeltal årligen.

Beredningens yttrande.

Vad som talar för bibehållande av moderns rätt i förevarande avseende är hänsynen till hennes intresse. För henne kan det stundom vara av vikt att dölja sitt moderskap. Om än den allmänna uppfattningen i ifrågakomna hänseende

numera är mildare än förr, anses det dock allmänt vara en skam för en kvinna att föda barn utom äktenskap. Genom uppenbarande av förhållandet för allmänheten kan därför allvarligt lidande och obehag tillskyndas modern, stundom även hennes familj. Måhända kan hon härigenom sättas ur stånd att bevara sin ställning i samhället och svårigheter för henne uppkomma att skaffa sig utkomst.

Å andra sidan är det ur barnets intresse i hög grad önskligt, att modern ej vidare tillåtes vara okänd. Genom att barnet undandrages moderns inflytande och stöd i livet kunna uppstå de olyckligaste följder för barnet. Och barnets av blodsbandet härledda rättigheter kunna icke genomföras. Tydligt är, att i samma mån barnets rättsställning förbättras, en ändring i förevarande avseende blir än mer av behovet påkallad. Införandet genom 1905 års lag av arvsrätt för barnet efter moder och mödernefränder gav sålunda ökad betydelse åt reformkravet. Beredningens förslag avser att bereda barnet väsentligt gynnsammare villkor och utgör sålunda ytterligare anledning att ej längre bibehålla den hittillsvarande ordningen. Tillåtelsen för modern att vara okänd medför, att detsamma blir förhållandet med fadern. Riksdagen har i skrivelse år 1913 hemställt, att i sammanhang med nu förevarande fråga även måtte företagas utredning, huruvida och på vad sätt utom äktenskapet fött barn kan beredas möjlighet att erhålla kännedom om sin fader. Beredningen har funnit detta vara av största vikt för barnet och därför i förslaget sökt införa garantier för att såvitt möjligt utredning om faderskapet i varje fall skaffas. För vinnande i största möjliga omfattning av nu angivna syfte är därför jämväl av nöden att modern ej längre medgives att dölja sitt namn. Med hänsyn till den väsentligt ökade underhållsskyldighet, förslaget ålägger fäderna, skulle det för övrigt kunna befaras, att de sökte påverka mödrarna att bevara sin anonymitet och därigenom fritaga fäderna från deras förpliktelser mot barnen. Vad särskilt beträffar det ändamål att förekomma barnamord, som ursprungligen varit åsyftat med ifrågavarande bestämmelse, torde, av skäl riksdagen jämväl anfört, densamma icke av sådan anledning böra bibehållas. Det förtjänar i detta sammanhang även att framhållas, hurusom frestelsen till barnamord och därmed besläktade förbrytelser blivit minskad, därigenom att kvinnans felsteg numera ej bedömes så strängt som förr. Och ett genomförande av beredningens förslag, varigenom moderns rättsställning väsentligen förbättras, bör jämväl vara ägnat att motverka denna frestelse. Särskilt är i sådant hänseende att

märka den fadern enligt förslaget åliggande skyldighet att bidraga till moderns uppehälle vid tiden omkring barnsbörden. Genom ett särskilt förslag till ändring i strafflagen har dessutom faderns förpliktelse att sörja för modern under vissa förhållanden ställts under straffrättsligt skydd.

I syfte att i någon mån minska olägenheterna av kvinnans rätt att vara okänd upptogs i barnmorskereglementet den 28 november 1856, § 21, det stadgande att vid hemlig förlossning barnmorskan borde ej mindre råda kvinnan att upptecknа sitt namn och hemvist å ett papper, som förseglat skulle föreläggas vederbörande präst samt förses med anteckning härom och med prästens sigill, än även uppmana kvinnan att till sin och barnets framtida säkerhet noga förvara samma papper. Vid särskilda tillfällen hava barnmorskorna erinrats om iakttagande av berörda stadgande. Sådan hemlig namnsedel synes i stor utsträckning hava kommit i bruk, åtminstone vad huvudstaden angår. Ehuru nu gällande reglemente för barnmorskor den 3 september 1909 icke upptager någon bestämmelse i enahanda riktning, förekommer dock, enligt vad beredningen inhämtat, sådan namnsedel fortfarande allmänt i huvudstaden. Tydligt är emellertid, att nämnda föreskrift icke erbjuder något effektivt skydd för barnets intressen. Någon rätt för barnmorska att avfordra barnaföderska dylik namnsedel innefattar sålunda icke stadgandet. Ej heller sker någon kontroll över att namnsedeln verkligen innehåller moderns namn. Den har också stundom befunnits innehålla orätt namn eller intet namn alls. Enligt den meddelade föreskriften skall namnsedeln förvaras av modern. Det står alltså henne fritt att förstöra densamma. I fråga om dess förvaring har dock förfarits i viss mån olika; inom några församlingar har namnsedeln förvarats å pastorsexpeditionen och öppnats jämväl på begäran av barnet.

Nu hava i det betänkande med förslag till ändring av förordningen angående kyrkoböckers förande, som den 11 augusti 1915 avgivits av tillkallade sakkunniga, angivits vissa huvudgrunder för en sådan ordning, som alternativt förutsattes i riksdagens skrivelse den 12 maj 1906. Enligt detta betänkande borde ifrågavarande skydd tillkomma endast ogift förstföderska. Önskade hon hemlighålla sitt moderskap, skulle hon anmäla barnets födelse hos pastor i den församling, där nedkomsten skett, och därvid avlämna följande handlingar: 1) anhållan att hennes moderskap måtte hemlighållas; 2) intyg av läkare eller barnmorska att hon, så vitt sådant kunnat utrönas, vore förstföderska; 3) prästbevis, så framt hon icke vore

i samma församling kyrkobokförd, utvisande hennes namn, yrke, civilstånd, födelsetid och kyrkobokföringsort; samt 4) bevittnat medgivande av person eller anstalt att barnet finge hos personen eller i anstalten kyrkobokföras såsom fosterbarn. Pastor skulle sedan införa barnet i födelse- och dopboken såsom till församlingen räknat utan avisering till moderns kyrkobokföringsort, om denna vore en annan, därvid dock de kolumner, som avsåge föräldrarnas namn, skulle lämnas öppna, men i anmärkningskolumnen antecknas, dels att modern begärt hemlighållande, dels namn å person eller anstalt, som skulle mottaga barnet till vård. I särskild förteckning, uppställd efter samma formulär som födelse- och dopboken, skulle barnet och modern införas med den senares fullständiga namn och övriga uppgifter rörande hennes person och hemvist, allt under samma år och nummer, som inskrivningen fått i födelse- och dopboken. I församlingsboken skulle barnet bokföras hos den uppgivne vårdaren eller anstalten, om de tillhörde församlingen; i annat fall i avdelningen »Å församlingen skrivna», varvid emellertid flyttningsbetyg för barnet omedelbart skulle utskrivas till den församling, vårdaren eller anstalten tillhörde. Samtliga till detta nummer i födelse- och dopboken hörande handlingar skulle av pastor förvaras i särskilt förseglat konvolut, försett med anteckning om numret. Den särskilda förteckningen skulle av pastor förvaras inom lås. Vid utfärdande av utdrag av födelse- och dopbok ävensom av annat prästbetyg för barnet finge moderns namn ej uppgivas i annat fall än då sådant med hänsyn till barnets eller det allmännas rätt vore oavvisligt. Å varje betyg, där moderns namn sålunda utsattes, skulle angivas, på vems begäran det utfärdats.

Beredningen har funnit en tillfredsställande ordning icke heller på denna väg kunna vinnas. Enligt beredningens förslag skola antingen redan under havandeskapet eller ock snarast möjligt efter barnets födelse åtgärder vidtagas för att de rättigheter, som förslaget tillerkänner barnet, verkligen må komma detsamma till godo. I sådant syfte skall modern anmäla sitt havandeskap hos barnavårdsnämnden eller dess delegerade. Har sådan anmälan ej skett, skall omedelbart efter barnets födelse anmälan därom genom det offentligas försorg göras hos barnavårdsnämnden. Sedan anmälan inkommit, har barnavårdsnämnden att förordna en barnavårdsman för barnet. Och denna barnavårdsman skall hålla uppsikt över att modern, som i allmänhet skall hava vårdnaden om barnet och

vara dess förmyndare, fullgör sina skyldigheter mot barnet samt sörja för att faderskapet behörigen fastställes och faderns underhållsskyldighet ordnas. Härigenom tillgodoses barnets ideella intresse att få kännedom om sina föräldrar och betryggas så vitt möjligt dess rätt att under uppväxttiden erhålla tillbörlig vård och uppfostran av dem och att utfå arv efter dem i de fall, då lagen tillerkänner barnet arvsrätt. Med dessa bestämmelser kan den av kommitterade föreslagna ordningen, såsom även av dem antytts, svårligen förenas. I vad mån moderns anonymitet finge brytas angives väl ej annorledes än att det ej finge ske i annat fall än då sådant med hänsyn till barnets eller det allmännas rätt vore oavvisligt. Uppenbart är väl emellertid att, för den händelse anonymiteten skulle hava någon betydelse, tillämpning av de regler, beredningen föreslagit för tryggande av barnets rätt, icke skulle kunna ifrågakomma beträffande de barn, vilkas mödrar anmält sig vilja vara okända. De garantier för barnet, som härmed avsetts, skulle sålunda i det stora hela i dessa fall givas till spillo. De ersättas icke vare sig genom den möjlighet kommitterades förslag giver att erhålla kännedom om moderns namn, då sådant oavvisligen behöves, eller genom ett stadgande om skyldighet för modern att vid anmälan om sin önskan att vara okänd foga bevis om att barnet får kyrkoskrivas hos person eller anstalt.

Om beredningen sålunda icke kan förorda den ifrågasatta anordningen, följer dock ej därav att moderskapet behöver bliva allmänt känt. Barnavårdsmannen och barnavårdsnämndens ledamöter böra ej opåkallat yppa förhållandet. Föreskrift därom kan införas i de administrativa stadganden, som skola utfärdas rörande deras verksamhet. Visserligen äro enligt gällande tryckfrihetsförordning nämndens protokoll, även i vad de avse enskilda, rent personliga förhållanden, icke undandragna offentligheten. Önskligt är att denna brist i lagstiftningen, som jämväl beaktats i det av särskilda kommitterade inom justitiedepartementet den 20 december 1912 avgivna förslag till tryckfrihetsordning, snart varder avhjälpt. Allt för stor betydelse torde dock ej böra tillmätas berörda omständighet. Det torde helt visst möta svårigheter att på detta sätt erhålla upplysning, huruvida en viss kvinna fött barn utom äktenskap. Vad angår de anteckningar om modern och barnet, som skola inflyta i kyrkoböckerna, bereder däremot tryckfrihetsförordningens stadgande i § 2, 4:o modern skydd mot offentliggörande av förhållandet. Där stadgas nämligen förbud mot att i andra fall, än allmänna lagen och nu gällan-

de författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården och kyrkodisciplinen rörande handlingar i avseende på enskilda personers leverne och seder, så vitt de lända dem till skada eller förklenande. Pastor synes med anledning härav böra vägra att meddela uppgift, huruvida kvinna fött barn utom äktenskap.

Erinras må jämväl, att enligt de för flyttningsbetyg gällande regler barnet icke antecknas å moderns betyg, så vida det icke åtföljer henne. Och detta kommer naturligtvis ej i fråga, då modern vill söka hemlighålla sitt moderskap. Om kvinnan sålunda i och för barnsbörden flyttar till främmande plats och där föder barnet samt överlämnar det i andras vård, kan hon sedermera flytta tillbaka till hemorten eller annan plats, utan att förhållandet där behöver bliva mera allmänt känt.

Utöver nu berörda stadgande i mom. 7 i kungl. brevet den 17 oktober 1778 innehåller detta, såsom i det föregående är omförmält, vissa bestämmelser om ett mildare förfarande mot modern. Dessa sakna numera betydelse. En del av dem hava upphört att gälla på grund av ändringar inom andra områden av lagstiftningen, särskilt genom borttagande, så vitt kvinna angår, av straff för lönskaläge samt avskaffande av kyrkoplikten. Andra äro av sådan art, att deras iakttagande numera utan varje lagstadgande kan påräknas. Den i mom. 6 i kungl. brevet intagna föreskrift om skyldighet för föräldrar, husbondfolk eller andra, för vilka kvinnan upptäckt sitt tillstånd, att dölja detsamma, äger nära samband med mom. 7 i kungl. brevet. Nämnda föreskrift strider emellertid mot 14 § i beredningens förslag, enligt vilken det åligger föräldrar, husbondfolk eller andra i liknande ställning att erinra kvinna, som är havande med barn utom äktenskap, om angelägenheten att hos ledamot av barnavårdsnämnden göra anmälan om sitt tillstånd. Med hänsyn till det nu sagda har beredningen ansett lämpligast att i samband med ny lagstiftning om barn utom äktenskap kungl. brevet i dess helhet upphäves.

Ett bifall till beredningens förslag i förevarande avseende föranleder ändring av de bestämmelser, som med kungl. brevet äga sammanhang. Främst äro härvid att märka vissa stadganden i förordningen den 23 december 1910 angående kyrkoböckers förande. Förslag till erforderliga ändringar härutinnan har redan avgivits av särskilt tillkallade sakkunniga. Bland andra författningar, däri beredningens förslag bör föranleda någon jämkning, må nämnas kungl. reglementet för

barnmorskor den 3 september 1909 samt kungl. reglementet för styrelsen och förvaltningen av allmänna barnbördshuset i Stockholm den 28 januari 1898. De av kungl. brevets upphävande påkallade ändringar torde böra i administrativ väg vidtagas.

36 §.

Lagens tillämplighet på barn födda före dess ikraftträdande.

Den nya lagen avser, såsom förut är angivet, barn, som i följd av bestämmelserna i den jämväl föreslagna lagen om äktenskaplig börd är barn utom äktenskap. Omedelbart blir den nya lagen icke tillämplig å barn, som fötts före det lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft. Det torde dock ej möta betänklighet att låta den nya lagens bestämmelser vinna tillämpning även i fråga om barn, som fötts före ikraftträdandet av lagen om äktenskaplig börd och som enligt äldre rätt är att anse såsom oäkta. Detta gäller icke blott i vad den nya lagen reglerar de mera personliga förhållandena, utan även med avseende å stadgandena angående den till sitt innehåll rent ekonomiska underhållsskyldigheten. Denna skyldighet är nämligen grundad å det bestående blodsbandet, tjänar etiska och sociala syften samt är i huvudsak undandragen de enskildas disposition. Den bör i följd härav vid varje tid bedömas efter den då rådande etiska och sociala uppfattningen, sådan densamma erhållit uttryck i lagen. Härför talar också i föreliggande fall från praktisk synpunkt önskvärdheten därav, att den välbehövliga förbättring av de utomäktenskapliga barnens rättsställning, som den nya lagstiftningen avser att åvägabringa, må komma så många som möjligt av dessa barn till godo.

Det har vad angår dessa barn ej funnits påkallat att göra undantag från regeln om den nya lagens tillämplighet för det fall att underhållsbidrag före dess ikraftträdande blivit fastställt genom dom eller avtal. En dom, varigenom någon förpliktas att utgiva underhåll, besitter nämligen icke rättskraft i vanlig mening, ett förhållande som exempelvis tagit sig uttryck i 33 §:s stadgande. Det skulle ock vara stötande, om den, som under den äldre lagens giltighetstid på grund av tredska måst dragas inför rätta, skulle vara befriad från den strängare underhållsskyldigheten enligt förevarande lag, men icke den, som godvilligt fullgjort sin underhållsskyldighet. Och vad angår det fall att underhållsskyldigheten fastställts genom avtal, må erinras därom, att ett dylikt avtal enligt senaste

rättsfall icke äger ovillkorlig giltighet samt att det måste antagas vara ingånget i ändamål att reglera underhållsskyldigheten enligt den lag, som gällde vid dess ingående; ändras lagen, böra de nya bestämmelserna kunna tillämpas utan hinder av avtalet. Utan särskilt lagstadgande torde vara uppenbart att, om underhållsbidrag före den nya lagens trädande i kraft fastställts genom dom eller avtal, detta avgörande blir giltigt även därefter för tiden till dess talan anhängiggjorts om utbekommande av underhållsbidrag enligt denna lag. Däremot har det ansetts böra uttryckligen stadgas, att skyldighet att utgiva underhållsbidrag för tid före den nya lagens trädande i kraft i varje fall skall bedömas efter äldre lag.

En inskränkning av den nya lagens tillämpning å förut födda barn synes även erforderlig beträffande bestämmelserna om barnavårdsman. Det skulle säkerligen möta oöverstigliga praktiska svårigheter att vid lagens trädande i kraft erhålla barnavårdsmän för alla de barn, som enligt lagens bestämmelser skola hava sådan, det vill säga för flertalet oäkta barn, som ej fyllt aderton år. Och om detta läte sig göra och barnavårdsmännen sin plikt likmätigt sökte till det yttersta utkräva barnens rättigheter enligt den nya lagen, skulle detta medföra att övergången bleve alltför tvär och den nya lagen komme att framstå i en förhatlig dager. Å andra sidan vore det en orättvisa att helt beröva de förut födda oäkta barnen det skydd, som barnavårdsmännens verksamhet innebär. Såsom en lämplig medelväg torde kunna anses, att för sådant barn barnavårdsman varder förordnad, endast om antingen modern begär det eller barnavårdsnämnden erhållit kännedom om något förhållande, som gör barnavårdsmans ingripande särskilt påkallat.

De i lagen den 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder meddelade bestämmelserna angående bevakning av sådan rätt tillkommo, enligt vad förarbetena giva vid handen, huvudsakligen i ändamål att förekomma att barn, vars moder enligt kungl. brevet den 17 oktober 1778 varit okänd, skulle kunna, under åberopande av sin obekantskap med släktskapsförhållandet såsom laga förfall, lång tid efter arvlåtarens död framställa arvsanspråk. Då nämnda förordning upphäves genom 35 § i förevarande lag, har någon preskriptionsbestämmelse, motsvarande den i 1905 års lag meddelade, icke för framtiden ansetts erforderlig. Moder till barn, som födes innan förevarande lag trätt i kraft, kan dock fortfarande vara okänd enligt 1778 års brev. Med avseende å sådant barns

anspråk på arv efter moder och mödernefränder har därför preskriptionsbestämmelsen i 1905 års lag ansetts böra fortfarande äga tillämpning.

Enligt 1734 års lag skola såsom äkta anses några grupper av barn, vilkas föräldrar icke ingått fullkomnat äktenskap med varandra. Genom promulgationslagen till lagen om äktenskaps ingående och upplösning hava också de barn förklarats för äkta, som avlats i trolovning eller vilkas föräldrar efter avlelsen ingått trolovning med varandra. Barn, som fötts före ikraftträdandet av den nya lagen om äktenskaplig börd och enligt nämnda äldre lagar varit att anse såsom äkta, förlora givetvis ej sin äktenskapliga börd genom den nya lagen. Enligt övergångsbestämmelsen i samma lag skall sådan börd också tillkomma trolovningsbarn och genom våldtäkt avlade barn, som fötts efter lagens trädande i kraft men avlats dessförinnan, i fråga om trolovningsbarn dock med villkor att trolovningen också slutits dessförinnan. Omförmälda barn skulle således, om intet särskilt stadgande gåves, ej beröras av förevarande lag. Beträffande rätten till släktnamn samt arv böra den nya lagens bestämmelser ej bliva tillämpliga å dessa barn. Men i fråga om övriga förhållanden, som regleras genom förevarande lag, är det, såsom av motiveringen till 12 § framgår, en given fördel för barnen, att denna lag blir tillämplig å dem. Ett stadgande härom har därför här införts, varvid emellertid måst göras samma restriktioner, som beträffande de enligt äldre rätt oäkta barnen skola gälla om underhållsbidrag för tid före nya lagens ikraftträdande och om förordnande av barnavårdsman.

Förslag till lag om äktenskaplig börd.

Främmande lagstiftning. Ursprunglig äktenskaplig börd.

Enligt alla rättssystem tillkommer naturligen äktenskaplig börd de barn, vilka under bestående äktenskap blivit av makar sammanavlade. Såsom förut erinrats,[1] förhåller det sig emellertid så att, medan det omedelbart framgår vem som är moder till ett barn, avsevärda svårigheter möta att utröna vem fadern är. Skulle det fordras särskild bevisning därom att mannen avlat barn, som hustrun föder, komme sålunda faderskapet ofta att ej kunna utredas. På grund av den äktenskapliga förbindelsens natur kan det dock antagas, att i de flesta fall mannen är fader till barn, varmed hustrun under äktenskapet blivit rådd. Lagstiftningarna uppställa därför allmänt en presumtion om mannens faderskap till sådant barn (pater est quem nuptiæ demonstrant). Denna presumtion innefattar antagande att makarna under den tid äktenskapet bestått plägat könsumgänge med varandra och att barnet blivit avlat vid sådant umgänge. Presumtionen är dock icke ovillkorligen bindande. Men i legitimitetens intresse fordrar man synnerligen starka grunder för att den skall falla; i regeln måste det styrkas, att mannen ej kan vara fader till barnet. Den omständigheten att hustrun å konceptionstiden haft umgänge med annan man är sålunda i och för sig utan betydelse för frågan om barnets börd.

Sedan gammalt tillerkännes äktenskaplig börd jämväl åt barn, som väl avlats innan föräldrarna voro gifta med varandra men som fötts först efter det de blivit förenade i äktenskap. Detta fall har ursprungligen betraktats såsom en art av legitimation. Men i de moderna lagarna likställas dessa barn i huvudsak med de under äktenskapet avlade. De franska, tyska och schweiziska lagarna låta sålunda regeln pater est quem nuptiæ demonstrant gälla även ifrågavarande barn. Men presumtionen verkar icke lika kraftigt som i fråga om de under äktenskapet

[1] Se vid 26 § i förslaget till lag om barn utom äktenskap.

avlade; den faller, så snart mannen förnekar, att han under konceptionstiden haft samlag med modern. Kan sådant samlag visas, anses emellertid mannen såsom barnets fader.

Enligt äldre lagar kunde frågan om ett barns äkta börd upptagas, när helst något rättsförhållande var därav beroende, och göras gällande av den därav intresserade. Så är ännu förhållandet enligt engelsk, dansk och norsk rätt. Men de nyare lagstiftningarna ha i hög grad inskränkt rätten att föra talan därom att ett barn, som enligt huvudregeln har äktenskaplig börd, likväl skall vara i saknad därav. Enligt fransk, tysk och schweizisk rätt är det sålunda i regeln blott mannen, som äger föra talan därom. Endast i vissa undantagsfall äger annan rättsägare göra gällande den utomäktenskapliga börden. Talan skall ock i allmänhet anställas inom viss kort tid. Har denna tid försummats, står barnets äktenskapliga börd fast.

Huvudregeln inom den moderna lagstiftningen blir sålunda, att barn, som fötts under bestående äktenskap eller inom sådan tid efter äktenskapets upplösning, att det kan anses avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd, så vida icke barnet på särskild talan av fadern, i vissa fall av andra intresserade, förklaras vara i saknad av sådan börd.

Till underlättande av bestämmandet om vem som skall anses hava avlat barnet, hava somliga lagstiftningar fastslagit en viss tidsperiod, räknad tillbaka från barnets födelse, under vilken barnet skall anses vara avlat.[1] Infaller den sålunda bestämda konceptionstiden åtminstone till någon del under den tid äktenskapet bestått, anses barnet vara av mannen avlat under äktenskapet. Faller konceptionstiden helt före äktenskapets ingående, och har mannen under den tiden idkat umgänge med modern, anses barnet vara avlat av honom. Ligger hela konceptionstiden efter tiden för äktenskapets upplösning, gäller presumtionen om mannens faderskap alls icke.

Legitimation.

Utom genom födelsen kan äktenskaplig börd enligt de flesta lagstiftningar vinnas jämväl genom legitimation, varmed förstås, att ett barn, som fötts utom äktenskap, på grund av något sedermera inträffande faktum erhåller samma rättsliga ställning som barn av ursprunglig äktenskaplig börd. Legitimerande verkar i främsta

[1] Angående legal konceptionstid i utländsk lagstiftning hänvisas till redogörelsen vid 26 § i förslaget till lag om barn utom äktenskap.

rummet den omständigheten att barnets föräldrar efter dess födelse ingå äktenskap med varandra (legitimatio per subsequens matrimonium). Sådan verkan har föräldrarnas efterföljande äktenskap enligt de flesta europeiska lagstiftningar, dock icke enligt den engelska. Enligt den franska rätten gäller såsom villkor för äktenskapets legitimerande verkan, att barnets härstamning från makarna förut är fastställd. Den schweiziska lagen låter barnet legitimeras även i det fall att föräldrarna lovat varandra äktenskap men löftets infriande omöjliggjorts genom den enes död eller i följd av hinder för honom att ingå äktenskapet. För legitimation kräves dock i detta fall ett särskilt förklarande av domstolen; sådant förklarande skall meddelas, när den andra trolovade eller barnet gör framställning därom. Legitimation, varom nu nämnts, medför att barnet i förhållande till bägge föräldrarna och deras släkt får samma ställning som barn av ursprunglig äktenskaplig börd. En legitimation innefattas ock i den förut omnämnda danska och norska kuldlysningen. Slutligen kan legitimation i förhållande till fadern enligt vissa lagstiftningar vinnas genom beslut av den högsta statsmyndigheten (legitimatio per rescriptum principis). En sådan legitimation finnes bland annat i Tyskland, Österrike, Italien, Nederländerna och Danmark. Legitimation sker i dessa fall på begäran av fadern, men det beror på statsmyndighetens gottfinnande att bevilja eller avslå densamma. I allmänhet får barnet genom dylik legitimation i förhållande till fadern samma ställning som hans barn i äktenskap. Däremot kommer barnet icke i något familjerättsligt förhållande till faderns släkt. I Danmark bestämmes verkan av legitimationen i varje särskilt fall genom innehållet av legitimationsbeslutet. Vanligen får barnet endast en begränsad arvsrätt.

Svensk rätt. Den svenska lagens uttryckliga bestämmelser i förevarande ämne äro synnerligen ofullständiga. De rättsregler, som få anses gälla, äro därför till stor del utbildade genom teori och praxis. Att barn, som blivit avlat under föräldrarnas äktenskap, har äktenskaplig börd, gäller naturligtvis jämväl enligt svensk rätt. Presumtionen om mannens faderskap till sådant barn tillämpas hos oss i samma omfattning som i den utländska lagstiftningen. Mannen anses sålunda såsom fader, därest det ej visas, att han ej kan vara det. Däremot finnas ej regler, som inskränka rätten till talan å sådant barns börd till vissa personer eller viss tid. Det står vem som helst, vars rätt därpå är beroende, öppet att, när hans rätt ifrågakommer, göra gällande invändning mot barnets äktenskapliga börd.

Är barnet fött under äktenskapet men å sådan tid, att det måste anses avlat dessförinnan, får det jämväl enligt svensk rätt äktenskaplig börd, men detta betraktas av vår lag som en art legitimation (8 kap. 1 § ärvdabalken). Vad angår presumtionen i detta fall, lär vid kyrkobokföringen i allmänhet mannen utan vidare anses såsom fader till sådant barn. Men om barnets äkta börd ifrågasättes, måste mannens faderskap styrkas. Kan därvid ådagaläggas, att mannen å konceptionstiden haft könsumgänge med modern, torde han anses såsom fader, och detta utan avseende därå om modern möjligen å samma tid haft umgänge jämväl med annan man.

I den äldre lagstiftningen ha funnits vissa bestämmelser om konceptionstidens beräkning, men i 1734 års lag inflöt icke något sådant stadgande.

Likasom enligt den europeiska rätten i allmänhet verkar den omständigheten att föräldrarna till ett utom äktenskap fött barn efter dess födelse ingå äktenskap med varandra legitimerande för barnet.

Såsom förut visats, tillerkänner 1734 års lag trolovning och äktenskapslöfte i förevarande hänseende i stort sett samma verkan som äktenskap. Barn, som avlats i trolovning eller under äktenskapslöfte, blir sålunda omedelbart äkta, och genom trolovning eller äktenskapslöfte, som följer efter barnets avlelse, blir barnet legitimerat. Samma ståndpunkt är i princip bibehållen i den nya äktenskapslagstiftningen.

Enligt svensk rätt får även barn, som avlats i våldtäkt, äkta barns rätt.

Legitimation genom beslut av statsmyndighet känner den svenska rätten icke.

1 §.

Barn, som med födelsen erhålla äktenskaplig börd.

I överensstämmelse med den grundsats, som allmänt gäller i den moderna lagstiftningen, uppställes här den allmänna regeln att äktenskaplig börd tillkommer barn, som födes under makars äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att barnet kan vara avlat dessförinnan.

Presumtion om mannens faderskap.

För det fall att barnet födes först så lång tid efter äktenskapets ingående, att det bör anses avlat under äktenskapet, överensstämmer regeln med vad som för närvarande, ehuru utan uttrycklig bestämmelse, får anses gälla enligt svensk rätt.[1]

[1] Se K. Maj:ts utslag den 10 november 1899 (N. J. A. s. 504) och den 23 november 1906 (N. J. A. s. 532).

Den grundar sig på den förut omnämnda presumtionen att makarna under äktenskapet haft könsumgänge med varandra och att barnet avlats vid sådant umgänge.

Regeln innebär emellertid, att även det barn, som födes så kort tid efter äktenskapets ingående, att det bör anses avlat dessförinnan, med födelsen får äktenskaplig börd. I denna del skiljer sig förslaget från den gällande rätten, som väl låter barnet bliva äkta men betraktar det såsom legitimerat och således strängt taget förutsätter en utredning att mannen avlat barnet. Enligt det föreslagna stadgandet presumeras barnet jämväl i detta fall vara avlat av mannen. Förslaget överensstämmer härutinnan med lagkommitténs och äldre lagberedningens förslag. I förevarande fall föreligger väl icke samma anledning till en sådan presumtion, som när barnet är avlat under äktenskapet. Men det kan dock även under nu ifrågavarande omständigheter i regeln antagas, att mannen avlat barnet. Och genom att låta barnet utan vidare äga äktenskaplig börd förekommer man obehagliga undersökningar och befriar från förebringande av en bevisning, som ofta kunde vara svår att anskaffa.

Konceptionstid.

På de skäl, som vid 26 § i förslaget till lag om barn utom äktenskap beträffande fastställande av en legal konceptionstid anförts, har beredningen ansett bestämmelse av sådan innebörd icke heller i förevarande sammanhang böra upptagas. Det ankommer sålunda i varje särskilt fall, när fråga om barns äktenskapliga börd uppstår, på domstolen att bedöma, å vilken tid barnet kan anses avlat.

Presumtionens brytande.

Presumtionen om mannens faderskap kan icke göras alldeles ovillkorlig. Den bör under vissa förutsättningar kunna brytas. I avseende härå uppstår i främsta rummet frågan av vem och i vilken ordning må göras gällande påstående därom att barn ej har äktenskaplig börd, oaktat de allmänna förutsättningarna därför äro tillstädes.

Allvarsamma anmärkningar kunna göras mot den svenska rättens regel, enligt vilken det står öppet för en var, vars rätt kan vara beroende på ett barns börd, att, när helst denna rätt ifrågakommer, göra gällande invändning därom att barnet ej har äktenskaplig börd. Enligt sakens natur är mannen närmast att bedöma, huruvida anledning finnes därtill att ett av hans hustru framfött barn icke är avlat av honom. Förbehålles sådan talan mannen, föreligger icke synnerlig fara för att han skall genom underlåtenhet att anställa talan låta ett

barn, vartill han icke kan vara fader, gälla såsom hans. Skulle någon gång sådant inträffa, lär det i allmänhet ske i sammanhang med en uppgörelse mellan makarna, som i regeln torde få anses önsklig men som ofta skulle äventyras, om utomstående skulle äga tala å barnets börd. Å andra sidan kan en rätt för tredje man att föra talan, och det utan hänsyn till huru lång tid efter barnets födelse förflutit, medföra stora olägenheter. Detta skulle föranleda osäkerhet i fråga om barnets börd och därmed förknippade viktiga rättsförhållanden. En sådan talan skulle även innebära ett ingrepp i familjelivet, som kunde medföra svårt lidande såväl för makarna som för barnet, även om talan ej vinner avseende. En inskränkning i rätten att föra talan i förevarande hänseende synes därför böra stadgas. Då de moderna utländska lagarna, likasom de äldre svenska lagförslagen, begränsa rätten till talan så, att den endast tillkommer mannen, synes man emellertid hava gått väl långt. Därav följer nämligen, att icke heller barnet eller någon å dess vägnar skall äga föra talan å barnets börd. I allmänhet måste det väl för barnet vara bättre att presumtionen om dess äktenskapliga börd får gälla. Men fall kunna dock inträffa, då det l gger i barnets intresse att få fastställt att det icke är barn av den man, som enligt huvudregeln skall anses vara dess fader. Sådant kan förhållandet vara, om barnets verklige fader har bättre förmåga att underhålla barnet eller om han efter barnets födelse ingår äktenskap med modern. Med hänsyn härtill synes rätt att föra talan å barns börd böra tillkomma även barnet själv eller dess representant.

På grund av vad sålunda anförts har beredningen ansett presumtionen om barns äktenskapliga börd icke böra kunna brytas annat än genom domstols beslut efter särskild talan, som utom i visst undantagsfall endast får föras av mannen samt av barnet eller dess representant. Frågan om vad som erfordras för att sådan talan må vinna bifall behandlas i 7 §.

Fall då presumtionsregeln ej är tillämplig.

Beredningen vill i detta sammanhang framhålla, att bestridande av barns äktenskapliga börd kan ske även på grunder, som icke beröras av här förevarande stadgande. Sålunda kan göras gällande, att äktenskapet är att anse såsom en nullitet eller att barnet icke blivit fött av hustrun utan är understucket eller fötts så sent efter äktenskapets upplösning, att det icke kan vara avlat under detsamma. För sådana fall sakna de här föreslagna reglerna tillämplighet och allmänna rättsgrundsatser böra komma till användning.

Verkan av äktenskaps återgång.

Då enligt lagen om äktenskaps ingående och upplösning ett äktenskap, som är behäftat med återgångsskäl, dock är att betrakta såsom ett äktenskap, vilket genom återgången bringas att upphöra, lär utan särskilt stadgande vara klart att barn i sådant äktenskap har äktenskaplig börd under samma villkor som barn i äktenskap i allmänhet.

Trolovningsbarn. Barn, avlade i våldtäkt.

De skäl, som föranlett beredningen att föreslå upphävande av regeln om äkta börd för trolovningsbarn och barn, avlade i våldtäkt, äro angivna vid 12 § i lagen om barn utom äktenskap.

2 §.

Mannens talan å barnets börd.

I förevarande paragraf upptagas närmare bestämmelser i fråga om anhängiggörande av den talan å barns äktenskapliga börd, som mannen, enligt vad förut är sagt, äger anställa.

Frågan om barnets börd bör om möjligt ej hållas svävande. Att barnet efter en längre tids förlopp frånkännes äktenskaplig börd innebär onekligen en synnerlig hårdhet mot detsamma. Kanske är det ej längre möjligt för barnet att vända sig mot den utomäktenskaplige fadern och göra sin rätt gällande eller är detta förbundet med stora svårigheter. Sammanleva makarna med varandra, torde det även för deras förhållande inbördes vara bäst, om talan icke alltjämt eller under en allt för lång tid står öppen. Härtill komma även de svårigheter i bevisningsväg, som efter det en längre tid förflutit yppa sig. För mannens talerätt har därför föreskrivits en preskriptionstid av sex månader från det han fick kunskap om barnets födelse.

God man för barnet.

Tydligt är att mannen måste rikta sin talan mot barnet, om vars börd fråga är. Vanligen står emellertid barnet under mannens förmynderskap, ty barnet skall ju anses och behandlas såsom hans, och talan kommer i regel att äga rum under barnets minderårighetstid. Då mannen och barnet sålunda hava motsatta intressen, måste annan person erhålla befogenhet att företräda barnet. Att giva hustrun denna befogenhet har icke synts tillrådligt. Hon torde stundom stå i beroende av mannen och därigenom förledas till medgivanden, som kunna tänkas lända till skada för barnet; någon gång kan måhända även hon hava stridigt intresse mot barnet. Därest särskild förmyndare ej finnes förordnad för barnet, lärer därför, såsom redan lagkommittén föreslagit, en god man böra förordnas att be-

vaka barnets rätt. Det åligger mannen att hos rätten eller domaren söka sådant förordnande.

Hustruns inkallande.

Ehuru hustrun sålunda icke bör företräda barnet, har hon dock ansetts böra höras i rättegången. Hon vet ju bäst hur saken förhåller sig, och hennes upplysningar böra därför icke undanhållas domstolen. Själv beröres hon ju också i hög grad av frågan om barnets börd. Hennes inkallande i rättegången lärer visserligen i regel bliva en följd av den i 6 § domstolen tillagda befogenhet att införskaffa utredning i målet. För att påskynda rättegångens slutförande har beredningen emellertid, i likhet med vad som föreskrevs i våra äldre lagförslag, ansett lämpligt ålägga mannen att instämma henne.

Förmyndares behörighet att föra talan.

Talan av förevarande natur är i hög grad ägnad att ingripa i makarnas personliga förhållanden. Det bör därför tillkomma mannen, även om han är omyndig, att själv föra talan i målet. Något särskilt stadgande härom torde ej vara erforderligt. Är mannen sinnessjuk eller sinnesslö, är han emellertid ur stånd att själv iakttaga sin rätt. För sådant fall har beredningen, i överensstämmelse med vad som enligt lagen om äktenskaps ingående och upplösning skall gälla i fråga om äktenskapsmål, tillagt förmyndaren behörighet att tala.

3 §.

Talerätt för mannens arvingar.

Om mannen dör, innan den tid tilländagått, som enligt 2 § står honom öppen för anställande av talan å barnets börd, bör skäligen icke all möjlighet till sådan talan av annan än barnet själv eller dess representant vara utesluten. För detta fall tillerkänna de främmande kontinentala rättssystemen även andra personer än mannen befogenhet att bestrida barnets härstamning från honom, och detsamma var förhållandet med våra äldre lagförslag.

Huruvida barnet är mannens eller icke har främst och huvudsakligast betydelse, då fråga uppstår att efter mannens död taga arv efter honom. Behörighet att i förevarande fall tala har därför ansetts böra tilläggas dem, som jämte eller efter barnet äro berättigade till arv efter mannen. Då arvingarna äro förhindrade att under mannens livstid väcka talan, synes preskriptionstiden i detta fall icke böra börja löpa förrän arvingarna fått kännedom om så väl barnets födelse som mannens död.

4 §.

Erkännande utesluter klanderrätt. I likhet med de tyska och schweiziska lagarna har beredningen i förevarande paragraf upptagit det stadgande att, om mannen erkänt barnet såsom sitt, han eller hans arvingar icke skola äga tala å dess börd. Stadgandet står i överensstämmelse med de antagna grundsatserna för talerätten. Så vitt barnets börd är beroende av mannen, bör han även kunna genom erkännande göra börden oangriplig. Erkännandet bör med andra ord medföra den verkan att han själv och hans arvingar uteslutas från talerätt. Härigenom är tillfälle berett mannen att redan före preskriptionstidens utgång trygga barnets ställning. Erkännande kan äga rum såväl uttryckligen som tyst, men det måste även i sist nämnda fall innefatta bestämt uttryck för den förklarandes vilja att låta barnet gälla såsom hans. Frågan får avgöras med ledning av omständigheterna i det särskilda fallet. Av vikt kan vara, om mannen haft kännedom eller misstanke därom att barnet icke är hans. Är nämligen detta fallet, lärer väl mannen ofta träffa förbehåll eller avgiva protest, då hans uppträdande kan anses tyda på ett erkännande av barnet.

Verkan att utestänga mannen och hans arvingar från talerätt bör tillkomma erkännande, allenast om det avgivits efter barnets födelse. Dessförinnan kan mannen icke med någon större säkerhet beräkna tiden för barnets avlelse och följaktligen ej heller bedöma huruvida barnet kan vara avlat av honom.

5 §.

Barnets talerätt. Enligt vad vid 2 § är sagt, skall även barnet äga förneka sin äktenskapliga börd. Då barnet sålunda bestrider sin härstamning från mannen och därmed även blodsbandet med dennes släkt, bör mannen eller, om han är död, hans arvingar av barnet instämmas till svaromål. Liksom då talan föres mot barnet, har även i detta fall modern ansetts böra inkallas i målet.

Därest barnet på grund av sin ålder är omyndigt eller det lider av sinnessjukdom eller sinnesslöhet, bör förmyndaren vara behörig att å dess vägnar föra talan. Då emellertid vanligen mannen lär vara förmyndare men han är motpart, har det måst sörjas för att barnet blir på annat sätt företrätt, för den händelse sär-

skild förmyndare icke är förordnad. Det har ansetts kunna överlåtas åt barnavårdsnämnden att, när anledning förekommer, anmäla förhållandet till rätten, som då har att förordna god man att bevaka barnets rätt.

6 §.

Processuella föreskrifter.

Det offentliga har intresse i att barnets börd fastställes i enlighet med det verkliga förhållandet. Parternas dispositionsrätt i rättegången bör därför vara utesluten. Vissa utländska lagstiftningar innehålla också bestämmelser härom. Beredningen har ansett erforderligt att i angivna syfte här meddela vissa föreskrifter, i huvudsak överensstämmande med dem, som ansetts böra gälla beträffande äktenskapsmål och mål om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap.

Då den materiella sanningen skall efterforskas, bör rätten icke uteslutande vara hänvisad till den utredning och bevisning parterna akta lämpligt förebringa. Rätten har därför tillagts befogenhet att själv vara verksam för sådant ändamål. Vidare kan en parts erkännande av någon faktisk omständighet få gälla allenast såsom bevismedel, underkastat domstolens fria prövning. Och bjuden ed får icke förekomma.

7 §.

Motbeviset mot faderskapspresumtionen. Utländsk lagstiftning.

För det fall att barn fötts å sådan tid, att det kan vara avlat under äktenskapet, gäller, såsom förut nämnts, såväl enligt de utländska lagarna som enligt svensk rätt, att presumtionen om mannens faderskap icke kan brytas annat än genom bevisning att mannen ej kan vara fader till barnet. Denna grundsats, som avser att i största möjliga utsträckning skydda barnets legitimitet, synes böra bibehållas.

De främmande lagstiftningarna skilja sig emellertid något från varandra med avseende å vad som skall anses gälla såsom tillräcklig bevisning om omöjligheten av mannens faderskap. Enligt fransk rätt måste mannen för att med framgång kunna förneka barnet styrka det han under hela den legala konceptionstiden varit på grund av frånvaro eller särskild händelse (accident) fysiskt förhindrad att hava könsumgänge med hustrun. Bevisning därom att makarna faktiskt underlåtit

sådant är sålunda icke tillräcklig; ej heller får mannen åberopa sig på till exempel naturlig impotens. För det fall att hustrun bevisligen begått äktenskapsbrott och barnets födelse därjämte hållits hemlig för mannen, får han dock göra gällande alla möjliga omständigheter, av vilka kan framgå att han icke är fader till barnet, såsom att makarna haft skilda bostäder, att oenighet rått inom äktenskapet, eller att mannen på grund av hög ålder eller sjukdom varit oförmögen till umgänge med hustrun, så kallad impossibilité morale. I de nyaste kodifikationerna, de tyska och schweiziska, äro dylika begränsningar i motbevisningen i huvudsak övergivna. Vad som skall bevisas är att barnet omöjligen kan vara avlat av mannen. Detta måste anses vara fallet, om det kan utredas, antingen att makarna ej haft könsumgänge med varandra å konceptionstiden eller att sådant umgänge ej kunnat verka befruktande.

Beredningens yttrande.

Beredningen har funnit presumtionen böra anses bruten, så snart det på något av nu nämnda sätt kan styrkas, att barnet ej kan vara avlat av mannen. Uppenbart är emellertid, att domaren har att ägna en noggrann prövning åt det förebragta bevisningsmaterialet och antaga utomäktenskaplig börd, allenast då varje möjlighet att barnet blivit avlat av mannen är utesluten. Tillfyllestgörande utredning därom att makarna ej haft samlag med varandra lär sällan kunna anses förebragt, så vida det ej blivit styrkt, att de vistats å skilda orter eller att mannen varit av naturen vanför. Bland omständigheter, som vederlägga antagandet om befruktning, må nämnas sterilitet hos mannen och bristande konceptionsförmåga hos hustrun på grund av redan förefintligt havandeskap vid tiden för det äktenskapliga umgänget. Särskilt må erinras, att den omständigheten att hustrun haft könsumgänge jämväl med annan man icke i och för sig är tillräckligt bevis; därmed är möjligheten av mannens faderskap icke utesluten.

Är barnet avlat före äktenskapets ingående, måste enligt sakens natur presumtionen anses betydligt svagare än när avlelsen infallit under äktenskapet. I huvudsaklig överensstämmelse med de utländska lagarna upptager förslaget för detta fall därför den regeln, att presumtionen brytes, så snart mannen förnekar faderskapet. Det måste dock stå motsidan öppet att styrka, det mannen å konceptionstiden haft samlag med kvinnan. Har sådant samlag förekommit, bör mannen kunna anses såsom fader till barnet utan rätt för honom att freda sig genom invändning om flera konkumbenter. Det skulle dock stundom kunna vara förenat med stora svårig-

heter att föra ett fullt bindande bevis i nyss nämnda avseende. Beredningen har därför, i likhet med vad som gäller enligt den schweiziska lagen, ansett tillfyllest, om det göres sannolikt att umgänge å konceptionstiden ägt rum. Har sådant bevis förts, kan mannen sålunda icke vinna bifall till sin talan, med mindre han visar, att barnet ej kunnat avlas vid det samlag, han må hava haft med modern.

Ett flertal främmande lagar bereda en lättnad i motbeviset mot presumtionen, jämväl när sammanlevnaden mellan makarna vid tiden för barnets avlelse var enligt myndighets beslut hävd. Även för sådant fall måste presumtionen om mannens faderskap vara vida mindre stark. Beredningen har därför föreslagit att, därest barnet avlats å sådan tid, samma regel skall gälla som då barnet avlats före äktenskapet. Mannen kan genom sitt blotta förnekande av faderskapet bryta presumtionen, men därest å motsidan kan göras åtminstone sannolikt, att makarna under konceptionstiden haft könsumgänge med varandra, anses mannen såsom fader. Regeln blir tillämplig, då enligt lagen om äktenskaps ingående och upplösning domstol dömt till hemskillnad eller ock i mål om återgång av äktenskap, hemskillnad eller äktenskapsskillnad provisoriskt förordnat om sammanlevnadens hävande.

Vad nu sagts därom att i vissa fall presumtionen om faderskapet brytes genom blotta förnekandet därav har dock ansetts böra gälla endast när mannen själv för talan. Har mannen varit i tillfälle föra talan, men underlåtit det, ligger däri ett så starkt stöd för att han även i nu ifrågavarande fall verkligen avlat barnet, att presumtionen ej bör kunna brytas genom blott förnekande av annan taleberättigad. Men även om mannen ej kunnat själv föra talan, såsom om han dött eller blivit sinnessjuk, synes med avseende å omöjligheten för den taleberättigade att hava kännedom om huruvida umgänge mellan makarna förekommit goda skäl föreligga att tillämpa samma regel. När annan än mannen för talan, fordras sålunda för bifall till densamma i varje fall utredning därom att barnet ej kan vara avlat av mannen.

8 §.

Legitimation genom efterföljande äktenskap.

Såsom förut omnämnts, låta de flesta främmande lagstiftningar likasom vår egen rätt barn utom äktenskap bliva legitimerat därigenom att föräldrarna efter barnets födelse ingå äktenskap med varandra. Genom en sådan regel beredes

föräldrarna tillfälle att på det mest verksamma sätt till båtnad för såväl dem själva som barnet häva följderna av det förhållandet att barnet är fött utom äktenskapet. Av statistiska centralbyråns utredning framgår, att sådan legitimation i stor omfattning äger rum. Regeln har därför i förslaget bibehållits.

Enligt den franska rätten gäller, att i allmänhet barn, som avlats i äktenskapsbrott eller förbjudna led, icke blir legitimerat genom föräldrarnas efterföljande äktenskap. Inom flertalet övriga främmande lagstiftningar förefinnes däremot numera icke någon dylik regel. Enligt vår rätt är huvudregeln densamma som den franska, men den torde vara modifierad för vissa fall.[1]

Den allmänna grunden för det efterföljande äktenskapets legitimerande verkan är jämväl i dessa fall för handen. Vad angår barn avlade i förbjudna led, lär äktenskap i regel icke kunna komma till stånd, med mindre släktskapen endast utgör dispensabelt hinder och dispens meddelas. Skulle emellertid äktenskap hava ingåtts oavsett hinder av förevarande slag och äktenskapet på den grund återgå, är detta, då förbindelsen enligt vår lag i allt fall betraktas såsom ett äktenskap och återgången såsom en upplösning därav, icke någon anledning att frånkänna äktenskapet legitimerande verkan. Regeln att barn avlade i äktenskapsbrott legitimeras lider den modifikation, som följer av de förut föreslagna bestämmelserna om talerätt vid ursprunglig äktenskaplig börd. Är barnet sålunda avlat i moderns äktenskapsbrott och äger talan å barnets börd ej rum, gäller det som mannens i det tidigare äktenskapet och legitimeras följaktligen icke genom moderns sedermera ingångna gifte med den verklige fadern. Erinras må emellertid, att barnet själv utan någon inskränkning i tiden äger bestrida sin härstamning ur det tidigare äktenskapet.

Bevisning om faderskapet.

I fråga om fastställande av faderskapet erfordras icke någon annan regel än en hänvisning till stadgandena i lagen om barn utom äktenskap. Är, enligt vad i nämnda lag sägs, faderskapet fastställt genom erkännande eller dom, gäller det jämväl i förevarande hänseende. Har sådant fastställande ej skett, skall i tvist, som kan uppstå, vad i sagda lag är föreskrivet äga tillämpning.

Verkan av legitimationen.

Legitimationen är en omedelbar följd av föräldrarnas giftermål. Därefter är

[1] Se 5 kap. 2 § giftermålsbalken, 8 kap. 3—5 och 7 §§ ärvdabalken; högsta domstolens prot. den 22 augusti 1851 (J. H. Backmans Handbok s. 79); K. Maj:ts dom den 2 juni 1864 (Naumanns tidskr. 1865 s. 354); K. Maj:ts dom den 1 mars 1907 (N. J. A. s. 82).

barnet att betrakta såsom varande av äktenskaplig börd. Men verkningarna sträcka sig icke tillbaka till tiden för barnets födelse utan räknas inträda först med giftermålet, vilket under vissa förhållanden kan vara av betydelse. Legitimationens verkningar äro icke inskränkta till föräldrarna och barnen utan sträcka sig till släktingarna å ömse sidor.

Trolovning och äktenskapslöfte ej legitimerande.

Förut är omförmält, hurusom regeln att, förutom giftermål, jämväl trolovning verkar legitimerande icke ansetts böra bibehållas.

Ej legitimation genom statsöverhuvudet.

Något behov att upptaga vissa främmande länders regel om legitimation genom beslut av statsöverhuvudet har så mycket mindre ansetts förefinnas, som fader till barn utom äktenskap, vilken av en eller annan anledning ej vill eller kan gifta sig med modern, vid bifall till beredningens förslag till lag om adoption har tillfälle att genom adoption åt barnet förvärva väsentligen samma ställning, som det genom sådan legitimation skulle få.

Övergångsstadgande.

Av 1 § framgår, att den nya lagen skall äga tillämpning å barn, som födas efter lagens trädande i kraft, men icke å barn, som fötts dessförinnan. Från denna regel måste dock skäligen göras undantag till förmån för barn, som fötts efter den nya lagens trädande i kraft och enligt denna lag skulle anses som barn utom äktenskap, men avlats dessförinnan och på grund av någon med avlelsen sammanhängande omständighet enligt äldre lag skulle haft äkta börd. Detta är händelsen, på grund av 8 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning, beträffande barn, som avlats under trolovning, samt, på grund av 8 kap. 6 § ärvdabalken, beträffande barn, som avlats i våldtäkt. Även för barn, som enligt förstnämnda lagrum legitimerats genom efterföljande trolovning mellan föräldrarna, synes sådant undantag böra göras under förutsättning att trolovningen slutits före den nya lagens trädande i kraft.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

Riksdagens skrivelse 1915 angående mödrar till barn utom äktenskap.

I riksdagens skrivelse den 27 maj 1915, varigenom riksdagen meddelade sitt beslut i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning med mera, dels ock i ämnet väckta motioner, har riksdagen tillika hemställt om utredning angående en förbättrad rättsställning för mödrarna till barn utom äktenskap. Då denna skrivelse icke är åtföljd av någon motivering, är det lämpligt att i största korthet redogöra för vad därom förekommit i riksdagen.

I sitt första utlåtande i frågan om äktenskapslagstiftningen tillstyrkte lagutskottet bifall till det kungliga förslaget, i vad det avsåg avskaffande av de så kallade ofullkomnade äktenskapen.

Fyra ledamöter av utskottet hemställde emellertid i avgiven reservation *dels* om sådan ändrad lydelse av 4 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning, att de äldre reglerna om de ofullkomnade äktenskapen skulle i huvudsak bibehållas till den 1 januari 1919, *dels* ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, i sammanhang med behandlingen av frågan om reglering av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning, låta verkställa utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg ej blott ekonomiskt skadestånd utan jämväl upprättelse i andra avseenden lämpligen måtte kunna beredas sådana barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller äktenskapslöfte.

Första kammaren avslog reservationen i bägge hänseendena, medan andra kammaren biföll densamma i dess helhet.

Då lagutskottet avgav förslag till sammanjämkning av kamrarnas beslut, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut i

fråga om lydelsen av 4 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning, och att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut rörande skrivelseförslaget, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, i sammanhang med behandlingen av frågan om reglering av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning, låta verkställa utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg en förbättrad rättsställning måtte kunna i olika hänseenden beredas sådana barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller under äktenskapslöfte.

Detta förslag bifölls av bägge kamrarna, och i överensstämmelse därmed är sålunda riksdagens skrivelse avfattad.

Beredningens yttrande.

Av innehållet i den omförmälda reservationen vid lagutskottets första betänkande framgår, att enligt reservanternas mening den åskådning, som funnit sitt uttryck i reglerna om ofullkomnade äktenskap, icke förtjänade att alldeles utmönstras ur rättssystemet, om också dessa regler i sin nuvarande gestalt vore icke blott oklara utan även mindre väl avpassade för nutidens förhållanden. Med lagutskottets av riksdagen antagna sammanjämkningsförslag åter, vilket icke upptog reservanternas yrkande om provisoriskt bibehållande av de äldre reglerna om de ofullkomnade äktenskapen och vari skrivelseförslaget erhållit en något ändrad lydelse, torde icke avsetts att sagda åskådning skulle ånyo komma till uttryck i den svenska rätten, sedan riksdagen fattat beslut om de ofullkomnade äktenskapens avskaffande. På de av beredningen i dess förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning samt av lagutskottet i dess betänkande anförda skäl anser i allt fall beredningen ett sådant återinförande icke böra ifrågakomma.

Återstår då att överväga, huruvida i övrigt åtgärder må kunna vidtagas för att, på sätt riksdagen ansett önskvärt, en förbättrad rättsställning må kunna beredas mödrarna till barn utom äktenskap, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller äktenskapslöfte. På denna fråga har riksdagen förut fäst uppmärksamheten. Riksdagens i inledningen omförmälda skrivelse av den 19 april 1907 avsåg framläggande av förslag till lagstiftning, som på tillfredsställande sätt tillgodosåg icke blott de utom äktenskap födda barnens utan även deras mödrars rättsliga ställning. Beredningen har ock under arbetet på uppgörande av förslag till ny lagstiftning om barn utom äktenskap stadigt haft till ögon-

märke att i möjligaste mån förbättra även mödrarnas rättsställning. Därest detta beredningens förslag antages, följer ock en högst väsentlig förbättring härutinnan.

För närvarande är lagstiftningen på förevarande område synnerligen torftig. Genom den nya utförliga lagstiftningen vinnas klara och bestämda regler angående de rättigheter, som tillkomma barnen och deras mödrar. Redan detta är en fördel. Bestämmelserna om faderns underhållsskyldighet mot barnet innefatta en väsentlig höjning av kraven mot fadern i detta hänseende. Detta kommer även modern till godo, särskilt därutinnan att föräldrarnas bidrag till barnets underhåll skola utmätas med hänsyn till varderas förmåga. Alldeles ny är föreskriften att fadern är pliktig bidraga jämväl till moderns underhåll under tiden närmast före och närmast efter nedkomsten. Stor nytta bör modern hava av den barnavårdsman, som skall tillsättas för varje barn och som skall hava till uppgift att bistå henne med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa tillvaratagas. Nya regler föreslås i fråga om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet, och dessa regler äro ägnade att väsentligen underlätta för modern att åstadkomma detta för henne så betydelsefulla fastställande. Åtskilliga av de nu omförmälda bestämmelserna medföra en väsentligen ökad trygghet för modern att av barnafadern utfå vad henne och barnet tillkommer. I sådant hänseende verka ytterligare stadgandena om införsel i avlöning, pension eller livränta, angående förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket samt om straff i visst fall för barnafadern, om han undandrager sig att sörja för modern.

Vad särskilt angår de fall, då hävdandet skett under trolovning, varunder enligt den nya lagstiftningen om äktenskaps ingående och upplösning inbegripes även den äldre rättens äktenskapslöfte, ger beredningens förslag barn, som blivit frukten av sådant hävdande, arverätt efter fadern och söker skapa garantier för att barnets egenskap av trolovningsbarn blir i vederbörlig ordning fastställd. Detsamma gäller för det fall att föräldrarna efter barnets avlande ingå trolovning med varandra. Ett sådant fastställande är av betydelse ej blott i ekonomiskt utan även i ideellt hänseende, och detta icke minst för modern. En kvinna, som föder barn utom äktenskap, bedömes av sin omgivning på ett annat och mildare sätt, om fadern är eller blir hennes trolovade, än om förbindelsen varit av annan art. Att för förstnämnda fall tillerkänna kvinnan en rätt att förklaras för äkta hustru vore, såsom beredningen i förslaget angående lagstiftning om äktenskaps

ingående och upplösning påvisat och jämväl lagutskottet vid behandlingen av samma förslag framhållit, icke tillrådligt. Men att det emellan mannen och kvinnan bestående trolovningsförhållandet konstateras är ej mera än rätt och billigt. Redan med hänsyn till betryggande av barnets arvsrätt bör anteckning om trolovningen göras i kyrkoböckerna. Men sådan anteckning måste naturligtvis även avse modern, och på detta sätt kommer den omständigheten att modern vid hävdandet var trolovad eller att hon därefter ingått trolovning med barnafadern att framgå av kyrkoböckerna.

I ekonomiskt hänseende tillförsäkrar redan lagen om äktenskaps ingående och upplösning kvinnan skäligt skadestånd, om mannen, oaktat han rått henne med barn, vållar att trolovningen brytes. Härutinnan torde dock den föreslagna lagstiftningen böra föranleda en mindre ändring. För att stadgandet om skadestånd skall bliva mera effektivt bör kvinnan äga rätt att för skadeståndet erhålla införsel i mannens avlöning, pension eller livränta i enlighet med de nya bestämmelser beredningen föreslår om sådan införsel för underhållsbidrag. Då emellertid införsel lämpligen icke bör meddelas för något större kapitalbelopp, bör uttryckligen stadgas, att ifrågavarande skadestånd må kunna sättas att utgå jämväl å särskilda tider. Enahanda regel gäller beträffande skadestånd, som skall utgivas i följd av äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad. I förslaget till lag om införsel är upptaget stadgande om rätt till införsel för skadeståndet, därest det blivit satt att utgå å särskilda tider.

Förslag till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Inledning. Jämte andra inskränkningar i borgenärs rätt att för sin fordran erhålla exekution i gäldenärs tillgångar innehålla de flesta moderna lagstiftningar ett mer eller mindre vittgående förbud mot utmätning av gäldenärs avlöning. Sådant skydd har i allmänhet av statsmakten tidigats förlänats de i offentlig tjänst, särskilt krigstjänst, anställda beträffande deras avlöning för denna tjänst. På senare tid har även avlöning för enskild tjänst i större eller mindre utsträckning blivit fritagen från utmätning.

Skyddet mot utmätning av avlöning vilar — liksom gäldenärs rätt att vid utmätning undantaga viss lösegendom — på humanitär grund: utmätningen får icke beröva gäldenären hans oumbärligaste existensmedel. Med gäldenärens intresse härav sammanfaller dock nära det allmännas intresse av att gäldenären icke skall mista möjligheten att sörja för sig och de sina samt falla fattigvården till last. Vid sidan härav har också arbetsgivarens intresse gjort sig gällande, särskilt så vitt utmätningsförbudet avser ännu icke intjänad avlöning; man har befarat, att den icke skulle arbeta med kraft och intresse, vilken visste att ej han själv utan hans borgenär skulle njuta arbetets lön. Från den synpunkten skulle också ett nationalekonomiskt intresse tala mot utmätning av arbetslön. Mot utmätning av icke intjänad lön hava slutligen också anförts de mera formellt-juridiska skälen, att denna utmätning i verkligheten vore ett slags personalexekution och såsom sådan strede mot de i alla moderna lagstiftningar antagna principerna samt att avlöningen, innan den intjänats, icke vore något verkligt förmögenhetsobjekt, som kunde vara föremål för utmätning.

Inskränkningarna i rätten till utmätning av lönefordringar äro i de skilda lagstiftningarna utformade efter olika principer: från utmätning kan undantagas ett visst, i lagen bestämt belopp eller en viss kvotdel av lönen eller hela lönen, så länge den icke är intjänad eller icke är förfallen till betalning, eller ett av utmätningsmyndigheten i det särskilda fallet bestämt existensminimum. Oftast företer samma lagstiftning en kombination av dessa principer.

Från de inskränkningar i rätten till utmätning av arbetslön, som de utländska lagstiftningarna innehålla, har i allmänhet stadgats undantag till förmån för vissa slags fordringar, särskilt skatter och underhållsbidrag. Vad beträffar undantag till förmån för underhållsbidrag — det enda som kommer att beaktas i nedanstående redogörelse — så är detta givetvis huvudsakligen motiverat därav, att underhållsbidraget i regel avser att fylla behov av lika ömmande natur som dem, vilka inskränkningen i rätten till utmätning av den underhållsskyldiges avlöning skall tillgodose.

Utländsk lagstiftning. Tyskland.

I Tyskland är officerares, civila tjänstemäns och prästers avlöning, som ej överstiger 1 500 mark om året, fritagen från utmätning; överstiger avlöningen detta belopp, kan av densamma utmätas en tredjedel av det överstigande beloppet. Detta skydd omfattar icke blott lönefordran utan även uppburet belopp, som i storlek motsvarar avlöningen för tiden från utmätningen till nästa avlöningstillfälle. Annan avlöning kan, så vitt den ej överstiger 1 500 mark om året, icke utmätas förrän den blivit intjänad samt den dag förflutit, då avlöningen förfallit till betalning.

Dessa inskränkningar i rätten till utmätning äga ej tillämpning vid utmätning för lagstadgat underhållsbidrag till släkting i rätt upp- och nedstigande linje, make eller förutvarande make eller barn utom äktenskap; dock må för faders underhållsbidrag till barn utom äktenskap ej utmätas vad som behöves för faderns nödtorftiga uppehälle eller för fullgörande av hans underhållsskyldighet mot släktingar och maka eller förutvarande maka. Då utmätning av avlöning (»Lohnpfändung») för gäldande av underhållsbidrag i övrigt skall följa de för utmätning i allmänhet gällande reglerna, måste hela utmätningsförfarandet upprepas för var gång bidraget förfaller, det vill säga för vart kvartal. Det oaktat har »Lohnpfändung» i Tyskland blivit det ojämförligt viktigaste medlet för indrivning av underhållsbidrag.

Österrike.

Den österrikiska lagstiftningen är i sina huvuddrag överensstämmande med den tyska, varvid gränsen 1 500 mark motsvaras av 800 floriner. Den väsentligaste skillnaden består däri, att avlöning för enskild anställning, som icke är av mera stadigvarande art, även om den överstiger nämnda belopp är fritagen från utmätning, till dess avlöningen blivit intjänad och den dag förflutit, då avlöningen förfallit till betalning. Jämväl i Österrike har till förmån för lagliga underhålls-

fordringar gjorts undantag från inskränkningarna i rätten till utmätning av avlöning.

Schweiz. Schweizisk lag medgiver utmätning av avlöning endast i den mån avlöningen icke enligt utmätningsmannens beprövande är oundgängligen nödvändig för gäldenären och hans familj. Det är omtvistat, huruvida utmätningsmannen vid omförmälda fastställande av existensminimum skall sätta detta lägre, så vitt utmätningen avser gäldande av lagstadgat underhållsbidrag.

Frankrike. I Frankrike kan avlöning för allmän tjänst utmätas endast till viss kvotdel, som växer med avlöningens belopp; kyrkliga löner äro alldeles fritagna från utmätning. Vad angår avlöning för enskild tjänst, så är enskilda tjänstemäns, bokhållares, handelsbiträdens och andra liknande löntagares avlöning utmätningsbar endast till en tiondel, så vida den ej överstiger 2 000 francs om året; av arbetares och tjänstefolks avlöning kan, oberoende av dess storlek, blott en tiondel utmätas. Utmätning torde ej hindras därav att lönen ännu icke är intjänad. Inskränkningarna i rätten till utmätning äro ej tillämpliga vid utmätning för lagstadgat underhållsbidrag.

Danmark. I Danmark kan ämbets- och tjänstemäns innestående avlöning icke utmätas. Avlöning för enskild tjänst torde enligt gällande rätt icke kunna utmätas förrän den är intjänad; enligt den ännu icke i kraft trädda lov om rettens pleje kan tjänstefolks och arbetares lön icke utmätas förrän den är förfallen. Inskränkningen i rätten till utmätning av avlöning för enskild tjänst skall dock icke medföra ändring i den sedan gammalt gällande rätten att, till indrivning av underhållsbidrag åt barn, hos person, i vars tjänst fadern är anställd, »nedlægge forbud» mot utbetalning av faderns ännu icke förfallna lön. Sådant förbud delgives arbetsgivaren å den bidragsberättigades vägnar genom stämningsmän och innefattar åläggande för arbetsgivaren att icke till fadern utbetala avlöning förrän underhållsbidraget är guldet, dock att åt fadern skall förbehållas vad som är av nöden för hans eget och hans familjs underhåll. Förbudet kan avse jämväl ännu icke förfallet bidrag.[1]

[1] I Danmark lär löneinnehållningen icke hava erhållit så stor betydelse såsom medel för indrivning av underhållsbidrag. Anledningen därtill är säkerligen till icke ringa grad den möjlighet som förefinnes att genom hot om »avsoning» framtvinga betalning. Vad angår utmätning av annat än avlöning, så äro underhållsfordringar privilegierade därutinnan att de kunna indrivas genom det särskilt enkla och billiga utmätningsförfarandet »udpantning».

I Norge har hittills avlöning för offentlig tjänst varit helt undantagen från utmätning. Tjänstefolks och arbetares innestående avlöning har ej kunnat utmätas, så framt det icke förflutit tolv veckor sedan den förföll till betalning; annan enskild avlöning har varit fritagen allenast i den mån densamma behövts till gäldenärens och hans familjs nödtorftiga uppehälle. Enligt en detta år tillkommen lag om tvangsfuldbyrdelse gälla samma regler angående avlöning för offentlig och för enskild tjänst. Icke förfallen avlöning kan ej utmätas. Av förfallen avlöning skall vid utmätning undantagas det belopp, som efter omständigheterna befinnes nödvändigt för gäldenärens och hans familjs underhåll till nästa avlöningstillfälle; är avlöning redan lyftad, skall ett motsvarande belopp i reda penningar undantagas från utmätning. *Norge.*

Såväl enligt hittills gällande som enligt nämnda nya lag äro inskränkningarna i rätten till utmätning icke tillämpliga, då utmätning sökes för fordran, som grundar sig på lagstadgad underhållsskyldighet. Men det privilegium, som i exekutivt hänseende tillerkänts sådan fordran, inskränker sig icke härtill. Även den norska rätten medgiver för sådan fordran innehållande av gäldenärens lön. Sådant innehållande kan äga rum, om den bidragspliktige trots anfordran icke betalar. Beslut härom meddelas arbetsgivaren av bidragsfogden, vilken fastställer det belopp, som skall innehållas vid varje avlöningstillfälle. Detta belopp får ej sättas högre än att så mycket återstår, som den bidragspliktige och hans familj behöva för nödtorftigt uppehälle. Beslut om löneinnehållning kan meddelas även i fråga om ännu icke förfallna bidragsbelopp. Löneinnehållningen har i Norge en mycket stor och allt jämt växande betydelse såsom medel för indrivning av underhållsbidrag.

Enligt den finska utsökningslagen får gäldenärs avlöning för allmän eller enskild tjänst icke utmätas, förrän gäldenären är berättigad att lyfta den. Vid utmätning skall av det å senaste betalningstermin förfallna lönebelopp eller, där gäldenären redan lyftat det, av penningar, som han innehar, undantagas så mycket som motsvarar två tredjedelar av vad av avlöningen belöper på tiden mellan utmätningen och nästa betalningstermin; detta gäller dock icke med avseende å utmätning för underhåll, som någon ålagts att utgiva till make eller barn. Enligt det av lantdagen år 1913 antagna förslaget till förordning om barn utom äktenskap skall vad sålunda stadgats om utmätning för underhållsbidrag lända *Finland.*

till efterrättelse jämväl vid utmätning av underhåll, som någon ålagts erlägga för sådant barn; dock skall, om gäldenären har att underhålla maka eller äkta barn, av lönen icke utmätas mera än vad det utom äktenskap födda barnet, i händelse det varit äkta, enligt arvsrätt tillkomme i förhållande till övriga, som åtnjuta underhåll.

Svensk rätt. Historik. I vårt land meddelades redan under slutet av 1600-talet förbud att utan Konungens medgivande utmäta statens tjänstemäns innestående avlöningar. Sådan utmätning torde i praxis vanligen hava medgivits intill halva lönen. Och 7 kap. 2 § utsökningsbalken i 1734 års lag stadgar uttryckligen, att om den, som för gäld sökes, ej har annat att gälda med än årlig lön eller viss förläning, ej mera än hälften därav skall gå i betalning för vart år.[1] På grundval av detta stadgande utvecklade sig institutet införsel. Då borgenär önskade erhålla införsel, hade han att göra ansökan hos Konungens befallningshavande, som därom meddelade ett särskilt beslut. För beviljande av införsel förutsattes det, att borgenärens fordran var förfallen. Införsel gavs allenast i gäldenärens avlöning av allmän tjänst. Borgenären skulle om beslutet göra anmälan hos det ämbetsverk, i vilket gäldenären var anställd, och hade i regel att själv därstädes uppbära vad honom tillkom av lönen, allteftersom den förföll. Avlöning av enskild tjänst synes i vårt land utan stöd av någon särskild lagbestämmelse hava varit fritagen från varje exekution till dess den förfallit till betalning.

I huvudsaklig överensstämmelse med den sålunda uppkomna, av särskilda författningar i vissa delar reglerade praxis angående införsel stodo bestämmelserna i lagkommitténs och den äldre lagberedningens förslag till utsökningsbalk, vilka i stället för ovan berörda stadgande i 1734 års lag innehöllo ett kapitel om införsel. Den så kallade utsökningskommittén och nya lagberedningen föreslogo däremot, att rätten till införsel skulle borttagas. Detta skedde ock genom utfärdandet av den nu gällande utsökningslagen, som — jämte det 8 § av promulgationsförordningen uttryckligen förbjuder beviljande av införsel i lön och sätter förut meddelad införsel ur kraft — i den nuvarande 67 § (förutvarande 66 §) stadgar, att

[1] Med avseende å vissa statstjänare, särskilt militärer, blev denna bestämmelse modifierad genom föreskrifter i administrativ ordning. Så stadgades till exempel i 1798 års krigsartiklar, att för gäld, som någon av manskapet gjort sedan han i krigstjänst antagen blivit, hans sold icke finge gå i betalning, dock med bland annat det undantag, att en fjärdedel av solden finge användas till föda åt hans oäkta barn.

gäldenärs avlöning för allmän eller enskild tjänst icke må utmätas, förrän gäldenären är berättigad att lyfta densamma. Det huvudsakliga skälet till införselns avskaffande var, förutom de ovan anförda principiella betänkligheterna mot utmätning av lön, att införseln enligt erfarenhetens vittnesbörd främjat en osund konsumtionskredit och medfört en alltför stor skuldsättning bland tjänstemännen i vårt land.

Reformsträvanden.

Redan inom nya lagberedningen hade en reservant framhållit, att införselns avskaffande kunde medföra olägenheter bland annat med hänsyn till underhållsfordringar. År 1893 anhöll också riksdagen i en skrivelse, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som mera verksamt än de gällande tillgodosåge oäkta barns rätt till försörjning, samt förklarade, med tydlig hänsyftning på de norska bestämmelserna om löneinnehållning, att den norska lagstiftningen syntes därvid i vissa hänseenden kunna tjäna till ledning.[1]

I anledning av denna riksdagsskrivelse utarbetades inom justitiedepartementets lagbyrå ett förslag till lag om ändrad lydelse av 66 § (nuvarande 67 § 1 st.) utsökningslagen, enligt vilket förbudet mot utmätning av icke förfallen avlöning skulle modifieras sålunda att, där utmätning söktes för belopp, som någon förpliktats utgiva till underhåll åt make eller barn, det vore tillåtet att av vad å avlöningen vore innestående, men ej förfallet, taga i mät en tredjedel, där gäldenären hade att utom den, om vars underhåll vore fråga, försörja make eller äkta barn, samt i annat fall två tredjedelar. Detta förslag avstyrktes dock av högsta domstolen i dess år 1898 avgivna utlåtande och framlades ej för riksdagen. Sedermera hava emellertid under de reformsträvanden, som avsett ett effektivare utkrävande av den enskilda försörjningsplikten, särskilt faders gent emot barn utom äktenskap, såväl inom som utom riksdagen upprepade gånger påfordrats sådana lagbestämmelser, att den underhållsskyldiges arbetsförtjänst kunde i större utsträckning tillgripas för underhållsfordringens gäldande.[2]

---

[1] Skrivelsen (nr 107) avläts med anledning av motion i andra kammaren nr 29. En i andra kammaren år 1892 väckt motion nr 137, vari föreslogs skrivelse angående, bland annat, lagbestämmelser om införsel i tjänstemans lön till förmån för hans frånskilda hustru och äkta barn, hade avslagits av riksdagen.

[2] Inom riksdagen hava sådana förslag framställts år 1907 i motion i första kammaren nr 10 och i andra kammaren nr 12 samt år 1911 i motion i andra kammaren nr 214. Utom riksdagen hava

Beredningens yttrande.

Att under nu rådande förhållanden utdömda underhållsbidrag i många, kanske de flesta fall icke kunna indrivas i exekutiv väg, är en känd sak. Stundom är detta en oundviklig följd av den underhållsskyldiges fattigdom. Ofta har dock fadern så stor avlöning, att han skäligen borde kunna gälda underhållsbidraget eller åtminstone en del därav. Men om han vill undandraga sig att fullgöra underhållsskyldigheten, går detta lätt nog för sig. Då avlöningen icke får utmätas förrän den underhållsskyldige själv äger lyfta den, bliva lönemedlen sällan tillgängliga för exekution, och andra utmätningsbara tillgångar finnas vanligen ej. Å några orter är det visserligen vanligt att, då utmätning sökts för underhållsbidrag eller utskylder, utmätningsförrättaren så vitt möjligt infinner sig vid själva avlöningstillfället och tager avlöningen eller någon del därav i mät antingen hos den, som skall verkställa utbetalningen, eller direkt från gäldenären, just då han lyft medlen. Även om ett sådant förfarande icke kan anses strida mot 67 § utsökningslagen,[1] är dock denna utväg av mindre betydelse, enär utmätningsmannen endast under särskilt gynnsamma förhållanden har möjlighet och näppeligen ens då är skyldig att sålunda passa på avlöningstillfällena. Ifrågavarande praxis torde icke heller hava vunnit någon större utbredning. Den tyder emellertid på ett praktiskt behov av lagbestämmelser, som möjliggöra exekution för underhållsfordringar i icke förfallen avlöning. Om ett sådant behov vittnar ock den omständigheten, att försök gjorts att utan myndighets medverkan uttaga underhållsbidrag genom löneinnehållning. Enskilda barnavårdsinstitutioner hava nämligen i formulären till de förbindelser att betala underhållsbidrag, som avfordras fäder till barn utom äktenskap, inryckt en förklaring av fadern, att, om denne brister i fullgörandet av sin förbindelse, institutionen äger att hos hans arbetsgivare påfordra bidrags beloppets innehållande å hans avlöning. I regel har arbetsgivarens medverkan

å tgärder i förevarande syfte begärts bland annat av den i Stockholm år 1906 hållna kongressen för fattigvård och folkförsäkring (förhandlingarna s. 149), av centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté i den år 1907 utgivna skriften Reformlinjer för svensk fattigvårdslagstiftning(s. 52—53), av det år 1910 hållna fattigvårdsmötet för Skåne (förhandlingarna s. 82), vars resolution med instämmanden från 997 av rikets kommuner år 1911 i petitionsväg ingivits till Kungl. Maj:t och därpå överlämnats till beredningen, samt i en av allmänna svenska prästföreningen år 1913 till Kungl. Maj:t ingiven och därpå till beredningen överlämnad skrivelse.

[1] Se K. Maj:ts utslag den 20 juli 1888 (N. J. A. s. 295). Jfr K. Maj:ts utslag den 13 maj 1886 (N. J. A. s. 230), den 28 januari 1901 (N. J. A. s. 56) och den 4 maj 1903 (N. J. A. s. 218).

lämnats och den underhållsskyldige ansett sig bunden av sin förklaring.[1] Att ett behov av lagändring i ovan antydd riktning föreligger, har också enhälligt vitsordats av de sakkunniga personer, med vilka beredningen samrått, och torde väl numera näppeligen bestridas av någon. De medel att framtvinga betalning, som den nu gällande fattigvårdsförordningen erbjuder, äga, åtminstone såsom de nu tillämpas, ytterst ringa betydelse. Även om en revision av ifrågavarande bestämmelser samt ökat nit i tillämpningen skulle medföra en avsevärd förbättring härutinnan, kunna dock tvångsåtgärder mot den underhållsskyldiges person endast komplettera, men icke ersätta en effektiv exekution i hans tillgångar.[2]

Det har redan förut påpekats att de skäl, som eljest från rent humanitär synpunkt tala mot utmätande av avlöning, icke äga giltighet med avseende å utmätning för underhållsfordringar. Vad angår invändningen därom, att utmätande av avlöning vore att anse såsom personalexekution, så kan denna invändning, även om den i viss mån är teoretiskt riktig, icke väga tungt i fråga om utmätning för underhållsfordringar, då ju vår rättsuppfattning och vår lagstiftning ingalunda äro främmande för användning av personliga tvångsmedel mot dem, som försumma sin försörjningsplikt. I detta hänseende råder en uppenbar skillnad mellan de på familjerättslig grund vilande underhållsfordringarna och fordringar av rent förmögenhetsrättslig natur.

Av större betydelse äro de anmärkningar, som avse förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Det ofta framförda påståendet att utmätning av innestående avlöning skulle medföra minskning i arbetsintensiteten har dock enligt beredningens uppfattning i verkligheten ganska ringa grund, under förutsättning att nödiga medel förbehållas den underhållsskyldige och således i regel endast en mindre del av avlöningen tages i anspråk för underhållsbidragets gäldande. Det kan tvärtom tänkas, att den underhållsskyldiges skötsamhet även i arbetet blir vinnande därpå att han ej får försumma sin underhållsplikt och hopa oguldna bidragsfordringar. Den nu uttalade uppfattningen vinner stöd av erfarenheten från Norge. I Tyskland har någon gång klagats däröver, att arbetsgivare avskeda

---

[1] Angående den juridiska giltigheten av en liknande förklaring, se K. Maj:ts utslag den 29 oktober 1913 (N. J. A. s. 496).

[2] Jfr fattigvårdslagstiftningskommitténs den 19 februari 1915 avgivna betänkande, del I s. 376 och följ.

arbetare, vilkas avlöning utmätes för underhållsbidrag. Dessa avskedanden torde emellertid hava haft sin huvudsakliga grund icke i missnöje med ifrågavarande underhållsskyldiges arbetsintensitet utan i strävande att undslippa det med avlöningens innehållande förenade besväret; och sådana avskedanden hava icke veterligen förekommit i sådan utsträckning, att de föranlett några yrkanden på lagändring. Det finnes ej heller anledning att befara, att i vårt land avskedanden av sistnämnda orsak skola bliva vanliga, i varje fall icke sedan arbetsgivares skyldighet att underkasta sig ifrågavarande besvär efter någon tid ingått i det allmänna medvetandet. Härför borgar icke blott den lojalitet man kan förvänta hos arbetsgivarna utan ock arbetarorganisationernas förmåga att skydda sina medlemmar mot trakasserier.

Däremot kan man onekligen befara, att sådana underhållsskyldiga, som hava ungefär lika lätt att vinna sin utkomst å en ort som å en annan, skola söka att genom flyttning undandraga sig nu ifrågavarande exekution. Frestelsen härtill minskas emellertid, i den mån de exekutiva myndigheternas nit och de nya lagbestämmelsernas ändamålsenlighet göra det möjligt att utan dröjsmål erhålla exekution i avlöningen jämväl i den nya anställningen. Att någon längre tid för den underhållsberättigade och för den exekutiva myndigheten dölja den nya vistelseorten och anställningen torde mera sällan stå i den underhållsskyldiges makt. Vad särskilt angår industriarbetare, så kan det förväntas, att välvilligt bistånd från arbetsgivar- och arbetarorganisationernas sida skall minska svårigheten att följa de underhållsskyldiga, som byta anställning. Flyttning i ändamål att undgå ifrågavarande exekution torde därför icke komma att äga rum i så stor utsträckning, att näringslivet avsevärt skadas eller det nya exekutionssättets effektivitet äventyras. Även i detta avseende är erfarenheten från Norge liksom även från Tyskland av lugnande art.

Slutligen ligger för visso en fara däri, att nu ifrågavarande lagändring i likhet med varje skärpning av underhållsskyldigheten kan komma att öka antalet av de underhållsskyldiga, som genom emigration omöjliggöra underhållsskyldighetens utkrävande. Denna farhåga får dock icke hindra införandet av en effektiv exekution för lagligen fastställda underhållsfordringar. Beredningen har ock avgivit förslag till en särskild lag med syfte att, såvitt möjligt, förhindra dylik emigration.

Talande skäl synas sålunda förefinnas för en ändring i de regler, som innefatta hinder för underhållsberättigad att för utfående av sin fordran hålla sig till den underhållsskyldiges arbetsavlöning. En tillfredsställande lösning av denna fråga kan dock icke vinnas allenast genom ett medgivande att för underhållsbidrag må tagas i mät den underhållsskyldiges ännu ej förfallna avlöning. Utmätning kan ej äga rum annat än för redan förfallen fordran. Då emellertid underhållsbidrag förfaller periodiskt med små belopp för varje förfallotid, skulle det bliva nödvändigt att företaga ständigt upprepade utmätningar. Detta skulle medföra stora kostnader och andra olägenheter. Sådant undvikes genom en anordning, enligt vilken, sedan underhållsbidraget blivit bestämt, förordnande kan meddelas, att ett underhållsbidraget motsvarande belopp skall av arbetsgivaren innehållas å den underhållsskyldiges avlöning, allt efter som den förfaller, och sedermera tillhandahållas den underhållsberättigade. Förevarande förslag innehåller bestämmelser om en sådan anordning. Det nya institutets beteckning — införsel i avlöning — har hämtats från det institut med samma namn, som vår rätt förut haft och med vilket det nya företer åtskilliga likheter.

1 §.

Införsel för underhållsbidrag, fastställt genom rättens eller domarens beslut.

Den familjerättsliga underhållsskyldigheten kan ej realiseras genom införsel, med mindre den fixerats till en viss betalningsskyldighet, därigenom att den underhållsskyldige förpliktats utgiva underhållsbidrag. Då en fullständig lagstiftning angående denna underhållsskyldighet ännu icke finnes i vårt land, råder, såsom av beredningen förut närmare framhållits, åtskillig ovisshet icke blott angående själva underhållsskyldighetens omfattning utan även, med avseende å några fall, huruvida och i vilken ordning den underhållsskyldige kan av domstol förpliktas att utgiva underhållsbidrag. I den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning äro, för det fall att hemskillnad, äktenskapsskillnad eller återgång av äktenskap äger rum, meddelade uttryckliga regler i fråga om makarnas inbördes underhållsskyldighet och om föräldrars underhållsskyldighet mot barn i äktenskap. Och i förslaget till lag om barn utom äktenskap upptagas fullständiga bestämmelser om föräldrars underhållsskyldighet mot barn utom äktenskap, om sådant barns

underhållsskyldighet mot föräldrar samt om faderns underhållsskyldighet mot barnets moder. Någon laglig underhållsskyldighet förefinnes icke mellan andra släktingar än föräldrar och barn, men enligt det av beredningen avgivna förslaget till lag om adoption hava adoptant och adoptivbarn samma plikt att försörja varandra som föräldrar och äkta barn. Utan samband med äktenskaps upplösning eller hemskillnad kan underhållsbidrag till make ej utdömas. Huruvida i andra fall än de nyss angivna föräldrar och barn kunna av domstol förpliktas utgiva underhållsbidrag till varandra är föremål för olika meningar.[1] Vilket svaret på dessa frågor än må bliva, torde det vara uppenbart att, i den mån sådant underhållsbidrag kan utdömas av domstol, det ock bör kunna uttagas genom införsel.

Införsel för underhållsbidrag, fastställt genom avtal.

Den nya lagstiftningen å familjerättens område låter underhållsbidrag fastställas även genom avtal utan domstols medverkan, detta för att undvika onödig kostnad och tidsutdräkt samt obehagligt uppseende. Särskilt söker förslaget till lag om barn utom äktenskap befordra, att underhållsskyldigheten mot sådant barn och dess moder varder reglerad genom avtal. Ändamålet med ifrågavarande avtal skulle väsentligen förfelas, om de icke kunde tjäna till grundval för införsel. Detta gäller icke blott de avtal, om vilka stadgas i 6 kap. 26 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning samt i 9 § i förslaget till lag om barn utom äktenskap, utan varje giltigt avtal om sådant underhållsbidrag, som ovan omförmälts. Någon särskild form är icke föreskriven annat än för avtal om underhållsbidrag till fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet enligt 3 eller 5 § i sistnämnda lag, och jämväl sådant avtal är gällande mot den underhållsskyldige, även om den föreskrivna formen icke iakttagits. För att ett avtal skall kunna tjäna till grundval för införsel måste det dock givetvis vara skriftligt, och lämpligen torde tillika böra fordras, att det styrkts av två vittnen, en form som icke kan medföra något avsevärt besvär och säkerligen i de flesta fall skulle iakttagas även utan särskild föreskrift.

Införsel i avlöning för varje slags arbetsanställning.

Stadgandet i 67 § utsökningslagen avser icke annan gottgörelse för arbete än avlöning för allmän eller enskild tjänst. Beteckningen allmän eller enskild tjänst, som bär spår av lagstadgandets historiska utveckling, omfattar icke alla de arbetsförhållanden, inom vilka införsel bör kunna komma till användning. På grund

---

[1] Se här ovan s. 90 och 104 samt beredningens förslag till lag om adoption s. 57.

av det behjärtansvärda syfte, som införseln skall tjäna, är det angeläget att därifrån icke undantages någon sådan gottgörelse för arbete, som praktiskt taget är lämpad att bliva föremål för detta slags exekution. Särskilt måste institutet komma till användning å de numera så talrika anställningarna i industriellt arbete, vilka icke pläga betecknas såsom tjänst. Beredningens förslag är sålunda avsett att tillämpas å avlöning av varje slags tjänst eller annan arbetsanställning. Likgiltigt är om anställningen är av offentligrättslig eller privaträttslig karaktär, om arbetet är av huvudsakligen kroppslig eller andlig art, om det utföres hos arbetsgivaren eller i arbetstagarens hem, om gottgörelsen utgår efter tid eller arbetsresultat.

Underlåtenhet att betala förfallet bidragsbelopp villkor för införsel.

Införselbeslutet kommer uppenbarligen ej sällan att för den underhållsskyldige medföra olägenheter eller obehag, vilka han icke bör underkastas utan något sitt förvållande. Beredningen har därför funnit sig böra i överensstämmelse med norsk lagstiftning föreslå det villkoret för införsels meddelande, att den underhållsskyldige underlåtit att betala förfallet bidragsbelopp. Denna omständighet får i regel anses ge stöd för antagandet att han icke heller i framtiden skall godvilligt fullgöra sina skyldigheter och berättigar därför exekutiva åtgärder även med avseende å ännu icke förfallna bidragsbelopp. Att detta dock icke skall gälla undantagslöst, framgår av 5 §.

2 §.

Ansökning om införsel.

Meddelandet av införsel, särskilt tillämpningen av föreskrifterna i 6 § tredje stycket om storleken av det belopp, som skall innehållas, måste icke sällan kräva en personal- och ortskännedom, som snarare förefinnes hos utmätningsmannen än hos överexekutor. På grund härav och då prövningen av frågan om införsels beviljande i de flesta fall torde bliva ganska enkel, har förslaget anförtrott befogenheten att besluta om införsel åt utmätningsmannen.

Utsökningslagen har ej uttryckligt stadgande om vilken utmätningsman är behörig att verkställa en viss utmätning. Vid sådant förhållande har icke ansetts lämpligt att i förevarande lag uttryckligen angiva, vilken utmätningsman äger meddela införsel. I överensstämmelse med vad som anses gälla om utmätning lärer detta vara den utmätningsman, inom vars tjänsteområde den huvudsakliga verkställigheten, det vill säga avlöningsbeloppens innehållande, skall äga rum.

Liksom ansökan om utmätning bör också ansökan om införsel kunna få göras icke blott skriftligen utan också muntligen. Skriftlig ansökning bör kunna insändas med posten; men stadgande därom lär kunna meddelas i administrativ ordning, såsom fallet är med motsvarande föreskrift beträffande utmätning eller annan handräckning enligt utsökningslagen.[1] Att den underhållsberättigade har att tillställa utmätningsmannen den handling, varigenom bidraget blivit bestämt, är givet. För att utmätningsmannen skall kunna ägna ärendet vederbörlig behandling, måste sökanden också meddela utmätningsmannen uppgift å den underhållsskyldiges hemvist och anställning.

3 §.

Den underhållsskyldiges hörande.

Vederbörlig hänsyn till den underhållsskyldiges rätt kräver, att införsel ej meddelas, utan att han haft tillfälle att yttra sig i ärendet. Skyldigheten att underrätta honom därom att införsel sökts kan visserligen medföra praktiska olägenheter. Därigenom vållas alltid något dröjsmål, och det kan väl tänkas att underrättelsen stundom på en tredskande underhållsskyldig kommer att verka nästan som en uppmaning att lämna den dåvarande anställningen för att undgå införsel. De skäl, som tala för meddelandet av sådan underrättelse, väga dock tyngre. I 1 § uppställes för införsels meddelande det villkoret att den underhållsskyldige underlåtit att betala förfallet bidragsbelopp. Detta negativa faktum kan i regel ej styrkas av den underhållsberättigade, och införsel bör då ej meddelas på hans blotta uppgift härom, med mindre den underhållsskyldige haft tillfälle att visa motsatsen. Den underhållsskyldige bör ock hava tillfälle att framställa påståenden angående de närmare detaljerna vid den sökta införseln, särskilt angående storleken av det belopp, som skall innehållas, samt att redogöra för och styrka de omständigheter, som enligt 6 § äro av betydelse härutinnan. Är ansökningen grundad på avtal om underhållsbidrag, bör han hava möjlighet att framställa befogade invändningar mot avtalets äkthet eller giltighet. Faran för att den underhållsskyldige, när han får del av ansökningen, lämnar sin anställning för att förekomma verkställigheten torde ej vara så stor, då han i regeln är i behov av annan anställning och utmätningsmannen utan ny an-

[1] Se 8 § i k. kungörelsen den 12 juli 1878 om kronofogdes och stadsfogdes dagbok i utsökningsmål med mera.

sökning eller delgivning äger meddela införsel i avlöning av sålunda erhållen ny anställning.

Underrättelsen till den underhållsskyldige synes böra hava skriftlig form. Däremot har icke ansetts nödigt att stadga något särskilt sätt för underrättelsens delgivning med den underhållsskyldige. Utmätningsmannen har således att välja det i varje fall mest praktiska sättet, endast delgivningen blir bevislig. Ej sällan torde den lämpligen kunna ske genom posten medelst rekommenderat brev.

4 §.

Inhämtande av upplysningar.

För att utmätningsmannen skall kunna rätt bedöma de omständigheter, som böra vara bestämmande vid meddelandet av införsel, erfordras i regel, att han kontrollerar och fullständigar de uppgifter, som lämnats vid ansökningen och i det yttrande, som den underhållsskyldige kan hava avgivit. I de flesta fall torde han sålunda behöva från arbetsgivaren inhämta upplysning om storleken av den underhållsskyldiges avlöning och sättet för dess utbetalande. Ofta torde han ock hava anledning att hos vederbörande kyrkobokförare, roteman, taxeringsmyndighet, fattigvårdsstyrelse eller annan myndighet söka upplysning om den underhållsskyldiges familje- och förmögenhetsförhållanden. Med hänsyn till den skyndsamhet, som det enligt 12 § åligger honom att iakttaga, bör han därvid förfara på det mest enkla och praktiska sätt, till exempel, där så lämpligen kan ske, använda telefon, varvid han dock givetvis måste i vederbörande dagbok anteckna erhållen uppgift med angivande av vem som lämnat densamma. Med infordrandet av upplysningar bör han icke dröja till utgången av den tid, som förelagts den underhållsskyldige för yttrandes avgivande. Då arbetsgivares underlåtenhet att lämna uppgift om den underhållsskyldiges anställning och avlöningsförhållanden skulle kunna bliva ett verkligt hinder för införsels meddelande, har det ansetts nödigt att uttryckligen stadga skyldighet för arbetsgivare att på anfordran lämna sådan uppgift samt att ytterligare inskärpa denna skyldighet genom en straffbestämmelse, vilken upptages i 15 §.

Den underhållsskyldige flyttar före beslut om införsel.

Om den underhållsskyldige, måhända i avsikt att undandraga sig införsel, lämnar sin anställning innan beslut hunnit meddelas samt erhåller annan anställning, bör detta icke föranleda att ny ansökning om införsel behöver göras och under-

rättelse därom tillställas den underhållsskyldige. Detta torde vara självfallet för den händelse att samme utmätningsman fortfarande är behörig. Men även eljest bör en återupprepning av proceduren kunna undvikas; den utmätningsman, hos vilken ärendet anhängiggjorts, bör för sådant fall hava att översända handlingarna jämte underrättelse om vad för övrigt i ärendet förekommit till den utmätningsman, som blivit behörig på grund av den underhållsskyldiges flyttning, varefter sistnämnde utmätningsman har att inhämta de upplysningar, som ytterligare kunna vara erforderliga, till exempel om avlöningsförhållandena i den nya anställningen, samt företaga ärendet till slutlig prövning. Då den underhållsskyldige lämnat sin gamla anställning, bör utmätningsmannen, såsom av paragrafens sammanhang torde framgå, själv förskaffa sig upplysning om hans nya vistelseort och anställning, där detta kan ske utan alltför stort besvär. På grund av svårigheten att angiva, hur långt utmätningsmannens skyldighet i detta hänseende skäligen skall anses sträcka sig, har något uttryckligt stadgande om denna skyldighet icke intagits i förslaget. Det ankommer naturligtvis i sista hand på den underhållsberättigade att skaffa ifrågavarande upplysningar och meddela dem åt utmätningsmannen. I detta sammanhang må erinras därom, att enligt 13 § i förslaget till lag om barn utom äktenskap barnavårdsman äger att anlita polismyndigheten för underhållsskyldigs efterspanande.

5 §.

Den underhållsskyldige ställer pant eller borgen eller visar sannolika skäl att han skall fullgöra sin underhållsskyldighet.

Den, som underlåtit att betala förfallet bidragsbelopp, bör icke undgå införsel endast därigenom att han, efter det ansökan om införsel gjorts, erlägger det resterande beloppet. Det kan i allmänhet alltför väl befaras att han, befriad från det omedelbara hotet om införsel, åter skulle visa underlåtenhet i fullgörandet av sin underhållsskyldighet. Däremot vore det oberättigat att för framtiden hålla honom under det tvång införseln medför, så vida i särskilt fall omständigheterna tala för, att den underhållsberättigade även därförutan skall komma i åtnjutande av sin fulla rätt. Detta är händelsen, så vida den underhållsskyldige, jämte det han erlägger det oguldna beloppet, tillika ställer betryggande pant eller borgen för underhållsskyldighetens fullgörande eller visar sannolika skäl att han skall fullgöra denna sin skyldighet. Om underhållsskyldigheten väntas fortfara

längre tid framåt, synes det icke behöva ovillkorligen fordras, att ifrågavarande pant eller borgen omfattar bidragsbeloppen under hela denna tid, utan utmätningsmannen bör äga befogenhet att begränsa samma pant eller borgen att avse bidragen under den kortare tid, som med hänsyn till de föreliggande omständigheterna kan finnas skälig, men dock ansetts i intet fall böra få understiga ett år. Sannolika skäl att den underhållsskyldige skall fullgöra sin skyldighet måste anses föreligga, till exempel om han förut ordentligt fullgjort densamma och nu endast av övergående sjukdom eller annan tillfällig orsak hindrats att erlägga ett förfallet bidragsbelopp.

6 §.

Bestämmelser angående det belopp, som skall innehållas.

Till efterrättelse för arbetsgivaren måste utmätningsmannen i införselbeslutet uttryckligen angiva, huru stort belopp av avlöningen skall innehållas, i den mån densamma förfaller. I regel bör detta ske så, att utmätningsmannen utsätter ett visst belopp, som skall innehållas vid varje avlöningstillfälle. Någon gång torde det, om avlöningen utbetalas oregelbundet, befinnas lämpligare att förordna, att ett visst belopp skall innehållas under viss tid, till exempel för var vecka eller månad. För att införseln icke skall giva anledning till förvecklingar mellan arbetsgivare och arbetstagare, stadgar förslaget icke, såsom den norska lagen, att ifrågavarande belopp skall bestämmas efter samråd med arbetsgivaren, utan denne har endast att lämna utmätningsmannen faktiska upplysningar.

Underhållsbidrag för gången tid.

Vid bestämmande av det belopp, som skall innehållas, har utmätningsmannen att taga hänsyn till dels underhållsfordringens storlek och dels den underhållsskyldiges betalningsförmåga. I förstnämnda hänseende gäller naturligtvis att utmätningsmannen icke kan gå utöver vad den underhållsberättigade sökt. Men dessutom stadgas i förslaget vissa begränsningar. Vad angår fordran på bidrag för tid, som redan gått till ända, har sådan fordran, då bidragen icke mera kunna tjäna sin ursprungliga uppgift, i viss mån förlorat karaktären av underhållsfordran och blivit likställd med vanlig fordran, för vilken införsel ej kan äga rum. Därtill kommer att, om införsel för förut förfallna bidrag utan inskränkning medgives, den underhållsskyldige kan komma i en sådan ställning, att han förlorar arbetslust och vilja att göra rätt för sig och att i följd därav möjligheten att utbekomma det löpande underhållet minskas eller rent av försvinner. Å andra

sidan bör uppenbarligen icke varje dröjsmål med uttagandet av bidrag, måhända orsakat därav att den underhållsskyldige hållit sig undan, föranleda därtill att bidraget icke kan uttagas genom införsel och han sålunda praktiskt taget varder befriad från dess gäldande. Vid avvägande av dessa synpunkter har beredningen funnit sig böra föreslå, att införsel icke får avse bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan ansökningen om införsel gjordes. Detta överensstämmer i huvudsak med den norska lagen av 1892;[1] enligt tysk lag gäller privilegiet vid Lohnpfändung icke underhållsbidrag för längre tid tillbaka än det senaste kvartalet.

Framtida underhålls-bidrag.

Vad angår ännu ej förfallna bidragsbelopp, bör uppenbarligen i princip den egentliga verkställigheten, innehållandet, icke äga rum förr än den underhållsskyldige har att betala det bidragsbelopp, som därigenom skall gäldas. Ofta är det händelsen, att avlöningen förfaller tätare än underhållsbidraget, till exempel att avlöningen utbetalas för vecka men att underhållsbidraget skall gäldas månadsvis, och att således flera innehållna belopp åtgå för betalning av varje bidragsbelopp. För att i dylika fall den underhållsberättigade utan dröjsmål skall komma i åtnjutande av sin rätt, medgives i förevarande paragraf, att avlöning må innehållas även för det bidragsbelopp, som ännu icke förfallit men närmast kommer att förfalla. Detta torde ej innebära någon orättvisa mot den underhållsskyldige, enär han vid godvillig betalning lämpligen bör på motsvarande sätt i förväg avsätta de avlöningsbelopp, som erfordras för gäldande av närmast förfallande bidragsbelopp.

Hur mycket skall förbehållas den underhålls-skyldige?

Det vittgående förbud mot utmätning av innestående avlöning, som 67 § utsökningslagen innehåller, har medfört, att några bestämmelser i ändamål att vid utmätning av redan förfallen lön undantaga nödiga medel för gäldenärens och hans familjs underhåll icke ansetts erforderliga.[2] Då detta förbud upphäves för de fall, som förevarande lag avser, måste genom särskilda bestämmelser tillses, att den underhållsskyldige icke genom införseln betages vad som måste anses nödigt till underhåll åt honom själv eller åt maka och oförsörjda barn eller adoptivbarn,

[1] I 1915 års norska lag, enligt vilken vederbörande myndighet på eget initiativ skall indriva bidraget, finnes icke motsvarande begränsning.

[2] Vid 1915 års riksdag väcktes motioner om meddelande av sådana bestämmelser (första kammaren nr 17 och andra kammaren nr 27), men blevo dessa motioner avstyrkta av lagutskottet (utlåtande nr 44) och avslagna av riksdagen.

vilka icke åtnjuta underhållsbidrag och således icke kunna erhålla införsel. Såsom högsta domstolen framhållit i sitt ovanberörda år 1898 avgivna yttrande, kan detta icke på ett för varje fall rättvist och lämpligt sätt ske så, att införseln begränsas till en viss i lagen angiven kvotdel av avlöningens belopp, även om denna kvotdel sättes lägre för det fall att den underhållsskyldige även har familj att försörja. Denna anmärkning träffar i än högre grad det sättet för frågans lösning, att lagen bestämmer en viss summa, som i varje fall är fritagen från införsel. De omständigheter, som skäligen böra inverka på avgörandet huru stor del av avlöningen för omförmälda ändamål skall förbehållas den underhållsberättigade, äro så skiftande, att ett tillfredsställande resultat icke torde kunna nås, med mindre det överlämnas åt vederbörande exekutiva myndighet att i varje särskilt fall träffa detta avgörande. Det kunde visserligen tänkas, att vid sidan av utmätningsmannens prövningsrätt till den underhållsskyldiges skydd stadgades ett minimum — en kvotdel av avlöningen eller en viss summa — som alltid skulle förbehållas honom. Även en sådan minimibestämmelse kunde dock medföra otillfredsställande resultat, till exempel i de fall då gäldenären jämte den ifrågavarande avlöningen har inkomster av annat slag, vilka icke kunna åtkommas genom utmätning. Beredningen har därför ansett lämpligast att icke genom dylika bestämmelser binda utmätningsmannens prövning. Denna måste givetvis ofta bliva av ganska ömtålig natur. Genom sin ingående kännedom om levnadsförhållandena i orten torde dock utmätningsmannen i allmänhet vara väl skickad att omhänderhava densamma. Rätten att överklaga utmätningsmannens beslut utgör skydd mot godtycklighet från hans sida.

Införsel för bidrag åt flera underhållsberättigade.

Om införsel sökts för bidrag åt flera underhållsberättigade, böra dessa bidrag uppenbarligen icke hava olika rätt sinsemellan efter tidsprioritet, så att den underhållsberättigade, som först sökt införsel, i första hand erhåller betalning. Det synes icke heller vara påkallat att i fråga om införsel tillerkänna bättre rätt åt sådana slags underhållsbidrag, som i allmänhet äro av mera ömmande natur, till exempel bidrag till barn under femton år, då en bestämmelse härom skulle kunna i särskilda fall leda till uppenbar orättvisa samt ifrågavarande åtskillnad i bidragens natur vanligen vunnit tillbörligt beaktande redan vid deras fastställande. Om det belopp, som får innehållas, icke förslår till gäldande av alla bidragen, bör det delas i förhållande till bidragens storlek.

7 §.

Jämkning i beslut om införsel.

Anledning kan emellanåt förekomma till jämkning i de bestämmelser, som meddelats i förordnande om införsel. Har den underhållsskyldiges avlöning nedgått, eller hava hans utgifter för annan försörjning, som åligger honom, ökats, kan det bliva nödvändigt att minska det belopp, som skall innehållas. Av motsatta skäl kan höjning av detta belopp bliva påkallad. Ändring kan ock påkallas därav att resterande bidragsbelopp guldits genom införseln och denna därefter blott skall avse det löpande underhållet, att innehållning under någon tid icke kunnat äga rum och därför i det följande även måste avse från nämnda tid resterande bidragsbelopp, eller att själva underhållsbidraget är bestämt till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden. Att utmätningsmannen äger vidtaga dylika jämkningar synes önskvärt.

Det är i allmänhet lämpligt att utmätningsmannen, innan han förordnar om jämkning, bereder den av parterna, som därigenom blir lidande, tillfälle att yttra sig. Då emellertid ifrågavarande jämkning stundom är av så självklar eller så brådskande natur, att det skulle innebära en onödig eller skadlig omgång att sålunda höra vederbörande part, har det icke ansetts nödigt att meddela någon uttrycklig föreskrift om parts hörande.

8 §.

Upphävande av beslut om införsel.

På samma sätt som den underhållsskyldige enligt 5 § kan förebygga att den gjorda ansökningen om införsel beviljas, bör han ock kunna vinna befrielse från redan meddelad införsel. Bland de omständigheter, som kunna anses innefatta sannolika skäl att den underhållsskyldige skall fullgöra sina förpliktelser och förty föranleda hans befriande från införsel, må här nämnas den, att han kommit i så väsentligt förbättrad ställning, ekonomiskt eller socialt, att hans eget intresse förhindrar betalningsförsummelse. Angående frågan huruvida den underhållsberättigade bör lämnas tillfälle yttra sig, innan beslut om upphävande av införsel meddelas, gäller detsamma som vid 7 § sagts beträffande jämkning i beslut om införsel.

9 §.

I 4 § andra stycket meddelas föreskrifter med ändamål att, så vitt möjligt, förebygga att införseln förhindras eller försvåras, därigenom att den underhållsskyldige lämnar sin anställning, innan förordnande om införsel hunnit meddelas. Motsvarande bestämmelser erfordras för det fall att han, efter det dylikt förordnande givits, byter anställning. Då ett förordnande om införsel avser avlöningen för en viss anställning, medför bytet, att det givna förordnandet, som avser den förra anställningen, förfaller och att nytt förordnande med avseende å den senare anställningen måste meddelas. Men det torde icke vara nödvändigt att ansökningen om införsel upprepas eller att den underhållsskyldige erhåller nytt tillfälle att yttra sig. Det finnes nämligen i allmänhet icke någon anledning antaga, att ansökningen ej vidhålles eller att de omständigheter, för vilkas utredning den underhållsskyldiges hörande skulle hava den största betydelsen, rönt någon inverkan av bytet. Däremot lärer det ofta inträffa att avlöningsförhållandena i den nya anställningen, om vilka underrättelse bäst inhämtas hos arbetsgivaren, äro så olika dem i den gamla, att av sådan anledning de i det förra beslutet meddelade närmare bestämmelserna om innehållande av ett visst belopp icke kunna bibehållas oförändrade. Härom bör alltså utmätningsmannen före meddelandet av det nya förordnandet inhämta upplysning, på sätt i 4 § sägs.

Den underhållsskyldige byter anställning efter beslut om införsel.

Om i följd av den underhållsskyldiges ombyte av anställning behörigheten att handlägga ärendet övergått till annan utmätningsman än den, som meddelat det förra förordnandet om införsel, bör till undvikande av omgång sistnämnde utmätningsman vara skyldig att översända handlingarna jämte underrättelse om vad för övrigt i ärendet förekommit till den andre. Denne har därpå att efter inhämtande av nödiga upplysningar meddela det nya förordnandet om införsel.

10 §.

Då verkställigheten av beslut om införsel åligger arbetsgivaren, måste underrättelse om beslutet tillställas honom. Beträffande denna delgivning har det ej ansetts nödigt uppställa annan fordran, än att underrättelsen, skriftligen avfattad, genom

Underrättelse om beslut om införsel.

utmätningsmannens försorg bevisligen tillställes arbetsgivaren. Liksom i fråga om den i 3 § omförmälda underrättelse kan således utmätningsmannen välja det mest praktiska sättet för delgivningen.

Att underrättelse om beslutet också tillställes den underhållsberättigade och den underhållsskyldige är givetvis lämpligt, men erfordras icke för beslutets verkställighet och synes icke behöva krävas för dess giltighet. Till undvikande av onödig omgång torde därför utmätningsmannen endast böra åläggas att med posten avsända underrättelsen till den underhållsberättigade och den underhållsskyldige; i de allra flesta fall lärer den avsända underrättelsen också komma dem tillhanda.

11 §.

Innehållna medels tillhandahållande.

Det måste i hög grad bidraga till ordning och säkerhet i förfarandet, om utbetalningen till den underhållsberättigade av innehållet belopp verkställes av utmätningsmannen, och den underhållsberättigade således icke själv har att lyfta beloppet hos arbetsgivaren. För utmätningsmannen skulle det emellertid icke sällan medföra ett i förhållande till ifrågavarande belopps storlek oskäligt besvär att hos arbetsgivaren avhämta detsamma. Förevarande paragraf berättigar därför utmätningsmannen föreskriva, att arbetsgivaren skall till honom med posten avsända belopp, som innehållits. Stadgandet förutsätter administrativa bestämmelser därom att postavgifterna för dessa försändelser skola bäras av det allmänna, så att avsändandet icke kommer att vålla arbetsgivaren kostnad. Något besvär medför det naturligtvis. Mången arbetsgivare torde dock hellre underkasta sig detta besvär än svara för medlens utbetalande till den underhållsberättigade. För att besväret icke i något fall skall bliva betydande, har det synts lämpligt stadga, att arbetsgivaren icke skall kunna åläggas sända innehållna belopp mer än en gång i månaden, den vanligaste tidsperioden för bidrags betalande. Skyldighet att avsända innehållna belopp kan också enligt den nya norska lagen åläggas arbetsgivaren.

Medel, som influtit genom utmätning, skola enligt 18 § i kungl. kungörelsen den 12 juli 1878 om kronofogdes och stadsfogdes dagbok i utsökningsmål med mera med posten översändas till borgenären, endast under förutsättning att denne fram-

ställt skriftlig begäran därom. Beträffande införsel, som vanligen under lång tid tillför den underhållsberättigade medel i små poster, har det synts lämpligare att stadga såsom huvudregel, att utmätningsmannen skall översända de influtna medlen till den underhållsberättigade.

De bestämmelser, som kunna erfordras för åvägabringande av nödig kontroll över utmätningsmannens handhavande av de genom införsel influtna medlen, torde böra meddelas i administrativ ordning.

12 §.

Då underhållsbidraget i regel skall tillgodose oavvisliga levnadsbehov, är det av största betydelse att den underhållsberättigade utan dröjsmål utbekommer detsamma. Det har därför ansetts lämpligt att genom en uttrycklig lagbestämmelse inskärpa utmätningsmannens skyldighet att skyndsamt vidtaga på honom ankommande åtgärder i ärende angående införsel. Genom försummelse härutinnan kan utmätningsmannen ådraga sig, förutom ansvar för tjänstefel, skadeståndsskyldighet enligt allmänna regler. Att stadga någon viss tid, inom vilken utmätningsmannens åtgärder skola vara vidtagna, såsom i 162 § utsökningslagen skett beträffande utmätning, vore däremot uppenbarligen icke ändamålsenligt. Ej heller synes det påkallat att i överensstämmelse med sistnämnda lagrum ålägga utmätningsmannen strängare ansvarighet än vanlig skadeståndsplikt. *Skyndsamhet.*

På grund av underhållsfordringarnas i regel ömmande natur och det allmännas intresse därav att den enskilda försörjningsplikten varder fullgjord har det synts lämpligt att befria icke blott den underhållsberättigade utan även den underhållsskyldige från kostnad för utmätningsmans åtgärder i ärende angående införsel. En följd härav är att utmätningsman bör erhålla tjänstebrevsrätt för meddelanden och penningförsändelser i dylika ärenden. Likaså bör utmätningsman äga att i dessa ärenden påkalla biträde av underordnade krono- och stadsbetjänte samt, för delgivningar och inhämtande av upplysningar, av utmätningsman i annat tjänsteområde. Till de erforderliga bestämmelserna härom, vilka böra meddelas i administrativ väg, torde beredningen icke hava att avgiva förslag. Ej heller lärer det tillkomma beredningen att yttra sig i frågan, om eller på vad sätt ersättning av allmänna medel bör tillkomma utmätningsmannen. *Frihet från kostnad.*

13 §.

Anteckning i dagbok. Då föreskrifterna i utsökningslagen om dagbok efter orden avse allenast åtgärder enligt sagda lag, har det ansetts nödigt uttryckligen utsäga, att i dagboken skola göras anteckningar jämväl beträffande vad som förekommer i ärenden angående införsel.

Klagan. För klagan i ärende angående införsel torde i tillämpliga delar böra gälla vad i utsökningslagen är stadgat om klagan angående utmätningsmans förfarande i allmänhet. Klagan över utmätningsmannens beslut blir således enligt 200 § utsökningslagen icke inskränkt till viss tid. Utmätningsmannens beslut skall enligt 210 § utsökningslagen tillämpas av arbetsgivaren, så snart underrättelse därom blivit honom delgiven. Rörande klagan i mål, däri överexekutor meddelat beslut, komma reglerna i 11 kap. utsökningslagen till användning.

14 §.

Arbetsgivarens ansvarighet. Om arbetsgivaren utbetalar belopp, som han skolat innehålla, bör han själv svara för beloppet.[1] Enligt den nya norska lagen kan i dylikt fall ifrågavarande belopp omedelbart uttagas hos arbetsgivaren medelst »udpantning». Beredningen har dock icke ansett sig böra föreslå något stadgande om beloppets omedelbara utmätande hos arbetsgivaren, utan måste enligt förslaget arbetsgivarens ansvarighet först fastställas genom rättegång. Det torde nämligen knappast inträffa, att en arbetsgivare medgiver sig hava utbetalat beloppet till den underhållsskyldige i uppenbar strid mot utmätningsmannens beslut, utan lärer arbetsgivaren förebära någon anledning, på grund varav han icke kunnat efterkomma beslutet. Men att låta utmätningsmannen uttaga ansvarsbeloppet, ehuru ansvarigheten är tvistig, synes icke vara tillrådligt.

15 §.

Straffbestämmelser. För att göra föreskrifterna i 4 och 11 §§ om skyldighet för arbetsgivaren att tillhandagå utmätningsmannen med upplysningar eller medels översändande effektiva har det synts erforderligt stadga bötesstraff för överträdelse av sagda föreskrifter.

[1] Jfr K. Maj:ts utslag den 19 december 1912 (N. J. A. s. 570).

16 §.

Innehållna belopp kunna icke anses hava övergått i den underhållsberättigades ägo, så länge de ännu omhänderhavas av arbetsgivaren eller utmätningsmannen. Genom ett uttryckligt stadgande måste därför hindras, att annan den underhållsskyldiges borgenär då kan utmäta dem och därigenom tillintetgöra den förmån, som rätten till införsel skall bereda underhållsfordringar.

Innehållna belopp fria från utmätning.

17 §.

Enligt 31 och 35 §§ konkurslagen skall av gäldenärens avlöning under konkurs förbehållas honom så mycket, som tarvas till hans eget samt hans hustrus och oförsörjda barns underhåll. Då det underhåll, som icke skall utgå in natura utan i form av underhållsbidrag, bör åtnjuta ett liknande skydd, stadgas i denna paragraf att införsel, till skillnad från utmätning, får äga rum utan hinder av den underhållsskyldiges konkurs. Detta torde vara desto mera påkallat, som de under konkursen förfallande underhållsbidragen icke få däri bevakas.

Införsel oberoende av den underhållsskyldiges konkurs.

18 §.

För det fall att den underhållsskyldige är anställd hos staten eller kommun skulle, utan lagstadgande i ämnet, tvekan kunna uppstå, vilken funktionär som skall med avseende å införseln företräda staten eller kommunen såsom arbetsgivare. Enligt förevarande paragraf skall detta tillkomma den, som har att utbetala avlöningen. Denne har således att fullgöra en arbetsgivares åligganden i fråga om införseln och är underkastad påföljderna av försummelse härutinnan.

Underhållsskyldig anställd hos staten eller kommun.

19 §.

De i 67 § utsökningslagen meddelade bestämmelserna angående innestående avlöning gälla ock beträffande innestående pension å rikets stat. Men dessutom äger enligt nämnda paragraf Konungen att för viss pensions- eller livränteanstalt förordna, att därifrån utgående pension eller livränta ej må tagas i mät, och har sådant förordnande meddelats beträffande icke blott ett stort antal pensionsfonder och pensionskassor (understödsföreningar) utan även åtskilliga försäkringsbolag och andra inrättningar. Slutligen innehålla särskilda författningar förbud mot utmät-

Införsel i pension och livränta.

ning av rätt till de enligt dessa författningar utgående pensioner eller livräntor. Sådana stadganden finnas i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, och lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Förut omförmälda under senare år framställda reformyrkanden hava avsett exekution för underhållsbidrag icke blott i avlöning utan även i pension och andra liknande inkomster.

Det torde också vara uppenbart att införsel bör kunna äga rum även i pension eller livränta. Härför tala samma skäl, som förut anförts för medgivande av införsel i avlöning. Och de viktigaste bland skälen mot sistnämnda slag av införsel — att den underhållsskyldige därigenom skulle förlora i arbetsintensitet eller förmås att lämna sin anställning — äga ej motsvarighet med avseende å införsel i pension eller livränta. I fråga om vissa slag av pensioner och livräntor, särdeles dem som enligt ovannämnda särskilda författningar äro fritagna från utmätning, gäller visserligen i synnerligt hög grad att de äro avsedda att tillgodose trängande levnadsbehov. Men då enligt 6 § tredje stycket vid prövning av ansökningen om införsel skälig hänsyn skall tagas till den underhållsskyldiges och hans familjs behov, torde nu nämnda omständighet icke böra föranleda någon undantagsbestämmelse. Ej heller eljest har det ansetts nödigt att göra undantag för något slag av pension eller livränta.

Det kunde ifrågasättas, huruvida ej införsel borde medgivas även i åtskilliga med pension och livränta besläktade inkomster, särskilt i sjukhjälp som skall utgå enligt någon av ovannämnda författningar den 5 juli 1901 och den 18 juni 1909 eller enligt lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, ävensom i födoråd. Beredningen har dock icke föreslagit några bestämmelser härom, då de belopp, som på grund därav kunde uttagas, antagligen bleve ytterst obetydliga, men bestämmelsernas tillämpning i många fall vore förenad med icke ringa svårigheter. Mot införsel i sjukhjälp talar särskilt det förhållandet, att denna i regel utgår endast under en kortare tid, mot införsel i födoråd den omständigheten, att födorådet vanligen skall gäldas in natura.

20 §.

Införsel för underhållsbidrag till fattigvårdssamhälle och för skadestånd i anledning av trolovnings brytande, äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad.

I anslutning till en praxis, som redan nu utan stöd av uttryckligt stadgande förekommer, har fattigvårdslagstiftningskommittén i sitt innevarande år avgivna förslag till lag om fattigvården föreslagit att, där obligatorisk fattigvård lämnats någon, för vilkens försörjning föräldrar, barn eller make enligt 3 § i samma lag är ansvarig, samt behovet av fattigvård finnes vara stadigvarande, den försörjningspliktige skall kunna åläggas att, så länge behovet av fattigvård fortfar, till fattigvårdssamhället utgiva skäligt bidrag till den försörjningsberättigades underhåll. En sådan fattigvårdssamhällets rätt kan vara av stor betydelse, men den måste för att fylla sitt ändamål vara förenad med rättighet att erhålla införsel i den underhållsskyldiges avlöning. Efter samråd med fattigvårdslagstiftningskommittén har därför beredningen ansett införselinstitutet även för sådana fall böra kunna komma till användning.

Detsamma synes böra gälla, när någon i enlighet med lagen om äktenskaps ingående och upplösning är genom domstols beslut eller skriftligen upprättat och bevittnat avtal förpliktad att till följd av trolovnings brytande, äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad utgiva till utgående å särskilda tider satt skadestånd till den, med vilken han varit trolovad eller gift. Med hänsyn till grunderna för 31 och 35 §§ konkurslagen bör dock i fråga om införsel för skadestånd undantag göras från vad i 17 § är stadgat.

Förslag till lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket.

Utländsk lagstiftning. Våra grannländers lagstiftningar innehålla bestämmelser i syfte att förhindra försörjningspliktiga personer att genom avflyttning från riket undandraga sig försörjningsskyldigheten. Enligt den norska lagen om barn, vilkas föräldrar icke ingått äktenskap med varandra, skall sålunda den, som blivit förpliktad utgiva underhållsbidrag enligt samma lag, vid avflyttning från riket vara pliktig icke allenast att betala eller ställa säkerhet för förfallna bidragsbelopp utan också att ställa säkerhet för de belopp, som framdeles förfalla. Finnes anledning antaga att han vill avflytta utan att göra rätt för sig, kan polismyndigheten efter begäran av den bidragsberättigade, bidragsfogden eller fattigvårdsstyrelse förbjuda honom resa och lägga beslag å hans gods. Förbudet och beslaget skola genast meddelas amtmannen, som avgör, om de skola äga bestånd. Amtmannen kan härjämte bestämma, att vad av bidraget ej är förfallet genast skall exekutivt indrivas och insättas i bankinrättning. Har underhållsskyldig lämnat riket utan att göra rätt för sig, äger amtmannen besluta, att beslag skall läggas å hans egendom i riket samt indrivning äga rum av ej förfallna bidragsbelopp. Enligt lagen om föräldrar och barn i äktenskap skola enahanda regler tillämpas å underhållsskyldighet, som avses i sagda lag. Den danska lagstiftningen står i förevarande avseende i huvudsaklig överensstämmelse med den norska. En viss skärpning av förfarandet är dock att märka. Bidragsskyldig kan nämligen genom beslut av fogden sättas i gäldsarrest, därest grundad misstanke finnes därom att han vill lämna landet utan att hava fullgjort sina förpliktelser. Arresten får vara högst nio månader. Den skall upphöra dessförinnan, om den bidragspliktige betalar eller ställer säkerhet för underhållsbidraget eller detta indrivits eller vederbörande underhållsberättigad avstår från kravet på arrestens upprätthållande eller utvandringsavsikten, enligt fogdens åsikt, får anses bortfallen.

Inskränkning i försörjningspliktigas rätt att utvandra finnes även stadgad i några andra länder. Sålunda förbjuder den schweiziska utvandringslagen utvand-

raragenter att befordra föräldrar, så framt de ämna i riket kvarlämna barn utan fullbordad uppfostran och vederbörande fattigvårdsmyndighet icke givit sin tillåtelse till utflyttningen. Enligt den ungerska utvandringslagen möter likaledes hinder att utflytta för föräldrar, som resa från barn under femton år utan att det är tillräckligt sörjt för deras omvårdnad.

Nämnas må även, att enligt det förslag till internationell reglering av utvandringen, som år 1897 framlades för institutet för internationell rätt, utvandring skulle vara förbjuden för föräldrar, som utan tillstånd av vederbörande myndighet hade för avsikt att i hemlandet kvarlämna barn under nyss nämnda ålder utan att överlämna dem i mor- eller farföräldrars eller andra släktingars eller tillförlitliga personers vård.

Svensk rätt. Gällande bestämmelser.

I vår lagstiftning finnas ej särskilda föreskrifter i ovan angivna syfte. Skulle försörjningspliktig stå under fattigvårdsstyrelses målsmansrätt eller husbondevälde, är dock tydligt att fattigvårdsstyrelsen kan förhindra hans utflyttning.

I detta sammanhang må erinras, att utsökningslagen innehåller bestämmelser i ändamål att förekomma det gäldenär över huvud lämnar landet. Är fara för handen, att gäldenär begiver sig från riket utan att efterlämna egendom, som mot gälden svarar, äger sålunda överexekutor förbjuda honom att avresa från orten, innan han gjort rätt för sig. Sådant reseförbud må dock ej gälla längre än sex veckor. Överträdes förbudet, kan gäldenären återhämtas och på borgenärs begäran insättas i häkte under den tid förbudet gäller. Ifrågavarande förbud avser huvudsakligen att hindra gäldenär att föra egendom ur landet, innan borgenären hunnit vidtaga åtgärder för realisation av sin fordran i vanlig ordning. Förbudet gäller därför endast nyss nämnda korta tid. För det fall, varom här är fråga, äro emellertid nämnda stadganden ej tillfyllestgörande. Försörjningsskyldiga, som kunna tänkas vilja befria sig från sin försörjningsplikt genom att lämna landet, hava merendels icke någon avsevärd egendom, och bidraget förfaller först så småningom. En lagstiftning å hithörande område måste därför gå ut på att söka hålla dem kvar i landet, intill dess underhållsplikten fullgjorts eller säkerhet därför ställts, för att därigenom bereda möjlighet att, om så kräves, mot dem vidtaga i lag anvisade åtgärder för nämnda plikts fullgörande, varvid i sista hand deras arbetskraft får tagas i anspråk.

Reformförslag. Förslag vid 1869 års riksdag.

Frågan om lagstiftningens ingripande till förhindrande av underhållsskyldiga personers avflyttning från riket har redan förut hos oss uppmärksammats och varit föremål för riksdagens prövning. I ett flertal motioner vid riksdagen 1869 framställdes sålunda förslag om åtgärders vidtagande till förekommande av utvandring av personer, som ej fullgjort vissa förpliktelser, däribland en dem åliggande försörjningsskyldighet. I motionerna anfördes, hurusom familjeförsörjare i stor utsträckning reste ur landet, kvarlämnande hustru och barn utan medel till bärgning, varigenom fattigvårdstungan i väsentlig grad ökades. Förslagen gingo i huvudsak ut på, att emigrant skulle med intyg av vederbörliga myndigheter styrka att hinder för avflyttning i de uti motionerna anförda avseenden icke förefunnes. Vore han försörjningspliktig, skulle han förete intyg därom att han dragit omvårdnad om familjen, så att den icke för framtiden eller åtminstone omedelbart eller inom viss i lag bestämd tid komme att falla fattigvården till last.

Det utskott, till vilket motionerna remitterats, förklarade sig av principiella skäl hysa betänkligheter mot sådana åtgärder till utflyttningens hämmande, som föreslagits, samt hemställde huvudsakligen av denna anledning att motionerna icke måtte föranleda till någon åtgärd.

Under ärendets behandling i riksdagen framhölls, att de föreslagna åtgärderna icke skulle leda till ändamålets vinnande. De, som nödvändigt ville lämna landet för att undandraga sig sina skyldigheter, skulle nämligen alltid hitta på utvägar att komma undan. Däremot skulle redliga personer, som ville utvandra för att i utlandet förskaffa sig en bättre ställning, bliva på ett obehagligt sätt trakasserade. Verkligt effektiva åtgärder i ifrågavarande avseende skulle för övrigt innebära återinförande av passtvånget; då man ej på förhand kunde veta, hur långt en person tänkte resa, eller om han ämnade återvända till riket eller icke, borde alla personer, som ville avresa från riket, vara försedda med dylika intyg. Detta skulle emellertid leda till så stort hinder och obehag, att ett förslag härom icke kunde förväntas bliva antaget, så mycket mindre som passtvånget nyligen blivit upphävt. För övrigt vore det jämväl förenat med vanskligheter att av vederbörande myndigheter erhålla sanningsenliga intyg därom att tillräckligt vore sörjt för hustru och barn. Mot ett utflyttningsförbud gjordes även gällande betänkligheter från den synpunkten att därigenom underhållspliktiga hindrades att

välja plats för sin verksamhet och sålunda måhända sattes ur stånd att försörja sig och de sina. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Förslag vid 1881 års riksdag.

Vid riksdagen 1881 väcktes ånyo i särskilda motioner förslag i ämnet. Bland annat påyrkades, att agenter och skeppsbefäl icke skulle få taga emigrant ombord å emigrantfartyg, med mindre genom kommunalmyndigheternas intyg vore styrkt behörighet till utflyttning i det avseende, varom här är fråga. Vederbörande utskott avstyrkte motionerna. Till stöd härför framhölls, att de av motionärerna anvisade åtgärderna antingen skulle bliva utan resultat, i det att vederbörande skulle kunna med vanliga passagerarfartyg uppsöka närmaste utländska hamn, därifrån resan sedermera kunde anträdas med emigrantfartyg, eller ock leda till passtvångets återinförande. Motionerna avslogos av riksdagen.

Emigrationsutredningen.

I det år 1913 av emigrationsutredningen avgivna betänkande beröres även nu förevarande fråga. Däri anföres, bland annat, att, enligt vad av emigrationsutredningen inhämtade upplysningar gåve vid handen, å landsbygden ytterst sällan förekomme att gift man utvandrade i tydlig avsikt att undandraga sig försörjningsplikt. Däremot vore emigration av unga män, som ålagts utgiva uppfostringsbidrag till barn utom äktenskap, ej så sällsynt. I händelse av skärpt kontroll över underhållsskyldighetens fullgörande inom riket kunde det väl tänkas att utvandringshågen i viss mån ökades, men någon möjlighet att förhindra en sådan emigration gåves näppeligen; och hänvisades härvid till vad i betänkandet yttrats angående de värnpliktigas utvandring. De i förordningen den 4 juni 1884 om vad med avseende å utvandrares fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör stadgade kontrollföreskrifter hade icke visat sig verksamma att förekomma utflyttning av värnpliktig. De hindrade honom sålunda icke att flytta till land inom Europa; underläte han att begagna sig av agents medverkan, kunde utvandring äga rum även till främmande världsdel. Han kunde sålunda lösa vanlig biljett till England och därifrån med emigrantfartyg fortsätta resan till den främmande världsdelen. Härtill komme att den hittillsvarande kontrollen över de personer, som av emigrantagenterna befordrades, varit synnerligen bristfällig. Men framför allt hade olaglig utvandring av värnpliktiga gått över våra grannländer, Norge och Danmark, därvid några legitimationshandlingar icke varit erforderliga. En verklig kontroll över utvandringen krävde en betydlig skärpning av den svenska lagstiftningen. Därigenom skulle emellertid

läggas besvärande band på den fria resandetrafiken mellan vårt land och andra länder; och till sist behövdes för att kontrollen skulle bliva fullständig en genomförd gränsbevakning efter tyskt mönster. Med Sveriges utomordentligt långsträckta gränser och glesa befolkning skulle en dylik bevakning tydligen komma att ställa sig mycket dyrbar och dock knappast under några förhållanden bliva fullt effektiv.

Riksdagens skrivelse 1912 om förslag till utvandringslag.

I skrivelse den 28 maj 1912 har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning behov må förefinnas av en utvandringslag, samt för riksdagen framlägga det förslag till dylik lagstiftning, vartill nämnda övervägande kunde giva anledning. I berörda skrivelse angavs såsom ett av syftemålen vid lagstiftningen att om möjligt förekomma sådan utvandring, som måste betecknas som illojal.

Frågan om utvandringslagstiftning under utredning i socialstyrelsen.

Riksdagens ifrågavarande hemställan har föranlett Kungl. Maj:t att uppdraga åt socialstyrelsen att inkomma med utredning och förslag till förändrad lagstiftning rörande emigration ävensom till de därmed sammanhängande åtgärder i övrigt, vilka kunde finnas påkallade. Den anbefallda utredningen pågår för närvarande.

Andra förslag om emigrationsförbud.

Bland skärpta åtgärder, som borde vidtagas mot underhållsskyldiga personer, har särskilt från fattigvårdens målsmän å senaste tiden upprepade gånger framhållits emigrationsförbud. Sålunda föreslog den första allmänna svenska kongressen för fattigvård och folkförsäkran (1906) sådant förbud för försörjningspliktiga, som ej kunde ställa säkerhet för fullgörandet av dem åliggande försörjningsplikt. Enahanda uttalande gjordes av centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté.[1] Nämnda önskemål har också kommit till uttryck i vissa till Kungl. Maj:t inkomna petitioner.[2]

Beredningens yttrande.

Vid övervägande av förevarande spörsmål har beredningen funnit starka skäl föreligga att tillmötesgå det framställda kravet på lagstiftningsåtgärder i angivna syfte. Det är i allmänhet synnerligen vanskligt, om ens möjligt, att i rättslig väg utfå underhåll av försörjningspliktiga, som avflyttat från riket. Frånsett

[1] Se reformlinjer för svensk fattigvårdslagstiftning av centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté, Stockholm 1907.

[2] En under år 1911 inkommen petition, innefattande från ett stort antal kommuner gjorda instämmanden i en vid ett fattigvårdsmöte i Malmö i november 1910 fattad resolution angående behandlingen av försumliga försörjare, och en av allmänna svenska prästföreningen den 28 oktober 1913 ingiven petition angående vissa lagstiftningsåtgärder mot försumliga försörjare med mera.

Danmark, med vilket land träffats konvention om ömsesidig verkställighet av domar och utslag, meddelade i Sverige eller Danmark, kan svensk dom eller utslag icke omedelbart verkställas i utlandet. Och naturligtvis kan än mindre verkställighet äga rum å ett här i riket träffat avtal. Talan om underhåll måste alltså anställas i utlandet. Emellertid gälla ofta där helt andra förutsättningar för underhållsskyldigheten, detta såväl i processuellt som materiellt hänseende. Det kan därför möta hinder att i utlandet få genomförd en talan, som enligt vår lag bort vinna bifall. Vanligen utgöra emellertid redan de besvär och kostnader, som äro förenade med en dylik rättegång, särskilt i betraktande av det jämförelsevis ringa belopp, varom fråga är, tillräcklig anledning att avstå därifrån. Även om det lyckas att i utlandet erhålla ett åläggande att utgiva underhållsbidrag, torde ofta svårigheten att indriva detsamma bliva större än åtminstone hädanefter kan förväntas bliva fallet hos oss. Detta gäller i all synnerhet, om något förfarande, motsvarande den föreslagna införseln i lön, icke står till buds. Därtill kommer att den försörjningspliktige kan genom flyttning från ett land till ett annat alldeles omintetgöra underhållsanspråkets realiserande. Till förekommande av nu berörda olägenheter voro det synnerligen önskvärt, om genom konventioner med främmande länder kunde beredas rätt till omedelbar exekution av här i riket fastställd bidragsplikt. Därigenom skulle frestelsen för den underhållsskyldige att söka genom utvandring undandraga sig sina förpliktelser i ej ringa mån minskas och således bestämmelser i här avsedda syfte bliva mindre påkallade. Emellertid lärer det knappast vara att vänta, att dylika avtal i någon större utsträckning inom den närmaste tiden komma till stånd. Försörjningsskyldigs avflyttning har därför ofta till följd, att hans närmaste komma att lida nöd och att samhället måste träda hjälpande emellan. Med hänsyn till de skärpta bestämmelser i fråga om underhållsskyldigheten, som den föreslagna lagstiftningen å hithörande område innebär, och det strängare handhavande av desamma, som även är att förvänta, kan det helt visst befaras, att underhållspliktiga i ökad omfattning skola söka genom bosättning utomlands undandraga sig sina förpliktelser. Åtgärder häremot synas därför vara i hög grad påkallade.

Emellertid föreligga även betänkligheter mot lagstiftningens ingripande i antydd riktning. En viktig invändning utgör den omständigheten att avflyttningen vanligen framför allt har sin grund i ekonomiska förhållanden. Den ut-

flyttande avser att i utlandet förskaffa sig en bättre utkomst, än han anser sig kunna erhålla här hemma. Och i vissa fall finnes ej avsikt att komma från försörjningsplikten eller utgör sådan avsikt i allt fall icke huvudmotivet utan allenast en mer eller mindre bidragande orsak till utflyttningen. Från nu anförda synpunkt innebära bestämmelser i syfte att hindra utflyttning ett väsentligt ingrepp i den enskildes frihet och rätt att välja den plats, där utkomstmöjligheten synes honom vara bäst. Emellertid torde de intressen av såväl enskild som offentlig art, vilka här skola skyddas, vara av sådan vikt, att den underhållspliktige bör tåla inskränkning i berörda hänseende. Det synes ej vara obilligt att uppställa den fordran att han före avflyttningen betryggar de sinas bärgning. Vill eller förmår han ej göra detta, bör hans resa förhindras. Dock bör härvid förfaras med nödig varsamhet. All försörjningsplikt mellan anhöriga synes sålunda icke böra tagas i betraktande. Och där särskilda omständigheter göra avflyttningen befogad, bör den få äga rum.

En särskild betydelse får en lagstiftning av ifrågavarande innebörd därutinnan, att den hos de försörjningspliktiga inskärper skyldigheten att före avflyttningen draga försorg om de sina och sålunda verkar uppfostrande på den allmänna folkmeningen. Hittills har icke funnits något som helst band i förevarande avseende, och känslan av ansvar har också i betänklig grad saknats. Särskilt hava fäder till barn utom äktenskap ej sällan förklarat sig ämna resa ur landet, då fråga varit att av dem utkräva underhållsbidrag, och vid uppgörelse med mödrarna härom hava de ofta under sådant hot sökt tilltvinga sig gynnsamma villkor.

Stora svårigheter möta emellertid, då det gäller att göra ett utflyttningsförbud effektivt. Att fullständigt förekomma underhållsskyldigs flyttning lärer knappast vara möjligt. Och ju större effektivitet man söker vinna, dess mera kunna befogade intressen trädas för nära eller åtgärder bliva erforderliga, som icke stå i rimligt förhållande till det avsedda syftet. Vad nu sagts synes dock knappast böra utesluta varje försök att hindra underhållsskyldigs avflyttning. Enligt vad erfarenheten från Norge visar, har lagstiftningen i ämnet därstädes medfört goda resultat, vilket åter givit upphov till de danska bestämmelserna. Genom påpasslighet hos den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelse och ett snabbt och kraftigt ingripande av de handhavande myndigheterna torde även hos oss kunna förväntas, att ett förbud blir åtminstone något så när verksamt för sitt avsedda

ändamål. Den redan i det föregående framhållna omständigheten att utvandringen från vårt land i ej ringa omfattning går över våra grannländer står i viss mån hindrande i vägen härför. Enligt vad beredningen inhämtat, finnas emellertid utsikter att inom närmaste tiden överenskommelser med grannländerna i syfte att förebygga olovlig utvandring över desamma komma till stånd.

På nu anförda grunder har beredningen ansett förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket böra i lagstiftningen upptagas. Förbudet synes dock icke böra göras ovillkorligt. Om den underhållsskyldige före avflyttningen ställer pant eller borgen för underhållsskyldighetens fullgörande, bör hinder mot avflyttningen icke möta. I fråga om verkställigheten har den mest lämpliga lösningen synts beredningen vara att, i likhet med vad som gäller enligt den norska lagstiftningen, låta den, i vars intresse det ligger att avflyttningen förhindras — den underhållsberättigade eller fattigvårdssamhället — taga första steget genom att hos myndigheterna göra anmälan om att avflyttning förestår. Sedermera får det ankomma på dessa att, på vad sätt än resan företages, så gott sig göra låter söka förhindra densamma. Någon straffpåföljd för försök till utflyttning har icke synts böra inträda. Däremot har den underhållsskyldige ansetts böra vara underkastad omedelbar exekution för hela underhållsplikten, redan då grundad anledning finnes att befara utflyttning, vilket torde verksamt bidraga att förebygga försök därtill.

1 §.

Försörjningspliktig åligger att vid avflyttning från riket ställa säkerhet för underhållsskyldighetens fullgörande. Begreppet avflyttning från riket.

Den nya lagstiftningen är avsedd att tillämpas för det fall att avflyttning från riket är i fråga. Därmed förstås avresa från riket i avsikt att bosätta sig i främmande land. Att utsträcka förslaget till att avse även fall, då sådant syfte saknas, skulle innebära en obillighet mot de försörjningsskyldiga och för övrigt knappast vara av praktiska behovet påkallat. Turister, handelsresande eller personer, som eljest i ett eller annat ärende besöka utlandet, falla sålunda icke under förslagets bestämmelser, även om deras vistelse utomlands skulle vara ganska länge. Ej heller är detta fallet med sjömän, som taga hyra till främmande land. Däremot behöver bosättningen i utlandet icke vara avsedd att räcka för beständigt. Uppenbart är vidare, att avflyttningen kan ske icke allenast till främmande världsdel utan även till vilket som helst land inom Europa.

Beredningen har med hänsyn härtill undvikit att i förslaget använda uttrycken utvandra eller emigrera, då dessa uttryck måhända leda tanken på avflyttning till främmande världsdel. I sådan bemärkelse användes också förstnämnda ord i förordningen den 4 juni 1884 om vad med avseende å utvandrares fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör. Tydligt är att de föreslagna bestämmelserna få sin huvudsakliga betydelse i fråga om den från vårt land alltjämt i avsevärd omfattning fortgående utvandringen till Amerika. Med ledning av omständigheterna i varje särskilt fall får bedömas huruvida sådan avsikt, som här ovan är sagd, förefinnes hos den resande.

Förslaget avser allenast underhållsskyldighet till barn under femton år.

Den utländska lagstiftningen i ämnet har icke avseende å all försörjningsplikt mellan anhöriga. Största räckvidd hava de norska bestämmelserna. De avse underhållsskyldighet till barn, make och utom äktenskap fött barns moder. Dock skall plikten att försörja barn utom äktenskap, som ej är sjukligt, allenast tagas i betraktande, till dess barnet fyllt tjuguett år. I Danmark gäller avflyttningsförbudet allenast man, som är skyldig utgiva underhåll till barn eller till utom äktenskap fött barns moder. Erinras må, att enligt dansk rätt skyldighet att draga omsorg om barn ovillkorligen upphör, då detta uppnått aderton års ålder. Enligt de schweiziska och ungerska utvandringslagarna äro, såsom redan i det föregående omförmälts, allenast föräldrar, som i riket kvarlämna minderåriga barn, förhindrade att utflytta. Beredningen har i överensstämmelse med sistnämnda lagstiftningar ansett förslaget skäligen icke böra sträckas längre än till att avse det praktiskt viktigaste och mest behjärtansvärda fallet av underhållsskyldighet eller föräldrars emot sina oförsörjda barn; och har i förslaget som fix åldersgräns upptagits femtonårsåldern. Att föräldrar, som vilja lämna riket, skulle kunna kvarhållas med hänsyn till den skyldighet, som kan åligga dem att giva underhåll åt barn även sedan det nått nämnda ålder, synes ej tillrådligt. Ej heller kan det anses lämpligt att låta hänsyn till föräldrars behov av understöd hindra deras barn från att flytta till främmande land.

Underhållsskyldigheten skall vara bestämd att fullgöras genom underhållsbidrag.

Men även en annan begränsning med avseende å underhållsskyldigheten innehåller förslaget. Denna skall nämligen vara fixerad i en plikt att lämna bidrag till barnets uppehälle. Endast i fall underhållsbidrag blivit genom särskilt beslut vederbörande ålagt, finnes tillräckligt säker grund för ett inskridande i förevarande hänseende. Enligt lagförslaget om barn utom äktenskap skall fader eller moder,

som ej har vårdnaden om barnet, utgiva sådant bidrag. Däremot plägar barn i äktenskap uppfostras och vårdas av föräldrarna gemensamt, och åläggande av underhållsbidrag förekommer därför i regeln icke här. Härom blir i allmänhet icke fråga förr än äktenskapet upplöses eller sammanlevnaden mellan makarna i rättslig ordning häves. Ovisshet torde för övrigt råda, om under andra förhållanden än nu nämnts endera maken kan förpliktas utgiva bidrag. Och såsom å annat ställe anförts,[1] har beredningen icke ansett sig lämpligen kunna fullständigt ordna frågan om underhållsskyldigheten mellan föräldrar och barn i äktenskap, innan frågan om en ny lagstiftning angående makars förmögenhetsförhållanden blivit behandlad, varmed beredningen emellertid redan är sysselsatt. En följd av det nu sagda är att föräldrar till barn i äktenskap, så länge detta äger bestånd och makarna sammanleva, i allmänhet icke av förslagets bestämmelser hindras att av flytta. För sådana fall lär behovet av avflyttningsförbud icke heller vara så starkt. Där utvandring kommer i fråga, kan, såsom jämväl av emigrationsutredningen framhållits, i regel antagas att avsikt att undandraga sig försörjningsplikten saknas. Skulle den ena maken vilja övergiva den andre och barnen genom att flytta ur landet, lärer ett rättsligt hävande av sammanlevnaden kunna påkallas och i samband därmed åläggande av underhållsbidrag äga rum.

Beslut om underhållsbidrag behöver ej vara orubbligt.

Enligt de föreslagna lagarna om äktenskaps ingående och upplösning samt om barn utom äktenskap kan bidragsskyldighet fastställas så väl i rättegångsväg som genom avtal. Redan genom förordnande under rättegången kan domstolen bestämma att bidrag skall utgå; enligt sistnämnda förslag äger å landet även domaren meddela sådant förordnande. Uppenbarligen bör det ej stå bidragspliktig fritt att utan vidare avflytta under tiden till dess slutligt utslag meddelas eller laga kraft åkommer dylikt beslut eller det slutliga utslaget. Det skulle eljest alltför väl kunna hända att han genast efter beslutets eller utslagets meddelande söker begiva sig ur riket för att undandraga sig sina förpliktelser. Med hänsyn till de i paragrafen använda ordalag ävensom de i nyssnämnda båda förslag upptagna stadganden om omedelbar verkställighet å provisoriska beslut och slutliga utslag om bidragsskyldighet torde utan uttrycklig föreskrift vara tydligt att paragrafen skall äga tillämpning, ändå att beslutet ej är orubbligt.

---

[1] Se vid förslaget till lag om barn utom äktenskap s. 106.

Avflyttning från riket under tid, då kvinna är havande med barn utom äktenskap.

I syfte särskilt att förekomma utflyttning redan under tid då kvinna är havande med barn utom äktenskap, stadga de norska och danska lagarna att där meddelade bestämmelser även skola gälla den, som uppgives vara fader till sådant barn men som ännu icke blivit rättsligen förklarad vara det eller ännu ej förpliktats utgiva underhåll. Enligt det av beredningen utarbetade förslaget till lag om barn utom äktenskap kan provisoriskt förordnande om underhållsbidrag meddelas när som helst under kvinnans havandeskap. Därvid behöver allenast förebringas sannolika skäl för antagande av faderskapet. På sätt nyss nämnts, kan med stöd av sådant beslut förevarande paragraf komma till användning. Det vill synas, som om därigenom vore tillräckligt sörjt för ett snabbt ingripande i detta fall.

Underhållsbidrag till fattigvårdssamhället.

I likhet med vad som föreslagits beträffande införsel i avlöning böra jämväl reglerna om avflyttningsförbud komma i tillämpning, då den underhållsskyldige blivit förpliktad att till fattigvårdssamhället erlägga underhållsbidrag för barn under femton år, som samhället försörjer.

Ställande av säkerhet.

Såsom förut angivits, bör hinder icke möta för underhållsskyldig att avflytta, därest han ställer pant eller borgen för underhållsskyldighetens fullgörande. För att detta stadgande ej skall bliva illusoriskt, måste givetvis en prövning av säkerheten äga rum; och har denna prövning funnits böra anförtros åt överexekutor, som jämväl skall hava att mottaga och förvara säkerheten att vid behov tillhandahållas den underhållsberättigade. Av den underhållsskyldiges avflyttning från riket betingas att borgen bör ingås såsom för egen skuld. Lika med utsökningslagen stadgar förslaget att, där borgesmän äro flera, de skola ikläda sig solidarisk ansvarighet.

2 §.

Befrielse från skyldighet att ställa säkerhet.

I likhet med vad enligt norsk och dansk rätt gäller, synes för vissa fall underhållsskyldig böra kunna tillåtas avresa, utan att säkerhet ställes. Det kan hända att någon utsikt ej finnes att av den underhållsskyldige erhålla underhållsbidrag, även om han kvarstannar här i riket, eller att av en eller annan anledning svårighet möter för honom att här i riket skaffa sig nödig bärgning. För dylika fall synes överexekutor böra äga meddela den underhållsskyldige befrielse från att ställa säkerhet. Att i allmänhet sådan befrielse ej bör meddelas annat än när den underhållsskyldige saknar möjlighet att ställa säkerhet, ligger i sakens natur.

Skälig hänsyn till den underhållsberättigade kräver att det beredes honom tillfälle att yttra sig i ärendet, innan befrielse meddelas. Då förbudet mot avflyttning tillgodoser även ett allmänt intresse, kan det stundom finnas lämpligt att även fattigvårdsstyrelse varder hörd i målet. Erforderliga upplysningar om förhållandena torde ej sällan bäst erhållas på detta sätt.

3 §.

Förbud att avflytta från riket.

Såsom förut framhållits, har beredningen icke ansett sig böra föreskriva skyldighet för alla personer, som ämna avflytta från riket, att medelst vederbörliga legitimationshandlingar styrka att hinder enligt förevarande lag ej möter. Det har i stället synts böra ankomma på dem, som hava intresse att förhindra utflyttningen, att taga initiativet. I sådant syfte lämnas här den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelse tillfälle att utverka ett särskilt förbud mot utflyttning, när fara är för handen att underhållsskyldig vill företaga sådan, utan att han ställt föreskriven säkerhet. Ett så pass viktigt steg, som en flyttning utrikes innebär, plägar i allmänhet föregås av förberedelser av ett eller annat slag, vilka icke gärna undgå omgivningens uppmärksamhet. Den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelsen torde därför ofta vara i tillfälle att i nu nämnda ordning bevaka sin rätt. Genom ifrågavarande förbud varder konstaterat, att hinder för avflyttning möter, och är förbudet avsett att bilda grundval för det polismyndigheterna enligt 9 § givna åliggande att förhindra densamma.

Av största vikt är, att förbud, som nyss nämnts, skyndsammast möjligt kommer till stånd, så att den underhållspliktige icke dessförinnan hinner lämna riket. Det har därför uppdragits åt utmätningsman att i första hand meddela förbudet. För den, som äger påkalla detsamma, torde det ock innebära en viss fördel att sålunda få vända sig direkt till ortsmyndigheten. Innan förbud meddelas, måste för utmätningsmannen styrkas att den, mot vilken detsamma äskas, är pliktig utgiva underhållsbidrag, varjämte måste förebringas omständigheter, som giva anledning till antagande, att han har för avsikt att utflytta. Skriftlig form för ansökningen om förbud har ej ansetts böra föreskrivas; ej sällan torde nämligen för sådant ändamål anlitande av telefon eller telegraf vara av omständigheterna på-

kallat. Ansökningens delgivning med motparten kan ej föreskrivas, då en sådan delgivning helt säkert i de flesta fall skulle äventyra verkan av förbudet.

Den invändning, som kan göras mot att förslaget sålunda åt underordnad exekutiv myndighet inrymt prövningsrätt i förenämnda avseende, torde väsentligen förlora sin betydelse genom den i andra stycket av paragrafen intagna bestämmelsen att av utmätningsmannen meddelat avflyttningsförbud genast skall underställas överexekutors prövning. För att det med förbudet avsedda syftet ej må förfelas, måste dock uppenbarligen förbudet omedelbart gå i verkställighet.

Finner utmätningsmannen sig ej kunna bifalla ansökan om avflyttningsförbud, bör den underhållsberättigade eller fattigvårdsstyrelsen kunna genom klagan hos överexekutor söka erhålla rättelse. Därom skall gälla vad i utsökningslagen säges om klagan över utmätningsmans förfarande i allmänhet. Enligt 200 § utsökningslagen blir sålunda talan ej inskränkt till viss tid.

4 §.

Den underhållsskyldiges hörande.

Skälig hänsyn till den underhållsskyldige synes påkalla, att han sättes i tillfälle yttra sig, innan överexekutor efter underställning fastställer utmätningsmannens avflyttningsförbud eller i anledning av klagan meddelar sådant förbud.

5 §.

Avflyttningsförbudets upphörande.

Under de i paragrafen angivna omständigheter bör tydligen meddelat avflyttningsförbud upphöra att gälla. I syfte att den underhållsskyldige må befrias från de hinder, som förbudet för honom medför, synes han lämpligen böra kunna påkalla formligt upphävande av förbudet.

6 §.

Talan mot överexekutors beslut.

Angående fullföljd av talan i mål, däri överexekutor meddelat beslut, har ansetts böra tillämpas de i 11 kap. utsökningslagen meddelade bestämmelser, så vitt avser överexekutors beslut i mål om klander av utmätningsmans förfarande i allmänhet.

7 §.

Uttrycklig bestämmelse har här upptagits angående anteckning i dagbok om de mål, som avses i denna lag. *Anteckning i dagbok.*

8 §.

Den undersökning, som bör föregå beslut om avflyttningsförbud, måste givetvis vara summarisk. Till rättssäkerhetens betryggande bör det därför medgivas den underhållspliktige att draga frågan under domstols prövning. Han skall sålunda äga att i vanlig rättegång vid domstol väcka talan om återgång av förbudet. Det har icke funnits erforderligt bestämma någon viss tidsgräns för anställande av sådan talan. *Rätt att vid domstol väcka talan om återgång av avflyttningsförbud.*

9 §.

Det bör tillkomma rikets polismyndigheter att vaka över att meddelat avflyttningsförbud efterleves. För detta ändamål måste förbudet bringas till deras kännedom. Det förefaller beredningen, som om dess införande i Polisunderrättelser i allmänhet vore ett lämpligt sätt, varpå sådant meddelande kunde ske. Beredningen har emellertid icke i paragrafen upptagit något stadgande om sättet för denna delgivning utan ansett de närmare föreskrifter, som härutinnan må finnas erforderliga, lämpligen böra i administrativ ordning utfärdas. Närmare bestämmelser, huru polismyndigheten skall gå till väga för att genomföra förbudet, ha ej ansetts erforderliga. Ett ingripande från dess sida torde kunna ske redan i den underhållsskyldiges hemort, om försök till avflyttning kan anses föreligga. Uppenbarligen äger polismyndigheten använda erforderliga medel för fullgörande av detta sitt åliggande. Gällande utvandringsförordning innehåller förbud mot utvandrares befordran från riket genom agents försorg, innan utvandringskontrakt och behörigt utflyttningsbetyg blivit hos polismyndighet eller magistrat i avgångsorten uppvisade och kontraktet försett med anteckning att det blivit upprättat i överensstämmelse med förordningen. Härigenom är tillfälle berett polismyndigheterna att kontrollera sådan utvandring, som sker genom bemedling av utvandraragenterna. Svårare är naturligtvis kontrollen, därest flyttning till utlandet sker i annan ordning. Ofta torde dock till- *Avflyttningsförbudets övervakande.*

redelser till utvandring bliva bekanta för vederbörande underhållsberättigad eller fattigvårdsstyrelse, som då kan varsko polismyndigheten. Måhända kan det befinnas lämpligt giva särskilda polismän uppdrag att övervaka trafiken å de orter, varifrån utvandring från riket huvudsakligen försiggår.

För att de för den underhållsskyldige besvärande verkningar av meddelat avflyttningsförbud skola upphöra, när ett av utmätningsman meddelat förbud icke varder av överexekutor fastställt eller av överexekutor fastställt eller meddelat förbud sedermera enligt 5 § upphäves, bör överexekutor hava att ex officio meddela underrättelse därom till polismyndigheterna.

10 §.

Påföljd för underlåtenhet att ställa säkerhet för underhållsskyldighetens fullgörande.

Det kan naturligtvis inträffa att underhållsskyldig lyckas utkomma ur riket utan att hava ställt den säkerhet, varom i 1 § sägs. För sådant fall synes, i likhet med vad som gäller enligt norsk rätt, hela kapitalvärdet av underhållsbidraget böra kunna omedelbart utdömas och indrivas. Ehuru den underhållsskyldige icke längre finnes inom riket, kan detta hava sin betydelse, särskilt för det fall att han härstädes kvarlämnat tillgångar eller framdeles kommer att här förvärva några, till exempel genom arv. Men ett inskridande i nu nämnda hänseende bör äga rum även å ett tidigare stadium. Den underhållsskyldiges utflyttning synes böra förhindras även på det sätt, att härför avsedda medel berövas honom och tagas i anspråk för underhållsskyldighetens fullgörande. Beredningen har därför föreslagit, att han skall drabbas av sagda påföljd, redan om samma förutsättning, som stadgats för förbuds meddelande, är för handen, det vill säga om grundad anledning finnes befara, att den underhållsskyldige avflyttar utan att fullgöra nämnda skyldighet. Erinras må att för vinnande av det avsedda syftet de i utsökningslagen stadgade provisoriska åtgärder för fordrans utfående såsom kvarstad och reseförbud härvid kunna och kanske ofta böra tillgripas.

De regler beträffande förfarandet uti ifrågavarande mål, som förslaget innehåller, överensstämma med dem, som för liknande fall givas i lagen om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

I överensstämmelse med de grundsatser, som antagits böra gälla, då kapitalbeloppet av underhållsbidrag skall utgå, har detta ansetts icke böra utbetalas till

den underhållsberättigade. Det har emellertid ej funnits lämpligt att, såsom eljest i dylika fall är regel, för beloppet inköpes en livränta. Därigenom skulle den bidragsskyldige betagas möjligheten att återfå vad som måhända icke kommer att åtgå till underhållspliktens fullgörande. Detta torde vara väl strängt, särskilt om han icke skulle komma att avresa från riket och kanske uppgiva varje avsikt härutinnan. I tredje stycket är därför stadgat, att influtna medel skola av överexekutor insättas i bank mot ränta och, i den mån bidraget förfaller, tillhandahållas den underhållsberättigade samt att, om denne dör eller underhållsskyldigheten eljest upphör, den underhållsskyldige skall äga återfå vad som finnes i behåll.

I fråga om verkställighet av överexekutors utslag enligt förevarande paragraf gälla vanliga regler. Innan utslaget vunnit laga kraft, får sålunda väl utmätning men däremot ej försäljning av den utmätta egendomen äga rum. Till grund för utslaget kan ligga antingen ett avtal eller ett i rättegångsväg meddelat beslut om bidragsplikt. Tydligt är att det i paragrafen avsedda förfarande bör finna användning, även om beslutet icke är orubbligt. Uppenbarligen skulle det emellertid i sådant fall kunna leda till rättsförlust för den underhållsskyldige, därest överexekutors utslag finge gå i verkställighet även genom försäljning av den utmätta egendomen. Till betryggande av hans intressen i detta fall hava därför i sista stycket av paragrafen meddelats vissa bestämmelser.

11 §.

Ansvar för medverkan till olovlig avflyttning av underhållsskyldig.

I syfte att förekomma medverkan till olovlig avflyttning från riket bör lagen ålägga medhjälparen ansvarighet för underhållsbidraget. I subjektivt avseende förutsättes att denne äger kännedom om avflyttningens olaglighet. Närmast torde bestämmelsen få betydelse med avseende å utvandraragenterna. Dessa böra därför underrättas om meddelat avflyttningsförbud; och torde föreskrift därom i administrativ väg böra utfärdas. Men även andra personer såsom redare och skeppare kunna drabbas av ansvarighet.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen.

Den ogifta modern är under havandeskapet och närmaste tiden efter barnets födelse utsatt för starka frestelser att förgripa sig mot detsamma. Det inträffar, att hon av fruktan för skam och vanära eller ekonomiska bekymmer dödar barnet eller utsätter dess liv för fara. De exceptionella förhållanden. som här föreligga, hava också föranlett lagstiftaren att låta ett mildare bedömande komma de av modern sålunda förövade förbrytelserna till del. Emellertid är fadern ofta icke utan skuld till moderns åtgöranden mot barnet. Ofta har han skamlöst övergivit henne och härigenom bragt henne till förtvivlan eller nöd, som drivit henne att begå förbrytelsen. Hade fadern i stället uppfyllt sina förpliktelser på grund av faderskapet och lämnat modern stöd, skulle gärningen icke blivit begången. Genom sin försumlighet har han bragt barnet i fara eller ökat den fara, som redan hotade detsamma. Med skäl kan från moderns sida göras gällande, att under nämnda förhållanden full rättvisa icke varder skipad, om hon ensam får umgälla förbrytelsen. I ett par lagstiftningar har också fadern gjorts ansvarig i nu angivna fall. Enligt den nu gällande finska strafflagen av år 1889 skall straff ådömas lägersman, som med vetskap om kvinnans havande tillstånd och nödställda belägenhet lämnar henne utan understöd eller nödig vård, så att fostret i följd därav ljuter döden eller blir utsatt. Härvid avses det fall att modern uppsåtligen dödar barnet eller utsätter detsamma. I samband med 1892 års norska lagstiftning om barn utom äktenskap upptogs även en straffrättslig bestämmelse av dylik innebörd. Den nya norska strafflagen av år 1902 stadgar, i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut gällt, ansvar för

fader, som undandrager sig att giva modern nödig hjälp i anledning av havandeskapet eller nedkomsten med den påföljd att hon sättes i ett nödlidande eller hjälplöst tillstånd, varunder hon förövar någon förbrytelse, riktad mot fostrets eller barnets liv eller varigenom detta utsättes för fara. I ett nyligen i Schweiz upprättat förslag till strafflag (Vorentwurf 1908) har man gått i viss mån längre. Om mannen övergiver kvinnan, när hon är havande och befinner sig i nödställd belägenhet, straffas han, även om något brott emot fostret eller barnet icke begås.

Det har synts beredningen angeläget förekomma, att fadern övergiver modern å nu ifrågavarande tid och därmed äventyrar barnets liv och hälsa. I sådant syfte har här upptagits en strafföreskrift av huvudsakligen samma innehåll som nyssnämnda bestämmelse i den norska strafflagen.

I fråga om förslagets detaljer må anföras följande. Med orden nödig hjälp har avsetts icke allenast ekonomiskt understöd utan även moraliskt stöd och råd, varav modern stundom kan vara i större behov än av penningar. Där allenast ekonomiskt bistånd kommer i fråga, lär fadern hava fullgjort sin skyldighet genom att bidraga till moderns uppehälle enligt de grunder, som angivas i lagförslaget om barn utom äktenskap.

För att fadern skall kunna sägas undandraga sig plikten att bistå modern förutsättes icke blott att han erhållit anmaning att lämna bistånd eller eljest har sig bekant att hennes tillstånd kräver hjälp utan även att han är i stånd att fullgöra denna sin plikt. Lämnar han den hjälp man skäligen kan av honom begära, bör han naturligtvis ej straffas, även om densamma skulle befinnas otillräcklig.

Tydligt är att stadgandet skall vinna tillämpning, även om faderskapet eller faderns underhållsskyldighet ännu icke fastställts, då försummelsen ägde rum. Oftast gör sig behovet av bistånd i en eller annan form gällande, innan rättsligt avgörande i nämnda hänseende hunnit träffas.

Som en objektiv förutsättning för straffbarhetens inträdande är stadgat, att modern under inflytande av det övergivna eller nödställda tillstånd, vari hon i följd av faderns beteende blivit försatt, förövar brott, varigenom barnet eller fostret dödas eller dess liv utsättes för fara. Faderns försumlighet skall alltså hava haft till följd att modern begått förbrytelse av nu angivna beskaffenhet. Härvid komma företrädesvis i fråga de i 14 kap. 1—3, 22—26, 30—32 och 34 §§

strafflagen omförmälda brott. Den brottsliga gärningen får emellertid ej vara begången alltför lång tid efter nedkomsten. Ty eljest kan den icke anses vara en följd av den övergivna eller nödställda belägenhet, vari modern råkat på grund av faderns försummelse att lämna hjälp i anledning av havandeskapet eller barnets födelse.

Straffet har för normala fall synts lämpligen kunna bestämmas till böter eller fängelse. Att även böter ingå i straffsatsen är påkallat bland annat med hänsyn därtill att nämnda straffart stundom kan komma till användning å moderns förbrytelse. Straffmaximum har satts till straffarbete i två år eller detsamma som för grovt vållande till annans död. Såsom redan antytts, bör vid straffets utmätande särskilt tagas i betraktande beskaffenheten av den av modern förövade gärning.

Den här föreslagna bestämmelsen torde böra erhålla sin plats närmast efter 34 § i 14 kap. strafflagen. För att bereda plats åt bestämmelsen hava nuvarande 35 och 36 §§ sammanförts till en paragraf och det nya stadgandet införts under paragrafnummer 35. De i nuvarande 36 § ävensom i 37 § gjorda hänvisningar hava ändrats till överensstämmelse med förslagets paragrafbeteckning.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 67 § utsökningslagen.

Det föreslagna tillägget till 67 § utsökningslagen är betingat av förslaget till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning.

I samband med de av beredningen förut utarbetade förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning samt till lag om adoption har framlagts förslag till vissa av nämnda båda lagförslag föranledda ändringar i denna paragraf. Dessa hava även i nu förevarande förslag upptagits. De här vidtagna nya ändringarna avse nuvarande andra ävensom sista stycket av paragrafen. I andra stycket är stadgat, att barn av föräldrar, som ej ingått äktenskap med varandra, må, där modern tillhör främmande trossamfund, i dess troslära uppfostras. Detta stadgande, som lär avse jämväl barn, vilka enligt äldre rätt äro att anse såsom äkta, ehuru föräldrarna ej ingått fullkomnat äktenskap med varandra, vilar uppenbarligen på det antagandet, att modern är den, som har vårdnaden om barnet. I lagförslaget om barn utom äktenskap har beredningen givit fullständiga föreskrifter angående vårdnadsrätten, enligt vilka föreskrifter fadern under vissa förhållanden kan komma att övertaga vårdnaden. För sådant fall bör vad som är stadgat om modern gälla om fadern. Den i nuvarande tredje stycket intagna regeln om vad som skall gälla vid föräldrars övergång till annan troslära bör äga tillämpning även å ifrågavarande barn; och har bestämmelse härom införts i nuvarande andra stycket. I anledning av den sålunda företagna ändringen har detta stycke ansetts böra byta plats med nuvarande tredje stycket, varförutom påkallats en redaktionsjämkning i sista stycket av paragrafen.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

De vidtagna ändringarna i förevarande lagrum hava föranletts av vissa bestämmelser i förslaget till lag om barn utom äktenskap. Ändringen i 4:o) har sålunda påkallats av 32 § och ändringen i 17:o) av 19 § i nämnda förslag.

Särskilt yttrande

av

hovrättsrådet Tiselius.

Den av beredningens flertal omfattade meningen, att övervägande skäl tala mot utomäktenskapligt barns arvsrätt efter fader, kan jag ej dela.

Om ock skilda åsikter kunna göras gällande angående arvsrättens grund från den rationella rättslärans synpunkt, lärer det icke kunna bestridas, att i gällande svensk rätt blodsbandet framstår såsom arvsrättens egentliga grund. Vid sidan därav nämnes väl ofta arvlåtarens presumerade vilja, men beträffande barns arvsrätt efter föräldrar kan detta näppeligen vara befogat, enär barnet i följd av stadgandet om laglott ärver föräldrarna även mot deras uttryckliga vilja och förordnande. Är sålunda blodsbandet arvsrättens grund, måste det utomäktenskapliga barnets saknad av arvsrätt efter fader vara en inkonsekvens i lagen. Denna inkonsekvens framträder skarpare, ju mer barnet i följd av det förevarande förslagets bestämmelser om föräldrarnas underhållsskyldighet till uppfostran och levnadsställning närmar sig fadern. Även bortsett från det rent systematiska kravet talar blodsbandet starkt för att barnet skall ärva fadern: han bär jämte modern ansvaret för barnets tillvaro och lämnar åt detta i arv andliga och fysiska egenskaper. Flertalet av dem, som icke vilja tillerkänna det utomäktenskapliga barnet arvsrätt efter fader, torde ock medgiva, att detta i och för sig innebär en orättvisa mot barnet, men finna denna rättfärdigad av de olägenheter för familjen och samhället samt de processuella svårigheter, som de anse förknippade med införandet av denna rätt.

Det oftast hörda skälet mot utvidgning av arvsrätten för barn utom äktenskap torde vara, att den allmänna sedligheten och äktenskapet därigenom skulle bliva lidande.

I beredningens motivering har emellertid påvisats, att införandet av arvsrätt efter fader snarare kan väntas motverka än gynna ingåendet av tillfälliga förbindelser. Och vad angår farhågan att konkubinaten kunde komma att ökas därigenom att de utomäktenskapliga barnen beträffande arvsrätten efter föräldrar likställdes med barn i äktenskap, så torde det i verkligheten näppeligen förekomma, att föräldrar legalisera sin förbindelse genom vigsel huvudsakligen i syfte att skänka barnen arvsrätt, då samma mål på ett enklare sätt kan vinnas genom testamente. Därest konkubinatens utbredning över huvud skall kunna motverkas på lagstiftningens väg, lärer detta böra ske medelst ändring av vissa bestämmelser å andra lagstiftningsområden, särskilt inom äktenskaps- och skattelagstiftningen, vilka av dem, som leva i konkubinat, ej sällan uppgivas såsom motiv mot ingående av äktenskap. Utom att det således vore ändamålslöst att i rättsligt hänseende tillbakasätta de utomäktenskapliga barnen i syfte att därigenom främja sedlighet och äktenskap, måste det anses stridande mot vår tids rättsuppfattning att sålunda straffa barnen för föräldrarnas skuld.

Enligt min mening behöver det icke heller befaras, att införandet av arvsrätt efter fader skall medföra, att fäderna i större utsträckning än för närvarande undandraga sig att erkänna faderskapet. För flertalet av dem kommer helt visst tanken på den omedelbart vidtagande underhållsskyldigheten att vara långt mera avskräckande än tanken på barnets arvsrätt. Den föreslagna lagen, särskilt dess bestämmelser om barnavårdsman och om moders fyllnadsed, torde i varje fall hava till följd, att faderskapet bliver fastställt i ojämförligt större utsträckning än nu sker.

Hänsyn till faderns legitima familj kan synas starkt tala mot införandet av arvsrätt för hans barn utom äktenskapet. Därvid får dock icke förbises, att vad som skulle kännas kränkande för faderns hustru och barn i äktenskapet i de flesta fall långt mindre vore den ekonomiska förlust, som det utomäktenskapliga barnets arvsrätt innebure för dem, än själva det faktum att han har barn utom äktenskapet. Men även enligt beredningens förslag bör faderskapet alltid inom kort tid från barnets födelse rättsligen fastställas. Har detta skett, äga modern och barnet obetingad möjlighet att, även om faderns underhållsskyldighet mot dem upphört, göra själva faderskapsförhållandet gällande. Redan detta bör vara tillräcklig anledning för fadern att före ingåendet av äktenskap underrätta sin trolovade om barnets tillvaro. Har barnet arvsrätt efter fadern, måste

det för honom framstå som en ofrånkomlig plikt att icke för sin trolovade dölja dess tillvaro; och torde genom stadganden angående kyrkobokföringen böra beredas möjlighet för vardera parten att före vigseln förvissa sig, huruvida den andra har barn utom äktenskap. Den öppenhet dem emellan, som kan väntas bliva regel, måste i hög grad befordra verklig familjelycka och vara det bästa skyddet mot skandaliserings- och utpressningsförsök. — Det kan emellertid icke förnekas, att det utomäktenskapliga barnets rätt till andel i arvet efter fadern ofta måste kännas stötande för hustrun och barnen i äktenskapet, särskilt om egendomen i boet huvudsakligen införts av hustrun. Att hustrun och barnen i äktenskapet sålunda genom faderns förvållande skulle tillfogas lidande och ekonomiska nackdelar — något som på många andra sätt kan ske i långt högre grad — är dock icke tillräcklig anledning för lagstiftaren att frånkänna det utomäktenskapliga barnet dess rätt. Under den redan påbörjade revisionen av lagstiftningen om äktenskapets rättsverkningar torde emellertid böra tagas i övervägande, huruvida särskilda bestämmelser erfordras till skydd för den ena makens intresse i det fall att den andra vid äktenskapets ingående utan hans vetskap har arvsberättigat barn eller därefter utom äktenskapet erhåller sådant barn.

Vidare må påpekas, att ovan berörda skäl mot införandet av arvsrätt efter fader också kunna anföras och med stor iver anförts mot införandet av arvsrätt efter moder, men att några olägenheter av 1905 års lag icke veterligen försports. Visserligen är det jämförelsevis ovanligt att en kvinna inom de samhällsklasser, med avseende å vilka de senast anförda skälen äga sin huvudsakliga giltighet, har barn utom äktenskap; men då detta inträffar, är det regeln att hon icke har barnet hos sig och att förhållandena jämväl i övrigt äro sådana, att arvsrätt efter henne borde medföra minst lika stora olägenheter som arvsrätt efter fader.

Det viktigaste skälet mot införande av arvsrätt efter fader är måhända, såsom i beredningens motivering framhållits, ovissheten av faderskapet. Betydelsen av detta skäl bör dock icke överskattas. Det ofta hörda talet om omöjligheten av all faderskapsbevisning är grundlöst och beroende på ett förbiseende därav, att på juridisk bevisning i allmänhet ej ställes kravet att den skall åstadkomma logisk obestridlighet, utan endast att den skall skänka historisk visshet, en för domarens övertygande erforderlig hög grad av sannolikhet. Icke heller bör den med arvsrätten efter fader följande nödvändigheten att tillåta den upp-

givne fadern att framställa och styrka invändning därom, att modern under konceptionstiden haft samlag även med annan man, (exceptio plurium) vålla betänkligheter med hänsyn till den intima, ofta skandalösa naturen av de förhållanden, som på grund av en sådan invändning måste utredas vid domstol. Denna utredning behöver, enligt vad erfarenheten från andra länder giver vid handen, med en taktfull processledning icke bliva sådan, att dess anstötlighet rimligen kan motivera ett kringskärande av faderskapsbevisningen. Exceptio plurium får ock, såvitt jag har mig bekant, med olika materiell verkan framställas och styrkas i alla europeiska länder med undantag av vårt land och Österrike.

Även oberoende av frågan om arvsrätt efter fader tala vägande skäl för en i möjligaste mån fullständig faderskapsutredning. Om också domstol bör kunna ålägga den uppgivne fadern ekonomiska förpliktelser på grund av den möjlighet till faderskap, som styrkt samlag med modern under konceptionstiden innebär, oberoende därav att även annan man under denna tid haft samlag med henne, är det näppeligen berättigat, att domstolen skall på sådan grund fastställa, att han är barnets fader. Det är icke ägnat att öka aktningen för lagen eller känslan för faderskapets ansvar, att en man kan av domstol förklaras för barnets fader, ehuru kända omständigheter göra det långt mera sannolikt, att en annan är fadern.

I det fall att modern haft samlag med flera män under konceptionstiden och faderskapet därför ej kunnat styrkas, kan det förvisso kännas hårt för barnet att detta förhållande konstaterats av domstol. Att sanningens utredande sålunda kan medföra lidande för några barn bör dock icke för lagstiftaren utgöra anledning att förbjuda en fullständig faderskapsutredning och såsom en följd härav frånkänna alla barn utom äktenskap arvsrätt efter fader. Detta gäller så mycket mera som de fall, då faderskapet ej kan styrkas, lära bliva ett avgjort mindretal under förutsättning att den fullständiga kännedom om de avgörande omständigheterna, som modern äger, utnyttjas i faderskapsprocessen.

Om alla barn utom äktenskap erhålla arvsrätt efter fader under villkor att faderskapet blivit tillförlitligt styrkt, saknar lagstiftaren anledning att av trolovningsbarnen bilda en särskild klass bland de utomäktenskapliga barnen. Detta står uppenbarligen i god överensstämmelse med de principer, enligt vilka trolovningsbegreppet utformats i den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning.

Utvidgningen av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt synes ej böra sträcka sig därhän, att de erhålla rätt att ärva även faderns fränder. Vad beredningens flertal vid 12 § i sådant hänseende anfört beträffande trolovningsbarn, torde äga giltighet även i fråga om andra barn utom äktenskap.

Om barnet erhåller arvsrätt efter fader, bör uppenbarligen också denne vara berättigad att ärva barnet.

Den ekonomiska betydelsen av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt efter fader bör icke överskattas. Undersökningar, som företagits i andra länder, synas giva vid handen, att fäderna till barn utom äktenskap mera sällan, än man i allmänhet förmodar, hava sådan ställning, att de kunna antagas komma att efterlämna avsevärt arv. I fråga om de omedelbara praktiska verkningarna har utan tvivel den skärpning av föräldrarnas underhållsskyldighet, som föreliggande lagförslag innefattar, långt större betydelse än införandet av arvsrätt efter fader. Men denna rätt är av största vikt i socialt och etiskt hänseende. Den omständigheten, att de utomäktenskapliga barnen i likhet med barn i äktenskap äga arvsrätt efter båda föräldrarna, måste bidraga till att småningom utplåna den skamfläck, som i mångas ögon häftar vid dessa barn och som, utan deras eget förvållande, åsamkar dem lidande och sociala nackdelar. Genom arvsrätten fastslås även, så kraftigt som på lagstiftningens väg kan ske, faderns samband med och ansvar för barnet. Om den dag som är många fäder utan blygsel göra allt för att undandraga sig sin lagliga underhållsskyldighet samt de laglydiga nästan utan undantag anse sig uppfylla all rättfärdighet mot barnet genom att betala stadgat underhållsbidrag, så kan skulden härför i icke ringa grad ledas tillbaka till 1734 års lagstiftning, vilken av skäl, som numera ingen torde vilja åberopa, bestämde de utomäktenskapliga barnens rättigheter till ett minimum. Därest lagstiftaren nu erkänner de utomäktenskapliga barnens rätt till arv efter fader, kan detta väntas efter hand medföra en höjning av känslan för faderskapets förpliktelser och sålunda befrämja den allmänna sedligheten. Detta erkännande är därför icke blott en gärd av rättvisa åt dessa av lagstiftningen så länge försummade barn, det är ock en för samhället i dess helhet gagnelig åtgärd.

Den som under konceptionstiden haft samlag med modern (konkumbenten) bör ej fritagas från underhållsskyldighet därför att även annan man under nämnda tid haft samlag med henne. Införandet av arvsrätt efter fader behöver således icke i detta hänseende medföra någon saklig avvikelse från gällande rätt eller beredningens förslag. Angående skälen för konkumbentens underhållsskyldighet må hänvisas till beredningens motivering vid 26 §. Dessa skäl tala icke för att barnet också skall hava underhållsskyldighet mot konkumbenten. *10 a §.*

Då den underhållsskyldige konkumbenten icke av lagen betraktas såsom barnets fader, synes det erforderligt att meddela ett uttryckligt stadgande därom att underhållsskyldighet mot barnet och modern icke får åläggas mera än en av konkumbenterna.

Utan särskilt stadgande torde det vara uppenbart, att vad som i beredningens förslag till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta samt till lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket föreskrives beträffande fader till barn utom äktenskap också skall äga tillämpning med avseende å den underhållsskyldige konkumbenten. Även de i fattigvårdslagstiftningen meddelade bestämmelserna angående försummelse av försörjningsplikt lära väl utan vidare bliva tillämpliga i fråga om honom.

Därest barn utom äktenskap erhåller arvsrätt efter fader, kan lagstiftaren icke helt bortse från faran för att den verklige fadern skall genom mutor eller annorledes förmå såväl modern att såsom fader uppgiva en annan man som denne att erkänna sig vara fader till barnet. Skulle erkännandet genom allenast moderns vitsord erhålla sådan verkan, som i 20 § sägs, uteslötes i nämnda fall så gott som all möjlighet att föra faderskapstalan mot den verklige fadern. Bevisning om att den, som gjort erkännandet, icke är barnets fader torde nämligen ytterligt sällan kunna åvägabringas. Till skyddande av barnets rätt synes därför böra uppställas jämväl det villkoret för erkännandets giltighet, att det godkänts av barnavårdsmannen eller av barnets förmyndare, om annan än modern eller fadern förordnats därtill, eller av barnet själv, sedan det blivit myndigt. Sådant godkännande torde vanligen kunna erhållas utan särskild omgång, då erkännandet i de flesta fall lär komma att ske genom avtal, som i 9 § första stycket sägs, och dylikt avtal i regel icke vinner full giltighet utan medverkan av barnavårdsmannen eller förmyndaren. *20 §.*

26 och 27 §§. Skall faderskapsbevisningen skänka den visshet, som måste fordras såvitt barnet äger arvsrätt efter fader, får faderskapet ej anses styrkt, därest anledning föreligger att modern under konceptionstiden haft samlag jämväl med annan än svaranden och det ej är uppenbart, att barnet icke därvid avlats. Det tillkommer givetvis svaranden att visa förefintligheten av sådan anledning. På denna bevisning kan man dock icke rimligen ställa stora krav, utan jämförelsevis obetydliga indicier måste vara tillfyllest. Detta medför å andra sidan att domstolen, till skydd för barnets rätt och moderns rykte, synes böra få befogenhet att låta modern genom ed fria sig från beskyllningen att under konceptionstiden hava haft samlag med annan än svaranden. De betänkligheter, som måste möta varje utsträckning av den normerade partseden, göra sig visserligen i hög grad gällande även beträffande denna ed. Men den torde svårligen kunna undvaras. Skola faderskapsprocesserna i största möjliga omfattning erhålla en med sanningen överensstämmande utgång, är det nödvändigt att i faderskapsbevisningen utnyttja den kännedom, som modern, men också endast hon, äger om alla de avgörande omständigheterna. Detta lärer för närvarande icke kunna möjliggöras annorledes än genom införande av en dylik ed. Försiktigheten bjuder emellertid, att modern icke får gå denna ed, såvida synnerligen stark bevisning förebragts till stöd för exceptio plurium eller hon av andra skäl kan anses otillförlitlig. — Det må framhållas, att liknande edgång av modern förekommer i andra länder, exempelvis Tyskland, samt att den ifrågavarande edens införande i vårt land torde kunna betraktas såsom endast ett provisorium, enär genom den rättegångsreform, vartill förarbete nu pågår, den normerade partseden väl kommer att avskaffas och ersättas av parts hörande såsom vittne.

34 a §. Bestämmelsen om barnavårdsmannens skyldighet att sörja för ett ofördröjligt fastställande av barnets börd medför ett visst skydd mot obehörigt väckande av faderskapstalan efter det en tillfredsställande utredning eller bevisning angående de avgörande omständigheterna, särskilt dem som berättiga framställandet av exceptio plurium, genom tidens lopp blivit försvårad eller omöjliggjord. På grund av den lockelse till framställande av obehöriga anspråk, som arvsrätten efter fader kan medföra, synes ytterligare skydd böra beredas genom stadgande av en viss preskriptionstid för anställande av talan om fastställande av faderskap eller om rätt till arv på grund av faderskap, som icke förut är fastställt genom

erkännande eller dom. Denna preskriptionstid torde lämpligen kunna bestämmas till två år från barnets födelse eller, om hinder möter att då anhängiggöra talan, ett år efter det hindret upphörde. För det fall att den uppgivne fadern är död, bör förstnämnda preskriptionstid vara ovillkorlig, enär, å ena sidan, det redan fallna arvet måste utöva en särskild lockelse till väckande av faderskapstalan samt, å andra sidan, den uppgivne faderns efterlevande i regel sakna kännedom om de för faderskapsfrågan avgörande omständigheterna.

Det lärer ej kunna ifrågakomma att tillerkänna de barn utom äktenskap, som avlats före den nya lagens trädande i kraft, arvsrätt efter fader. Men då dagen för avlelsen i regel ej kan styrkas, torde det med hänsyn till rättsskipningens enkelhet och säkerhet vara lämpligast att draga gränsen sålunda, att arvsrätt efter fader icke skall tillkomma barn, som fötts tidigare än ett år efter lagens ikraftträdande. Härvid bör dock undantag göras för sådana tidigare födda barn, som visserligen på grund av lagen om äktenskaplig börd äro barn utom äktenskap, men enligt äldre lag skulle varit att anse såsom äkta barn och förty haft obegränsad arvsrätt. *36 §.*

På grund av vad jag anfört, synes det mig att beredningens förslag till lag om barn utom äktenskap bort hava nedan angivna lydelse:

Förslag
till
Lag
om barn utom äktenskap.

Om barnets namn.

1 §.

Lika med beredningens förslag.

Om vårdnad och förmynderskap.

2 §.

Lika med beredningens förslag.

Om underhållsskyldighet.

3—10 §§.

Lika med beredningens förslag.

10 a §.

Varder ej fastställt, vem som är fader till barnet, men är någon övertygad om att hava haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, vare han underhållsskyldig mot barnet och modern på sätt om fader är stadgat, där ej uppenbart är, att barnet icke avlats vid det samlag.

Ej må underhållsskyldighet mot barnet eller modern åläggas mera än en man.

11 §.

Dör den, som är underhållsskyldig enligt 10 a §, skall det belopp, som erfordras till fullgörande för framtiden av hans underhållsskyldighet emot barnet

och modern, före arvs- och testamentslotter utgå av behållningen i boet; dock att barnet icke härigenom må erhålla större del därav än det skulle hava bekommit, om det varit hans barn i äktenskap.

Angående avtal om vad sålunda skall tillkomma barnet gälle vad i 9 § är stadgat för det fall att fadern åtager sig att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla; och vare i fråga om avtal angående vad som skall tillkomma modern lag, som i 9 § sägs.

Med belopp, som tillfaller barnet, skall förfaras på sätt i 10 § är föreskrivet.

Om arvsrätt.

12 §.

Barnet tage arv efter moder och mödernefränder samt efter fader och ärves av dem, såsom vore barnet av äktenskaplig börd.

Efter fädernefränder have barnet ej arvsrätt; ej heller vare de berättigade till arv efter barnet.

Om barnavårdsman.

13 §.

För varje barn utom äktenskap skall, efter vad nedan sägs, förordnas en barnavårdsman, som har att bistå modern med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas. Särskilt åligger det barnavårdsmannen sörja för, att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd och tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet.

Barnavårdsmannen äge att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande faderskap, underhåll och förmynderskap samt vare berättigad att anlita polismyndigheten för underhållsskyldigs efterspanande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

14—19 §§.

Lika med beredningens förslag.

Om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet.

20 §.

Har någon inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför kronofogde, länsman eller notarius publicus, eller genom avtal, som i 9 § första stycket sägs, erkänt sig vara fader till barnet, och har erkännandet på enahanda sätt såväl vitsordats av modern som godkänts av barnavårdsmannen eller av barnets förmyndare, om annan än fadern eller modern förordnats därtill, eller av barnet själv, sedan det blivit myndigt, vare det erkännande gällande, där ej visas att den, som gjort erkännandet, icke är barnets fader eller, om erkännandet gjorts före barnets födelse, att det berott på villfarelse angående den sannolika tiden för födelsen. Var modern, då erkännandet gjordes, död, eller var hon sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort, äge erkännandet jämväl utan hennes vitsord sådan verkan, som nu sagts.

21 §.

Talan om faderskap och om skyldighet att giva underhåll åt barnet eller modern skall anhängiggöras genom stämning å mannen till rätten i den ort, där han bör svara i tvistemål, som röra hans person. Vill käranden hellre stämma till rätten i den ort, där lägersmålet skett, vare ock det tillåtet.

Talan må väckas redan före barnets födelse, men må icke före födelsen slutliligen prövas.

22—25 §§.

Lika med beredningens förslag.

26 §.

Förekommer anledning därtill att modern å tid, då barnet kan hava avlats, haft samlag med annan än svaranden, må, ändå att svaranden å sådan tid haft samlag med henne, hans faderskap ej anses styrkt, där ej modern går ed, som i 27 § andra stycket sägs, eller uppenbart är, att barnet icke avlats vid det samlag, som hon må hava haft med den andre.

27 §.

Förekommer anledning därtill att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, äge rätten förelägga antingen modern att med ed bekräfta eller svaranden att med ed förneka, att sådant samlag ägt rum.

Rätten äge ock, då det till styrkande av faderskapet prövas erforderligt, förelägga modern att med ed förneka, att hon å tid, då barnet kan hava avlats, haft samlag med annan än svaranden. Denna ed må ej föreläggas, då synnerliga skäl äro till antagande att modern haft sådant samlag eller eden eljest finnes icke kunna med trygghet anförtros henne.

I beslut om edgång utsätte rätten viss tid, som eden skall avse.

Vad i rättegångsbalken sägs om värjemålsed skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om ed, som förelägges modern.

28—33 §§.

Lika med beredningens förslag.

34 §.

Är den, som uppgives vara barnets fader eller underhållsskyldig enligt 10 a §, död, må efter stämning å hans arvingar vid den domstol, som har att upptaga tvist om arv efter honom, föras talan om barnets och moderns rätt; och skall i fråga om sådan talan vad ovan stadgats om talan mot mannen i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

34 a §.

Talan om fastställande av faderskap eller om rätt till arv på grund av faderskap, som icke förut är fastställt, skall vid äventyr av sådan talans förlust anhängiggöras inom två år från barnets födelse. Har hinder mött för talans anställande inom tid, som nu sagts, må dock, där den uppgivne fadern ej är död, talan anhängiggöras inom ett år efter det hindret upphörde.

Övergångsbestämmelser.

35 §.

Lika med beredningens förslag.

36 §.

Vad i denna lag är stadgat skall, med nedan nämnda undantag, äga tillämpning jämväl beträffande barn, som fötts före lagens trädande i kraft.

Skyldighet att utgiva underhållsbidrag för tid före lagens trädande i kraft skall bedömas efter äldre lag.

För barn, som fötts innan denna lag trätt i kraft, skall barnavårdsman icke förordnas, med mindre framställning därom göres av barnets moder eller barnavårdsnämnden av särskild anledning finner skäligt meddela sådant förordnande.

Är barnet fött före lagens trädande i kraft, gälle angående bevakning av dess rätt till arv efter moder och mödernefränder vad i sådant hänseende finnes stadgat i lagen den 17 mars 1905 om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder.

Barn, som fötts före den 1 januari 191 (ett år efter lagens trädande i kraft), skall ej ärva fader eller ärvas av honom, med mindre det enligt lag, som gällde före ikraftträdandet av lagen om äktenskaplig börd, skulle varit att anse såsom äkta. Dör fadern, och har barnet ej arvsrätt efter honom, skall vad i 11 § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Varder i mål om faderskap till barn, som i detta stycke avses, utrett, att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, skall han anses såsom fader, där ej uppenbart är, att barnet icke avlats vid det samlag. Vad i 34 a § är stadgat äge ej tillämpning.

Bestämmelserna i denna lag, med undantag av 1, 12, 26 och 34 a §§, skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande barn, som fötts innan lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft och som på grund av äldre lag är att anse såsom äkta, ehuru föräldrarna ej blivit med varandra förenade i fullkomnat äktenskap, så ock beträffande barn, som födes efter det lagen om äktenskaplig börd trätt i kraft och som på grund av övergångsbestämmelsen till samma lag äger äktenskaplig börd, ändå att det eljest skulle anses såsom barn utom äktenskap; och gälle därvid vad i andra och tredje styckena av denna paragraf finnes stadgat.

BILAGOR.

Bilaga I.

Om den beräknade längden av det mänskliga havandeskapet och denna frågas betydelse för faderskapsbevisningen in foro

av

Algot Key-Åberg.

I det stora flertalet av inför rätta förekommande fall av faderskapsbevisning utgör en möjligast noggrann kännedom om den tid, havandeskapet i det konkreta fallet varat, en fundamental förutsättning för ett med rätt och billighet överensstämmande domslut.

Nu är det ju så, att barnets födelse så gott som undantagslöst är ett till tiden noga känt sakförhållande. Frågan om havandeskapslängden kommer därföre ock vid på tal varande tillfällen som regel att kläda sig i det till formuleringen något växlande, men i sak ensartade spörsmålet, huruvida det barn, varom förhandlingarne röra sig och vars födelsedag man känner, kan vara avlat vid visst uppgivet tillfälle eller inom viss, mer eller mindre långt tillbaka liggande tidsperiod. Medger, frågas det, vår kännedom om det mänskliga havandeskapets längd ett sådant antagande?

Tydligt är, att om 1:o havandeskapstiden städse vore densamma, eller för alla barnaföderskor och i varje fall lika lång, och därtill 2:o havandeskapets början alltid till tiden noga sammanfölle med det samlag, vilket in casu föranlett befruktningen, det rättsliga besvarandet av nämnda spörsmål, generellt sett, icke skulle vara förenat med några nämnvärda vanskligheter. Det hela komme då tydligen att arta sig till en räkneoperation av allra enklaste slag.

Erfarenheten visar nu emellertid, att så enkel är saken icke. Den ådagalägger nämligen på ett oförtydbart sätt: 1:o att det mänskliga havandeskapets längd icke kan antagas vara i förut nämnda bemärkelse konstant, utan att av olika anledningar icke oväsentliga växlingar däri förekomma, samt 2:o att samlag och befruktning väl möjligen kunna till tiden sammanfalla, men att den senare även kan och uppenbarligen också oftast inträffar någon tid efter det förra. Vartill 3:o kommer, att själva befruktningsakten, vilken är liktydig med havandeskapets *faktiska* början, för närvarande icke kan och förmodligen aldrig kommer att kunna till tiden med säkerhet bestämmas; något som i och för sig tydligen måste utesluta tanken på möjligheten av en fullt noggrann beräkning av den *verkliga* havandeskapstiden. Nu nämnda förhållanden göra alla beräkningar över havandeskapets längd, vilka mer eller mindre uteslutande grunda sig på kännedomen om tiden för barnets födelse, i viss mån vanskliga och förläna såmedelst i av och till återkommande fall åt faderskapsbevisningen inför rätta prägeln av osäkerhet, ja, någon gång rent av hasard.

Då man i dagligt tal anslår tiden för det mänskliga havandeskapet till 280 dagar, *räknade från den första dagen av den sist uppträdda menstruationsperioden*, eller, såsom kanske lika allmänt sker, till 270 dagar *från det samlag, vilket varit det befruktande*, rör man sig i båda fallen med tal, vilka endast kunna betraktas såsom på statistisk väg vunna genomsnittsvärden för havandeskapstiden. I denna mening kan man, allt efter den utgångspunkt för beräkningen, som för tillfället valts, tillägga än den ena, än den andra av dessa tidsperioder benämningen havandeskapets »normaltermin».

Såväl den ena som den andra av dessa terminer angives av olika författare något olika.

Med utgångspunkt från sista menstruationsperiodens första dag anslår *Issmer*[1] den genomsnittliga havandeskapstiden till 278·52, *Jacoby*[2] till 279·3, *Casalis*[3] till 276 dagar.

---

[1] *Issmer*. Ueber die Zeitdauer der menschl. Schwangerschaft. Archiv f. Gynækologie, 1889. Bd. 35, s. 355.

[2] *Jacoby*. Ueber den Riesenwuchs von Neugeborenen. Archiv f. Gynækologie, 1905. Bd. 74, s. 551.

[3] *Casalis*. La problème de la durée de la grossesse. Paris 1905. Thèse, s. 79.

För foster, vilka vid födelsen väga 4 000 gm och därutöver beräknar *v. Winckel*[1] 286·7, *Enge*[2] och *Füth*[3] 287·9, *Gossrau*[4] 292·9 dagar såsom normaltermin, och *Starcke*[5] får för de 4 500 gm och därutöver tunga fostrens vidkommande för samma termin värdet 292·3.

Vid den av lätt insedda skäl i allmänhet ännu vanskligare beräkningen, vilken till utgångspunkt har tiden för det befruktande samlaget, har *Ahlfeld* fått talet 270·94,[6] *Schlichting*[7] 269·84, *Issmer*[8] 268·2 och *Casalis*[9] 270 à 271 såsom uttryck för den genomsnittliga havandeskapstiden.

För foster, vägande 4 000 gm och därutöver uppgår ifrågavarande tid enligt *v. Winckel*[10] till 275 dagar, och för de 4 500 gm och därutöver tunga fostren beräknar *Starcke*[11] densamma till 280·3 dagar.

En jämförelse mellan de av en och samma iakttagare för de båda slagen av »normalterminer» funna genomsnittsvärdena utvisar sålunda en differens dessa emellan av lägst 5·5 (*Casalis*) och högst 11·7 (*v. Winckel*) dagar. *J. Veit*[12] anslår i fråga varande skillnad till 6—8 dagar och beräknar på ett generellt sätt tiden för själva befruktningens inträde, d. ä. havandeskapets verkliga början, till den 10—15:e dagen från sista menstruationens inträde d. v. s. dennas första dag. *Stumpf*[13] slutligen anger skillnaden till omkring 10 dagar.

Det har sedan länge varit ett väl känt förhållande, att det mänskliga havandeskapet företer icke oväsentliga växlingar i längd, jämförliga med dem, som kunnat

[1] *v. Winckel.* Neue Unters. über die Dauer der menschl. Schwangerschaft. Volkm. Samml. kl. Vorträge, 1901. No. 292, 293, s. 196.

[2] *Enge.* Ueber die Dauer der menschlichen Schwangerschaft. Leipzig 1902. Inaug. Dissert, s. 21.

[3] *Füth.* Ueber die Dauer der menschlichen Schwangerschaft. Centralblatt für Gynækologie, 1902. Jahrg. 26, s. 1013.

[4] *Gossrau.* Beobachtungen über die Dauer der Schwangerschaft. Marburg, 1902. Inaug. Dissert, s. 10.

[5] *Starcke.* Ueber Geburten bezw. Spätgeburten bei Riesenwuchs der Kinder und über die Dauer der menschlichen Schwangerschaft. Archiv f. Gynækologie, 1905. Bd. 74, s. 612.

[6] Efter korrektion. Archiv f. Gynækologie, 1880. Bd. 16, s. 227.

[7] *Schlichting.* Statistisches über den Eintritt der ersten Menstruation und über Schwangerschaftsdauer. Archiv f. Gynækologie, 1880. Bd. 16, s. 227.

[8] A. s., s. 355.

[9] A. s., s. 79.

[10] A. s., s. 196.

[11] A. s., s. 612.

[12] *J. Veit.* Müllers Handb. der Gynækol., 1888. Bd. 1, s. 177—182.

[13] *Stumpf.* Gerichtliche Geburtshülfe. Wiesbaden 1907. S. 350.

konstateras med avseende på dräktighetstiden för vissa däggdjur, exempelvis kon, hästen och svinet. Kännedomen om dessa växlingar har i avsevärd grad fullständigats genom de på initiativ av *v. Winckel*[1] under det sista årtiondet på flera håll tillkomna undersökningarna rörande storleken av de övre gränsvärdena för den mänskliga havandeskapstidens utsträckning och vanligheten av de förlängda havandeskapens, de s. k. senbördernas, förekomst särskilt i den grupp av foster, vilka vid födelsen visa sig vara mer än vanligt väl utvecklade, i det de förete en vikt av 4 000 gm och därutöver.

Att havandeskapet, räknat från första dagen av sista menstruationen, ofta bör utvisa en utsträckning, väsentligen överstigande 280 dagar, är ju att förvänta redan av den anledning, att sistnämnda tidsperiod, såsom nyss påpekades, i första hand har karaktären av en medeltid.

De fall, där det på detta sätt beräknade havandeskapet utsträckts så pass betydligt, att det kommit att överskrida den 300:e dagen, uppskattas av *Issmer*[2] till 6·4 %. I det av *Blau* och *Cristofoletti*[3] från Wienerklinikerna framlagda materialet, vilket omfattar icke mindre än 68 032 förlossningar, finner man dels 1 031 fall av 4 000 gm och därutöver tunga foster, dels 21 351 foster av lägre vikt, vilkas mödrar alla lämnat, såsom det synts, antagliga uppgifter rörande senaste menstruationen. Inom den förra av dessa grupper träffas nu 150 och i den senare gruppen 1 485 eller tillsammans 1 635 havandeskap, vilka antagits hava räckt i mer än 300 dagar. Detta utgör 7·3 % av alla medräknade fall. *v. Winckel*[4] räknar på 1 702 förlossningar med moget foster, i vilka alla modern kunnat lämna besked om sista menstruationen, 3·8 %, i vilka havandeskapet räckt utöver 300 dagar, och 3·3 %. i vilka det räckt 302 dagar och mera. Och *Jacoby*[5] finner på ett material av 6 780 förlossningar havandeskapet hava i 9·4 % av de med födelsen av 4 000 gm och därutöver tunga foster avslutade fallen och i 3·28 % av de övriga utsträckts utöver den 302:a dagen.

---

[1] *v. Winckel.* A. s. Därjämte: *v. W.* Dauer der Schwangerschaft. Handbuch der Geburtshülfe, 1903. B. I., s. 648—657 och *v. W.* Ueber die Dauer der Schwangerschaft. Die deutsche Klinik etc. von Leyden und Klemperer, 1904. Bd. IX, s. 1—17.

[2] *Issmer.* A. s., s. 356.

[3] *Blau och Cristofoletti.* Monatschrift der Geburtshülfe und Gynækologie, 1905. Bd. 21, s. 165—167.

[4] *v. Winckel.* Ueber die Dauer der Schwangerschaft. Die deutsche Klinik etc. S. 15.

[5] *Jacoby.* A. s., s. 551.

De vid födelsen särskilt tunga fostren lämna enligt samstämmande iakttagelser av ett stort antal forskare ett relativt mycket stort bidrag till här i fråga varande senbörder. *v. Winckel*[1] beräknar, att inom gruppen av de 4 000 gm och därutöver tunga fostren 15·1 % födas först mer eller mindre långt efter den 300:e dagen från sista menstruationens första dag och 14·6 % först efter den 302:a dagen. Inom samma grupp av foster uppskattas mängden av de efter den 302:a dagen från menstruationen inträffade havandeskapen av *Füth* och *Enge*[2] till 11·9 % (40: 335), *Starcke*[3] till 14·7 % (54: 366), *Gossrau*[4] till 17·3 % (felaktigt beräknad till 15·2 %), *Fuchs*[5] till 11·4 % och *Vaccari*[6] till 9·6 %.

Dessa tunga foster hava samtidigt beräknats utgöra lägst 2·2 % (felaktigt beräknat till 1·97 %) (*Vaccari*, Turin), i ungefärligt medeltal 4·68 % (821: 17 533, *Füth* och *Enge*, Leipzig) och högst 8·31 % (*Fuchs*,[5] Kiel) av alla med tecken på mognad födda foster.

Medgivet, att här anförda och andra i facklitteraturen i samma fråga förekommande beräkningar inte visa någon mera förtroendeingivande överensstämmelse, och medgivet jämväl, att detta till stor del åtminstone torde finna sin naturliga förklaring i det icke korrigerbara förhållandet, att de av barnaföderskan i varje särskilt fall lämnade uppgifterna rörande sista menstruationen ofta icke varit korrekta, så torde det dock, med beaktande av anförda siffror, icke gärna kunna råda något tvivel därom, att icke det mänskliga havandeskapet ej så alldeles sällan företer en utsträckning, som, med första dagen i sista menstruationen till utgångspunkt för beräkningen, sträcker sig mer eller mindre långt utöver den 300—302:a dagen.

Några av de i litteraturen antecknade fallen, där denna förlängning varit särskilt stor, skola här anföras. *Enge*[7] räknar i sin statistik 14 fall, i vilka havande-

---

[1] *v. Winckel.* Neue Untersuchungen über die Dauer der menschl. Schwangerschaft. A. s., s. 191 o. 201.

[2] *Enge.* A. s., s. 20.

[3] *Starcke.* A. s., s. 607.

[4] *Gossrau.* A. s., s. 9.

[5] *Fuchs.* Ueber Riesenwuchs bei Neugeb. und. ueber den Partus serotinus. München. med. Wochenschr., 1903. N:o 33 o. 34. Anf. efter *Schultze.* Spätgeburt. Monatschr. f. Geburtshülfe und Gynækologie, 1907. Bd. 25, s. 577.

[6] *Vaccari.* Monatschr. f. Geburtsh. und Gynækol., 1906. Bd. 24, s. 25.

[7] *Enge.* A. s., s. 18.

skapet skall hava varat över 320 dagar och bland dem 7, där det ansetts hava räckt längre än 330 dagar. Maximitiden var 351 dagar. *Jacoby*[1] finner, att 1 % av de foster, som vid födelsen förete ordinär vikt, födes efter den 320:e dagen. Den av honom antecknade maximitiden är 349 dagar. *Th. Casalis* sätter yttersta gränsen för den efter sista menstruationen beräknade havandeskapstiden till 315 dagar. *v. Winckel* anger samma maximitid till 336, *Starcke* till 339, *Gossrau* till 349 och *Schlichting* till 344 dagar (n:o 168).

Men växlingarna i det mänskliga havandeskapets längd göra sig gällande icke blott under formen av mer eller mindre betydande *förlängningar*. Lika litet som dessa, utgöra, såsom erfarenheten visar, *förkortningar* i havandeskapets normaltermin några vidare sällsynta företeelser. Dock härom mera något längre fram.

Med allt sitt intresse för övrigt utgör emellertid frågan om havandeskapets utsträckning, beräknad på här senast omordade sätt, eller från första dagen av kvinnans sista menstruation, en fråga av ganska underordnad betydelse i forensiskt hänseende. Detta väl icke så att förstå, som skulle icke en noggrann kännedom om tiden för den sista menstruationens uppträdande även ur sistnämnda synpunkt *kunna* vara av vikt, ja t. o. m. av en särdeles stor sådan. En dylik kännedom medger ju i allmänhet möjligheten av att på ett tämligen noggrannt sätt kunna bestämma det därpå inträdda havandeskapets längd och såmedelst ock tiden för kvinnans lagtidiga nedkomst. Ja, än mer, är tiden för sista menstruationens början väl en gång tillförlitligt fastställd, kan, såsom erfarenheten visar och i det föregående jämväl framhållits, även tiden för det befruktande samlaget med anmärkningsvärd noggrannhet preciseras. Men, och häri ligger den förevarande frågans tyngdpunkt, menstruationen är en sak, varom som mest ingen förutom den menstruerande kvinnan själv äger någon närmare kännedom, och beträffande vilken hon sålunda i den egna fördelens intresse finner sig utan avsevärd risk kunna inför rätta lämna snart sagt vilka uppgifter som helst. Alldeles bortsett därifrån, att hon ej sällan själv av en eller annan anledning saknar klarhet i sin menstruationshistoria. Kvinnans uppgifter i fråga om denna kunna icke kontrolleras. De kunna därför ej heller tillerkännas något avsevärt värde i och för bevisningen in foro.

[1] *Jacoby*. A. s., s. 551.

I paternitetsmål antager av anförda skäl frågan om havandeskapslängden, såsom förut framhållits, så gott som undantagslöst formen av en fråga rörande den antagliga tiden för det samlag, vilket lett till uppkomsten av ett, vid visst tillfälle därefter levande fött foster. Med andra ord, det är under sådana förhållanden fråga om havandeskapslängden, beräknad, icke från tiden för menstruationen, utan *från kohabitationsdagen intill fostrets fullbordade födelse.*

Även på detta sätt bestämd, har havandeskapstiden iakttagits vara underkastad icke obetydliga växlingar. Normalterminen, 270 dagar, har visat sig kunna väsentligen både förlängas och förkortas.

I den av *Schlichting*[1] år 1880 framlagda kasuistiken på 456 förlossningsfall finnas 8, där havandeskapet, från kohabitationen räknat, skall hava varat i mer än 300 dagar, och 7, där detsamma antages hava räckt över 302 dagar. Det senare skulle alltså hava varit händelsen i 1·5 % av samtliga fallen. Då det nu emellertid icke faller sig bättre, än att i 5 av omordade 8 fall dagen för kohabitationen angives hava med från 3 till och med 12 dagar *föregått* den sista menstruationens första dag, synes ett alltför stort avseende knappast kunna fästas vid en från dessa fall hämtad slutledning.

I *J. Veits*[2] några år senare gjorda sammanställning av 665, från *Ahlfeld*, *Hecker* m. fl. hämtade förlossningsfall utgjorde antalet havandeskap, vilka haft en utsträckning utöver den 300:e dagen efter kohabitationen, 13. Desamma förekommo sålunda i ett antal av 1·9 %. Men av dessa 13 fall voro icke mindre än 11 redan av de ursprungliga iakttagarne betecknade såsom mindre pålitliga! *Veit*[2] finner i förhållandet stöd för sin uppfattning, att havandeskap av på tal varande utsträckning utgöra sällsynta undantag.

Sistnämnda åskådning har särskilt i *v. Winckel* funnit en mycket avgjord och ivrig motståndare. *v. Winckel* vill, såsom i det föregående kommit till omnämnande, göra gällande, att de efter den 302:a dagen från sista menstruationens första dag födda fostren så långt ifrån att vara några större sällsyntheter, i själva verket utgöra 3·29 % (56: 1 702; felaktigt beräknade till 2·2 %) av alla vid födelsen mogna foster. Detta skulle, med andra ord uttryckt, betyda, att vart 30:e—40:e med mognadstecken fött barn måste antagas härröra från ett på sådant

[1] *Schlichting.* A. s., s. 210 o. följ.
[2] *J. Veit.* A. s., s. 177.

sätt förlängt havandeskap. Särskilt bland de tunga fostren, eller närmare bestämt, dem som vid födelsen väga 4 000 gm och mera, är enligt *v. Winckel* antalet av dem, som fötts efter den 302:a dagen från menstruationen påfallande stort, i det att detsamma inom nämnda grupp uppgår till hela 14·6 %. Härav drager nu *v. Winckel* den, med hänsyn tagen ensamt till förut nämnda premisser överraskande och tydligen icke berättigade slutsatsen, att jämväl de efter den 302:a dagen *från kohabitationen* födda fostren skulle vara så pass vanliga, att den i tyska riket f. n. lagstadgade avlingstiden vore ganska betänklig och i uppenbart behov av en ändring. Under hänvisning till att ett övervägande antal av Tysklands mera kända obstetrici i denna punkt vore av samma mening som han själv, yrkar *v. Winckel* på att den övre gränsen för samma tid utan dröjsmål måtte framflyttas från den 302:a till den 320:e dagen eller ännu längre.[1]

Olshausen[2] ger ett allmänt uttryck för den inom det *v. Winckel'ska* lägret i denna fråga rådande uppfattningen, då han förklarar, att de fall rätt ofta (»öfter») möta, då havandeskapet, från kohabitationen räknat, varat i 303—310 dagar, och finner det sannolikt, att även 320—324 dagars havandeskap då och då förekomma.

Såsom en drastisk illustration till denna senbördernas förmenta vanlighet må här slutligen hänvisas till den sammanställning av 1 000 förlossningsfall, som från Marburg lämnats av *Gossrau*, och i vilken på de 298 fall, i vilka tiden för kohabitationen ansetts känd, förekomma icke mindre än 16 (alltså 5·3 %!), i vilka havandeskapet, från nämnda tillfälle räknat, varat mer än 302 dagar.

Såsom yttersta gräns uppåt för senbörden iakttog *v. Winckel* 321 dagar efter kohabitationen. *Füth* och *Enge* hava i sin kasuistik ett fall på 312 och ett på 319 dagars varaktighet. Hos *Schlichting* finner man ett fall, som skulle varat 334 dagar, hos *Gossrau*, bland andra sådana av exempelvis 314, 318 och 324 dagars längd, ett på 347 dagar. Ja, fall av ännu längre havandeskapstid än denna finnas i litteraturen antecknade.

Mot *v. Winckels* och med honom liktänkandes uppfattning av senbördens relativt vanliga förekomst uppträdde 1907 *B. S. Schultze.*[3] *Schultze* är för sin del

---

[1] *v. Winckel.* Dauer der Schwangerschaft. S. 654.

[2] *Olshausen.* Ueber Fortpflanzungsfähigkeit, Schwangerschaft und Geburt. Gerichtliche Medizin. Zwölf Vorträge. Jena 1903. S. 120.

[3] *Schultze.* Spätgeburt. Monatschrift für Geburtshülfe und Gynækologie, 1907. Bd. 25. s. 571—589.

fullt villig medgiva möjligheten av att det mänskliga havandeskapet kan erhålla en utsträckning utöver den vanliga tiden för detsamma, ja, att denna utsträckning t. o. m. kan vara ganska väsentlig, och han tror i samband härmed även på förekomsten av verkliga senbörder, eller med andra ord efter den 302:a dagen från kohabitationen med födelsen av levande foster avslutade förlossningar. Den kritik, *Schultze* underkastat de i litteraturen såsom senbörder i denna mening angivna förlossningsfallen, synes honom emellertid giva ett bestämt stöd för att detta slags senbörder äro synnerligen sällsynta. En förlossning 285 dagar efter det befruktande samlaget är, menar *Schultze*, redan den mycket sällsynt (»ein selten spätes Ereignis»), och beviset för att ett i fortskridande utveckling statt mänskligt foster levat mer än 300 dagar i moderlivet är enligt *Schultzes* mening, trots allt vad som anförts i motsatt riktning, icke förebragt. Någon utvidgning av gränserna för den lagstadgade avlingstiden finner *Schultze* under sådana förhållanden icke vara av behovet påkallad. I sistnämnda punkt hade bland andra *Säxinger*[1] och *Fritsch*[2] förut gjort enahanda uttalande.

Detta med avseende på den mänskliga havandeskapstidens växlingar uppåt eller på andra sidan normaltiden! Vad nu åter de på *denna* sidan normaltiden iakttagna växlingarna eller förkortningarna i havandeskapstiden angår, äro dessa, såsom erfarenheten visar, ännu betydligare än de förra. Havandeskapstidens nedre gräns ter sig härigenom väsentligen mera flytande, än vad fallet är med den övre.

Schlichting[3] räknade på 456 förlossningar med *moget* foster icke mindre än 3·5 %, i vilka havandeskapet, från kohabitationen räknat, avslutats före den 243:e dagen, och 1·5 %, där havandeskapet varat 240 dagar och mindre. Minimitiden iakttogs i ett fall av 236 dagars förlopp. Och *Jacoby*[4] finner, att 8·9 % av alla foster med ordinär utveckling födas mellan den 240—250:e dagen från sista menstruationen räknat. Minimitiden för ett med ett moget fosters födelse avslutat havandeskap anger *v. Winckel* till 240 dagar, räknat från sista menstruationen och 245

---

[1] *Säxinger*. Schwangerschaft und Geburt. Maschka's Handbuch der gerichtl. Medicin. Bd. III, s. 208.

[2] *Fritsch*. Gerichtärztliche Geburtshülfe. 1901. S. 157.

[3] *Schlichting*. A. s., s. 210 o. följ.

[4] *Jacoby*. A. s., s. 551.

dagar från kohabitationen. *Casalis* har för sådana havandeskap funnit en minimitid, från menstruationen räknat, av 246 dagar.

Av dessa och andra med dem väsentligen överensstämmande iakttagelser synes framgå, att ett mänskligt foster kan födas *moget* redan 240 dagar från kohabitationen räknat, ja i sällsynta fall ännu en eller annan dag tidigare.[1]

Men ett foster kan, såsom väl bekant är, framfödas och även vid liv förbliva långt före sistnämnda tidpunkt. På något mera konstant sätt livsduglig är nu visserligen den mänskliga avkomman knappast före slutet av den 30:e veckan från sista menstruationen, alltså före den 210:e dagen därefter. Och även vid denna tid födda foster gå, deras omvårdnad må vara än så god, ej sällan under på grund av bristande utveckling. Först småningom öka sig chancerna för ett bibehållande vid den extrauterina tillvaron. Men även före den 210—196:e dagen födda foster, ja till och med foster födda omkring den 180:e dagen, kunna stundom, såsom flera i litteraturen bekantgjorda fall tydligt visa, icke blott födas vid liv utan även någon kortare tid därvid bibehållas. Det är uppenbarligen i samband med nämnda förhållande det extremt låga värde av 180—181 dagar bör ses, som den i lag fastställda avlingstidens nedre gräns erhållit i de stora kontinentala staternas civillagar. Dock nog härom.

En verkligt objektiv grund för beräkningen av havandeskapslängden ge dock i ett givet fall varken de rörande den förment sista menstruationen lämnade upplysningarna eller de i fråga om kohabitationstiden gjorda meddelandena. Den enda objektiva hållpunkt, som i och för en sådan beräkning i allmänhet erbjuder sig, är i själva verket graden av det i samma havandeskaps avslutning framfödda fostrets utveckling. Denna är något påtagligt, som kan komma till uttryck i mått- och viktvärden.

Mycket ofta måste dock avgörandet i frågor av faderskapsbevisningsnatur träffas utan tillgång till en närmare kunskap i detta hänseende. Antingen saknas i sådana fall upplysningar om barnets mognadsgrad vid födelsen helt och hållet, så att man därom icke känner mera, än att barnet, då det fortfarande befinner sig vid liv, måste hava varit fött livsdugligt. Eller äro de i samma sak framkomna meddelandena av barnaföderskan, barnmorska eller andra personer av så

[1] Jmfr *Haberda* i Schmidtmanns Handbuch der Gerichtlichen Medicin, 1905. S. 339 och *Kermauner*. Dittrich's Handbuch der ärztlichen Sachverständigen—Tätigkeit. Bd. VI. Lief. 1—2, s. 194.

pass allmän och obestämd natur, att de icke kunna betraktas såsom vittnesgilla. I såväl ena som andra fallet är det naturligtvis den till veckor, månader, ja kanske år uppgående långa tid, som gått till ända, sedan barnet föddes, vilken i sista hand framtvingar en dylik, för det sakkunniga avgörandet prekär situation.

Men även för de fall, då fostrets utveckling vid födelsen erhållit ett för domstolen tillgängligt, objektivt uttryck i exempelvis av sakkunnig person avgivet intyg, i styrkt journalutdrag från allmän förlossningsinrättning e. d., erbjuder det ej sällan mycket avsevärda vanskligheter att med stöd härav draga någon fullt bindande slutsats i fråga om längden av det havandeskap, ur vilket fostret in casu framgått. *v. Winckel*[1] formulerar detta för övrigt väl bekanta sakförhållande sålunda: »Lika litet som det låter sig göra att med kännedom om tiden för den sista menstruationen eller kohabitationstillfället på dagen beräkna havandeskapets *början*, lika litet kan någon säker slutsats rörande havandeskapets *längd* dragas av den allmänna utvecklingen hos det nyfödda barnet.» Och *Schultze*[2] manar till allmän försiktighet vid användningen i och för åldersbestämningar av de för olika utvecklingsskeden i fostrets intrauterina liv på statistisk väg funna medelvärdena för längd och vikt.

Praktiskt sett, låta sig i faderskapsfrågor inför rätta de nyfödda uppdelas i tvenne stora grupper: 1) de icke mogna och 2) de mogna, och gestaltar sig avgörandet i första hand till ett, såvitt möjligt är, säkert bestämmande därav, huruvida det till fallet hörande fostret vid födelsen varit moget eller icke. Såsom förut visats, utgör en till 240 dagar från kohabitationen förkortad havandeskapstid intet bestämt hinder för födelsen av ett moget foster.

Ett särskilt intresse med avseende på frågan om sammanhanget mellan det nyfödda barnets utvecklingsgrad och havandeskapslängden erbjuda de över normen stora, eller, såsom de också av och till benämnas, övermogna fostren. Det har sedan länge varit en väl känd sak, att alla de egenskaper, vilka tillsammans konstituera det »övermogna» fostret, såsom större längd, ökad vikt, påfallande långt hår och långa naglar o. s v., *kunna* träffas hos foster, vilkas födelse bevisligen

[1] *v. Winckel.* Volkmann's klinische Vorträge. 1901. No. 292 o. 293, s. 183.
[2] *Schultze.* A. s., s. 574.

inträffat i vanlig tid. Redan *Säxingers*[1] erfarenhet gick ut på, att ett sådant anträffande icke vore sällsynt.

Icke desto mindre har nog en uppenbar övermognad av det nyfödda barnet ganska allmänt ansetts såsom den tämligen konstanta och i och för sig helt naturliga *följden* av ett utöver normaltiden mer eller mindre förlängt havandeskap.[2] I vad mån detta nu verkligen är fallet, torde f. n. icke vara alldeles klart. Ty om det ock genom *v. Winckels* och andra forskares undersökningar synes vara till full evidens ådagalagt, att gruppen av de foster, vilka vid födelsen hava en vikt av 4 000 gm och därutöver, i sig inrymmer en relativt flera (efter *v. Winckel* något mer än fyra) gånger större mängd av efter den 302:a dagen från sista menstruationen födda foster, än vad fallet är med de nyfödda över huvud taget, så är detta tydligen ännu intet avgörande bevis för existensen av på tal varande kausalförhållande. *Schultze*[3] är på denna punkt mycket radikal. Han menar, att man en gång för alla borde höra upp med att, om också blott under form av misstanke, betrakta en ovanlig storlek hos nyfödda som uttryck för ett över den vanliga tiden förlängt havandeskap eller s. k. senbörd.

I en av *v. Winckel*[4] meddelad kasuistik lär man känna, att bland de 4 000 gm och därutöver tunga foster, samma kasuistik omfattar, 33 % fötts 271—280 dagar efter kohabitationen, 37·2 % (44: 118) före den 271:a, 10·2 % (12: 118) före den 261:a, 4·2 % mellan den 240—250:e och *ännu färre* än under sistnämnda tid eller blott 3·4 % efter den 300:e dagen från kohabitationen. Ibland de mellan den 240—250:e dagen födda finnes dock blott ett fall med en havandeskapstid av 240 dagar.

I huvudsaklig överensstämmelse härmed funno *Blau* och *Cristofoletti*[5] havandeskapstiden inom de 4 000 gm och därutöver tunga fostrens grupp hava i 32 % avslutats före den 280:e dagen, från menstruationen räknat.

Att till och med en synnerligen stark utveckling av det nyfödda barnet kan komma till stånd under ett jämförelsevis kort havandeskap, visa bl. a. de av senast nämnda författare lämnade meddelandena om 14 i deras kolossala kasuistik

[1] *Säxinger.* A. s., s. 209.
[2] Jmfr *Stumpf.* A. s., s. 351.
[3] *Schultze.* A. s., s. 574—580.
[4] *v. Winckel.* Volkmans kl. Vorträge. A. s., s. 194.
[5] *Blau och Cristofoletti.* A. s., s. 166.

befintliga foster av över 5 000 gm vikt. Endast för ett av dessa fjorton foster hade havandeskapet haft en utsträckning av mera än 302 dagar, från menstruationen räknat, i det att det varat 306 dagar. För alla de övriga, till vilka räknades ett foster, som utan hjärna och kranium vägde 7 100 gm, hade havandeskapet avslutats 277—298 dagar efter menstruationen.

Och *Enge*[1] vet att i samma sak berätta om 7, på ett material av 17 533 förlossningar iakttagna foster, i vikt växlande mellan 5 000—5 300 gm, av vilka blott 2 fötts senare än 302 dagar från menstruationen (304 och 337 dagar). I övriga fall hade havandeskapstiden växlat mellan 270—290 dagar, alltså varit relativt kort.

Å andra sidan vill det synas, som om en jämförelsevis ganska måttlig utveckling hos det nyfödda fostret i och för sig icke skulle kunna utesluta möjligheten av en in casu föreliggande senbörd. *Schultze*[2] betonar detta starkt. Och i litteraturen finnas en mängd meddelanden ägnade att stödja en sådan mening. I *Issmers*[3] kasuistik ingå 5 förlossningar med foster, växlande i vikt mellan 3 000—3 650 gm, i vilka havandeskapet, från kohabitationen räknat, skulle hava varat 303—334 dagar. Och i *Gossraus* förut relaterade 1 000 falls kasuistik finnas 16 foster av en i intet fall till 4 000 gm uppgående vikt, vilkas från kohabitationstillfället beräknade intrauterina liv räckt mer än 302 dagar, och 5 foster, i vikt understigande 3 000 gm, vilkas på samma sätt beräknade intrauterina tillvaro ävenledes skulle räckt i mer än 302 dagar.

Det synes vara allmänt erkänt, att, bortsett från sjukdomstillstånd av olika slag, även andra, rent individuella förhållanden av icke mindre fysiologisk än ock yttre, särskilt social natur, kunna utöva ett modifierande inflytande på det mänskliga havandeskapets längd. Till dessa räknar man i första linjen kvinnans allmänna kroppskonstitution och yttre habitus, hennes bäckenbyggnad, hälsotillstånd och sociala ställning, en hos henne inneboende, eventuellt av föregående havandeskap manifesterad, oftast nedärvd disposition för havandeskap av icke normal längd, förut genomgångna havandeskap o. s. v.

Det skall nu icke förnekas, att icke en möjligast fullständig kännedom om här omnämnda förhållanden samt av och till jämväl om andra, vilka liksom de förra

---

[1] *Enge.* A. s., s. 23.
[2] *Schultze.* A. s., s. 575.
[3] *Issmer.* A. s.

på ett mer eller mindre intimt sätt sammanhöra med en inför rätta dragen faderskapssak, i enstaka fall kan hava sin betydelse i och för dennas handläggning. Utredningen bör i ett tvivelaktigt fall därigenom kunna bliva fullständigare och säkrare. Något avgörande bevis i en eller annan riktning torde dock endast ytterst sällan vara att därav förvänta.

Huru har nu den moderna lagstiftningen över huvud taget inrättat sig för att med hänsyn till den i det föregående utvecklade osäkerheten i beräkningen av det mänskliga havandeskapets längd göra det för domstol möjligt att till prövning och avgörande upptaga ärenden av faderskapsnatur? En undersökning i detta hänseende erbjuder ett icke litet intresse, då det därav visar sig, att sedan gammalt lagstiftningen i denna punkt slagit in på två, väsentligen olika vägar, och att med hänsyn till detta förhållande våra dagars statsbildningar osökt kunna uppdelas i tvenne stora grupper.

Till den ena av dessa höra dels de skandinaviska länderna, Sverige, Norge och Danmark jämte Finland, dels även England och Nordamerikas förenta stater. I dessa länders civillagar finner man den rättsliga bevisningen i faderskapssaker icke på något sätt gjord beroende av någon i lagen fastställd presumtion rörande den tid, inom vilken det befruktande samlaget utövats, utan helt överlämnad till domstolens fria prövning av alla med fallet förbundna omständigheter.

Till den andra statsgruppen åter höra, såvitt tillgängliga källor giva vid handen, samtliga Europas kontinentala makter. Överallt mötes man i de kontinentala staternas civillagar av bestämmelsen om en viss, i varje fall på dagen bestämd minimi- och maximitid för havandeskapslängden, räknad från kohabitationstillfället, eller vad man med ett svenskt uttryck skulle kunna kalla lagstadgad avlingstid.

I *Sverige* är, såsom sades, bevisningen inför domstol i faderskapssaker fri från hänsynen till något sådant stadgande. Det är parts ensak att i mål av sagda natur själv förebringa nödig bevisning. Självfallet äger även domstol rätt att före besluts fattande inhämta utlåtande från medicinskt sakkunnigt håll, i sista hand k. medicinalstyrelsen. De av nämnda myndighet handlagda faderskapsärendena äro emellertid jämförelsevis ganska sällsynta. Under sistförflutna 10 år hava sålunda sammanlagt blott 13 sådana varit föremål för medicinalstyrelsens hand-

läggning, och av dessa förekommo icke mindre än fyra under ett och samma år. Normen för faderskapssakernas avgörande inför domstol synes vara att söka i följande av högsta domstolen vid skilda tillfällen avkunnade utslag:

1) *Kungl. Maj:ts dom d. 13 maj 1829*, enligt vilket ett barn förklarats oäkta, vars födelse inträffat 320 dagar efter faderns död; 2) *Kungl. Maj:ts utslag d. 14 dec. 1906*, däri erkänt samlag 306 dagar före barnets födelse ådragit vederbörande skyldighet att betala uppfostringsbidrag; samt 3) *Kungl. Maj:ts utslag d. 19 juli 1893*, i vilket erkänt samlag 243 dagar före födelsen av ett *moget* foster likaledes ådragit vederbörande sistnämnda skyldighet. Icke prejudikats natur äger ett av *Kungl. Göta hovrätt d. 28 maj 1909*, efter medicinalstyrelsens hörande, *avkunnat utslag*, varigenom erkänt samlag 317 dagar före det mogna barnets födelse förpliktigat till gäldande av barnuppfostringshjälp.

På ett mycket konsekvent sätt har medicinalstyrelsen icke mindre i de i samband med ovan anförda domstolsutslag avgivna yttrandena, än också i sina övriga utlåtanden i faderskapssaker sökt giva uttryck åt den större eller mindre grad av sannolikhet, varmed i icke otvivelaktiga fall det i fråga satta faderskapet kunde antagas föreligga. Exempel saknas dock på att högsta domstolen härvid fästat något som helst avseende. Utslaget har i varje fall grundat sig på, *huruvida möjlighet för det i fråga ställda faderskapet synts domstolen föreligga eller icke.*

I *Danmark*, där förhållandena eljest i stort sett äro desamma som i Sverige, äro de av landets högsta medicinska instans på området, för närvarande »Retslægeraadet», handlagda faderskapsärendena synnerligen talrika, tack vare lagen av d. 27 maj 1908 med »bestämmelser om utanför äktenskapet födda barn och deras föräldrar». Ensamt under år 1910 avgav »Raadet» sålunda icke mindre än 710 yttranden i paternitetsärenden.[1] Den praxis, som allt intill senare tid sedan gammalt tillämpats, utgick ifrån och stödde sig på den förutsättningen, att ett foster kunde födas moget redan 238 dagar efter det befruktande samlaget och att ett på samma sätt beräknat havandeskap kunde taga en utsträckning av till och med 310 dagar. Inför mycket stora foster (ex. 4·5 kilo) skedde en framflyttning av såväl den ena som den andra tidsgränsen, så att dessa i fråga om så tunga foster fastställdes till resp. 245:e och 320:e dagen. Senare har även för mindre tunga foster den undre gränsen ytterligare framflyttats och är, tyckes det, f. n.

[1] Jmfr Retslægeraadets Aarsberetning for 1909—1910. København 1911, s. 193.

den 250:e dagen, under det att den övre gränsen icke oväsentligt tillbakaflyttats, så att den f. n. synes utgöra den 300:e.[1] Ordföranden i Retslægeraadet, professor *Knut Pontoppidan*,[1] synes dock personligen vara av den meningen, att havandeskapstidens övre gräns lämpligen åter borde utsträckas till den 321:a dagen från kohabitationen.

I *Norge* anslöt sig detta lands högsta rättsmedicinska auktoritet, den medicinska fakulteten, i en förklaring av d. 16 sept. 1893 till den i Danmark då rådande praxis.

Tyska rikets civillag fastställer i § 1592 på ett mycket bindande sätt tiden från och med den 181:a till och med den 302:a dagen före ett i äktenskap fött barns födelse såsom utgörande den tidrymd, (»die Empfängnisszeit»), inom vilken samma barn måste hava blivit avlat för att kunna för legitimt hållas. Kan bevisning förebringas för (»Steht fest») — icke att barnet *kan* hava blivit eller *sannolikt* blivit avlat, ty detta är icke tillfyllest,[2] utan — att det *faktiskt* avlats tidigare än den 302:a dagen före födelsen, skall dock enligt samma lagställe legitimationen kunna godkännas. Bevisning om kortare havandeskapstid än 181 dagar är däremot icke i lagen medgiven.

På alldeles samma sätt bestämmes i § 1717 avlingstiden för *utom* äktenskapet födda barn. Lagen inrymmer dock med avseende på dessa icke någon bevisningsrätt av den art, varom § 1592 talar.

Den i *Österrikes* civillag fastställda avlingstiden börjar för de inom äktenskap födda barnen med den 181:a och slutar med den 300:e dagen. För de oäkta barnen börjar den med den 180:e och slutar liksom för de äkta med den 300:e. Lagens § 157 medger i fråga om inom äktenskapet födda barn bevisning om en utöver den 300:e dagen utsträckt havandeskapstid. Sådan bevisning har, ehuru i lagen ej omnämnd, dock i praxis medgivits även för fall av oäkta börd.[3]

Avlingstiden i den *franska* rätten omfattar tidrymden från och med den 180:e till och med den 300:e dagen före det i äktenskap födda barnets födelse. På alldeles samma sätt begränsad har tidrymden i fråga blivit jämväl i republiken

---

[1] Jmfr *K. Pontoppidan*. Retsmedicinske Forelæsninger og Studier. Ræcke I, s. 117—118, 122.

[2] *v. Staudingers* kommentar till tyska civillagen § 1592. Jmfr *Haberda*. Schmidtmanns Handbuch der gerichtl. Medicin 1905. Bd. I, s. 337.

[3] Jmfr *Haberda*. A. s., s. 334.

Schweiz' nya civila lagbok av den 10 dec. 1907. Avlingstiden är här densamma för äkta som för oäkta börd.

Den i samband med utarbetandet av en ny civillag i Sverige för närvarande på dagordningen stående frågan, huruvida skäl möjligen kunde föreligga för att, efter mönstret av de kontinentala rättssystemen, även i svensk rätt införa bestämmelsen om en viss, till sina gränser fixerad avlingstid, ger tydligen en osökt anledning att på något närmare håll skärskåda frågan om den rättsliga betydelsen av en bestämmelse sådan som den ifrågavarande.

Stadgandet om en fix avlingstid i detta begrepps nuvarande betydelse återfinnes redan i den gamla romerska rätten. I Digesta, lex de suis etc. säges därom:

»Post decem menses mortis natus non admittetur ad legitimam heriditatem. De eo autem, qui centensimo octogensimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit et divus Pius pontificibus rescripsit justo tempore videri natum, nec videri in servitutem conceptum, cum mater ipsius ante centensimum octogensimum secundum diem esset manumissa.»

Den i den äldre romerska rätten stadgade avlingstiden omfattade sålunda tiden från och med den 182:a till och med den 300:e dagen före barnets födelse. Stadgandet hade, såsom därjämte synes, uteslutande avseende på *inom äktenskapet* födda barn; utanför detta födda voro icke av lagen tillerkända några som helst rättigheter gent emot den naturlige fadern.

Ändamålet med bestämmelsen var att bereda rättsligt skydd åt äktenskapets, av lagen på flera andra sätt erkända helgd samt att i samband därmed utgöra ett värn för den gifta kvinnans heder och familjelivets lugn. Och ett skydd av detta slag ansågs så mycket mera nödvändigt, som själva befruktningsakten vore en naturens hemlighet, vilken icke ens till tiden läte sig genom mänsklig iakttagelse säkert fastställas, och vars realitet i ett givet fall först efter någon tids förlopp komme till synes. Själva den naturlige fadern kunde sålunda under vanliga förhållanden icke lämna rättsligt bindande bevis för sitt faderskap.

Det ligger i uppenbar dag, att det är från den gamla romerska rätten, som motsvarande bestämmelser i den moderna rätten hava sin källa och förebild. Den trognaste efterbildningen torde väl vara att söka i Frankrikes civillag, där, som förut nämnts, avlingsperioden finnes bestämd till tiden från och med den 180:e

till och med den 300:e dagen, och som i överensstämmelse med den gamla romerska rätten icke inrymmer något erkännande av de utom äktenskapet födda barnens rätt gent emot fadern.

De i den äldre romerska rätten bestämmande motiven för en i lagen fixerad avlingstid uppbära, såsom det synes, även i den moderna rätten däremot svarande stadganden. Man pekar sålunda allt fortfarande på de med den fulla bevisningen i tvistiga faderskapsmål alltid förbundna vanskligheterna och nu för tiden framför allt *på de från medicinskt sakkunnigt håll avgivna utlåtandenas oftast alltför obestämda innebörd* och menar, att en i sådana mål medgiven fri, på förekommande omständigheter sig grundande bevisning uppenbarligen lämnar ett mycket stort spelrum åt domarens godtycke, vilket åter måste synas synnerligen olämpligt, ja betänkligt, då under ifrågavarande förhållanden så stora intressen, som familjelivets helgd och den kvinnliga ärbarheten stå på spel.

En synnerligen varm förfäktare av den romerska rättens syn på saken är *v. Savigny*[1], från vilken här återgivna motivering väsentligen är hämtad.

I huvudsak samma ståndpunkt som *v. Savigny* intaga emellertid, såsom det vill synas, så gott som undantagslöst *rättslärde och praktiserande jurister* överallt, där rätten i sig upptagit bestämmelserna om en fix avlingstid. Ja, det kan te sig, som om man på dessa håll ansåge sig i rättsskipningens intresse icke kunna undvara stadgandet därom.[2]

Något mindre avgjord är nog under samma rättsförhållanden *läkarnas* ställning till frågan. De resignera tydligen utan vidare under det nedärvda juridiska kravet och kunna även med bästa vilja icke gärna däremot resa någon verksam opposition, så länge de såsom representanter för sin vetenskap icke äro i stånd att på ett mera fullkomligt sätt, än vad som nu är fallet, bidraga till utredningen och det slutliga avgörandet av inför domstol dragna tvister av faderskapsnatur.

På en speciell punkt av frågan om den lagstadgade avlingstiden äro meningarna, mindre bland juristerna än framför allt bland läkarne och särskilt, synes det, i Tyskland, avgjort delade, nämligen med avseende på riktigheten av de för samma tid i lagen uppdragna *gränserna*. Det är framför allt, ja, i de flesta fall väl

---

[1] *C. v. Savigny.* System des heutigen Römischen Rechts, 1840. Bd. II., s. 386 o. 414.

[2] Jmfr *v. Winckel.* Ueber die Dauer der Schwangerschaft. Die deutsche Klin, v. Leyden u. Klemperer. Bd. IX, s. 1.

uteslutande den *övre* av dessa gränser, varom striden bland läkarne rör sig. På en del mycket auktoritativa håll anser man, att denna gräns på ett alltför trångt sätt markeras genom den 300:e dagen, ja, att den även i Tyskland, där densamma ju sammanfaller med utgången av den 302:a dagen, blivit satt för lågt.

Såsom den förnämsta representanten för denna riktning får väl *v. Winckel* anses. Till hans mening sluta sig dock en hel del av Tysklands allra främsta namn på obstetrikens område, av vilka en del i enlighet härmed yrka på att den övre gränsen måtte framskjutas ytterligare 6—8 dagar, varigenom den lagstadgade avlingstiden i Tyskland komme att omfatta t. o. m. den 308—310:e dagen, under det andra, och bland dem *v. Winckel*[1] själv, anse det nödvändigt, att samma gräns framflyttas ända till den 321:a dagen eller ännu längre (325:e).

Häremot göres i våra dagar från *juridiskt håll* med eftertryck gällande, att gränserna för en i lag fixerad avlingstid, till undvikande av orättmätiga anspråk o. a. olägenheter, måste göras så trånga som någonsin möjligt är, eller med andra ord, att tidsrymden i fråga ej får utsträckas en dag längre än vad den biologiska erfarenheten anvisar såsom nödvändigt till skyddande av barnets rättsliga intressen gentemot den naturlige fadern. Och man finner sig icke övertygad om, att icke dessa intressen genom den nuvarande bestämmelsen skulle vara på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

I närmaste anslutning till denna uppfattning har från juridiskt håll angrepp riktats mot det sätt, varpå den för avlingstiden i lag bestämda *undre* gränsen, så gott som allmänt den 180:e dagen, blivit bestämd.

Sålunda fordrar *v. Kräwel*[2], att denna gräns högst väsentligt framflyttas. För ett vid födelsen bevisligen moget barn bör, enligt *v. Kräwel*, den i lag fixerade avlingstiden inskränkas till tiden från och med den 275:e till och med den 300:e dagen före barnets födelse och för de icke bevisligen mogna och omogna fostrens vidkommande bör ingen som helst lagstadgad avlingstid ifrågakomma, utan böra dessa fall alltid avgöras på den fria bevisningens väg.

»Septimo mense nasci perfectum partum» hade den gamla romerska rättens stora auktoritet, *Hippocrates*, en gång sagt, och orden blevo i rätten lag. Då den mo-

[1] *v. Winckel.* Dauer der Schwangerschaft A. s., s. 654.

[2] *v. Kräwel* (Geheimer Justiz- nnd Oberlandesgerichtsrath). Ueber den Beweis der Vaterschaft. Vierteljahrschr. f. gerichtliche Medicin u. öffentl. Sanitätswesen. N. F. Bd. XLVI, s. 269 o. följ.

derna rätten bibehållit samma bestämmelse, har den, menar *v. Kräwel*, därmed berett ett hyende åt osedligheten.

Det må ju erkännas, att det för den, som icke varit i tillfälle att i det praktiska livet iakttaga verkningarna av den lagliga bestämmelse, varom här är tal, alltid måste bliva i avsevärd grad vanskligt att rätt uppskatta det positiva värdet därav.

Möjligen skall dock detta värde visa sig åtminstone i någon mån tillgängligt för beräkning även på en annan än den direkta iakttagelsens väg. Är det nämligen sant, som Tysklands och andra kontinentala staters jurister försäkra, att den kontinentala rätten alltjämt icke kan undvara den, från den gamla romerska rätten i mer och mindre oförändrad form nedärvda föreskriften om en absolut och noga fixerad tid såsom presumtion för faderskap, så kan ju detta icke gärna tolkas på mer än tvenne sätt. Antingen äro på grund av sociala eller andra, måhända till dels icke närmare utredda förhållanden äktenskapets helgd och i samband därmed även familjelivets lugn och den gifta kvinnans heder i de kontinentala statsbildningarna mera hotade, än vad fallet är i de stater, för vilkas lagstiftning en sådan presumtion för faderskapet fullständigt saknas. (Till dessa senare stater hör, här än en gång nämnt, förutom de skandinaviska länderna bl. a. England.) Eller ock böra väl på de, av här åsyftade lagstiftning berörda områdena av det sociala livet i sistnämnda stater missförhållanden yppat sig, vilka gjort behovet av en reform i de kontinentala rätternas anda och bokstav kännbart. Missförhållanden av detta slag vore tydligen närmast att söka dels på den äktenskapliga sammanlevnadens område, dels även i det allmänna tillvaratagandet av det utom äktenskapet födda barnets rätt gentemot dess fader.

Då nu det förstnämnda av här gjorda antaganden icke synes på något sätt berättigat och även det sistnämnda av dem tyckes sakna varje stöd i reala sakförhållanden, torde den utav kontinentens jurister lancerade satsen om nödvändigheten för faderskapsbevisningen in foro av en i lagen på absolut sätt fastslagen avlingstid kunna betecknas såsom till sin innebörd minst sagt tvivelaktig och därmed i behov av en grundlig omprövning.

Fullt riktigt är det, att det från medicinskt håll lämnade biologiska bidraget till bevisningen i faderskapstvister, generellt sett, är och ganska säkert för

all tid kommer att bliva kännetecknat av en allt annat än önskvärd ofullkomlighet.

Detta sakförhållande kan dock tydligen icke få anses utgöra något tillräckligt skäl för att från den rättsliga behandlingen av samma tvister mer eller mindre fullständigt avlägsna den medicinska sakkunskapens biträde. En domstols främsta uppgift är dock icke den att à tout prix fälla en dom; det mål, vartill den alltid måste syfta, är väl att träffa ett med sanning och rätt möjligast sammanfallande avgörande. Och biologien är, härom borde även herrar jurister vara fullt medvetna, icke utan resurser att i detta avseende vara en värdefull vägledare!

Det torde vidare även från juridisk sida villigt medges, att stadgandet om en på absolut sätt fixerad avlingstid såsom presumtion för faderskap även har sin mindre ljusa sida. Själva *v. Savigny*[1] visar en fullt vaken blick härför, då han på tal om den i romerska rätten stadgade terminen yttrar: »Zwar kann unter dessen Schutz manches wirklich uneheliche Kind die Rechte eines ehelichen erlangen — — —». Ja, nog må det kunna sägas, att de rent yttre betingelserna härför icke äro alltför ogynnsamma, då ett redan 181 dagar efter äktenskapets ingående fött barn, alldeles bortsett från dess vid födelsen företedda mognadsgrad, enligt tysk rätt som regel är att betrakta såsom legitimt, eller då, såsom på kontinenten för närvarande överallt är fallet, en änka vid mannens död på mycket goda grunder kan räkna med en tid av en hel månad för att därunder åt den döde väcka till liv en legitim arvtagare! Väl mindre mörk, men icke dess mindre mycket beaktansvärd, är tydligen skuggsidan av samma stadgande jämväl då man tar i betraktande den källa till orättmätiga anspråk på barnuppfostringshjälp och trakasserier, som stadgandet i sig innebär för särskilt de manliga kontrahenterna i icke-äktenskapliga förbindelser.

Det ligger i sakens natur, att nu påpekade olägenheter böra göra sig desto mera gällande, ju längre den i lagen bestämda avlingstiden är, eller rättare ju mera denna tidsperiods båda ändpunkter avlägsna sig från den för ett normalt havandeskaps avslutning med ett moget foster vanliga tiden. Härav den helt naturliga, här och var även från medicinsk sida till avgjort motstånd stegrade betänksamhet, varmed man i Tyskland och annorstädes[2] mött det av bl. a. *v. Winckel* gjorda

[1] *v. Savigny.* A. s., s. 391.
[2] Jmfr *Casalis.* A. s., s. 86.

yrkandet på en väsentlig framflyttning av den i lagen fastställda avlingstidens övre gräns.

Nu har visserligen lika litet *v. Winckel* som någon annan av dem, vilka med honom förfäkta de verkliga senbördernas relativt vanliga förekomst, lyckats framlägga några övertygande bevis för riktigheten av en sådan mening. Det kliniska material, som i detta ändamål framlagts, kan trots sin imponerande storlek icke övertyga. Därtill äro uppenbarligen de i varje enskilt fall lämnade primäruppgifterna angående menstruation och framför allt kohabitation icke nog tillförlitliga. Skulle det emellertid icke dess mindre en gång komma att visa sig, att den av *v. Winckel* i förevarande fråga förfäktade meningen är riktig, vore därmed ganska säkert förkastelsedomen uttalad över det i de kontinentala rätterna accepterade stadgandet om en fix avlingstid såsom presumtion för faderskap. Detta i betraktande av de farliga konsekvenser, en väsentligare utvidgning av samma tid nödvändigt måste komma att medföra.

En återblick på vad hittills anförts torde visa:

att den i de kontinentala rättssystemen i obetydligt växlande form förekommande bestämmelsen om en på absolut sätt fixerad avlingstid såsom presumtion för faderskap är ett från den gamla romerska rätten hämtat lån;

att saknaden i Sveriges och de övriga skandinaviska ländernas rätt av ifrågavarande bestämmelse knappast lärer kunna betecknas såsom någon efterblivenhet, då samtidigt såväl den engelska som den nordamerikanska rätten är i saknad därav;

att bestämmelsen i fråga i principiellt hänseende så gott som uteslutande hämtar sitt stöd hos juridikens målsmän, medan läkarne i stort sett därtill intaga en skäligen likgiltig ställning;

att den i de kontinentala rättssystemen fixerade avlingstiden, omfattande tiden från och med den 300:e à 302:a till och med den 180:e à 181:a dagen före barnets födelse, på senare tiden och särskilt i Tyskland, blivit från auktoritativt medicinskt håll häftigt angripen, såsom varande ur biologisk synpunkt oriktigt bestämd;

att tillräckligt bindande biologiska bevis dock hittills knappast kunna

sägas vara förebragta för den av tyska forskare så enträget fordrade framflyttningen av den i tyska rätten fixerade avlingstidens övre gräns;

att det i de kontinentala rättssystemen upptagna stadgandet om en fix avlingstid såsom presumtion för faderskap väl kan vara förenat med avsevärda, företrädesvis juridiskt tekniska fördelar, men att det å andra sidan likvisst, ur etisk och social synpunkt sett, äger sin mycket beaktansvärda skuggsida;

att denna skuggsida under för övrigt likartade förhållanden måste komma att göra sig desto mera gällande, ju vidare gränser den i lagen fixerade avlingstiden har, och att en anmärkningsvärd utvidgning av den f. n. i den tyska rätten bestämda avlingstiden i riktning av dennas övre gräns tydligen icke låter sig verkställas utan ett samtidigt svårt åsidosättande av själva det med bestämmelsen om en fix avlingstid redan i den romerska rätten avsedda etiska ändamålet;

att skäl synas fullständigt saknas för det antagandet, att inom stater, vilka i likhet med Sverige varit och äro i saknad av bestämmelser om en fix avlingstid, olägenheter och missförhållanden skulle hava kommit till synes icke mindre på det äktenskapliga livets än även på de utomäktenskapliga förbindelsernas område, vilka gjort behovet utav en bestämmelse av här meromnämnda slag i mer eller mindre mån kännbart.

Den i det föregående berörda frågan, huruvida efter kontinentalt mönster även i svensk rätt lämpligen borde kunna fixeras en viss tidrymd före barns födelse med föreskrift, att samlag, som därunder infallit, skall antagas hava föranlett befruktningen, torde härmed kunna betraktas såsom varande tillräckligt belyst.

Uppenbart synes vara, att några *biologiska* skäl för en sådan åtgärd icke kunna med framgång åberopas och *att, från medicinsk synpunkt sett, allt synes tala för att tvister av faderskapsnatur i rättvisans och billighetens intresse bäst avgöras på den fria bevisningens väg.*

Skulle det nu icke desto mindre av rent juridiska eller andra skäl komma att visa sig opportunt att även i svensk rätt införa stadgandet om en fix avlingstid såsom presumtion för faderskap, ligger tydligen den allra största vikt däruppå, att denna blir till sina gränser, biologiskt sett, så riktigt bestämd som möjligt. Lagstiftaren kan, må detta ännu en gång understrykas, genom att uppdraga

åsyftade gränser allt *för vida* i själva verket av lagen frammana en effekt, som är alldeles motsatt den, som med lagen avsetts. Men gränserna kunna även, också detta må framhållas, göras *så trånga*, att lagens ändamål även på sådant sätt mer eller mindre fullständigt förfelas.

Den i de kontinentala rätterna till den 180:e à 181:a dagen före barnets födelse bestämda avlingstidens undre gräns måste för närvarande, betraktad ur biologisk synpunkt, betecknas såsom omotiverat låg. Valet av samma tidpunkt sammanhänger uppenbarligen på ett intimt sätt med den romerska rättens stadgande rörande den grundväsentliga betingelsen för att ett inom äktenskapet fött barn skulle vid födelsen av lagen kunna erkännas såsom rättssubjekt i förhållande till fadern. Detta var nämligen på intet vis beroende av huruvida barnet vid födelsen visade sig vara livsdugligt eller icke. Så snart det blott var med liv framfött, var dess ställning i detta avseende tydligt och klart erkänd.

Men den 180:e—181:a dagen före barnets födelse är icke i den mening, man av *Hippocrates'* bekanta, här förut en gång citerade ord: »Septimo mense nasci perfectum partum» funnit anledning antaga, på något vis ett naturligt gränsmärke i det mänskliga fostrets liv. Det är ju nämligen numera välbekant, att ett foster kan födas och mycket ofta även födes med liv före, ja, t. o. m. väsentligen före den 180:e dagen från kohabitationen räknat, under det å andra sidan de fall, då ett så tidigt fött foster kunnat vid liv bibehållas, alltså visat sig vara livsdugligt, bevisligen äro utomordentligt sällsynta. Härav är tydligt, att en något mera framskjuten tidpunkt av fostrets liv bättre skulle fylla sin plats såsom undre gränsmärke för en i lagen fixerad avlingstid. Då nu emellertid förmågan av ett självständigt extrauterint liv på ett något mera konstant sätt först tillkommer de efter utgången av den 30:e veckan, från början av sista menstruationen räknat, födda fostren, synas goda skäl tala för att sistnämnda tidpunkt, *vilken approximativt sammanfaller med den 200:e dagen efter kohabitationen*[1], och icke någon tidigare göres till terminus a quo vid fastställandet av en tidsberäkning av här ifrågavarande art.

Vad åter terminus ad quem beträffar, torde denna med den 300:e dagens slut vara så opportunt bestämd, som detta över huvud taget för närvarande är möjligt. Ifrågasättas kan härvidlag särskilt, huruvida den tyska rättens två dagar längre

[1] Jmfr s. 3.

avlingstid verkligen innebär ett företräde, eller om icke tilläventyrs en 300 dagars period på ett i stort sett minst lika lyckligt sätt gagnar det intresse, bestämmelsen om en fix avlingstid blivit satt att tjäna.

En på detta sätt begränsad avlingstid, omfattande alltså *tiden från och med den 200:e till och med den 300:e dagen* före barnets födelse, måste av tungt vägande biologiska skäl alltid vara förenad med rätten till fri, på sakkunnig utredning av det nyfödda barnets mognadsgrad och andra med fallet sammanhörande omständigheter grundad bevisning om en före den 200:e, eventuellt efter den 300:e dagen inträffad födelse.

Enkel rättvisa synes slutligen bjuda, att, i fråga om rätten till bevisning av sådan art, äkta och oäkta börd bliva fullt likställda.

Bilaga 2.

Yttrande av Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegii delegerade i fråga om faderskapsbevisningen.

Till Karolinska institutets Lärarkollegium.

I skrivelse av d. 31 maj 1911 hade Kungl. medicinalstyrelsen begärt lärarkollegiums yttrande med anledning av en till medicinalstyrelsen från chefen för justitiedepartementet anländ remiss, däri med hänsyn till den förestående lagstiftningen angående rättsförhållandet mellan föräldrar och barn medicinalstyrelsen anmodades avgiva och till lagberedningen överlämna »yttrande ur medicinsk synpunkt:

1:o) huruvida, efter mönstret av de kontinentala rättssystemen, lämpligen kan fixeras viss tidrymd före barns födelse med föreskrift, att samlag, som därunder infallit, skall antagas hava föranlett befruktningen, samt, i jakande fall, huru denna tidrymd skall bestämmas;

2:o) huruvida bevisning bör tillåtas, att samlag, som ägt rum före eller efter den tidrymd, vilken efter vad nyss är sagt kan varda fastslagen, verkat befruktande; samt

3:o) om och i vad mån hänsyn lämpligen kan i lagstiftningen tagas till möjligheten att utröna, vilkendera bland flera män, som haft samlag med kvinnan under konceptionstiden, är att anse såsom fader.»

Med anledning av denna remiss beslöt lärarkollegium att till oss undertecknade hänskjuta avgivandet av omnämda, genom medicinalstyrelsen infordrade yttrande.

Det är till fullgörande av detta uppdrag, som vi härmed anhålla att få göra följande uttalande.

Redan tidigt blev det oss vid vårt arbete klart, att de frågor, åt vilka det begärda utlåtandet vore avsett att skänka belysning, icke för närvarande voro för sådant ändamål nöjaktigt utredda. I vår svenska litteratur funnos inga auktoritativa källor att tillgå, och de i den utländska litteraturen befintliga voro av flera skäl icke utan vidare användbara.

En utredning visade sig sålunda vara av nöden, och det en ganska omfattande sådan, därest vårt här avsedda yttrande skulle komma att bliva något annat och mera, än ett huvudsakligen på personliga tycken grundat omdöme.

En sådan utredning har numera av undertecknad Key-Åberg utförts. Den bifogas denna skrivelse i tryck under titeln: »Om den beräknade längden av det mänskliga havandeskapet och denna frågas betydelse för faderskapsbevisningen in foro. Betänkande» etc.

Då de av författaren till omnämnda Betänkande gjorda uttalandena i fråga om de i punkterna 1:o) och 2:o) av chefens för justitiedepartementet skrivelse berörda spörsmålen synes undertecknade Salin och Westermark konsekventa och riktiga, äro vi samtliga eniga därom:

1:o) *att*, från medicinsk synpunkt sett, allt synes tala för att tvister av faderskapsnatur i rättvisans och billighetens intresse såsom hittills bäst avgöras på den fria bevisningens väg;

2:o) *att*, om det icke desto mindre skulle komma att visa sig opportunt, att även i svensk rätt införa stadgandet om en fix avlingstid såsom presumtion för faderskap, denna lämpligen bör omfatta tiden från och med den 200:e till och med den 300:e dagen före barnets födelse;

3:o) *att* biologiska skäl tala för nödvändigheten av att ett eventuellt stadgande om en på sådant sätt begränsad avlingstid blir förenad med rätten till fri, på sakkunnig utredning grundad bevisning om en före den 200:e, eventuellt efter den 300:e dagen inträffad födelse; samt

4:o) *att* i fråga om rätten till sådan bevisning äkta och oäkta börd synas böra betraktas såsom likställda.

Vad slutligen beträffar den i chefens för justitiedepartementet skrivelse under mom. 3:o) upptagna punkten, vilken icke blivit i undertecknad Key-Åbergs Betänkande alls berörd, äro vi eniga därom, att under inga omständigheter

hänsyn bör i lagstiftningen tagas till den möjlighet, varom i bemälta punkt talas.

Remisshandlingarna åtfölja jämte meromnämnda Betänkande denna skrivelse.

Stockholm den 2 mars 1912.

ALGOT KEY-ÅBERG.

MAUR. SALIN. F. WESTERMARK.

Bilaga 3.

Medicinalstyrelsens yttrande i fråga om faderskapsbevisningen.

Till Lagberedningen.

Genom skrivelse den 19 maj 1911 har Kungl. Maj:t anbefallt Medicinalstyrelsen att, med hänsyn till den förestående lagstiftningen angående rättsförhållandet mellan föräldrar och barn, avgiva sådant yttrande, som i en skrivelsen bifogad promemoria avsåges, ävensom att överlämna yttrandet till Eder.

Sedan Medicinalstyrelsen i ärendet infordrat utlåtande från Kungl. Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium, har kollegiet jämlikt nådigt brev den 14 april 1899 åt sina medlemmar professorerna A. H. A. Key-Åberg, M. J. Salin och F. J. E. Westermark uppdragit att avgiva berörda utlåtande, och hava dessa den 2 mars 1912 i ärendet inkommit med utlåtande, vilket härhos bifogas, jämte en av bemälde Key-Åberg författad skrift »Om den beräknade längden av det mänskliga havandeskapet och denna frågas betydelse för faderskapsbevisningen in foro».

Efter övervägande av vad i ämnet blivit upplyst får Medicinalstyrelsen såsom sitt eget utlåtande i ärendet åberopa ovan omförmälda, av Kungl. Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegii delegerade avgivna utlåtande härutinnan.

Samtliga till ärendet hörande handlingar bifogas.

Stockholm den 15 mars 1912.

KLAS LINDROTH.

HERM. PETERSSON. E. SEDERHOLM. RICKARD STENBECK.

A. E. Bastman.

Innehållsförteckning.

Sid.

Skrivelse till Konungen 3

Förslag till

Lag om barn utom äktenskap 11
Om barnets namn 11
Om vårdnad och förmynderskap 11
Om underhållsskyldighet 12
Om arvsrätt 14
Om barnavårdsman 15
Om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet 17
Övergångsbestämmelser 21
Lag om äktenskaplig börd 23
Lag om ändrad lydelse av 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning 26
Lag om införsel i avlöning, pension eller livränta 27
Lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket 32
Lag om ändrad lydelse av 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen 36
Lag om ändrad lydelse av 67 § utsökningslagen 38
Lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning 39
Lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt 41

Motiv.

Inledning 45
Motiv till
Förslag till lag om barn utom äktenskap 78
Om barnets namn 78
Om vårdnad och förmynderskap 82
Om underhållsskyldighet 90
Om arvsrätt 122
Om barnavårdsman 133

Sid.

Om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet 143
Övergångsbestämmelser 177
Förslag till lag om äktenskaplig börd 190
Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 3 § i lagen om äktenskaps ingående och upplösning 204
Förslag till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta 208
Förslag till lag om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket . 234
Förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 35, 36 och 37 §§ strafflagen . 250
Förslag till lag om ändrad lydelse av 67 § utsökningslagen 253
Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning 254
Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt 255

Särskilt yttrande av hovrättsrådet Tiselius 256

Bilagor.

1. Om den beräknade längden av det mänskliga havandeskapet och denna frågas betydelse för faderskapsbevisningen in foro av Algot Key-Åberg . . . 271
2. Yttrande av Karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegii delegerade i fråga om faderskapsbevisningen 296
3. Medicinalstyrelsens yttrande i fråga om faderskapsbevisningen 299